

*Управління
розвитком*
*Харківський національний
економічний університет*

Збірник наукових робіт
видається 2 рази на рік

№ 18' 2009

Харків. Вид. ХНЕУ, 2009

Засновник і видавець

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Реєстраційний номер свідоцтва КВ №5948 від 19 березня 2002 р.

Затверджено на засіданні вченої ради університету.

Протокол №12 від 30.06.2009 р.

Редакційна колегія

Пономаренко В. С. — докт. екон. наук, професор (головний редактор)

Афанасьєв М. В. — канд. екон. наук, професор

Внукова Н. М. — докт. екон. наук, професор

Грігорян Г. М. — докт. екон. наук, професор

Гриньова В. М. — докт. екон. наук, професор

Дікань Л. В. — канд. екон. наук, професор

Дороніна М. С. — докт. екон. наук, професор

Іванов Ю. Б. — докт. екон. наук, професор

Кизим М. О. — докт. екон. наук, професор

Клебанова Т. С. — докт. екон. наук, професор

Левикін В. М. — докт. техн. наук, професор

Малярєвський Ю. Д. — канд. екон. наук, доцент

Назарова Г. В. — докт. екон. наук, професор

Орлов П. А. — докт. екон. наук, професор

Пушкар О. І. — докт. екон. наук, професор

Трийд О. М. — докт. екон. наук, професор

Українська Л. О. — докт. екон. наук, професор

Хохлов М. П. — докт. екон. наук, професор

Ястремська О. М. — докт. екон. наук, професор

Редакція збірника наукових робіт

Зав. редакції **Сєдова Л. М.**

Редактори: **Дуднік О. М.**
Шелепова Т. Ф.

Комп'ютерна верстка **Сосненко Л. С.**

Адреса видавця: 61001, Україна, м. Харків, пр. Леніна, 9а

Телефони:

(057)702-03-04 — головний редактор

(057)758-77-05 — зав. редакції

E-mail: vydav@ksue.edu.ua

Відповідальність за достовірність фактів, дат, назв, імен, прізвищ, цифрових даних, які наводяться, несуть автори статей.

Рішення про публікацію статті приймає редакційна колегія. У текст статті без узгодження з автором можуть бути внесені редакційні виправлення або скорочення.

Редакція залишає за собою право їх опублікування у вигляді коротких повідомлень і рефератів.

При передрукуванні матеріалів посилання на збірник обов'язкове.

Підписано до друку 03.07.2009 р.

Формат 84×108 1/16. Папір MultiCopy.

Ум.-друк. арк. 18,5. Обл.-вид. арк. 23,31. Тираж 500 прим. Зам. № 516.

Ціна договірна.

Надруковано з оригінал-макета на Riso-6300 61001, м. Харків, пр. Леніна, 9а.

Видавництво ХНЕУ.

- © Харківський національний економічний університет, 2009
- © Видавництво ХНЕУ, 2009
- дизайн, оформлення обкладинки
- © Управління розвитком, 2009

Студент 4 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ

СУЧАСНИЙ СТАН СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

На сьогодні в регіонах України загострилася проблема правового забезпечення розвитку сільського господарства, фінансово-кредитного забезпечення аграрної сфери. З посиленням деструктивних процесів надзвичайно гостро постало питання такої державної політики, яка б забезпечила послідовне й ефективне розв'язання питань економічного розвитку сільськогосподарського виробництва, фінансового забезпечення дохідної бази підприємств аграрної сфери, від якої залежать реальні можливості виробників продукції сільського господарства [1].

У сільському господарстві дуже важливим є своєчасне виконання робіт (наприклад, сівба, збір урожаю, догляд за тваринами з інтервалами, які визначаються природою, тощо). Якщо в промисловості несвоєчасне виконання технологічних операцій веде до затримки виготовлення продукції, то в сільському господарстві це призводить до прямих втрат продукції, погіршення її якості, великих втрат вкладеної в неї праці [2].

Зазначені проблеми залишаються предметом наукових дискусій та пильної уваги практиків. Серед вітчизняних учених, які займаються дослідженням правового забезпечення сільського господарства, В. Семчик, В. Янчук, А. Берлач, М. Дем'яненко, Т. Доманчук, С. Дусановський, В. Зіновчук, О. Крисальний, М. Малік, В. Месель-Веселяк, П. Саблук, А. Чухно, О. Шпичак та ін. [1].

Метою статті є огляд сучасного стану сільського господарства України.

Особливістю сільськогосподарського виробництва є його сезонність. У певних межах її можна згладжувати шляхом виготовлення продуктів, які мають неоднакові час виробництва і робочий період. Йдеться про таку організацію виробництва, яка поєднує основні й допоміжні галузі, промислові підприємства і промисли залежно від економічних і природних умов.

В умовах ринкових перетворень в аграрному секторі України особливе значення має забезпечення належного соціально-економічного розвитку села. Однак слід відзначити, що на сьогоднішній час реальні доходи сільського населення знижуються, соціальна інфраструктура знаходиться у незадовільному стані, умови життя і праці на селі погіршуються, що призводить до подальшого загострення демографічної кризи та обумовлює низький рівень соціальної захищеності сільського населення. Беручи до уваги, з одного боку, існуючу складну ситуацію з розвитком сільської місцевості, а з іншого – значні потенціальні можливості, які існують у сільській економіці України, стає очевидним, що для вирішення даної проблеми повинні застосовуватися якісно нові напрямки та механізми [3].

Характеризуючи загальне місце сільського господарства в економіці України, необхідно відзначити, що воно, як і раніше, залишається важливим для країни, хоча його роль у суспільному секторі поступово зменшується [4]. Підтвердження цього є, насамперед, суттєве скорочення частки сільського господарства у валовому внутрішньому продукті (ВВП), яка за 1991 – 2008 рр. знизилась більш ніж на 10%. Це вказує на значне відставання сільського господарства за темпами зростання порівняно з іншими галузями економіки. Слід також відзначити зменшення частки сільського господарства у загальному обсязі інвестицій та експорту. Разом з тим, питома вага зайнятості населення у сільськогосподарському виробництві залишилася на достатньо високому рівні.

У сільській місцевості продовжувалося погіршення демографічної ситуації. У 2008 р. порівняно з 1991 р. чисельність сільського населення скоротилася більш ніж на 13%. За даними Інституту аграрної економіки, внаслідок поглиблення демографічної кризи близько третини загальної кількості населених пунктів перебувають за межею самовідтворення і відносяться до категорії деградуючих [5].

Сьогодні основним поточним завданням аграрної політики є зупинення негативних процесів у цьому секторі економіки та забезпечення умов для нарощування виробництва сировини і продовольчих ресурсів. Для цього треба вивчити та оцінити сільські території, виявити депресивні райони з метою їх подальшого вирівнювання за допомогою розподілу бюджетних коштів. Також потрібне поліпшення державного регулювання та управління на рівні регіонів і районів.

Наук. керівн. Зірко О. В.

Література: 1. Марс В. Зміна фокуса аграрної політики та розвитку села в Україні: висновки та перспективи для руху вперед / В. Марс, С. Дем'яненко, Т. Джонсон, С. Зоря. – К.: ХНЕУ, 2005. – 171 с. 2. Соціально-економічне становище сільських населених пунктів України: Статистичний збірник. – К.: Державний комітет статистики України, 2006. – 207 с. 3. <http://library.biz.ua>. 4. www.express-release.com.ua. 5. www.ukrstat.gov.ua.

Студент 4 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ

ДЕЯКІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ "РІВЕНЬ ЖИТТЯ"

Економічний розвиток будь-якої країни світу, включаючи Україну, визначається досягнутим рівнем життя. З підвищенням ролі державної статистики у процесі соціально-економічної і політичної розбудови держави, а також в результаті ухвалення курсу України на інтеграцію в міжнародне Європейське співтовариство відбулися якісні зміни у підходах до визначення категорії рівня життя та структурні зміни в оцінці життєвого рівня населення.

Сучасна держава може стійко розвиватися тільки за умови, якщо її економічна політика спрямована на поліпшення рівня життя громадян, розширення їх можливостей формувати власне майбутнє. Для цього необхідно не тільки збільшувати доходи населення, а й поліпшувати багаті інші компоненти рівня життя населення: забезпечити рівні можливості для жінок та чоловіків, високий рівень медичного обслуговування, якісне харчування; створювати реальну рівність для здобуття освіти та працевлаштування й ін. Також до цього необхідно додати чистоту навколишнього середовища, в якому живе людина.

Дослідженням теоретико-методологічних аспектів рівня життя займалися такі видатні вчені: Л. І. Абалкін, В. С. Жеребін, І. І. Єлисеєва, Н. А. Єрмакова, В. Ф. Майєр, Н. О. Множина, В. О. Мандибура, М. Г. Назаров, В. Я. Райцин, О. С. Ревайкін, Н. М. Римашевська та ін. [1].

Значний внесок у дослідження теоретичних та практичних аспектів життєвого рівня населення в перехідний період в Україні здійснили А. В. Базиліук, Д. П. Богиня, І. К. Бондар, О. С. Власюк, В. М. Геєць, О. М. Гладун, Т. М. Кір'ян, В. С. Крисаченко, М. Т. Степико, С. І. Пирожков, А. Х. Ревенко, Л. М. Черенко, В. І. Шишкін та ін. [1].

Однак, незважаючи на численні розробки, в економічній та соціальній літературі не існує однозначного підходу до визначення терміна "рівень життя". При дослідженні й вирішенні різних соціально-економічних завдань використовуються й різні тлумачення даного терміна. Пов'язано це з тим, що поняття "рівень життя" є складним. Багатоаспектність досліджень життєвого рівня населення вимагають багатовимірною підходу до визначення та характеристики не тільки основних індикаторів, а й самого поняття "рівень життя" населення. Тому, на погляд автора, однією з найгостріших проблем при дослідженні рівня життя населення є визначення терміна "рівень життя". Найчастіше в літературі використовуються такі тлумачення терміна "рівень життя" (таблиця).

Таблиця

Характерні особливості визначення терміна "рівень життя населення"

Автор	Тлумачення
О. Є. Губарева	Забезпеченість населення необхідними для життя матеріальними і духовними благами [2]
В. І. Гур'єв	Складна комплексна соціально-економічна категорія, що виражає ступінь задоволення матеріальних і духовних потреб людини [1]
В. М. Данюк, О. Г. Білоус	Достатній рівень споживання матеріальних та духовних благ і ступінь задоволення потреб у них [2]
В. О. Мандибура	Сукупність відносин та умов, що визначають життя, працю, побут та інтелектуально-культурний розвиток людей, характеризує досягнутий в суспільстві на певний проміжок часу ступінь задоволення різноманітних потреб населення, а також визначає та оцінює реальні економічні джерела та соціально-правові гарантії забезпечення життєдіяльності населення [2]
Н. М. Римашевська	Комплекс умов і факторів, які проявляються у масштабах потреб людей і характері їх задоволення [2]
А. В. Чайанов	Міра задоволення потреб людини [2]

На думку автора, подані в науковій літературі визначення рівня життя ґрунтуються або відштовхуються від різних вихідних понять – від виробництва, споживання, доходів, вартості життя, споживчих нормативів і стандартів – або мають багатоаспектний характер.

При підході "від виробництва" виходять із залежності рівня життя від рівня розвитку продуктивних сил й ефективності виробництва. Так, М. І. Бузляков пише: "В економічній літературі най-

більш поширене уявлення про рівень життя як про кількість споживаних матеріальних, культурно-побутових і соціальних благ і ступінь задоволення потреб у них на досягнутій стадії виробничих сил" [1].

При підході "від споживання" при визначенні рівня життя населення виходять з його залежності від комплексу умов і характеристик функціонування людини у сфері споживання. Наприклад, В. Ф. Майєр зазначає: "Рівень і структура споживання – це прямі і безпосередні показники життєвого рівня" [1].

Вивчення різних наукових оцінок категорії "рівень життя" дозволило зупинитися на такому визначенні. Під рівнем життя населення розуміється забезпеченість населення необхідними матеріальними й духовними благами, досягнутий рівень їх споживання й нагромадження, а також ступінь задоволення суспільно визнаних потреб, що відповідають даному соціально-економічному розвитку країни.

У категорії "рівень життя населення" можна виділити такі складові:

- 1) натурально-речовинний зміст (класифікація споживаних благ на матеріальні й духовні);
- 2) відображення досягнутого рівня забезпеченості й споживання благ і послуг;
- 3) характеристика рівня задоволення потреб людей у цих благах і послугах.

Таким чином, рівень життя населення є показником, що не лише характеризує матеріальний добробут окремої особи, а й визначає узагальнений результат діяльності економіки країни за певний проміжок часу. На основі проведеної періодизації досліджень у часі та просторі категорія рівень життя за сучасних умов розвитку України має трактуватися як динамічна соціально-економічна категорія, що характеризує ступінь задоволення духовних і матеріальних потреб населення та їх постійний розвиток, є наслідком індивідуальних дій особи та впливу створених суспільних умов і відображається як на якісних характеристиках життєдіяльності окремої особи, так і на ступені державного розвитку.

Наук. керівн. Шаповалова В. О.

Література: 1. Рівень і якість життя населення: Монографія / Під заг. ред. С. П. Кушнар'ова. – Харків: ВД "ІНЖЕК", 2004. – 272 с. 2. Социально-экономическая статистика: Учебник для вузов / Под ред. проф. Б. И. Башкатова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 703 с. 3. Гурьев В. И. Основы социальной статистики: методы, система показателей, анализ. – М.: Финансы и статистика, 1991. – 176 с. 4. Ревайкин А. С. Уровень жизни населения (Методология и проблемы регионального исследования). – М.: Наука, 1989. – 144 с. 5. Удотова Л. Ф. Социальная статистика: Пособие. – К.: КНЕУ, 2002. – 376 с. 6. Мірошніченко О. Ю. Актуальні питання оцінки рівня життя населення // Науковий вісник Національного аграрного університету. – К.: Вид. центр НАУ, 2005. – Вип.82. – С. 82 – 88.

УДК 332.852.2

Борзило І. О.

Студент 3 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ

ПРОБЛЕМА ОЦІНКИ НЕРУХОМОСТІ

Оцінка ринку нерухомості є основою будь-якого проекту розвитку і освоєння територій. Для підготовки якісної і достовірної аналітики використовуються тільки ексклюзивні і перевірені статистичні дані, накопичені в процесі тривалої роботи на ринку нерухомості. Складність аналітики при оцінці нерухомості полягає саме в наявності єдиних якісних джерел інформації.

Оцінка нерухомості – особлива сфера професійної діяльності на ринку нерухомого майна і в той же час необхідний момент при здійсненні практично будь-якої операції з нерухомістю [1].

Усе більше фірм стикаються з проблемою оцінки нерухомості, тобто з проблемою кваліфікованої розробки інвестиційних проектів в області нерухомості.

Дослідження сучасних проблем оцінки нерухомості міститься в працях А. А. Варламова, С. Н. Волкова, С. І. Кабакової, П. Ф. Лойко, Г. В. Ломакіна, А. П. Огаркова, А. П. Рому, А. Е. Сагайдака, А. В. Севостьянова, В. Н. Хлистуна, Ю. А. Ципкіна та ін. Теоретичні й методичні основи оцінки нерухомості закладені в працях таких зарубіжних вчених: В. Петті, А. Сміта, Т. Коллера, Т. Коупленда, Дж. Мурріна, Р. Харрісона, Джозефа К. Еккерта.

Проблеми оцінки ринкової вартості нерухомості виникають при купівлі-продажу, бажанні отримати кредит під заставу, приватизації, банкрутстві. Однією з основних проблем у сфері оцінки нерухомості є питання стандартизації. Оцінка здійснюється із застосуванням українських стандартів, які відрізняються від міжнародних, у зв'язку з чим отримана оцінка не відповідатиме потенцій-

© Борзило І. О., 2009

ним вимогам іноземного інвестора, який її замовив. Для її вирішення необхідно внести відповідні зміни до законодавства, щоб українські стандарти оцінки нерухомості відповідали міжнародним.

Президент Асоціації фахівців з нерухомості (ріелторів) України Олександр Бондаренко головною проблемою вважає відсутність в середньостроковій і довгостроковій перспективі нормальних аналітичних досліджень ринку. Одним із факторів, який погано впливає на оцінку ринку, є протекціонізм, що перетікає в приватні монополії. Як вихід з ситуації необхідні проведення конкурсів для залучення більш широкого кола суб'єктів оцінної діяльності, як і передбачено в законі [2].

Також є проблеми у створенні, вводі в експлуатацію, реконструкції, подальшій ліквідації та реорганізації нерухомості. При цьому необхідне прогнозування доходів. Ще варто сказати про фактори, які впливають на формування оцінки нерухомості. Це вартість землі, на якій знаходиться нерухомість, її місцезнаходження та зовнішні фактори, такі, як економічні, політичні та соціальні.

У зв'язку з цими проблемами оцінки ринку нерухомості використовуються такі методи їх вирішення: порівняльний (оцінка вартості нерухомості заснована на порівнянні об'єкта оцінки з його аналогами), витратний (оцінка вартості нерухомості заснована на визначенні витрат, необхідних для відновлення або заміщення об'єкта оцінки з урахуванням накопиченого зносу) та прибутковий (оцінка вартості нерухомості, заснована на визначенні поточної вартості очікуваних від неї доходів). Щоб уникнути усіх недоліків при вирішенні проблем виконують статистичний аналіз за допомогою таких методів:

1. Кластерний – за допомогою якого утворюють групи схожих між собою об'єктів. При цьому окремі дані про ціни об'єктів нерухомості за якими-небудь загальними для всіх ознаками об'єднуються в групи-кластери.

Такий підхід дозволяє, по-перше, "стиснути" інформацію, отриману в ході спостережень, тобто використовувати для побудови моделі групові середні, по-друге, мінімізувати випадкові відхилення вартості від їх дійсних значень за рахунок усереднювання в групах.

2. Позиціонування – за допомогою якого відносять який-небудь продукт до певного сегмента ринку, а також визначають його місце в рамках сегмента. Такий підхід дозволяє, на основі визначення місця об'єкта нерухомості на ринку, розробити концепцію просування об'єкта на ринок – визначення каналів просування, способів і засобів реклами, розробки цінової політики.

3. Методологія кореляції застосовується при вимірюванні за допомогою певних статистичних показників (коефіцієнтів кореляції) ступеня зв'язаності або міри залежності за двома або більше ознаками. Він дозволяє визначити оптимальний варіант використання нерухомості.

4. Методологія регресії використовується при визначенні односторонньої стохастичної залежності за допомогою функції, що називається функцією регресії $y = f(x)$, де y – залежна змінна (вартість операції), а $x = x_1, x_2, \dots, x_n$ – n незалежних змін (площа, місцезнаходження та ін.) [3].

Таким чином, проблема оцінки нерухомості вирішується за допомогою порівняльного, витратного та прибуткового методів. Також дуже важливу роль у вирішенні цієї проблеми відіграють статистичні методи: кластерний, позиціонування, кореляційний та регресійний. Вони допомагають виявити фактори, які вплинули на формування оцінки нерухомості, що дозволяє уникнути негативних наслідків.

Наук. керівн. Зірко О. В.

Література: 1. Оценка недвижимости: Учебник / Под ред. А. Г. Грязновой, М. А. Федотовой. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 296 с. 2. Горемкин В. А. Экономика недвижимости: Учебник. – М.: Изд.-книготорг. центр "Маркетинг", 2001. – 284 с. 3. Марченко А. В. Экономика недвижимости и управления недвижимостью: Учебн. пособ. – Ростов н/Д, 2006. – 352 с.

Тихомірова А. С.

УДК 005.915 : 005.52

Студент 4 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ

ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ І МЕТОДИ ОЦІНКИ

У сучасних умовах ринку діяльність промислового підприємства є предметом уваги широкого кола учасників ринкових відносин, які зацікавлені в позитивних результатах його функціонування. Для забезпечення стійкості і стабільності діяльності підприємства в умовах нестабільної економічної

© Тихомірова А. С., 2009

ситуації на ринку його керівництву, фінансовим менеджерам необхідно реально оцінювати фінансовий стан господарюючого суб'єкта. Отже, необхідно мати систему показників, які здатні відображати та надавати поточну інформацію для прийняття зважених управлінських рішень. У цих умовах актуальності набувають теоретико-методологічні та організаційно-методичні питання дослідження фінансового стану економічних суб'єктів, розробки системи аналітичних засобів та інструментів його оцінки.

Метою дослідження є теоретичне узагальнення літературних джерел щодо визначень поняття "фінансовий стан підприємства" та обґрунтування основних показників його оцінки.

Більшість вчених-економістів [1 – 4] визначають поняття "фінансовий стан підприємства" як комплексне, до якого входить система показників діяльності підприємства. Серед науковців, які приділили значну увагу дослідженню фінансового стану підприємства, слід виділити таких, як І. Т. Балабанов, Л. А. Бернстайн, І. О. Бланк, Ю. Брігхем, Л. Гапенські, Т. Р. Карлін, А. П. Ковальов, В. В. Ковальов, М. Н. Крейніна, Л. А. Лахтіонова, Г. В. Савицька, В. Т. Савчук, О. С. Стоянова, Р. Холт, А. Д. Шеремет та ін. Інша група науковців [5; 6] фінансовий стан підприємства визначає як економічну категорію, що відображає стан капіталу у процесі його кругообігу.

Аналіз економічної літератури дозволив узагальнити коефіцієнти оцінки фінансового стану підприємства, найчастіше до них відносять: прибутковість, рентабельність, ліквідність, платоспроможність, ділову активність, ринкову активність, фінансову стійкість, коефіцієнт маневреності, коефіцієнт покриття тощо. Крім того, за кожним блоком показників виділяються ще окремі коефіцієнти [7, с. 307 – 312].

При аналізі коефіцієнтів рентабельності широке поширення одержала факторна модель фірми "DuPont" [8, с. 80 – 82].

У міжнародній практиці використовують метод багатомірного групування — метод інтегральної оцінки фінансового стану підприємства на основі окремих узагальнюючих показників, які визначаються для кожного підприємства шляхом експертних оцінок фахівців.

Так, М. Я. Коробов рекомендує такий перелік показників, які входять до інтегрального показника: рентабельність капіталу за чистим прибутком; рентабельність продукції; обіговності коштів, вкладених в оборотні активи; коефіцієнт фінансової незалежності; ліквідність (коефіцієнт покриття поточних пасивів) [9, с. 341 – 342].

Т. Г. Бен і С. Б. Довбня пропонують здійснювати інтегральну оцінку фінансового стану підприємства у декілька етапів [10, с. 53 – 60]: вибір напрямів оцінки; вибір окремих коефіцієнтів; визначення для кожного з коефіцієнтів критичного (нормативного) значення; визначення вагомості окремих коефіцієнтів; формування узагальнюючих показників за кожним із напрямів оцінки; формування інтегрального показника.

Деякі автори рекомендують при розрахунку підсумкової оцінки фінансового стану використовувати бальну систему, в якій розраховують оціночні коефіцієнти, що характеризують платоспроможність і фінансову стійкість підприємства. До них відносяться коефіцієнти: автономії (фінансової незалежності); фінансової стійкості; капіталізації (фінансової активності, співвідношення позичених і власних коштів); забезпеченості власними обіговими коштами; поточної ліквідності (фінансового покриття); абсолютної ліквідності.

Відповідно до запропонованих критеріїв було оцінено фінансовий стан підприємств машинобудівної промисловості Харківської області в 2008 р. за допомогою коефіцієнтів абсолютної ліквідності, рентабельності діяльності, автономії та здійснено їх ранжирування відповідно до обраного показника результату аналізу (таблиця).

Таблиця

Результат ранжирування показників фінансового стану підприємств машинобудівної промисловості Харківської області в 2008 р. [11]

Показник	Підприємство					
	ВАТ "Харківський тракторний завод"	ВАТ ХЕЛЗ "Укрелектромаш"	ВАТ "Куп'янський машзавод"	ВАТ "Харківський верстатобудівний завод"	АТ СКБ "Укрелектромаш"	АТ "Енергомашкомплект"
Ліквідність	3	1	4	6	2	5
Рентабельність	4	5	6	1	3	2
Автономія	4	3	6	1	2	5

Відповідно до отриманих результатів можна зробити висновок, що за показником ліквідності найбільш кредитоспроможними підприємствами є ВАТ ХЕЛЗ "Укрелектромаш" та АТ СКБ "Укреле-

ктромаш", за показником рентабельності — ВАТ "Харківський верстатобудівний завод" та АТ "Енергомашкомплект", автономії — ВАТ "Харківський верстатобудівний завод".

Таким чином, проведений аналіз за допомогою запропонованих показників, метода рейтингової оцінки дозволяє виділити підприємство, що є фінансово стійким та рентабельним, — це ВАТ "Харківський верстатобудівний завод". На основі запропонованого підходу до аналізу фінансового стану підприємства можна розробити комплекс заходів щодо управління його діяльністю в умовах кризи.

Наук. керівн. Гриневич Л. В.

Література: 1. Болух М. А. Економічний аналіз: Навч. посібн. / М. А. Болух, В. З. Бурчевський, М. І. Горбатюк; [За ред. М. Г. Чумаченка – К.: КНЕУ, 2001. 2. Ковалев А. І. Аналіз господарського стану підприємства / А. І. Ковалев, В. П. Привалов. — Изд. 3-е, исправл., доп. — М.: Центр экономики и маркетинга, 1999. 3. Фінанси підприємств: Підручник / Під ред. А. М. Поддєрьогіна — К.: КНЕУ, 2001. 4. Осмоловский В. В. Теория анализа хозяйственной деятельности: Учебник для студентов экономической специальности. — Мн.: Новое знание, 2001. 5. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности: Учебн. пособ. — М.: ИНФРА-М, 2003. 6. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности: Учебн. пособ. — М.: ИНФРА-М, 2003. 7. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств: Навч. посібн. — К.: ЦУЛ, 2002. — 460 с. 8. Іваниенко В. В. Финансовый анализ: Учебн. пособ. — Харьков: ИД "ИНЖЭК", 2003. — 176 с. 9. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства: Навч. посібн. — К.: Знання, 2000. — 354 с. 10. Бень Т. Г. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства / Т. Г. Бень, С. Б. Довбня // Фінанси України. — 2002. — №6. — С. 53 – 60. 11. smida.gov.ua.

Верба В. Ф.

УДК 314.18 (477)

Студент 4 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ

ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОЦЕСІВ НАРОДЖУВАНOSTІ ТА СМЕРТНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ УКРАЇНИ

Демографічна сфера завжди була і є об'єктом вивчення для науковців та викликала пильну увагу політиків і громадськості. Населення, його соціальне самопочуття та розвиток є визначальними ознаками суспільства, основою могутності держави. Особливе занепокоєння викликає сучасна демографічна ситуація в кризових умовах, що склалася в Україні. Тому дослідження демографічних процесів є актуальним на сьогоднішній день.

До основних найвпливовіших демографічних процесів відносять смертність та народжуваність. Народжуваність як масовий процес варто відрізнити від індивідуальних народжень дітей в окремих жінок або в окремих родинах. Народжуваність як процес складається з маси індивідуальних випадків народження, але не зводиться до них [1]. Вона є соціальним процесом, що підкоряється дії соціальних чинників і закономірностей, але розвивається в певних історично-конкретних межах, що задаються дією біологічних та фізіологічних факторів.

У демографії під смертністю розуміють процес вимирання покоління й розглядають її як масовий статистичний процес, що складається з безлічі одиничних смертей, які наступають у різному віці і визначають у своїй сукупності порядок вимирання реального або умовного покоління. Смертність є другим після народжуваності найважливішим демографічним процесом. Вивчення смертності має своїм предметом вплив, що смерть робить на населення, на його чисельність і структуру [1].

Смертність і народжуваність – масові процеси, що відбуваються серед населення і формують його природний рух (відтворення). Дані за результатами аналізу, які дають можливість оцінити стан природного руху за регіонами України за останні роки (2007 – 2008), представлені на рис. 1 та 2.

© Верба В. Ф., 2009

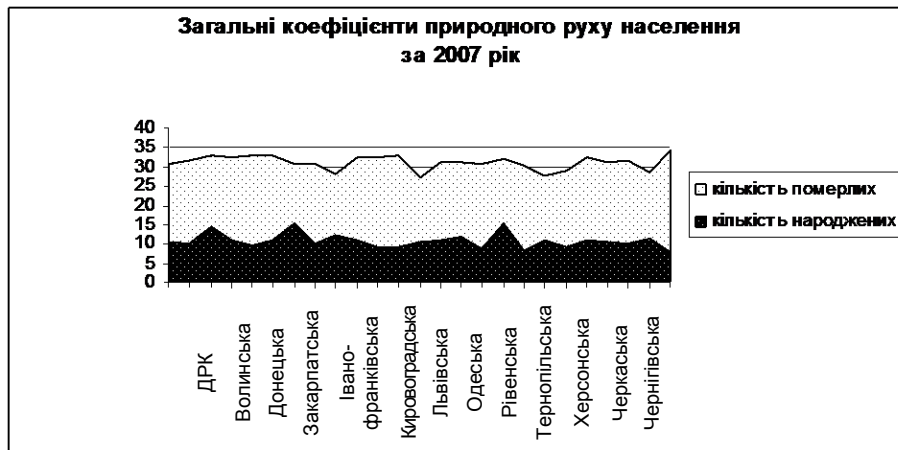

Рис. 1 Коефіцієнти народжуваності та смертності населення за регіонами України за 2007 рік

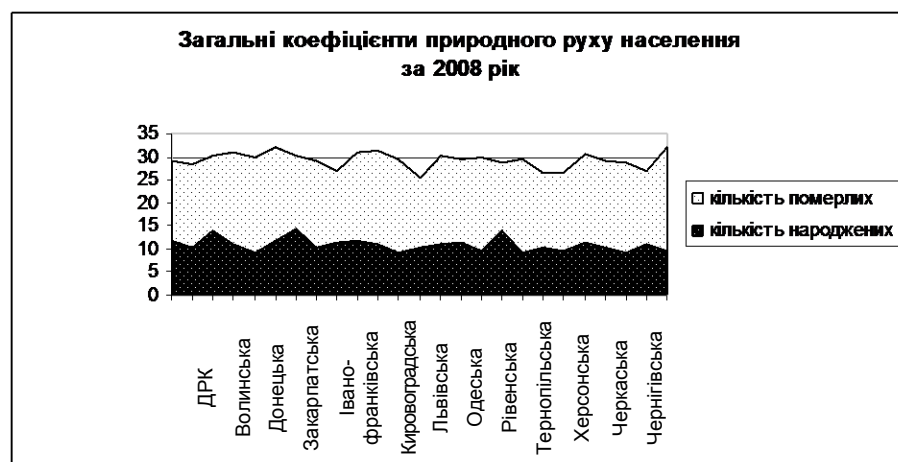

Рис. 2. Коефіцієнти народжуваності та смертності населення за регіонами України за 2008 рік

Судячи з графіків, можна сказати, що кількість померлих як у 2007 так і у 2008 рр. перевищує кількість народжених у регіонах країни. На 1 січня 2009 р. в Україні, за оцінкою, проживало 46 143,7 тис. осіб. Упродовж 2008 р. чисельність населення зменшилася на 229,0 тис. осіб, або на 5,0 осіб у розрахунку на 1 000 жителів. Зменшення населення відбувалося виключно за рахунок природного скорочення – 28 773 осіб у 2008 році; 37 074 осіб у 2009 році. Порівняно з 2007 р. обсяг природного скорочення зменшився з 9,4 до 7,4 особи на 1 000 жителів.

Скорочення спостерігалось у всіх 25 регіонах країни. Природний рух населення у 2008 році характеризувався зростанням народжуваності та скороченням смертності, однак залишається суттєвим перевищенням кількості померлих над народженими.

Результати проведених досліджень дозволяють стверджувати, що, незважаючи на певні позитивні зрушення, демографічна ситуація в Україні залишається складною. Для призупинення існуючої тенденції скорочення загальної чисельності населення демографічна політика держави повинна бути спрямована передусім на підвищення рівня та поліпшення якості життя населення. Акценти варто робити не на кількісних, а на якісних параметрах демографічного відтворення. Доцільно сконцентрувати зусилля на вирішенні поточних і стратегічних завдань – економічному забезпеченні відтворення населення, належному соціальному захисті сімей з дітьми та осіб похилого віку, поліпшенні екологічної ситуації, зниженні виробничого та побутового (передусім пов'язаного з транспортом) травматизму, популяризації здорового способу життя (зниженні масштабів тютюнопаління, особливо серед молоді, формуванні культури вживання алкогольних напоїв), забезпеченні доступності якісної медичної допомоги та освіти, що, зрештою, стане вагомим підґрунтям для переходу до сучасного режиму відтворення населення і підвищення тривалості повноцінного активного його життя.

Наук. керівн. Шаповалова В. О.

Література: 1. Медков В. М. Демографія: Учебн. пособ. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2002. — 448 с. – Серия "Учебники и учебные пособия". 2. Стеценко С. Г. Демографічна статистика з основами демографії: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Вища школа, 2005. – 415 с. 3. <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Студент 3 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ

ПРИЧИНИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день проблема збільшення ефективності інвестиційного процесу є однією з найбільш важливих. Для забезпечення стабільного розвитку і досягнення Україною конкурентоспроможності на світових ринках необхідним є значний приток інвестиційних ресурсів в економіку та їх оптимальний розподіл з урахуванням балансу між короткостроковою рентабельністю і стратегічними завданнями розвитку національної економіки України.

Ґрунтовне дослідження різних аспектів управління івестиціями здійснили у своїх працях Дж. Кейнс, С. Л. Брю, А. Маршалл, К. Р. Макконнел, Д. С Мілль, М. Портер, П. Х. Ліндерт, А. Смит, І. Фішер, Д. Хікс, О. Д. Харт, В. Шапран, В. Бочаров, І. Алексєєв, А. Гршевич, В. Комаров, В. Пономаренко, С. Ревенчук, Ф. Тумусов, В. Федоренко, Ю. Шаров та ін. [1].

Метою даної статті є аналіз причин та шляхів подолання інвестиційної кризи в Україні.

Інвестиції – це сукупність витрат, що реалізуються у формі вкладень приватного або державного капіталу в реалізацію програм і проектів виробничої, комерційної, соціальної, наукової, культурної та інших сфер. Метою інвестицій може бути отримання підприємницького доходу, придбання впливу або соціального ефекту. Інвестиції можуть вкладатися у вигляді грошових, майнових або інтелектуальних цінностей [2].

Одне із завдань, що стоїть перед Україною, полягає в створенні необхідних і сприятливих умов для інтенсифікації економічного зростання, підвищення якості життя населення. Досягнення поставленого завдання можливе шляхом залучення інвестицій у реальний сектор економіки. Об'єм і темп зростання інвестицій в основний капітал є індикаторами інвестиційної привабливості регіонів. Підвищення інвестиційної привабливості сприяє додатковому припливу капіталу, економічному підйому [1].

За оцінками МВФ країни з перехідною економікою повинні майже 20% державних витрат направляти на інвестування, прагнучи створити базу для подальшого зростання. В Україні цей показник на піку кризи 90-х років був менше 2%. Це свідчить про те, що інвестиційна політика в державі була недостатньо дієвою. Переломним в інвестиційній сфері став 1998 рік – вдалося припинити падіння капіталовкладень у національну економіку. Саме у цей період була закладена база подальшого економічного зростання в Україні [3].

Сьогодні інвестиційна активність внутрішніх і зарубіжних інвесторів стримується за рахунок сформованого несприятливого інвестиційного клімату, цілого ряду зовнішніх і внутрішніх чинників. В умовах світової економічної кризи Україна зіткнулася ще і з кризою вкладень капіталів у свою економіку. До внутрішніх чинників, які стримують діяльність інвесторів, відносять: зниження фінансових можливостей бюджетів всіх рівнів, а також господарюючих суб'єктів і населення; недосконалість законодавчої нормативно-правової бази; недосконалість фінансово-кредитної системи; слабкий розвиток ринку капіталу; відсутність системи страхування розвитку інвесторів, нестабільну політичну ситуацію; зростаючий рівень "тіньової" економіки. Великий вплив, окрім перерахованих чинників, на зниження темпів зростання іноземних інвестицій в Україні робить несприятлива фінансова і економічна кон'юнктура в світі, яка викликана крахом окремих ринків і яка стримує більшість інвесторів від вкладень в економіку, що розвиваються [4].

Згідно зі статистичними даними на початок 2008 року загальний об'єм іноземних інвестицій в економіку країни склав 7,35 млрд. дол. США, що на 18% менше ніж в 2000 році [5]. Основними формами залучення зарубіжного капіталу були внески у вигляді грошей, рухомого та нерухомого майна, цінних паперів. Найбільш поширеними способами залучення іноземних інвестицій стали: створення спільних підприємств та спеціальних економічних зон.

Загальна необхідність в інвестиціях у виробничу сферу України складає 40 млрд дол. США, в реальності було вкладено 5,53% від цієї суми. В Україні спостерігається велика різниця між попитом і пропозицією на інвестиції [6].

На найближчі декілька років можна зробити прогноз щодо зниження показника зростання інвестицій у результаті таких обставин:

- недостатньо послідовна політика держави відносно галузей інфраструктури;
- зниження прибутку підприємств-експортерів, яке відбувається в силу економічної кризи;
- дестабілізація політичного й економічного середовища в результаті можливого і очікуваного поглиблення загальносвітової кризи.

Однією з причин уразливості української економіки також є те, що інвестиції направляються, в основному, в сферу послуг. Наприклад, у 2007 році частка вкладень в основний капітал промисловості склала всього 34,1% від загальних інвестицій, в сільське господарство — 5,1%. У той же час в операції з нерухомістю і будівництво було вкладено 23,7% інвестицій, в транспорт і зв'язок — 16,8%, в торгівлю — 9,4%. Це так само є негативним явищем, оскільки величезну роль в розвитку економіки держави відіграє саме розвиток виробничої сфери [7].

Для подолання всіх вищеперерахованих проблем необхідне обов'язкове втручання держави. Важливою умовою для реорганізації інвестиційної діяльності є ухвалення рішення про фінансовий розвиток інвестиційних вітчизняних фондів. Для залучення іноземного капіталу необхідно удосконалити законодавство, оподаткування, відновити застаріле устаткування на виробництвах.

Наук. керівн. Аксьонова І. В.

Література: 1. Демчук Н. І. Ефективність механізму створення інвестиційного середовища в Україні // *Фінанси и инвестиции*. – 2007. – №7. – С. 19 – 25. 2. Аниський Ю. П. *Управление инвестициями: Учебн. пособ.* – М.: Логос, 2001. – 448 с. 3. Гайдуцький А. *Методологічні аспекти інвестиційної привабливості економіки // Регіональна економіка*. – 2004. – №4. – С. 81 – 86. 4. Пересада А. А. *Основи інвестиційної діяльності*. — К.: Лібра, 2006. – 344 с. 5. *Статистичний щорічник України за 2006 рік / За ред. О. Г. Осауленка*. – К.: Державний комітет статистики України, 2007. – 663 с. 6. Крейдіч І. *Методологічні підходи до визначення ефективності регіональних інвестиційних проектів і програм // Економіка. Право. Податки*. – 2002. – №3. – С. 28 – 30. 7. www.stat.gov.ua.

УДК 330.34(477)

Голубенко М. С.

Студент 3 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ

ДО ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Процес поглиблення інтеграції в світове економічне співтовариство передбачає істотні зміни в системі управління державою, на основі ідеї сполучення економічної ефективності як результату дієвості ринкових сил та соціального компромісу. Наявність дієвої, ефективної системи соціального захисту – це свідчення рівня розвитку держави, його відповідності вимогам часу. Чим вищий рівень життя членів суспільства, тим більш розвинутим може вважатися суспільство.

Прагнення України увійти в Європейську співдружність країн та у Європейський Союз неможливе без створення системи правових, організаційних та інших заходів державних і недержавних установ та організацій, що впливатимуть і сприятимуть підтриманню соціальної стабільності в суспільстві, створенню умов для зростання добробуту населення, забезпечення належного рівня та якості життя населення. Існує необхідність створення ефективного механізму управління соціальними процесами в країні, зокрема, шляхом здійснення моніторингу соціально-економічного розвитку держави та суспільства [1].

З набуттям Україною незалежності, а також в результаті ухвалення курсу на інтеграцію в Міжнародне європейське співтовариство відбулися якісні зміни у підходах до визначення категорії рівня життя та структурних змін в оцінці життєвого рівня населення [2].

У концепції Програми розвитку ООН (ПРООН) зазначається, що в економічному розвитку будь-якої держави головну роль необхідно відводити підвищенню рівня добробуту людей. При цьому підкреслюється, що життя людей повинно бути довгим, здоровим і наповненим творчістю [3].

Саме тому на сучасному етапі надзвичайно актуальні наукові дослідження, пов'язані з оцінкою характеристик та показників рівня життя населення, аналізом реальних тенденцій закономірностей забезпечення його життєдіяльності, а також спрямовані на пошук та вдосконалення ефективних шляхів, методів і механізмів стабілізації та подальшого зростання рівня життя населення.

Основним завданням державної політики України є прискорення руху держави до шляху сталого розвитку, економічного зростання, поєданого з активною соціальною політикою держави та демократизацією всіх складових суспільного життя.

Довгострокова стратегія розвитку України включає п'ять основних векторів розвитку [4]:
зростання економіки;
підвищення ролі України у світі та інтеграція країни у співтовариство розвинених країн;
розвиток і використання інтелектуального потенціалу нації;

© Голубенко М. С., 2009

підвищення якості життя населення;
єднання країни.

Для кожного вектору встановлено цільові показники та розроблено низку ініціатив, що спрямовані на досягнення цих показників.

Що стосується положення "підвищення якості життя населення", тут звертається увага на соціальну підтримку населення та боротьбу з бідністю. Також влада має гарантувати високі стандарти в освітній сфері, охороні здоров'я, матеріальне забезпечення незахищених верств населення.

Слід нагадати, що головною метою соціального та економічного розвитку України є побудова соціально орієнтованої ринкової економіки європейського типу. Одним з головних пріоритетів, що включає стратегія економічного і соціального розвитку України (2004 – 2015 рр.), є соціальна переорієнтація економічної політики, підвищення доходів населення, його життєвого рівня, трансформація системи пільг і допомоги, подолання бідності тощо.

Концепція сталого розвитку в зарубіжних країнах стала одним з основних принципів державної політики на глобальному, національному і регіональному рівнях. Адаптовані ідеї сталого розвитку використовуються при складанні стратегій і планів соціально-економічного розвитку територій, тому що якість майбутнього країни залежить від включення до національної та регіональної політики проблем економіки, соціальної справедливості та екології.

"Стратегія сталого розвитку Європейського Союзу", яка була прийнята в червні 2001 р. з метою примирення економічного розвитку, соціальної єдності та захисту навколишнього середовища, визначає шість основних розділів [4]:

зміни у кліматі та чиста енергетика;
суспільне здоров'я;
управління природними ресурсами;
бідність і соціальна нерівність;
старіння населення і демографія;
переміщення, використання землі та територіальний розвиток.

Суспільне здоров'я – одна з головних проблем цієї стратегії. Основним потенційними загрозами є: спосіб життя, соціальна та економічна нерівність, небезпечне харчування, забруднення довкілля тощо.

"Стратегія сталого розвитку Європейського Союзу" сконцентрована на якості життя населення, доступі до ресурсів усіх поколінь та єдності всіх політик.

У травні 2005 р. Резолюцією Європейського Парламенту були затверджені "Загальні вказівки до економічної політики" для всіх членів ЄС. Проведемо порівняння основних орієнтирів цього документа та "Довгострокової стратегії розвитку України до 2015 року" [4].

Таблиця

Порівняння стратегічних орієнтирів України та Європейського Союзу

Україна "Довгострокова стратегія розвитку України до 2015 року"	Європейський Союз "Загальні вказівки до економічної політики"
1. Зростання економіки	1.1. Забезпечення економічної стабільності для сталого зростання 1.2. Сприяння розміщенню ресурсів, орієнтованому на зростання і зайнятість 1.3. Сприяння більшій єдності макроекономіки, інфраструктури та зайнятості
2. Підвищення ролі України у світі та інтеграція країни у співтовариство розвинутих країн	2.1. Гарантування відкритого і конкурентного ринку усередині Європи, а також за її межами й одержування вигоди від глобалізації
3. Розвиток і використання інтелектуального потенціалу нації: підвищення зайнятості – 95% (за стандартами МОП); підвищення продуктивності праці галузей до середнього для ЄС рівня	3.1. Збільшення інвестицій у розвиток науки, зокрема з боку приватного бізнесу 3.2. Забезпечення внеску фактора зарплати в макроекономічну стабільність і зростання
4. Підвищення якості життя населення: знизити до 2% частку людей, що проживають за межею бідності; забезпечити соціальним житлом малозабезпечені верстви населення; знизити смертність новонароджених до 0,5% та підвищити середню очікувану тривалість життя до 75 років	—
5. Єднання країни розвиток інфраструктури, поєднуючої Схід – Захід – Південь, та збільшення її доступності широким верствам населення; створення умов для міграції робочої сили; обмін студентами між вищими навчальними закладами України; сприяти порозумінню різних церковних конфесій	5.1. Розширення, удосконалення й єднання європейської інфраструктури й досягнення повної єдності в міжнародних проектах 5.2. Розширення і поглиблення внутрішнього ринку

Основні цілі в стратегічних програмах розвитку збігаються і мають загальну мету для відповідних країн. Але в "Довгостроковій стратегії розвитку України до 2015 року" один з векторів має назву "Підвищення якості життя населення", а в програмі Європейського союзу такий напрям відсутній. Однак не можна вважати, що керівництво Європейського Союзу не переймається рівнем та якістю життя своїх громадян. Щоб зрозуміти це, спочатку розглянемо, як саме змінювався зміст категорії рівня життя населення з плином часу.

За класичним визначенням, рівень життя – складна соціально-економічна категорія, що виражає ступінь задоволення матеріальних і духовних потреб населення. В усі часи ця модель категорії рівня життя є чинною і не втрачає свого значення. Але під впливом об'єктивних закономірностей розвитку суспільства змінюється структура потреб та норми їх задоволення. Так, з розвитком НТП, людство перейшло на якісно новий технологічний рівень розвитку. Структура матеріальної забезпеченості увірвала в себе потребу у вільному доступі і використанні населенням комп'ютерних технологій, мобільного зв'язку, ресурсів Internet тощо. Так само може служити прикладом важливості екологічна проблема, збереження та відновлення навколишнього середовища. У життя людей увійшли поняття "екологічно чистий продукт", "незабруднена територія" та ін. Змінилась не тільки структура потреб, але й якісний рівень їх задоволення [2].

Підсумовуючи сказане можна зробити такий висновок: Україна на даному етапі розвитку тільки переходить від трактування категорії рівня життя, що характеризує ступінь задоволення потреб, до категорії, яка характеризує можливості суспільства із забезпечення життя, діяльності та всебічного розвитку людини. Для населення розвинених країн Європи вже мають місце нові потреби та якісно нові способи їх задоволення. Можна засвідчити, що в цьому плані Європейський союз випереджає Україну і стоїть на вищому рівні розвитку, адже європейська програма має на увазі те, що економічний, політичний, технічний розвиток, міжнародне співробітництво будується на основі соціальної політики, охороні навколишнього середовища і бюджетній політиці.

Наук. керівн. Аксьонова І. В.

Література: 1. Державний комітет статистики України: Соціально-економічна захищеність населення України, за матеріалами вибіркового обстеження // www.ukrstat.gov.ua. 2. Дзюба І. В. Категорія рівня життя населення: сучасний підхід // Статистика України. – 2004. – №1. – С. 68 – 69. 3. Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми наукової практики: Монографія. – Харків: ФОП Александрова К. М., 2008. – 304 с. 4. Аваков А. Б. Стратегія соціально-економічного розвитку Харківської області на період до 2015 року: Монографія. / А. Б. Аваков, В. С. Пономаренко, В. М. Бабаєв, М. О. Кизим, О. М. Тищенко, А. Л. Дуленко, І. Л. Райнін, Ю. А. Сміцька – Харків: ВД "ІНЖЕК", 2008. – 352 с.

УДК 314.8:303.71

Крещенко К. А.

Студент 4 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ СТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИРОДНОГО РУХУ НАСЕЛЕННЯ

Населення є головною виробничою силою суспільства, яка має універсальну статистичну природу, оскільки є масовою сукупністю, в якій реалізується закон великих чисел та формуються процеси випадкового характеру. Інформація про населення потрібна для вивчення будь-якої соціальної проблеми або соціального аспекту життя суспільства. Тому статистичне дослідження зміни чисельності населення полягає у визначенні закономірностей розподілу, розвитку та взаємозв'язку, що є актуальною проблемою у сучасних умовах.

Метою роботи є обґрунтування методів, які доцільно використовувати для оцінки процесу відтворення населення.

Статистика вивчає природний рух населення з метою визначення його абсолютних розмірів, оцінки рівнів та ступенів поширення серед окремих контингентів населення, тенденцій зміни природного руху та його складових, а також порівняння інтенсивності цих процесів у регіональному аспекті. Об'єктом дослідження природного руху є такі статистичні сукупності: чисельність померлих, чисельність народжених, кількість зареєстрованих шлюбів та розлучень, а також чисельність усього населення та окремих його контингентів (дітородний контингент жінок, шлюбоздатне населення).

Існує кілька понять природного руху населення, досить близьких і за змістом, і за науковою обґрунтованістю.

© Крещенко К. А., 2009

Так, С. Г. Стеценко вважає, що природний рух – процес зміни чисельності та складу населення внаслідок його відтворення [1].

Л. Ф. Удотова вважає, що природний рух населення – це безперервний процес відновлення населення за рахунок його народжуваності та смертності [2].

В. І. Козлов розглядає природний рух населення земної кулі як "у більшості випадків основний фактор, що визначає динаміку чисельності окремих народів...". На його думку, відтворення характеризується, насамперед двома явищами – народжуваністю й смертністю, "різниця кількісних показників яких дає природний приріст (або збиток) населення" [3].

В. О. Борисов вважає, що природний рух населення – це безперервна зміна чисельності й структури населення в результаті народжень, смертей, шлюбів і розлучень. На його думку, у природний рух населення включають також і зміни статевовікової структури населення через тісний взаємозв'язок її змін з усіма демографічними процесами. Саме слово "природне" у додатку до таких явищ, як народження, смерті, шлюби, розлучення тощо, залишилося в спадщину від статистики минулого століття [4].

Поняття "відтворення населення" можна розглядати в широкому і вузькому сенсі. У широкому розумінні це поняття охоплює всі процеси, всі види руху населення – природний, міграційний, соціальний, у вузькому сенсі – це природне відтворення поколінь, чисельності і статевовікової структури населення. Отже, відтворення населення – це відновлення його чисельності, статевовікового, сімейного складу та всіх інших його структур і властивостей, передусім соціально-економічних (ри-сунк) [1].

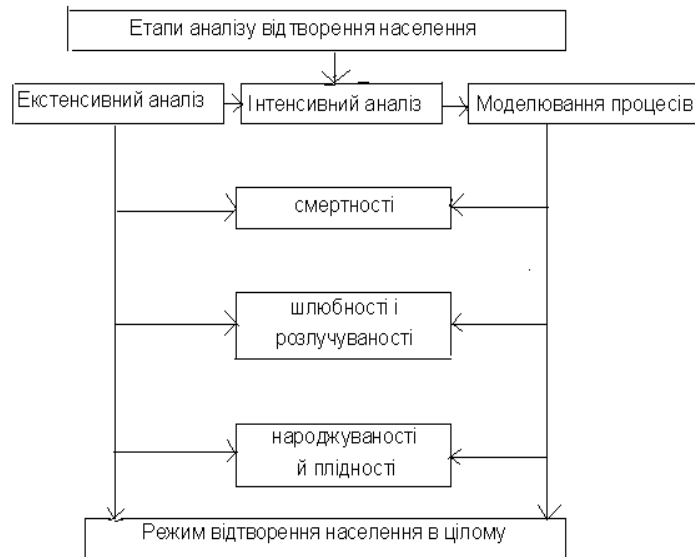

Рис. Схеми статистичного дослідження відтворення населення

В умовах розвитку ринкових відносин державі не досить лише статистичних даних, які констатують факти, потрібна інформація, яка б дозволила окреслити майбутні напрямки її соціально-економічного розвитку. Таким інструментом може бути прогнозування, яке дає можливість описати процес відтворення населення у найближчій перспективі. На сьогодні демографія накопичила досить різноманітну сукупність методів прогнозування чисельності та складу населення як країн, так і окремих регіонів. Значну роль в цьому процесі відіграє прогнозування народжуваності, що є необхідною складовою компонентного демографічного прогнозу. Базою для прогнозування народжуваності служать дані Держкомстату України стосовно розподілу народжених за віком матері та результати вибіркового обстежень щодо бажаної та дійсної кількості дітей у сім'ї. Основними методами прогнозування показників народжуваності є різні види екстраполяції, аналогії, моделювання й експертних оцінок.

Отже, дослідження процесу відтворення населення доцільно проводити, використовуючи методи статистичного аналізу та прогнозування. Це дозволить підготувати інформаційно-аналітичну базу для формування стратегії соціально-економічного розвитку регіону та у майбутньому використовувати її з метою моделювання процесу відтворення населення.

Наук. керівн. Гриневич Л. В.

Література: 1. Стеценко С. Г. Демографічна статистика – К.: Вища школа, 2005. – 608 с. 2. Удотова Л. Ф. Соціальна статистика: Підручник. — К.: КНЕУ, 2002. – 376 с. 3. Медков Ф. В. Демографія. – Львів: Фенікс, 2002. – 443 с. 4. Статистический словарь / Гл. ред. М. А. Королев. – М.: Финансы и статистика, 1989 – 623 с.

Студент 4 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ

Створення системи соціального обслуговування покликане допомогти зняти багато проблем, що лежать у сфері виховання, догляду за непрацездатними членами сім'ї, реабілітації, організації побуту, дозвілля, проблем, що пов'язані з конфліктністю в стосунках, низькою здатністю до самозабезпечення. Отже, рівень соціального обслуговування повинен сприяти координації зусиль в цьому напрямі державних органів і різних соціальних структур, включаючи недержавні, приватні, добродійні та інші організації, що здійснюють соціальну допомогу. Особливої актуальності вирішення цієї проблеми набуває в умовах кризи економіки на всіх рівнях.

Метою роботи є визначення напрямків статистичного дослідження соціального обслуговування населення.

Система соціального обслуговування населення може виступати як інструмент корекції роботи механізмів самоорганізації і саморегуляції в суспільстві. До критеріїв ефективності соціального забезпечення відносять дієвість всіх видів, форм і методів соціального обслуговування різних категорій населення, діяльності соціальних служб, а також керівництва і управління всім процесом соціальної роботи з населенням і окремими людьми, що потребують соціального обслуговування.

Ґрунтуючись на концепції системних потреб соціально-економічних структур у суспільстві та застосування її до вирішення практичних і організаційних завдань сфери соціального обслуговування населення, можна позначити системні функції та цілі цієї сфери [1 – 4].

Інструментом соціальної роботи є соціальна служба, яка організує свою діяльність за двома напрямками: соціальний захист і соціальна допомога. До них відносяться такі служби: державні, муніципальні та недержавні:

до державної соціальної служби відносяться установи і підприємства соціального обслуговування, органи виконавчої влади, в компетенцію яких входить організація і здійснення соціального обслуговування;

до муніципальної соціальної служби відносяться установи і підприємства соціального обслуговування, органи місцевого самообслуговування, в компетенцію яких входить організація і здійснення соціального обслуговування;

до недержавної соціальної служби відносяться установи і підприємства соціального обслуговування, що створюються добродійними, суспільними, релігійними та іншими недержавними організаціями і приватними особами.

Усі ці служби і є основою соціального обслуговування населення, але також потрібно враховувати, що держава є основним гарантом якісного обслуговування населення, адже всім відомо, що в нашій країні багато людей потребують допомоги, це пов'язано не тільки з економічною кризою, але й нестабільною ситуацією в Україні.

Таким чином, основними напрямками статистичного дослідження соціального обслуговування населення є: оцінка цілей соціального обслуговування на рівні регіонів, населених пунктів, районів і мікрорайонів, на рівні груп населення і окремої особи; аналіз рівня соціального обслуговування, враховуючи соціально-економічну, морально-психологічну, екологічну, політичну, а також враховуючи нестабільний економічний стан нашої країни, пов'язаний зі світовою кризою; дослідження сучасного стану соціального обслуговування населення через зв'язок з об'єктивною оцінкою і позитивним висвітленням процесів виходу країни та її регіонів з кризи, а також стабілізації соціального положення різних категорій населення.

Наук. керівн. Мілевська Т. С.

Література: 1. Боровкин В. П. Прогнозирование в системе STATISTICA в среде Windows / В. П. Боровкин, Г. И. Иванченко. – М.: Финансы и статистика, 1999. 2. Удотова Л. Ф. Соціальна статистика: Підручник. – К.: КНЕУ, 2002. – 376 с. 3. Основы социальной работы: Учебник / Отв. ред. П. Д. Павленок. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 395 с. 4. Социальная политика и развитие социальных услуг / Сост. Н. С. Догаев, В. Ю. Меновщиков, Г. В. Сабитова. – М: Гос НИИ, 2003 – 224 с.

Студент 4 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ

ПЛАН СТАТИСТИЧНОГО СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА РІВНЕМ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ НАСЕЛЕННЯ

У сучасних умовах переходу до ринкової економіки велике значення має статистика доходів і витрат населення [1].

Доходи населення, їх рівень, структура, джерела отримання, ступінь їх диференціації, а також їх використання є найважливішими показниками економічного і соціального благополуччя суспільства. Оскільки доходи і витрати служать основним джерелом задоволення особистих потреб людей, саме вони є центральною ланкою, ядром більш широкого поняття – рівень життя населення [2].

Доходи населення — це сукупність грошових і натуральних коштів, що формуються за рахунок праці працівника й інших джерел та призначені для підтримки фізичного, морального, економічного та інтелектуального стану людини на певному рівні задоволення його потреб [3].

Для статистичної практики України в останні роки найважливішим питанням залишається адекватне інформаційне відбиття нових соціально-економічних явищ – організація, одержання й аналіз даних, що характеризують зміну і диференціацію доходів та витрат. Інформаційною базою дослідження доходів та витрат населення є статистичне спостереження.

Статистичне спостереження – планомірний, науково-організований збір даних про суспільні явища за допомогою реєстрації раніше визначених істотних ознак.

У процесі спостереження формуються первинні статистичні дані, початкова інформація, що є основою статистичного спостереження.

Статистичне спостереження необхідно проводити за чітко визначеним планом, що включає програмно-методологічні й організаційні питання.

Формулювання цілей і завдань статистичного спостереження є вихідним етапом організації й проведення будь-якого статистичного спостереження. Мета спостереження повинна бути сформульована чітко і розгорнуто, з вказівкою конкретних завдань, що стоять перед проведенням спостереження. Завдання статистичного спостереження визначають програму й організаційні форми його проведення.

Відповідно до цілей і завдань визначаються об'єкт і одиниця статистичного спостереження.

Об'єкт спостереження – це деяка статистична сукупність, у якій протікають досліджувані соціально-економічні явища й процеси. Для точного визначення об'єкта спостереження необхідне визначення сукупності одиниць спостереження, її меж і напрямку вивчення.

Поряд із визначенням об'єкта статистичного спостереження необхідно визначити одиницю досліджуваної сукупності, а також одиницю спостереження.

Одиницею спостереження є складовий елемент об'єкта, що є носієм ознак, які підлягають реєстрації.

Одиниця статистичного спостереження, від якої надходять звітні дані за затвердженими для неї формами, називається звітною одиницею.

Одиницею статистичної сукупності називається окремо узятий первинний, складовий елемент статистичної сукупності, що є основою розрахунків і має ознаки, які підлягають реєстрації при проведенні статистичного спостереження. Одиниця статистичної сукупності піддається обстеженню.

Одиниці спостереження мають безліч характерних, відмітних рис, властивостей, які називаються у статистиці ознаками, що не можуть бути цілком враховані в рамках одного дослідження. Тому важливим завданням організації статистичного спостереження є добір найбільш істотних та інформативних ознак для характеристики досліджуваного об'єкта і реєстрація їх у процесі спостереження. Таким чином, виходячи з конкретного змісту об'єкта, мети і конкретних завдань статистичного дослідження розробляється програма статистичного спостереження [4].

Після того як визначені об'єкт, одиниця спостереження й одиниця сукупності, необхідно розробити програму статистичного спостереження.

Програмою статистичного спостереження є перелік ознак одиниці спостереження, які реєструються у процесі проведення статистичного спостереження.

Програма спостереження містить перелік найбільш значущих у практичному і теоретичному аспектах питань, на які повинні бути отримані відповіді від кожної одиниці спостереження.

Від якості розробки програми спостереження залежать результати статистичного спостереження і статистичного дослідження в цілому, його цінність для вирішення соціально-економічних завдань і вироблення конкретних виробничих і управлінських пропозицій.

До програми статистичного спостереження висуваються такі вимоги:
 програма повинна містити істотні ознаки, що безпосередньо характеризують досліджуване явище, його тип, основні риси, властивості. Не слід включати в програму ознаки, що мають другорядне значення стосовно мети обстеження, або значення, які свідомо будуть недостовірними або будуть відсутніми;

питання програми повинні бути точними й недвозначними, а також легкими для розуміння, щоб уникнути зайвих труднощів при одержанні відповідей;

при розробці програми варто не тільки визначити склад питань, але й їх послідовність. Логічний порядок дослідження питань допоможе одержати достовірні відомості про явища й процеси;

у програму доцільно включати питання контрольного характеру для перевірки й уточнення даних, що збирають [5].

Організаційний план статистичного спостереження містить інформацію про об'єкт спостереження (його опис, визначення, відмінні ознаки); цілі та завдання спостереження; органи спостереження; місце і час проведення спостереження; термін спостереження; кадри, що відповідають за проведення спостереження. У плані також визначається перелік підготовчих робіт із проведення спостереження, що містить у собі порядок комплектування і навчання кадрового складу, необхідного для проведення спостереження; установа термінів і порядку прийому, оформлення і здачі матеріалів спостереження; порядок одержання і представлення проміжних і остаточних результатів спостереження, а також інші практичні питання, пов'язані з підготовкою, організацією і проведенням статистичного спостереження [6].

Таким чином, план статистичного спостереження за рівнем доходів та витрат населення буде мати такий вигляд (рисунок).

Рис. Схема плану статистичного спостереження доходів та витрат населення

Через те що сьогоднішня ситуація з рівнем життя і доходами населення на Україні є дуже важкою, правильне та достовірне одержання та аналіз даних є головною метою їх статистичного спостереження.

Наук. керівн. Шаповалова В. О.

Література: 1. Социально-экономическая статистика: Учебн. пособ. / Под ред. С. Р. Нестерович. – 2-е изд., перераб. и доп. – Мн.: БГЭУ, 2003. – 239 с. 2. Удотова Л. Ф. Соціальна статистика: Підручник. – К.: КНЕУ, 2002. – 376 с. 3. Остапенко Ю. М. Экономика труда: Учебн. пособ. – 2-е изд. – М.: ИНФРА-М, 2007. – 272 с. 4. Мармоза А. Т. Теория статистики. – К.: Ельга, Ніка-центр, 2003. – 392 с. 5. Статистика: от теории к практике: Учебн.-практ. пособ. / Под ред. С. В. Филипповой, Н. А. Просянюк, О. А. Варчук. – Харьков: Бурун Книга, 2008. – 128 с. 6. Гусаров В. М. Статистика: Учебн. пособ. для вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 463 с.

Студент 3 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ

СТАН ТА РОЗВИТОК РИНКУ ПРАЦІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Однією з перших сфер, що реагує на суспільно-економічні потрясіння, є сфера трудових відносин, а саме ринок праці.

До теперішнього часу в Україні стабільними були зростання зайнятості і збільшення заробітної плати, а сьогодні у багатьох галузях економіки людям пропонують безоплатні відпустки, скорочений робочий день, а подекуди й звільнення. Нині в умовах фінансово-економічної кризи відбувається стрімке загострення ситуації на ринку праці України.

Проблема безробіття є однією з головних серед глобальних проблем сучасності. Щодня чисельність безробітних, які звертаються до служби зайнятості, зростає на 12 тисяч осіб, а кількість робочих місць навпаки щодня скорочується на 2 тис. одиниць. Також особливої актуальності набуває проблема формування ефективної системи регулювання зайнятості населення, адекватної сучасним умовам, що є запорукою створення соціально орієнтованої ринкової економіки, динамічного розвитку продуктивних сил [1].

Реформування економіки і розвиток ринкових відносин на сучасному етапі зумовлюють глибокі зміни у сфері зайнятості та безробіття населення. У зв'язку з цим виникають проблеми, вирішення яких потребує розробки нових методичних підходів, щодо оцінки та регулювання ринку праці. Питанням розширення зайнятості населення, зниження безробіття та державного регулювання цих важливих процесів в умовах фінансово-економічної кризи присвячені дослідження науковців Д. Богині, Ю. Краснова, О. Пономарьової, Г. Дмитренка, М. Ярошенка, Е. Лібанової та ін.

За офіційними даними Держкомстату в січні 2009 року без роботи залишилися більше 900 тис. українців, що складає 3% від всього працездатного населення, а якщо врахувати і тих, хто не реєструвався в центрах зайнятості, то кількість безробітних виявиться значно більшою [2].

Безробіття призводить до негативних соціальних та економічних наслідків. Соціальні наслідки безробіття викликають напруження в суспільстві, оскільки незайняті є нестабільною категорією населення. Професійна дискваліфікація людини у стані тривалого безробіття зменшує її конкурентноспроможність, що є причиною ускладнень при подальшому працевлаштуванні, зниження якості робочої сили та продуктивності суспільного виробництва. Як наслідок – у безробітних знижується мотивація до суспільно корисної праці.

У процесі пошуку роботи багато безробітних стикаються з певними психологічними труднощами. Їх причиною є відсутність внутрішньої готовності до активних дій, невміння змінити попередні установки, мотивацію поведінки в нових ринкових умовах. Вказані фактори негативно впливають на зайнятість населення, що потребує її державного регулювання [3].

За даними державної служби зайнятості у 2008 р. її послугами скористалися 2,5 млн незайнятих трудовою діяльністю громадян проти 2,4 млн у 2007 р. Проте в останні два місяці 2008 р. спостерігалось погіршення ситуації на ринку праці. Середньоблікова кількість штатних працівників підприємств, установ та організацій без урахування працівників малих підприємств та фізичних осіб – підприємців – у січні – листопаді 2008 р. становила 11,4 млн осіб. У листопаді 2008 р. порівняно з жовтнем показник зменшився на 1,3% (148 тис. осіб) проти 0,2% (23,5 тис. осіб) у листопаді 2007 р., на що вплинула як сезонність, зумовлена характером виробництва у сільському господарстві, так і збільшення обсягів звільнення працівників та скорочення штатів у промисловості (на 51,4 тис. осіб), будівництві (на 21,8 тис. осіб) та торгівлі (на 16,9 тис. осіб). Найактивніше процес зменшення кількості штатних працівників відбувається у Донецькій (на 17,9 тис. осіб), Дніпропетровській (на 15,6 тис. осіб) областях та м. Києві (на 11,8 тис. осіб) [4].

Така ситуація спричинила стрімке зростання чисельності незайнятих осіб, які зверталися до державної служби зайнятості. Якщо впродовж січня – жовтня 2008 р. щомісячно реєструвалося 131,1 тис. незайнятих трудовою діяльністю громадян, то у листопаді – грудні – удвічі більше, або 264,7 тис. осіб. У ситуації, що склалася, навантаження незайнятого населення, яке звернулося за сприянням у працевлаштуванні до Державної служби зайнятості, зросло майже удвічі та на кінець грудня 2008 р. становило 96 осіб на 10 вільних робочих місць (вакантних посад) проти 51 на кінець листопада 2008 р. [4].

За сприянням Державної служби зайнятості у 2008 р. працевлаштовано 1 084,0 тис. осіб, або 43,3% незайнятого населення, що перебувало на обліку цієї установи [4].

З метою протидії негативним проявам кризових явищ на ринку праці державна служба зайнятості оперативно вносить зміни в організацію роботи центрів зайнятості щодо надання послуг громадянам, які звільняються з підприємств, та недопущення появи черг в центрах зайнятості. Для недопущення безпідставного звільнення найманих працівників проводяться попереджувальні заходи з керівниками підприємств, оперативно аналізується поточна та перспективна потреба роботодавців у працівниках. Спільно з органами Держнаглядпраці вживаються заходи для упередження порушень законодавства про зайнятість та працю.

Якщо вірити прогнозам експертів, ситуація безробіття в нашій країні в майбутньому тільки погіршуватиметься. Зокрема, у Федерації працедавців України вважають, що вже до кінця квітня кожен десятий працездатний українець стане безробітним, а це 2 млн 800 тис. чоловік. За прогнозами Державної служби зайнятості, в поточному році послугами її центрів скористаються близько 3 млн українців, а рівень безробіття в Україні в 2009 р. складе близько 9% [5].

Таким чином, останнім часом особливого значення набуває проблема регулювання зайнятості населення, формування ринку праці та запобігання масовому безробіттю. Для вирішення проблеми скорочення безробіття потрібні комплексні заходи щодо загального оздоровлення економіки. Серед основних заходів, направлених на підвищення кількості зайнятих, слід відзначити такі: розвиток підприємництва, створення більшої кількості робочих місць, перекваліфікація кадрів і підвищення суспільного здоров'я для збільшення частки працездатного населення.

Наук. керівн. Аксьонова І. В.

Література: 1. Качура Д. З кризи вийдемо сильнішими // Урядовий кур'єр. – 2008. – №243. – С. 3.
2. Покришук В. Про сучасний стан та проблеми розвитку ринку праці в Україні // Праця і зарплата. – 2009. – №12. – С. 3. 3. Книш В. Проблеми ринку праці в Україні // Вісник. – 2006. – №1(4). – С. 61. 4. Іщенко Г. Економіка України за 2008 рік // Урядовий кур'єр. – 2009. – №13. – С. 9. 5. Чікалін В. Служба зайнятості не має вихідних // Урядовий кур'єр. – 2008. – №234. – С. 4.

УДК 336.713

Раздобарова Ю. О.

Студент 3 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ

ТЕОРЕТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З МІСТУ КАТЕГОРІЇ "ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ"

В умовах переходу країни до ринкового типу господарювання все більшу увагу приділяють питанню аналізу фінансових результатів діяльності підприємств, для визначення найбільш раціональних способів використання ресурсів і вивчення процесу формування структури основних засобів будь-якої організації. В умовах нестабільної економічної ситуації для більшості підприємств вивчення результативності господарської діяльності через показник прибутку стає необхідним елементом аналізу наявності прибутку, його структури та динаміки. Таким чином, статистичний аналіз фінансових результатів діяльності підприємства є актуальним.

Метою данної статті є теоретичне узагальнення поняття фінансові результати, а також визначення завдань його проведення й джерел інформації про результати фінансової діяльності підприємства, що здійснює господарчу діяльність.

У вітчизняних та зарубіжних джерелах визначена категорія трактується з погляду різних точок зору. Проблемою теоретичного обґрунтування поняття фінансові результати займається ряд вчених, з яких можна виділити: Е. Хелфферта, Б. Ольта, С. Шелаган, Г. Флетчера, Дж. Тоонбрайта, О. Уолта, Ж. Саварі, О. Бланка, Дж. Блейка, Ю. Брігхейма, Ж. Рішара, А. Бикова, В. Грузінова, Р. Сайфуліна, Є. Негашева, Г. Старенко, Н. Мірко, Л. Белих, М. Баканова, М. Арютіна, Л. Донцову, О. Єфимову, І. Мазурова, Н. Войтовського, І. Балабанова, В. Буряковського, К. Волкову, Т. Яркіну, Є. Громову, В. Слєпова, М. Мельник, В. Гриньову, В. Коюду, Т. Лепейко, Л. Мартюшеву та ін.

Розглянемо категорію фінансові результати через призму основних точок зору різних вчених на цю проблему.

Е. Хелфферт [1] вважає, що фінансові результати – це отримані за певний період часу надходження, які відбиваються в грошовій формі й характеризують фінансові результати – прибуток та рентабельність – діяльності господарюючого суб'єкта.

О. Бланк [2] розглядає фінансові результати як втілений в грошовій формі чистий дохід підприємства, який характеризує його винагороду за здійснення підприємницької діяльності.

©. Раздобарова Ю. О., 2009

Такі вчені, як Р. Старостенко, Н. Мірко [3] вважають, що фінансові результати слід розглядати як економічний підсумок виробничої діяльності суб'єктів господарювання, який виражається у вартісній (грошовій) формі.

А. Бикова [4] розглядає фінансові результати як частину доходу підприємства, кінцевий результат його господарської діяльності, одне з джерел засобів підприємства.

У своїй книзі В. Грузінов характеризує поняття фінансових результатів як економічну категорію, створену у сфері матеріального виробництва в процесі підприємницької діяльності.

В. Буряковський вважає, що фінансові результати – це грошове вираження загальної частини накопичень, що формується підприємством будь-якої форми власності.

К. Волкова [5] розглядає цю категорію як частину прибутку підприємства, яка формується у процесі виробництва й реалізується в процесі обігу, тобто дохід, що безпосередньо отримує підприємство.

Т. Яркіна [6] розглядає фінансові результати як загальний результат господарської діяльності підприємства, що формується в результаті реалізації продукції (робіт, послуг).

Фінансові результати – приріст або зменшення капіталу організації в процесі її фінансово-господарської діяльності за звітний період, що відображається у формі загального прибутку або збитку – зазначають в своїй книзі О. Єфимова та М. Мельник [7].

Є. Громова й В. Слєпов визначають категорію фінансових результатів як загальну форму прибутку, що отримує підприємство в результаті здійснення ним будь-якої господарської діяльності.

Л. Шеремет, Р. Сайфулін, Є. Негашев під поняттям фінансові результати розуміють кінцевий результат діяльності підприємства, що балансує прибуток (збиток) звітного періоду, який є алгебраїчною сумою результату реалізації продукції (робіт, послуг), результату від фінансової діяльності, сальдо доходів і витрат від інших позареалізаційних операцій [8]. З цим визначенням можна погодитись, бо воно найточніше характеризує категорію фінансових результатів й більш широко розглядає суть та процес формування підсумкових результатів діяльності господарюючих суб'єктів.

Таким чином, розгляд категорії фінансових результатів дозволяє визначити неоднозначність у трактуванні цього поняття, що свідчить про необхідність пошуків глибшого змісту й складу цієї категорії.

Наук. керівн. Горохова О. І.

Література: 1. Хелферт Е. Техника финансового анализа – М.: ЮНИТИ, 1996. – С. 39. 2. Подольська В. Фінансовий аналіз / В. Подольська, О. Ярш. – К., 2007. – С. 281. 3. Старостенко Г. Фінансовий аналіз / Г. Старостенко, Н. Мірко. – К., 2006. – С. 160. 4. Бикова А. Теория бухгалтерського учета. – М.: Госфиниздат, 1996. – С. 44. 5. Волкова К. Предприятие: стратегия и структура. – М.: Норма, 1999. – С. 143. 6. Яркіна Т. Основы финансового анализа. – М.: Приор, 2000. – С. 38. 7. Єфимова О. Аналіз фінансової отчетности / О. Єфимова, М. Мельник. – М.: Омега, 2004. – С. 55. 8. Шеремет Л. Методика финансового анализа / Л. Шеремет, Р. Сайфулін, Е. Негашев. – М.: ИНФРА-М, 2000. – С. 39 – 40.

Мороз К. О.

УДК 378.1(477)

Студент 3 курсу

факультету економічної інформатики ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Цілком зрозуміло, що той інформаційний світ, у якому ми знезацька для себе опинилися, буде вносити свої корективи в освіту. Останнім часом у працях економістів, соціологів, філософів, політологів, педагогів проголошується думка про те, що найбільш суттєвою характеристикою сучасного світу, яка визначає його картину, є рух гігантських потоків капіталів, товарів, а також людей, що посилює обмін інформацією. Для узагальнення цих процесів застосовується поняття "глобалізація", яке, однак, науковці наповнюють різним змістом.

До важливих векторів глобалізації належить освіта, яка не тільки не залишалася осторонь процесів глобалізації, а й активно залучається до них. Прискорення процесів глобалізації в економіці та політиці висувають нові вимоги до структури та якості освіти.

Однак необхідно проводити чітке розмежування між інтернаціоналізацією навчальних закладів і глобалізацією освіти, які взаємопов'язані, але разом з тим принципово різняться між собою.

Глобалізація в освіті, як і в інших галузях, становить об'єктивний, але далеко неоднозначний процес. Його головна небезпека вбачається дослідниками в тому, що "замість єдності в багатоманітності і розширення освітніх можливостей можна одержати сумну уніфікацію, одноманітність і втрату самобутнього творчого потенціалу національних (регіональних) освітніх систем".

© Мороз К. О., 2009

У цьому контексті хотілося б зупинитися на проблемах, які постають перед вищою школою України.

1. Запровадження на національному ґрунті поширеної на Заході концепції вищої освіти як сфери послуг, що висуває з освітнього процесу громадянсько-виховні функції. Основний негатив такого підходу вбачається в уніфікації навчально-виховного процесу, втраті специфіки національної системи освіти. Крім того, сьогодні зростає потреба не просто у високоосвіченому і високопрофесійному фахівцеві, а в патріотично налаштованій особистості. Досягти цього можна лише базуючись на національних традиціях, мові, культурі, які мають покладатися в основу і всебічно враховуватися в навчально-виховному процесі вузів.

2. Реформування національної освіти відповідно до положень Болонської декларації, що передбачає впровадження наукових ступенів магістра та доктора філософії. Прагнення уніфікувати освіту за міжнародними стандартами з метою визнання українських дипломів та наукових ступенів сьогодні досить жорстко проголошується Міністерством освіти і науки України. При цьому не береться до уваги досвід, що склався протягом десятиліть на національному освітньому просторі.

Україна, яка прагне інтегруватися у світовий та європейський простір, не може стояти осторонь глобалізаційних процесів, що відбуваються сьогодні й торкаються майже всіх країн.

У таблиці наведені дані про популярність вищих навчальних закладів [1; 2].

Таблиця

Вищі навчальні заклади (на початок навчального року)

	Кількість закладів:		Кількість студентів у закладах: тис.	
	I-II рівнів акредитації	III-IV рівнів акредитації	I-II рівнів акредитації	III-IV рівнів акредитації
1990/91	742	149	757,0	881,3
1991/92	754	156	739,2	876,2
1992/93	753	158	718,8	855,9
1993/94	754	159	680,7	829,2
1994/95	778	232	645,0	888,5
1995/96	782	255	617,7	922,8
1996/97	790	274	595,0	976,9
1997/98	660	280	526,4	1110,0
1998/99	653	298	503,7	1210,3
1999/00	658	313	503,7	1285,4
2000/01	664	315	528,0	1402,9
2001/02	665	318	561,3	1548,0
2002/03	667	330	582,9	1686,9
2003/04	670	339	592,9	1843,8
2004/05	619	347	548,5	2026,7
2005/06	606	345	505,3	2203,8
2006/07	570	350	468,0	2318,6
2007/08	553	351	441,3	2372,5

З наведених у таблиці даних можна зробити такі висновки, що кількість закладів I-II рівнів акредитації невинно знижується, починаючи з 1990 – 1991 рр., внаслідок зниження попиту у вищій освіті, погіршення фінансування навчальних закладів з боку держави та подальше погіршення їх матеріально-технічної бази. Заклади, які не відповідають певній акредитаційній категорії, переводяться в іншу або закриваються. Саме тому кількість закладів III-IV рівнів акредитації значно зросла, порівняно з 90-ми роками; з кількістю студентів у закладах відбуваються ті ж самі зміни: кількість студентів у закладах I-II рівнів акредитації помітно знизилася, в той час, як у закладах III-IV рівнів акредитації кількість студентів зросла майже в 3 рази; крім того, в останній час спостерігається зниження попиту на такі професії, як менеджер, фінансист, економіст, тоді, як попит на спеціалістів з технічною освітою зростає.

За даними Міністерства освіти кількість прийнятих студентів закладів I-II рівнів акредитації та III-IV рівнів акредитації поступово змінювалася з року в рік, що також стало передумовою поступової зміни кількості випущених фахівців відповідно у закладах I-II рівнів акредитації та III-IV рівнів акредитації; кількість аспірантів та докторантів порівняно з 90-ми роками (в абсолютних показниках) значно зросла – приблизно у 3 рази, у відносних показниках з 0,2% до 1,0%.

Таким чином, останнім часом спостерігається тенденція до збільшення кількості студентів у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації. Слід зазначити, що в умовах кризи постає питання дослідження попиту на окремих фахівців економічних спеціальностей.

Наук. керівн. Грачов І. В.

Література: 1. www.strana-oz.ru. 2. ukrstat.gov.ua.

Студент 3 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТАТИСТИЧНОЇ ОЦІНКИ ПОТЕНЦІАЛУ ГАЛУЗІ

В умовах розвитку ринкових відносин при різноманітті складних економічних процесів і взаємовідносин між підприємствами, фінансовими інститутами та державою на внутрішньому і зовнішньому ринках гострою проблемою є ефективне вкладення (інвестування) капіталу з метою його збільшення. Саме від вміння інвестувати буде залежити підйом або спад виробництва, успішність вирішення соціальних проблем, сучасний рівень та потенційна динаміка матеріального, фінансового та людського капіталів. Таким чином, проблема вибору стратегії управління інвестиційною діяльністю є актуальною як для підприємств, так і для інвесторів, які зацікавлені у кінцевому результаті. Сьогодні, як ніколи, необхідно докласти зусиль для поживлення господарського життя з метою забезпечення стабілізації економіки та економічного зростання.

Метою дослідження є узагальнення теоретичних положень щодо статистичної оцінки інвестиційного потенціалу галузей.

Дослідженню цього питання присвячений ряд робіт як вітчизняних, так і закордонних вчених: В. Гриньової, М. Сіроштана, Ю. Іванова, М. Книша, Б. Перекатова, Ю. Тютикова, У. Шарпа, Г. Александера, Дж. Бейлі.

В. М. Гриньова під інвестиціями розуміє усі види майнових й інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницького та інших видів діяльності з метою одержання прибутку чи досягнення соціального ефекту [1].

М. А. Сіроштан вважає, що це довгострокові вкладення приватного або державного капіталу в різноманітні галузі національної або закордонної економіки з метою одержання прибутку [2].

Ю. Б. Іванов під інвестиціями розуміє господарські операції, які передбачають придбання основних фондів нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно [3].

М. І. Книш, Б. А. Перекатов, Ю. П. Тютиков під інвестиціями мають на увазі усі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються в об'єкти підприємницького та інших видів діяльності з метою одержання прибутку чи досягнення соціального ефекту [4].

У. Шарп, Г. Александер, Дж. Бейлі трактують цей термін як відмову від певної цінності на даний момент за цінність у майбутньому [5].

І. А. Бланк вважає, що інвестиції – це вкладення капіталу у всіх його формах у різні об'єкти (інструменти) його господарської діяльності з метою одержання прибутку, а також досягнення іншого економічного або неекономічного ефекту, здійснення якого базується на ринкових принципах та пов'язано з факторами часу, ризику та ліквідності [6].

Дж. Кейнс під інвестиціями мав на увазі ту частина доходу даного періоду, що не була спрямована на споживання, тобто наявні в розпорядженні невикористані заощадження.

Таким чином, можна стверджувати, що існують різні підходи до визначення поняття "інвестиції". Інвестиції в широкому розумінні можна визначити як витрати ресурсів, що здійснюються з метою одержання у майбутньому користі або прибутку. У такому розрізі рішення про вкладання інвестицій відрізняються від рішень, спрямованих на споживання, для яких характерним є те, що витрати ресурсів спрямовані на одержання тільки негайної користі.

Інвестиції трансформуються в інвестиційну діяльність, під якою розуміють сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб та держави з реалізації інвестицій [1]. Інвестиційна діяльність є найважливішим фактором, який впливає на ефективність функціонування галузі та виробництва взагалі [7]. Оцінка потенціалу галузей здійснюється за допомогою мезоекономічного рівня, який складається з трьох основних етапів: аналіз інвестиційної привабливості регіону, аналіз інвестиційної привабливості галузі, аналіз інвестиційної привабливості підгалузі. Регіональна привабливість оцінюється такими чинниками, як рівень економічного розвитку регіону; рівень розвитку інвестиційної інфраструктури регіону; демографічна характеристика; рівень розвитку ринкових відносин і комерційної інфраструктури регіону; рівень криміногенних, екологічних та інших ризиків.

Галузевий та підгалузевий аналізи проводяться за допомогою системи показників за такими основними напрямками: рівень прибутковості галузі й підгалузі, рівень перспективності розвитку їх розвитку та рівень інвестиційних ризиків [8].

Таким чином, інвестиційна привабливість галузей – це інтегральна характеристика окремих галузей економіки з позицій перспективності розвитку, прибутковості інвестицій та рівня інвести-

ційних ризиків; оцінка інвестиційної привабливості окремих галузей здійснюється при розробці інвестиційної стратегії компанії (фірми) і галузевої диверсифікованості її інвестиційного портфеля [1].

В умовах ринкових відносин доцільно не лише теоретично розглядати інвестиційну привабливість галузі, а й використовувати статистичні дані, які дають можливість сформувати інформаційну базу та визначити систему показників для їх оцінки. У зв'язку з цим виникає об'єктивна потреба у подальшій розробці статистичних характеристик потенціалу галузей.

Наук. керівн. Гриневич Л. В.

Література: 1. Гриньова В. М. Тлумачний словник економічних термінів: Навч. посібн. / В. М. Гриньова, В. О. Коюда. – Харків: ВД "ИНЖЕК", 2003 – 184 с. 2. Економічний словник-довідник / Укл. М. А. Сіроштан, Г. М. Григорян, Л. М. Седова, І. С. Зайцева, С. В. Лукашев, О. О. Пономаренко. – Харків: РВВ-ХНЕУ, 1999. – 148 с. 3. Іванов Ю. Б. Глосарій термінів з курсу "Податкова система України" для слухачів магістратури державної служби та слухачів МІПК. – Харків: Вид. ХДЕУ, 2003. – 344 с. 4. Кныш М. И. Стратегическое планирование инвестиционной деятельности: Учебн. пособ. / М. И. Кныш, Б. А. Перекаатов, Ю. П. Тютиков. – СПб.: ИД "Бизнес-Пресса", 1998. – 315 с. 5. Шарп У. Инвестиции: Пер. с англ. / У. Шарп, Г. Александер, Дж. Бейли. – М.: ИНФРА-М, 2003. – XII, 1028 с. 6. Бланк И. А. Управление инвестициями предприятия. – К.: Ника-центр, ЭЛЬГА, 2003. – 480 с. – ("Энциклопедия финансового менеджера", Вып. 3). 7. Гриньова В. М. Аналітичне забезпечення управління інвестиційною діяльністю підприємства. Наук. вид. / В. М. Гриньова, Л. В. Гриневич. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2007. – 256 с. 8. Пономаренко В. С. Реальне інвестування суб'єктів господарювання: Навч. посібн. / В. С. Пономаренко, О. М. Ястремська. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2000. – 168 с.

УДК 331.522.4(477)

Кузуб И. В.

Студент 3 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ

СТАТИСТИЧЕСКАЯ ЧИСЛЕННОСТЬ ЗАНЯТОСТИ НАСЕЛЕНИЯ В УКРАИНЕ

Актуальность вопроса занятости населения Украины связана с негативными последствиями влияния мирового финансового кризиса – значительным ухудшением состояния предприятий, организации, – уменьшением потребности работодателей в кадрах. Учитывая социальную значимость занятости населения нужно утвердить ряд разработанных мероприятий по обеспечению занятости и предотвращению последствий мирового финансового кризиса на рынке труда Украины на 2009 год. Для этого необходимо разработать наилучшее содействие развития сферы применения труда в Украине путем создания правовых, экономических, организационных условий для деятельности субъектов.

Обзор литературных источников по данной проблеме позволяет выделить разные точки зрения относительно определения и содержания экономической природы рынка труда.

По мнению В. М. Ковалева [1] рынок труда является составной частью рыночной экономики, где для нормального функционирования должны также быть рынок потребительских товаров и рынок ценных бумаг. Он предоставил рынок труда как многофакторный механизм, который формируется под влиянием различных факторов, и сам может воздействовать на них. Рынок труда – это система социально-экономических отношений между субъектами купли-продаж труда.

Л. П. Владимирова [2] считает, что рынок труда – это совокупность социально-трудовых отношений между покупателями и продавцами по поводу условий найма, использования и оплаты рабочей силы. Рынок труда формируется как органическая связь рыночной системы общего характера.

О. А. Гришнова [3] считает, что рынок труда – это система общественных отношений, связанных с наймом и предложением труда, то есть с куплей и продажей услуг труда; это также экономическое пространство – сфера трудоустройства, в которой взаимодействуют покупатели и продавцы труда, и это механизм, который обеспечивает согласование цены и условий труда между работодателями и наемными работниками и регулирует ее спрос и предложение. С этим определением можно согласиться.

Следует подчеркнуть, что рынок труда не исчерпывается отношениями по трудоустройству безработных и заполнению вакансий, а охватывает всю сферу наемного труда. Это положение имеет не только теоретическое, но и важное практическое значение, поскольку из него vyplывает,

© Кузуб И. В., 2009

что объектом политики рынка труда должен быть широкий круг трудовых отношений и все экономически активное население. Экономически активное населения включает в себя: занятое и безработное население.

Занятость – это трудовая деятельность граждан, связанная с удовлетворением личных и общественных потребностей, что не противоречит законодательству и, как правило, приносит заработок (трудовой доход).

Безработными в Украине считаются трудоспособные граждане, которые не имеют работы и заработка, зарегистрированы в органах службы занятости в целях поиска подходящей работы, ищут работу и готовы приступить к ней.

Условия возникновения рынка труда:

первое условие – юридическая свобода и способность владельца рабочей силы по своему усмотрению распоряжаться своими способностями к труду;

второе условие возникновения рынка труда – отсутствие у работника средств производства как источника получения всех необходимых для жизни средств существования. В современных условиях речь идет не об абсолютном отсутствии каких-нибудь средств или условий существования, а об их недостаточном количестве. Необходимость продажи своей рабочей силы возникает тогда, когда доход из других источников является недостаточным для получения всех необходимых для жизни средств;

третьим условием является появление на рынке труда покупателя-предпринимателя, который экономически вынужден выйти на рынок труда, чтоб купить предложенную способность к труду нужных ему работников.

Основная функция текущего рынка труда заключается в перераспределении труда через сферу обращения между отраслями, сферами производства и предприятиями, заполнении вакансий и обеспечении работой людей. Эта функция имеет важное значение как для воссоздания валового внутреннего продукта, так и для поддержки благоприятного социального климата в обществе.

Научн. рук. Гриневич Л. В.

Литература: 1. Ковалев В. М. Экономика труда и социально-трудовых отношения: Учебн. пособ. / В. М. Ковалев, О. Л. Еськова, И. Н. Черненко; [За ред. В. М. Ковалева. – К.: Центр учебной литературы, 2006. 2. Владимирова Л. П. Экономика труда: Учебн. пособ. – 2-е изд. – М.: Издательский Дом "Дашков и Ко", 2002. 3. Гришнова О. А. Экономика труда и социально-трудовых отношений: Учебн. пособ. – К.: Знання, 2006.

Соколова М. В.

УДК 331.56: 303.71] (477)

Студент 4 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день, у зв'язку зі світовою кризою, проблема безробіття є однією з актуальних проблем для України поряд з такими проблемами, як криза банківського сектору в нашій країні, а також криза промислового сектору. Хоча цій проблемі завжди приділяли увагу, вона існує як в розвинених державах, так і в тих, що розвиваються. Про це свідчать існуючі практично у всіх країнах установи, які допомагають безробітним, соціальні програми, що спеціалізуються на допомозі, та ін. В Україні зменшення рівня безробіття є однією з пріоритетних програм щодо розвитку країни і регіональні органи управління, а також центри зайнятості, органи державної статистики за місцем знаходження постійно звітують про таку пророблену роботу.

Станом на кінець січня 2009 року в Україні за офіційним даними більше одного мільйона громадян є безробітними, а з урахуванням неофіційного безробіття ця цифра значно вище. Навантаження на одне робоче місце досягло 10 – 70 чоловік. Також рівень безробіття безпосередньо впливає на рівень цін і обсяг виробництва, на структуру й форми розподілу доходів, на державний бюджет і державні витрати.

Метою роботи є дослідження тенденції розвитку безробіття в Україні на підставі розробки прогностичних моделей.

© Соколова М. В., 2009

Безробіття – явище дуже складне й суперечливе. З одного боку, це загострення соціальних протиріч у суспільстві, джерело виникнення конфліктів. Безробіття порушує стабільність в країні, створює передумови для злочинності й інших негативних явищ. З іншого боку, це стимул продуктивності праці, тому що перспектива стати безробітним об'єктивно ставить кожного працівника в таке положення, коли він сам прагне працювати якнайкраще.

Для оцінки та аналізу безробіття використовуються різноманітні показники, а саме: моделі прогнозування, індексний метод, коефіцієнтний метод, індекс структурних зрушень. Одним із найважливіших з них є прогнозування.

Динамічний ряд зміни значень даного показника за період з 1993 по 2008 рр. є інформаційною базою діючого дослідження, розрахунки приведені за допомогою економетричного пакета "GRETЛ"[1]. Запропонована модель була оцінена за допомогою фільтру Кальмана. У загальному вигляді модель оцінки – Arima (1;1;1) має вигляд [2]:

$$(1 - L)U(t) = const + \phi_{i_1} * L * U(t - 1) + \theta_{e_1} * \Theta(t - 1),$$

де L – оператор дискретного диференціювання;

U – кількість безробітних;

Θ – помилка попередньої моделі;

$const, \phi_{i_1}, \theta_{e_1}$ – параметри моделі.

У табл. 1 та 2 представлені параметри та критерії оцінки моделі.

Таблиця 1

Характеристики моделі

Параметри моделі	Коефіцієнт
const	16,4647
phi_1	0,170463
theta_1	0,0432286

Таблиця 2

Критерії оцінки моделі

Критерії	Значення
Середня зал. змінна	14,15625
Ст. відх. зал. змінної	517,0628
Лог. правдоподібності	-121,7707
Крит. Акайке	251,5415
Крит. Шварца	254,6318
Крит. Хеннана – Куанна	251,6997

Як видно з табл. 2, інформаційні критерії (Акайке, Шварца, Хенна – Куанна) є найкращими з моделей розглянутих на етапі вибору моделі.

На рис. 1 представлені дані зміни безробіття в річному розрізі в період з 1993 по 2008 рр. в Україні.

Рис. 1. Графік розрахованих та спостережуваних даних

На рис. 2 та в табл. 3 представлені прогнозні значення кількості безробітних в період з 1993 по 2009 рр.

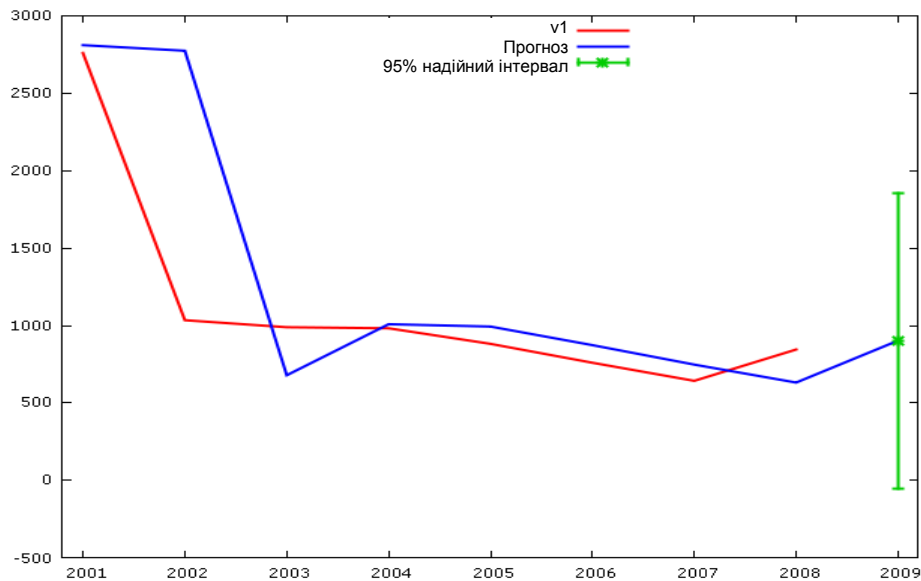

Рис. 2. Графік прогнозних значень

Таблиця 3

Прогнозні значення моделі

Obs	v1	Прогноз	Ст. помилка	95% надійний інтервал
1993	557,5	634,865		
1994	569,2	557,583		
1995	640,1	585,355		
1996	982,6	668,21		
1997	1455,1	1068,231		
1998	2036,7	1566,025		
1999	2475,9	2169,116		
2000	2744,1	2577,789		
2001	2760,2	2810,7		
2002	1034,2	2774,4		
2003	988,9	678,4		
2004	981,8	1008,3		
2005	881,5	993,1		
2006	759,5	873,2		
2007	642,3	747,4		
2008	844,9	631,4		
2009		902,3	487,99	0-1858,8

Дану модель можна використовувати для прогнозу, оскільки надійний інтервал дорівнює 95%. Таким чином, прогнозне значення показника чисельності громадян, зареєстрованих як безробітні, в Україні на 2009 рік буде дорівнювати 902,3 тис. чоловік.

У зв'язку з тим, що з 2008 року даний показник має тенденцію до збільшення і продовжує зростати, можна розробити основні шляхи зниження безробіття в Україні:

- 1) зміна менталітету громадян нашої країни;
- 2) удосконалення морального й матеріального стимулювання працівників районних центрів зайнятості населення;
- 3) створення додаткових робочих місць;
- 4) поліпшення охорони праці на підприємствах.

Реалізація на практиці вищевикладених заходів дозволить знизити безробіття в Україні, збільшити доходи й зменшити витрати держави.

Таким чином, на підставі проведених досліджень розроблено економетричну модель аналізу тенденцій процесу безробіття в Україні. Дана модель адекватно апроксимує процес, що досліджується, та може бути використана для прогнозування рівня безробіття в країні.

Наук. керівн. Раєвнева О. В.

Література: 1. www.ukrstat.com.ua/. 2. Бабешко Л. О. Основы эконометрического моделирования: Учебн. пособ. – Изд. 2-е, испр. – М.: КомКнига, 2006. – 432 с. 3. Клебанова Т. С. Эконометрия: Учебн.-метод. пособ. для самост. изуч. дисц. / Т. С. Клебанова, Н. А. Дубровина, Е. В. Раєвнева. – Харьков: ИД "ИНЖЕК", 2003. – 132 с. 4. Геєць В. М. Моделі і методи соціально-економічного прогнозування: Підручник / В. М. Геєць, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк, В. В. Іванов, Н. А. Дубровина, А. В. Савицький. – Харків: ВД "ИНЖЕК", 2005. – 396 с.

Студент 2 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОГО ВИПУСКУ ПРОДУКЦІЇ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

В організації виробництва дуже часто доводиться шукати найкращі рішення із деякої множини допустимих значень. Таке рішення називають оптимальним, процес його пошуку – оптимізацією, а задачі, в яких відбувається пошук такого рішення, – оптимізаційними задачами.

Для конкретної оптимізаційної задачі не розробляється свій спеціальний метод розв'язання. Існують математичні методи, призначені для розв'язання будь-яких оптимізаційних задач, – методи математичного програмування.

Для сучасних підприємств актуальним є пошук оптимального випуску товарів за умови обмеженості ресурсів, що є типовою задачею математичного програмування. Розв'язання при цьому оптимізаційних задач невеликої розмірності можливо виконати традиційними методами обчислення за допомогою калькулятора. Рішення ж реальних задач, розмірність яких може бути досить великою, можливе лише за допомогою спеціальних програмних середовищ [1]. На прикладі відкритого акціонерного товариства машинобудівний завод "Комсомолец" (м. Лубни) розв'яжемо задачу пошуку оптимального випуску продукції в складних економічних умовах.

Завод спеціалізується на проектуванні, виготовленні і реалізації обладнання для транспортування, збереження, переробки зерна, зернопродуктів та інших сипучих вантажів для підприємств агропромислового комплексу (АПК), а ще гірничих, гірничозбагачувальних та інших підприємств, де працюють з сипучими вантажами (цукор, пісок, щебінь, вугілля та ін.) [2].

Підприємство випускає широкий асортимент продукції, однак три її види є основними, адже їх сумарна питома вага становить 70% обсягу товарної продукції підприємства. Це такі види продукції: комплекс для завантаження складу У13-УКЗ, норії (елеватори стрічкові ковшові) УН, конвеєр стрічковий безроликівий стаціонарний У13-ТБ.

Для виробництва даних видів продукції використовують такі основні види матеріалів: металопрокат плоский гарячекатаний, прутки, кутики і профілі гарячекатані, стрічки конвеєрні гумові.

Норми витрат матеріальних ресурсів на одиницю продукції кожного виду (комплект), запаси матеріалів на складі підприємства та величина прибутку, який підприємство одержує від виробництва та реалізації кожного виду продукції, наведені в таблиці.

Таблиця

Вихідні дані задачі

Найменування матеріальних ресурсів	Норми витрат на одиницю продукції за видами продукції, кг			Запас ресурсу, кг
	Комплекс У13-УКЗ	Норії ковшові УН	Конвеєр У13-ТБ	
Металопрокат плоский гарячекатаний	1800	1500	1200	36000
Прутки, кутики і профілі гарячекатані	600	400	800	19200
Стрічки конвеєрні гумові	500	300	300	18000
Прибуток на одиницю продукції, тис. грн	9,0	10,0	16,0	

Економіко-математична модель задачі має вигляд:

$$\begin{cases} Z = 9x_1 + 10x_2 + 16x_3 \rightarrow \max \\ 1800x_1 + 1500x_2 + 1200x_3 \rightarrow 36000, \\ 600x_1 + 400x_2 + 800x_3 \rightarrow 19200, \\ 500x_1 + 300x_2 + 300x_3 \rightarrow 18000, \end{cases}$$

де x_1, x_2, x_3 – обсяг продукції, що треба випустити.

Використовуючи електронні таблиці Excel, а саме функцію "Поиск решений" (Сервис/Поиск решений), розв'яжемо оптимізаційну задачу. Розв'язок даної задачі лінійного програмування має такий вигляд (рис. 1).

	A	B	C	D	E	F	G
1	Змінні	x1	x2	x3			
2	Розв'язок	0	8	20			
3		Коефіцієнти системи			Ліва частина	Права частина	
4	Обмеження ресурсу 1	1800	1500	1200	36000	36000	
5	Обмеження ресурсу 2	600	400	800	19200	19200	
6	Обмеження ресурсу 3	500	300	300	8400	18000	
7	Цільова функція	9	10	16	400	max	
8							

Рис. 1. Розв'язок задачі лінійного програмування

Маємо можливість отримати три звіти про результати обчислень: "Результаты", "Устойчивость", "Пределы". У даному випадку використаємо звіт "Результаты". Він використовується для створення звіту, що складається з цільової клітини та списку впливових клітин моделі: їх вихідних та кінцевих значень, а також формул обмежень та додаткових відомостей про накладені обмеження. На рис. 2 представлено звіт "Результаты" для даної задачі.

Целевая ячейка (Максимум)

Ячейка	Имя	Исходное значение	Результат
\$E\$7	Цільова функція Ліва частина	0	400
Изменяемые ячейки			
Ячейка	Имя	Исходное значение	Результат
\$B\$2	Розв'язок x1	0	0
\$C\$2	Розв'язок x2	0	8
\$D\$2	Розв'язок x3	0	20

Ограничения

Ячейка	Имя	Значение	Формула	Статус	Разница
\$E\$4	Обмеження ресурсу 1 Ліва частина	36 000	\$E\$4<=\$F\$4	связанное	0
\$E\$5	Обмеження ресурсу 2 Ліва частина	19 200	\$E\$5<=\$F\$5	связанное	0
\$E\$6	Обмеження ресурсу 3 Ліва частина	8 400	\$E\$6<=\$F\$6	не связан.	9 600

Рис. 2. Звіт "Результаты" для задачі лінійного програмування

Отримано максимальне значення прибутку – 400 тис. грн, повністю використано ресурс №1 (металопрокат плоский горячекатаный, кількістю 36 000 кг) та ресурс №2 (прутки, кутики і профілі горячекатані, кількістю 19 200 кг). Статус відповідних обмежень "связанное", тобто обмеження за цими ресурсами, стримує подальше збільшення прибутку. У той же час запаси ресурсу №3 (стрічки конвеєрні гумові) перевищують планові потреби (на 9600 кг), тим самим виникають додаткові витрати зі збереження цих ресурсів, що впливає на прибуток. Таким чином випуск продукції, який забезпечує максимум прибутку для підприємства "Комсомолец" (м. Лубни): комплекс У13-УК3 – 0 шт, норії ковшові УН – 8 шт, конвеєр У13-ТБ – 20 шт.

Проведений аналіз дозволяє встановити чутливість моделі задачі. Так, у випадку, якщо всі обмеження виконуються в оптимальному рішенні як тотожності, то будь-яка їх зміна веде до порушення оптимальності плану. Отже, використання Excel дозволяє не тільки розв'язати оптимізаційну задачу, але й отримати необхідну інформацію про невикористані ресурси при оптимальному плані випуску, що дозволить ще збільшити прибуток за умови більш якісного контролю над запасами.

Наук. керівн. Малярець Л. М.

Література: 1. Костин В. Н. Оптимизационные задачи электроэнергетики: Учебн. пособ. – СПб.: СЗТУ, 2003. – 120 с. 2. <http://www.komsomol.com.ua/ru>.

Студент 2 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

ВИЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКА СУСПІЛЬНОЇ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ

Відомо, що в Україні в макроекономічному аналізі не використовують показник суспільної продуктивності праці, але він є важливим макроекономічним показником, який характеризує розвиток країни.

Проблему суспільної продуктивності праці вирішували відомі вчені: Карл Маркс, В. І. Ленін, Е. У. Касимовській, Е. Л. Маневич, П. А. Хромов, Д. Н. Карпунін, Л. А. Костін [1 – 11].

Проблема суспільної продуктивності праці розділяється на дві частини. Перша стосується можливості її визначення. Друга – пов'язана з економічною інтерпретацією отриманих величин, їх відповідністю нинішнім реаліям.

Раніше, за радянських часів, показник суспільної продуктивності праці обчислювався:

$$СПП = \frac{ВНП}{\text{кїл. прац}}, \quad (1)$$

де *СПП* – суспільна продуктивність праці;

ВНП – валовий національний продукт;

кїл. прац. – кількість працюючих у матеріальному виробництві.

Тоді вважали, що національний дохід як чисельник цього показника створюється тільки в галузях матеріального виробництва. У загальноприйнятій же міжнародній Системі національних рахунків (СНР), на яку вже давно перейшла статистика України, немає ділення економіки на дві сфери.

У СНР аналогом тодішнього проведеного національного доходу є показник ВВП. Він відрізняється від національного доходу (у колишньому розумінні) двома основними рисами. Перша – ВВП "ширший" за національний дохід (приблизно на 20 – 30%), бо охоплює і знов створену (додану) вартість в колишніх галузях невиробничої сфери. Друга – він включає відрахування на споживання основного капіталу (амортизацію), складові близько 15% ВВП. У статистиці багатьох країн їх досить важко точно виділити, тому вони включаються у ВВП:

$$СПП = \frac{ВВП}{\text{загальна кїл.прац}}, \quad (2)$$

де *СПП* – суспільна продуктивність праці;

ВВП – валовий внутрішній продукт;

загальна кїл. прац. – загальна кількість працюючих у матеріальному та нематеріальному виробництві.

А якщо в знаменнику чисельність тих, хто працює в галузях матеріального виробництва, замінити відповідно на загальну чисельність тих, хто працює у всіх галузях економіки, то ми отримаємо сучасний аналог суспільної продуктивності праці в радянському розумінні. Причому навіть ще більш "суспільною", бо він охоплюватиме всі галузі економіки.

Мабуть можна було б без збитку для суті обмежитися лаконічнішим поняттям – продуктивність праці. А аналогом радянського "валового суспільного продукту", який, крім національного доходу, включав і матеріальні витрати, в СНС є показник випуску продукції (товарів і послуг). Він складається з двох компонентів – ВВП і проміжного споживання (аналога радянських матеріальних витрат).

Також необхідно зазначити, що розрахунок суспільної продуктивності праці в СНР йдеться через номінальний ВВП, який дає недостовірну оцінку, тому що не враховується рівень інфляції. Різниця між реальним та номінальним ВВП досить велика. Цю різницю можливо корегувати за допомогою показника інфляції. Тому для отримання більш чіткого значення показника ВВП необхідно у чисельнику брати значення реального ВВП.

$$СПП = \frac{\text{реал ВВП}}{\text{загальна кїл.прац}}, \quad (3)$$

де СПП – суспільна продуктивність праці;

реал. ВВП – реальний валовий внутрішній продукт;

загальна кїл. прац. – загальна кількість працюючих у матеріальному та нематеріальному виробництві.

У табл. 1 наведені дані з 2000 по 2007 рр, за якими був зроблений розрахунок суспільної продуктивності праці через номінальний та реальний ВВП (рис. 1; 2; табл. 2).

Таблиця 1

Дані з ВВП з 2000 – 2007 роки

Рік	ВВП номінальний (млн грн)	Дефлятор	ВВП реальний (млн грн)	Загальна кількість працюючих (тис.чол)	СПП через реал. ВВП (тис. грн/чол.)	СПП через номін ВВП (тис. грн/чол.)
2000	170070	1,231	138156,0	18 520,7	7,460	9,183
2001	204190	1,099	185796,2	18 453,3	10,068	11,065
2002	225810	1,051	214852,5	18 540,9	11,588	12,179
2003	267344	1,080	247540,7	18 624,1	13,291	14,355
2004	345113	1,151	299837,5	18 694,3	16,039	18,461
2005	441452	1,245	354579,9	18 886,5	18,774	23,374
2006	544153	1,148	474000,9	19 032,2	24,905	28,591
2007	720731	1,227	587392,8	19 189,5	30,610	37,559

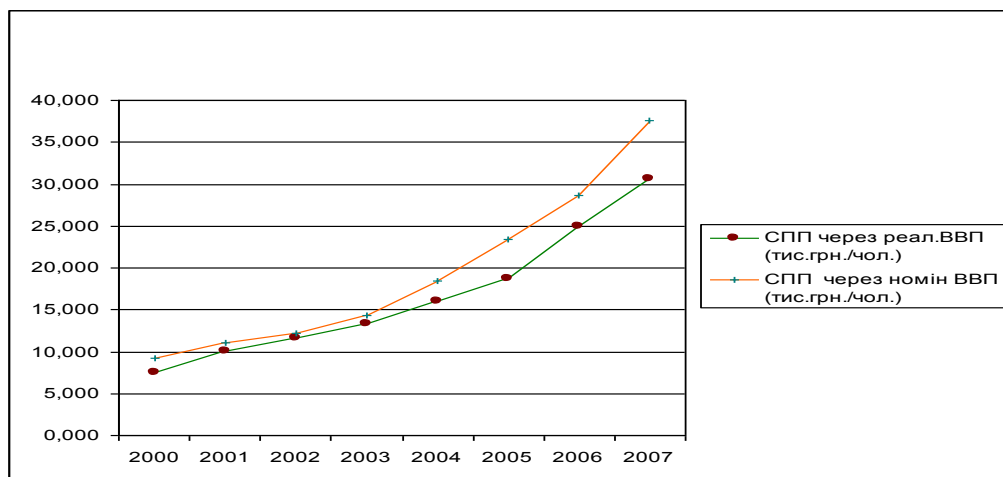

Рис. 1. Динаміка показника суспільної продуктивності праці, розрахована через номінальний та реальний ВВП

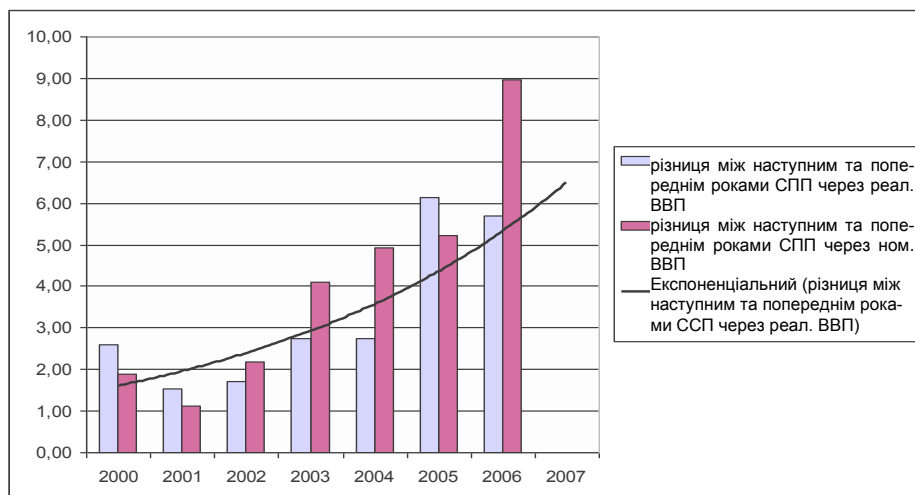

Рис. 2. Прирости показника суспільної продуктивності праці

Динаміка суспільної продуктивності праці

Різниця між наступним та попереднім роками СПП через реал. ВВП	Різниця між наступним та попереднім роками СПП через ном. ВВП
2,61	1,88
1,52	1,11
1,70	2,18
2,75	4,11
2,74	4,91
6,13	5,22
5,70	8,97

З рис. 1 можна зробити висновок, що показник суспільної продуктивності праці має тенденцію збільшуватись. Продуктивність праці має таку тенденцію, тому що вона пов'язана з науково-технічним прогресом та розвитком технології виробництва.

Отже, розрахунок суспільної продуктивності праці доцільніше обчислювати через реальний ВВП.

Можна побачити що різниця між наступними та попереднім роками СПП через реальний ВВП та номінальний ВВП відрізняється.

Якщо різниця між наступним та попереднім роками СПП через номінальний ВВП показує, що у 2006 році порівняно з 2005 роком був приріст на 8,967 тис. грн/чол., то ця ж різниця складає лише 5,7 тис. грн/чол.

Таким чином, суспільна продуктивність праці є важливим макроекономічним показником, який реальніше відображає ефективності економіки країни та необхідний для прогнозування подальшого розвитку.

Наук. керівн. Малярець Л. М.

Література: 1 <http://smi.liga.net/articles/IT081478.html>. 2. Система национальных счетов. Инструмент макроэкономического анализа: Учебн. пособ. / Под ред. Ю. Н. Иванова. – М.: Финстатинформ, 1996. – 282 с. 3. Касимовский Е. В. Общественная производительность труда и ее измерение. – М., 1965. 4. Маневич Е. Л. Проблемы общественного труда в СССР. – М., 1966. 5. Хромов П. А. Производительность труда в народном хозяйстве. – М., 1969. 6. Карпунин Д. Н. Производительность общественного труда и народнохозяйственные пропорции. – М., 1972. 7. Костин Л. А. Производительность труда и технический прогресс. – М., 1974. 8. <http://bse.sci-lib.com/article093180.html>. 9. www.ukrstat.gov.ua. 10. Вітвицький В. В. Системна теорія продуктивності праці // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №6. – С. 55 – 61. 11. Дієсперов В. Продукт праці – критерій стану і спроможності нації // Україна: Аспекти праці. – 2006. – №3. – С. 41 – 45.

УДК 339.9

Громико А. В.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

НОВІ ІНДУСТРІАЛЬНІ КРАЇНИ В СИСТЕМІ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Помітним явищем у світовій економіці став динамічний розвиток "нових індустріальних країн" (НІК), які за відносно короткий час створили промисловий потенціал, розвинули окремі сучасні галузі індустрії, різко збільшили промисловий експорт і посіли важливе місце у міжнародному поділі праці.

Актуальність статті полягає в тому, що сучасний розвиток української держави має спільні риси з початковим етапом формування економічної потужності нових індустріальних країн. Саме тому, більш детальне вивчення їх досвіду може допомогти Україні обрати потрібний вектор подальшого розвитку.

Метою даної статті є дослідження шляху розвитку нових індустріальних країн, причин їх процвітання для використання іноземного досвіду в українській практиці.

© Громико А. В., 2009

Існують певні критерії, за якими держави відносять до НІК (методика ООН). До цих критеріїв можна віднести: розмір ВВП на душу населення (більш ніж 3 500\$); велика частка переробної промисловості у структурі ВВП (більше 20%); великий об'єм прямих інвестицій за кордоном; дешева робоча сила; значна частка експорту промислових виробів у структурі ВВП. Привертають увагу й такі характеристики нових індустріальних країн, як високі темпи зростання, динамічні макроекономічні та внутрішньогалузеві структурні зрушення, зростання професійного рівня робочої сили, інтенсивна участь у міжнародному поділі праці, широке використання іноземного капіталу з метою розвитку та ін. [1, с. 43].

У 80-ті роки у склад НІК включали країни й території Східної Азії (Південна Корея, о. Тайвань, Гонконг, Сінгапур), деякі найбільш розвинуті країни Латинської Америки (Бразилія, Мексика, Аргентина), іноді й Індію, Єгипет. В останні роки намітилася тенденція розширення цієї групи країн за рахунок другої (Малайзія, Індонезія, Таїланд) і третьої (Туреччина, Філіппіни, Шрі-Ланка) хвилі нових індустріальних країн [2, с. 121].

На сьогодні існує два джерела НІК – азіатське та латиноамериканське. Якщо азіатські країни орієнтовані на зовнішній світ та використовують стратегію заохочення експорту, то латиноамериканські спрямовані на вирішення внутрішніх проблем та користуються стратегією імпортозаміщення. Перші створювали трудові підприємства з випуску масової споживчої продукції, а другі – капіталомісткі високотехнологічні галузі переважно у видобувній та переробній промисловостях.

Взагалі, латиноамериканські НІК за розмірами економічного потенціалу завжди перевищували азіатські НІК. Спільним у розвитку цих джерел є високі темпи зростання, що досягалися за рахунок високої норми накопичення, використання сучасних технологій, високої продуктивності праці. Розрізнялися НІК Азії та Латинської Америки тим, що сфера послуг в азіатських НІК розвивалася більш динамічно, спектр банківських послуг склався раніше. Це пов'язано, насамперед, з функціонуванням офшорних зон та наданням податкових і фінансових пільг, до того ж НІК Азії більш гнучкі до змін міжнародної економічної кон'юнктури. Латиноамериканські НІК більшу частину своїх імпорتنних потреб задовольняли за рахунок США, в той час як азіатські – за рахунок Японії [3, с. 45].

Найбільш яскравим представником НІК є Південна Корея. Основні напрямки південнокорейської економіки за 60-річну історію дуже змінилися. Якщо в 1940-х рр. економіка спиралася на сільське господарство та легку промисловість, то вже у 1950 – 1960 рр. акцент змістився в сторону важкої промисловості та виробництва товарів народного споживання, а в 1970 – 1980 рр. у бік важкої промисловості остаточно. У цей період спостерігалось стрімке економічне зростання, яке зупинилося лише наприкінці 1980-х рр. Зі зростанням заробітної плати зросла й інфляція, сфера послуг стала домінуючою у структурі ВВП.

Незважаючи на те, що Республіка Корея має дуже бідний природно-ресурсний потенціал (серед корисних копалин можна виділити лише значні запаси вольфраму, низькоякісної залізної руди та кам'яного вугілля), рівень життя в країні достатньо високий. Рівень безробіття та рівень інфляції у 2007 році склали 3,3% та 3,0% відповідно [4, с. 113].

Однією з особливостей країни є наявність чеболів – фінансово-промислово-торгівельних груп, які базуються на родинному капіталі. Кілька десятків чеболів (найбільші з яких – Samsung, Daewoo, Hyundai, LG) контролюють майже всі галузі економіки, їм належить більшість великих та середніх компаній.

Існують певні фактори успіху, за допомогою яких Південна Корея перетворилася на одну з найдинамічніших та найрозвиненіших країн світу. До таких факторів можна віднести: велику роль влади у проведенні реформ; стратегію експортного орієнтування через нестачу власної сировини; надлишок дешевої робочої сили; сприятливий міжнародний клімат та високий рівень національних збережень.

На сучасному етапі розвитку Південна Корея поставила перед собою низку завдань на перспективу розвитку країни: реструктуризація господарства, покращення умов для іноземного інвестування, посилення системи соціального захисту, опора на інтелектуальний потенціал, співпраця з міжнародним суспільством, об'єднання з Північною Кореєю [5, с. 19].

На погляд автора, Україна повинна якомога детальніше вивчити досвід нових індустріальних країн та, враховуючи їх помилки, скласти власну стратегію економічного та політичного розвитку, тобто використати їх мудрість для українського достатку, а саме: не допускати безконтрольні потоки іноземних інвестицій у фінансову та банківську системи, насамперед, іноземні банки на внутрішній ринок, збалансовано використовувати стратегії заохочення експорту та імпортозаміщення; проводити політику жорсткого протекціонізму та накопичувати валютні резерви.

Наук. керівн. Лісна І. Ф.

Література: 1. Андрианов В. Д. НИС в мировом капиталистическом хозяйстве. – М.: Международные отношения, 2005. – 221 с. 2. Стивенсон Г. Дальневосточный кризис. – М.: Акрелиум, 2007. – 432 с. 3. Васильев В. Ф. Государственность и модернизация в странах Юго-Восточной Азии / В. Ф. Васильев, Ю. О. Левтонова. – К.: Контекст, 1999. – 189 с. 4. Лаврентьев В. И. НИС Азии. Перестройка промышленной структуры. – М.: Наука, 2002. – 213 с. 5. Син Хён Хвак. Южная Корея: нелегкий путь к процветанию // Проблемы Дальнего Востока. – 1998. – №5. – С. 19. 6. ru.wikipedia.org.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

ИСТОКИ СОВРЕМЕННОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО КРИЗИСА В США

Еще несколько месяцев назад экономисты связывали лихорадку на мировых фондовых рынках с ипотечным кризисом в США, но уже в начале осени заговорили о мировом финансовом кризисе. Сейчас мировые лидеры обсуждают перспективы посткризисного переустройства мира, фактически признавая, что нынешний катаклизм способен полностью разрушить сложившуюся в последние десятилетия экономическую и политическую системы. Становится ясно, что причины экономического катаклизма куда глубже, нежели обвал на рынке ипотечного кредитования США.

Целью данной статьи является выявление возможных истоков современного экономического кризиса в США, потянувшего за собой экономики государств всего мира.

Актуальность заключается в том, что для того, чтобы минимизировать последствия финансового кризиса, о котором многие обозреватели говорят как о самом серьезном из всех предшествующих, необходимо определить его причины. Следует сказать, что актуальность данной темы настолько велика, что нашла своё отражение в аналитических материалах таких ведущих экономистов, как нобелевский лауреат Пол Кругман, Михаил Хазин, Джордж Сорос, Френсис Фукуяма, Ирвин Стелцер и др.

С начала 1980-х годов, когда президентом был избран Рональд Рейган, в мировой экономической мысли началось господство двух идей, берущих своё начало в США. Во-первых, это была идея о том, что источником экономического роста при капитализме является снижение налогов, которое в конечном итоге приведёт к росту статьи доходов (кривая Лаффера). На самом деле, как показала практика, понижая налоговую ставку и не снижая расходы, можно привести бюджет к дефицитному балансу. Так, придя к власти, Рейган понижал налоговые ставки и пришёл к крупному дефициту; в 1990-е Клинтон принял решение повысить ставку, и это привело к профициту бюджета; после прихода Буша ставки были опять снижены, что повлекло за собой ещё более крупный дефицит. Дик Чейни, вице президент США, тогда сказал: "Дефициты – это несущественно" [1].

До 1971 года в мире действовала так называемая Бреттон-Вудская система, по которой было установлено золотое содержание доллара (он был равен 0,88 граммам чистого золота). С 1976 года была введена так называемая ямайская валютная система, и золото перестало быть мерилом ценности валют. Затем была введена корзина валют, появился термин – специальные права заимствования. Эта единица формировалась на основе многовалютной корзины, состоящей на 44% из доллара, 34% – из евро, 11% – из фунта стерлингов и йены [2]. Очевидно, что доллар остаётся лидирующей валютой. Именно этот факт позволял американской экономике расти в условиях дефицита, что совершенно невозможно для любой из развивающихся стран.

Второй идеей "рейганомии" стало представление о финансовом дерегулировании. Утверждалось, что любые запреты со стороны государства преграждают дорогу нововведениям и снижают конкурентоспособность финансовых институтов США. В последствии именно полное дерегулирование привело к появлению облигаций, обеспеченных долговыми обязательствами, которые и стали виновниками нынешнего кризиса по мнению ряда учёных. Идеи "рейганомии" изменили представление о необходимости повышения участия государства в экономике, и идеология дерегулирования стала ведущей не только в США, но и во всём мире.

Первым признаком опасности "рейгановской революции" стал Азиатский финансовый кризис 1997 – 1998 гг., когда ряд стран либерализовали свои рынки капитала, в следствие чего возник так называемый "пузырь" [3]. Резко увеличился поток инвестиций, который иссяк при первых же признаках неурядиц в экономике. После событий 1997 года Китай и ряд других стран приняли частично обесценивать собственные валюты путём скупки доллара, стремясь тем самым улучшить ситуацию на своих рынках. Америка, в это же время, занимала всё больше и больше денег, пытаясь покрыть убытки от снижения налогов и оплатить военные расходы, подводя ежегодный бюджет с дефицитом. Возникшие гигантские задолженности становилось всё сложнее обслуживать, что привело в конце концов к падению доллара. "Пухнущий дефицит федерального бюджета – это конец доллара как резервной валюты", – считает Ирвин Стелцер [4]. Можно сделать вывод, что дефициты это, всё же, существенно.

Политика полного государственного дерегулирования в ключевых секторах экономики привела к энергетическому, жилищному, кредитному кризисам и кризису финансового рынка, произошедших одновременно и достигших внушительного уровня.

Углубляющийся мировой кризис свидетельствует, что "рейгановская революция", в своё время открывшая путь новым методам решения проблем того времени, сегодня не справляется с возникшим вызовами. В качестве вывода хотелось бы привести цитату президента Франции Николя Саркози: "Мысль о том, что рынок всемогущ и ему не нужны никакие правила и политическое вмешательство – это безумие...кончилось время саморегулирования. Кончилось время самотёка. Кончилось время всемогущего рынка, который всегда прав" [4].

Научн. рук. Лесная И. Ф.

Литература: 1. Francis Fukuyama. The Fall of America, Inc. // Newsweek. – 2008. – October 13. 2. <http://www.inosmi.ru/world/>. 3. Джордж Сорос. Кризис мирового капитализма. Открытое общество в опасности: Пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 262 с. 4. Irwin Stelzer. Old 'friends' are happy to blame US for the chaos // The Sunday Times. – 2008. – October 5.

Семикоп С. Н.

УДК 339.9 (73)

Студент 3 курсу

факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

ФАКТОРЫ, ОБУСЛОВИВШИЕ ЛИДЕРСТВО США В МИРОВОМ ХОЗЯЙСТВЕ

За последние столетия произошло небывалое количество структурных изменений в мировом хозяйстве. Рухнули крупнейшие монархические державы, пали устойчивые политические режимы, на мировую арену вышли народы, ранее считавшиеся периферией мира. Усилилась ожесточённая борьба за формирование общей концепции мирового развития, которая и обусловила сущность всех международных отношений и приоритетов сотрудничества.

Именно в этот период такое государство как Соединённые Штаты Америки предприняло серьёзные попытки выдвинуться на первые позиции в мире, проявляя активный интерес к участию в мировых делах [1, с. 34].

Актуальность данной статьи заключается в том, чтобы на основе выявленных факторов определить наиболее эффективные пути развития украинского государства в современных условиях.

В последнее время существует недостаток аналитической информации по данной теме, так как в условиях глобального финансового кризиса вопросы о лидерстве не обсуждаются должным образом. Несмотря на негативное влияние данного процесса на экономику, США остаются такими же "сильными" и "жесткими" в реализации своего внешнеполитического курса.

Поэтому целью данного исследования является анализ факторов, за счёт которых США добивались лидирующих позиций, и возможность их реализации в Украине.

При исследовании данной темы были использованы такие методы анализа, как аналитический, структурно-функциональный, исторический, а также метод сравнения.

В истории развития США можно выделить следующие этапы их продвижения к вершинам мирового могущества:

подготовительный – период, когда в США определялись основные подходы к проблемам международной политики и отношений, время приближения данного государства к роли мирового лидера, впрочем, никогда не сомневаясь, что рано или поздно Америка станет ведущей мировой державой;

пробный – период, когда после окончания Первой мировой войны США впервые открыто выдвинули свои претензии на руководство миром, но не имели еще достаточных сил и влияния, чтобы воплотить их в действительность, что привело к возврату традиционных подходов в осуществлении внешнеполитического курса;

определяющий – период, когда в ходе Второй мировой войны претензии США на роль лидера получили вполне адекватную материальную и идеологическую базу;

современный – когда США убедились, что их путь к мировому господству зависит только от них самих и его успех основан на проведении эффективных экономических реформ и глубоких структурных преобразований в различных секторальных областях [2, с. 216].

Во второй половине XIX века экономика США сделала мощный рывок по пути модернизации и к началу XX века вышла на первое место по уровню промышленного производства, продол-

© Семикоп С. Н., 2009

жая сохранять данную тенденцию и до сегодняшнего дня. Всему этому способствовали следующие основополагающие факторы:

богатые сырьевые ресурсы – по запасам рудных месторождений, золота, угля, нефти и газа США занимает лидирующие позиции в мире;

приток дешевой рабочей силы с менее развитых стран (с государств Азии, Африки и России); высокий уровень концентрации производства, слияние банковского капитала с промышленным;

учреждение крупных транснациональных компаний (General Motors, Стальной трест и др.);

развитая инфраструктура в сфере транспортных перевозок;

бурное развитие научно-технической мысли и активное внедрение ее достижений в экономику [3, с. 345].

Наряду с несомненными успехами американской экономики, позволившими США занять лидирующее положение в мире, существуют и негативные тенденции в развитии. По мнению некоторых экспертов, лидерство Соединённых Штатов на мировой арене в ближайшие десятилетия будет неуклонно ослабевать. Прежде всего, это связано с пагубным влиянием ипотечного кризиса, который в дальнейшем трансформировался в мировой финансовый [4]. Американское господство пошатнётся и превосходство в политической, экономической и, возможно, культурной сферах будет не таким значительным. Однако в настоящее время нет никакой другой страны или альтернативной организации, способной занять в обозримой перспективе позиции мирового лидера.

Что касается украинского государства, то в условиях сформировавшегося глобального экономического кризиса, в первую очередь, правительству необходимо принять пакет соответствующих законопроектов и нормативных актов, которые будут направлены на поддержание национального производства, укрепление государственной валюты, а также на сокращение зависимости от внешних колебаний на "долларовом" рынке. Если рассматривать наиболее перспективные варианты развития Украины в долгосрочном периоде, то используя опыт продвижения США к мировому лидерству, целесообразно сделать ставку на стимулирование научно-технического прогресса, создание национальной программы развития наукоёмких отраслей промышленности и формирование благоприятных условий для учреждения крупнейших транснациональных корпораций, которые будут конкурентоспособными на мировой арене. Однако в условиях глобального кризиса, реализация долгосрочных программ почти невозможна, так как основные бюджетные и резервные средства направлены на решение краткосрочных задач и "спасение" национальной экономики.

Научн. рук. Лесная И. Ф.

Литература: 1. Мельников Ю. М. Сила и бессилие: внешняя политика Вашингтона. – Кишинёв: Маятник, 2003. – 256 с. 2. Яковлев А. С. От Трумэна до Рейгана. – М.: Хагар-Демос, 2005. – 437 с. 3. Уткин А. И. Американская стратегия для XX века. – М.: Аверс, 2007. – 398 с. 4. Сайт свободной энциклопедии Википедия. – ru.wikipedia.org. 5. Smidery J. Changing Interpretations of America's Past. – Guilford: Conn, 1999. – 616 p.

УДК 336.201:343.973

Лимар Д. О.

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ І МАСШТАБИ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ. ШЛЯХИ ОБМЕЖЕННЯ ТІНЬОВОГО СЕКТОРУ

Поширення в Україні такого соціально-економічного явища, як тіньова економіка, становить суттєву перешкоду забезпеченню сталого розвитку економіки. Дослідженню цієї проблеми присвятили увагу відомі вітчизняні науковці: А. В. Базилюк, О. В. Мандибура, В. Л. Ординський, В. Ф. Призняков, В. Є. Редутов, О. В. Турчинов та ін.

Функціонування тіньової економіки поряд з легальною призвело до суттєвого скорочення в структурі доходів бюджету частки податкових надходжень, що поставило під загрозу виконання важливих державних програм. Тому вирішення цієї проблеми є актуальним завданням сучасного етапу розвитку.

У даній статті розглядається стан тіньової економіки в Україні, її соціально-економічні наслідки, причини існування і шляхи її регулювання.

© Лимар Д. О., 2009

Тіньова економіка – надзвичайно актуальна та болюча проблема для української економіки. Досі немає єдиного загальноприйнятого визначення тіньової економіки. На погляд автора, тіньова економіка – це економічна діяльність, яка не відображається в обліку та звітності суб'єктів підприємницької діяльності, а також не враховується і не контролюється державними органами і спрямована на отримання неконтрольованого державою доходу, шляхом порушення чинного законодавства, від якої держава не одержує податкових надходжень.

Передумови поширення тінізації економічних відносин в Україні виникли ще за часів колишнього СРСР. Особливо стрімким було нагромадження тіньових капіталів за роки так званої перебування (1985 – 1991 рр.). У результаті, зі здобуттям незалежності Україна отримала у спадок вже сформований тіньовий сектор, в якому містилося досить вагоме кримінальне ядро.

Неоднозначними є думки з приводу впливу тіньового сектора на національне господарство. Тіньова економіка несе і певну конструктивну роль: є стабілізуючою і компенсуючою функцією в господарстві перехідного періоду; створює додаткові робочі місця; насичує ринок товарами і послугами; збільшує доходи частини населення; посилює конкурентну боротьбу. Проте вирішальним є негативний вплив тіньового сектору на національну економіку: зменшуються доходи бюджету; зростає зовнішній і внутрішній борг; збільшується тіньовий капітал; зменшується інвестиційна привабливість держави; криміналізація суспільства та зростання організованої злочинності.

В Україні рівень тінізації на початку 90-х років суттєво підвищився. Свого максимального показника рівень тіньового сектору досяг у 1997 р. – 43,5% у ВВП. Починаючи з 1998 р. масштаби тіньової економіки дещо знизилися. У 2003 р. вони становили 35% ВВП [1]. Останнім часом, за даними Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, уряду вдалося знизити процес тінізації економіки на 5%. Проте, на думку експертів, питома вага тіньового сектору економіки в Україні й далі залишається дуже високою – 65% ВВП. Тому вирішення питання щодо детінізації економіки є нагальною потребою сьогодення.

Для подолання тіньового сектору держава має якнайшвидше створити умови для розвитку підприємництва, усунення обмежень щодо нього. На даному етапі ринкових перетворень необхідно продовжити комплекс реформ у податковій сфері. При цьому основна увага має бути приділена таким напрямкам: зміцненню податкової системи та податкової служби на основі змін у податковому законодавстві; підвищенню прозорості у податковій сфері та належному контролю операцій органів державного управління; створенню правового механізму та відповідної інфраструктури для протидії відмиванню коштів, отриманих незаконним шляхом, і поверненню незаконно вивезених з України капіталів; зміцненню методів управління у державному секторі, а також удосконаленню функціонування державної влади в цілому.

Таким чином, можна зробити узагальнений висновок, що вирішення цієї проблеми потребує системи заходів адміністративного, економічного, соціального та правового характеру.

Наук. керівн. Бережна Н. І.

Література: 1. www.revolution.allbest.ru. 2. Базилевич В. Методичні аспекти оцінки масштабів тіньової економіки / В. Базилевич, І. Мазур // Економіка України. – 2004. – №8. – С. 36 – 44. 3. Зінов'єв Ф. В. Держава та тіньова економіка // Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. – 2004. – №4. – С. 97 – 99.

Павлова О. В.

УДК 339.9(510)

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

РОЛЬ КИТАЮ В СУЧАСНІЙ СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

У сучасному світі величезний вплив на економіку мають певні економічні зони – регіони, в яких зосереджені найбільш ефективні виробничі потужності, сконцентрований науково-технічний потенціал; регіони, які є рушійною силою всієї світової економіки. Одним з таких регіонів є Китай.

На даний момент китайське виробництво складає значну частину світової економіки. Китайські товари споживаються практично у всіх країнах світу – високоякісна продукція для розвинених і дешева для відсталих країн, що розвиваються, щоб задовольнити їх платоспроможність. Але більш за все дивує той факт, що всього лише декілька десятків років тому ця відстала в економічному плані країна не мала змоги претендувати на світове лідерство. Відтепер ситуація змінилася і виникає питання: як же складеться ситуація у майбутньому?

Це питання є досить актуальним і для України. По-перше, Україна та Китай вже давно співпрацюють: між країнами встановлені тісні економічні зв'язки. По-друге, існує дуже схожа ресурсна база: обидві країни мають великий ринок дешевої робочої сили та масштабні запаси природних ресурсів.

© Павлова О. В., 2009

Метою даної роботи є визначення ролі Китаю у світовій економіці та можливість використання його досвіду для України. Але для початку необхідно розглянути чинники, які вивели цю країну на новий рівень, які проблеми існують в китайському виробництві, адже саме шляхи вирішення даних проблем і визначають подальшу долю розвитку цієї держави.

Перші економічні реформи почали проводитися у 1978 році. Державні науково-дослідні інститути перестали відігравати головну роль в інноваційному процесі – дослідницькі лабораторії почали створюватися безпосередньо при виробництві, що дозволило ефективніше впроваджувати нові розробки. Але навіть збільшення частки накопичення у ВВП з 33,2% в 1978 р. до 40,4% в 1991 р. не могло забезпечити економіку капіталовкладеннями, достатніми для швидкого розвитку.

Необхідним було залучення іноземних компаній, здатних відкрити в Китаї власні виробництва і тим самим заповнити дефіцит інвестицій. Позитивним чинником для інвесторів був ринок дешевої робочої сили, але, в той же час, існували жорсткі юридичні умови для вступу в економіку країни. Тому для створення сприятливого інвестиційного клімату почали проводитися серйозні зміни в правовій сфері, які продовжуються і сьогодні.

Вступ Китаю у ВТО в грудні 2001 року відкрив доступ до передових технологій та нових ринків збуту, збільшив приток іноземних інвестицій. Так, загальний об'єм прямих інвестицій у 2007 році склав 85,4 млн дол., і майже в два рази перевищив цей показник порівняно з 2002 роком (49,3 млн дол.) [1].

Особливу увагу було приділено розвитку трудомістких галузей: сільського господарства, легкої промисловості, сфері послуг – тим галузям, які дозволили б забезпечити зайнятість надмірної робочої сили. У 2007 році рівень безробіття склав 4,2%, така тенденція зберігається і на сьогодні (для порівняння: рівень безробіття у ЕС – 7,6%) [1].

На сьогодні Китай є найбільшим виробником у сфері ІТ: перші три місця з виробництва ПК займають китайські компанії "Lenovo Group", "Founder", "Tongfang", після яких йдуть американські "Dell" і "HP"; а також у сфері телекомунікацій (такі компанії, як "Foton", "Huawei", "ZTE").

Золотий запас країни у 2007 році склав 1,5 трлн дол., а на 2009 рік прогнозується його зростання до 2,34 трлн дол.

Китай досяг таких темпів зростання, що на даний момент уряд вимушений проводити політику штучного уповільнення розвитку національної економіки, обмежуючи об'єми кредитування й інвестицій. Свій вплив має також і світова криза: після особливо вдалого 2007 року, коли зростання ВВП досягло майже 12%, темпи економічного зростання в Китаї сповільнюються; так у другому кварталі 2008 вони склали вже 10,1% [2].

Китай – відстала країна з погляду створення нових технологій, але є "складальним цехом" великих міжнародних корпорацій. Сучасними технологіями Китай зобов'язаний іноземним компаніям, які відкрили виробництво на базі місцевих підприємств або спільно з ними. Але для того щоб зайняти лідируючі позиції в світовій економіці, Китаю необхідно стимулювати і розвивати власний науковий сектор, дослідницькі розробки.

Такий підхід дозволить країні по максимуму реалізувати свій потенціал і, можливо, випередити США за якістю та кількістю продукції, що виробляється. Але, швидше за все, зміна "полюсів" не трапиться. Як стверджують економісти, "фундаментальна проблема Китаю полягає в тому, що він іде шляхом індустріального розвитку США, а світ, можливо, вже не зможе винести такого ж економічного гіганта". Крім того, європейські країни не зацікавлені в тому, щоб ця швидкозростаюча країна перетворилася на потужного суперника.

Європейський союз і США незадоволені тісною співпрацею Китаю із Африкою, бо зацікавлені в утриманні під своїм контролем африканських ресурсів. У цей же час, Китай активно інвестує в промислові об'єкти в Африці, будівництво доріг; пробачив заборгованість. Китайським урядом розробляються різноманітні соціальні проекти (гранти на навчання, культурний обмін) для громадян Африки. Натомість Китай отримує доступ до африканських ресурсів і підтримку країни на світовій арені. У 2006 році на одній із конференцій була створена спільна Африкано-Китайська Палата Торгівлі, при якій заснований спеціальний інвестиційний фонд [3].

Щодо відносин безпосередньо між США та Китаєм, варто сказати, що встановлені взаємозв'язки мають сприятливі наслідки для світової економіки. США активно експортує в Китай автомобілі (за даними корпорації Ford, її продаж у Китаї у 2007 році виріс на 30% порівняно з 2006 р.), у той час як Китай – продукти легкої промисловості, побутову техніку та інші товари. Єдине, що турбує американський уряд, це надмірне військове нарощування і проблема забезпечення прав на інтелектуальну власність.

За останні 30 років Китай досяг найшвидшого в світі розвитку економіки та забезпечив мільйонам людей робочі місця. Ніхто не може суперечити тому факту, що ця країна має величезний вплив на світову економіку. Та щоб не стати дестабілізуючим фактором, Китай мусить дуже ретельно спостерігати за розвитком виробництва, щоб не виникла криза перевиробництва. Враховуючи той факт, що попит за останні роки дещо знизився, можна зробити висновок, що потрібно вкладати капітал не у виробничу сферу, а у розвиток технологій та впровадження інновацій.

Не зважаючи на те, що Китай має багату ресурсну базу для розвитку різних галузей економіки, уряд країни прийняв заходи та сконцентрував усі зусилля на розвитку найбільш актуальних. На погляд автора, теж саме необхідно зробити і Україні. Потрібно викреслити неприбуткові та неперспективні напрямки, а основну увагу приділити тим галузям, які зможуть бути конкурентоспроможними на світовому ринку.

На думку автора, такими напрямками є: машинобудування; галузі, пов'язані з інвестиційним циклом виробництва (зокрема, будівництво); авіа- та суднобудування; будівництво транзитних шляхів та деякі напрямки легкої промисловості.

Наук. керівн. Лісна І. Ф.

Література: 1. EAP Update key indicators China. – www.worldbank.org. 2. China Economic Indicators-Current. – www.worldbank.org. 3. China and the World Bank: a Partnership for Innovation. – www.worldbank.org.

Захарова В. А.

УДК 330.341.1

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Україна належить до держав з високим науковим потенціалом. Серед передумов економічного зростання інноваційна складова посідає особливе місце. Держава має стати безпосереднім провідником інноваційного розвитку, замовником та організатором досліджень і розробок на найсучасніших напрямках науково-технічного прогресу. Із зниженням імовірності використання традиційних виробничих ресурсів інноваційні процеси визначають як найважливішу умову економічного зростання.

Актуальність цього питання зростає у зв'язку з тим, що українська економіка прагне подолати економічну кризу і забезпечити умови для економічного зростання, прямує до гідного й органічного входження у світове співтовариство.

Дослідженням практичних і теоретичних проблем здійснення інноваційної діяльності займалися багато вітчизняних фахівців-теоретиків: Т. У. Буніч, П. Н. Завлін, А. С. Кулагін, Л. І. Леонт'єв, А. Ю. Юданов та ін.

До проблем інноваційного розвитку в Україні можна віднести появу серйозних макроекономічних зрушень. По-перше, мається на увазі дефляція, яка відбувається на тлі зростання основних показників внутрішнього ринку та суттєвого збільшення грошової пропозиції. Індекс споживчих цін у липні 2008 року становив 99,5% (ціни знизилися на 0,5%). По-друге, збільшення розриву між дисконтною ставкою НБУ та ставками за кредитами комерційних банків, що призвело до зростання реальних процентних ставок. По-третє, існує погіршення становища у фіскальній сфері, зростання недонадходжень до державного бюджету. Прискорення відпливу іноземних інвестицій з України є нагальною проблемою.

Головною причиною такої ситуації є, насамперед, те, що, за умов відсутності системної інвестиційної політики, у міру досягнення межі завантаження виробничих фондів потенціал економічного зростання підійшов до межі вичерпання.

Однак донині не прийнято державної стратегії інноваційного розвитку. Проаналізувавши деякі матеріали, можна зробити узагальнення шляхів розвитку інноваційного процесу: перш за все треба кардинально поліпшити фінансування науки шляхом як збільшення бюджетних видатків (у межах не менш як 1,5 – 1,7% від ВВП на першому етапі і до 2,0 – 2,5% – на другому етапі), так і залучення позабюджетних асигнувань, першочергової державної підтримки потребує фундаментальна наука, що є основою створення власних високих технологій і важливим чинником оновлення наукового потенціалу, оснащення високими технологіями наукових установ; по-друге, необхідно ввести в практику державне замовлення на впровадження у виробництво пріоритетних інновацій, розвиток і поглиблення міжнародного співробітництва в інноваційній сфері, її інформаційному та консалтинговому забезпеченні, трансферті технологій, насамперед з країнами ЄС та Росією. Також потребує вдосконалення та розширення правова база інноваційної діяльності, регулювання ринку інновацій, експорту й імпорту продукції, виробленої з її застосуванням.

Треба запровадити спеціальні гранти для молодих учених, створити спеціалізовані ради для захисту кандидатських і докторських дисертацій з новітніх спеціальностей, ширше практикувати підготовку кадрів вищої кваліфікації в зарубіжних навчальних закладах. Молоді люди повинні мати рівні і дедалі ширші можливості отримання якісної освіти, у тому числі вищої, незалежно від доходів та матеріального стану їх сімей. Потрібно сформулювати таке середовище, у якому позиції кожної людини, її суспільний статус визначалися б, передусім, рівнем освіченості, набутими знаннями і вмінням застосовувати їх на практиці.

© Захарова В. А., 2009

Можна вважати, що визначальні складові інноваційного розвитку – інтеграція науки та виробництва, об'єднання промислового, банківського та торговельного капіталів у потужні структури, здатні виробляти високотехнологічні, конкурентоспроможні товари та послуги. Відповідно організаційною основою реалізації інноваційної політики має стати створення фінансово-промислових груп, зокрема транснаціональних, науково-технічних центрів.

На сьогоднішній день в Україні відбуваються такі інноваційні розробки, як, наприклад, видобуток метану з газогідратів Чорного моря, що було запропоновано одеською компанією "Лід-газогідрат". Зі слів керівника проекту Л. Смирнова, у випадку реалізації проекту Україна буде протягом тисяч десятиліть забезпечена газом. Не менш масштабна розробка була представлена харківською компанією "Газелектроприлад". Харків'яни розробили турбодетандер, який дозволяє переробляти перепади тиску газу в електроенергію [1].

Узагальнюючи вищезазначене, можна зробити висновок, що вирішення поставленої проблеми потребує системних заходів адміністративного, правового, економічного та соціального характеру, що дасть можливість вичерпного вирішення поставленого завдання.

Наук. керієн. Бережна Н. І.

Література: 1. www.expert.ua. 2. Ілляшенко С. М. Проблеми управління інноваційним розвитком підприємств у транзитивній економіці. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2005. – 582 с. 3. www.nbu.gov.ua.

УДК 330.5 (477): 339. 727

Макаренко Ю. В.

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ІМІДЖ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У НАЦІОНАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ

Дослідження проблем інвестування економіки завжди перебувало в центрі уваги економічної науки. Це зумовлено тим, що інвестиції відображають глибинні основи господарської діяльності, визначаючи процес економічного зростання загалом та виступаючи найважливішим засобом забезпечення умов виходу з економічної кризи, структурних зрушень у народному господарстві, впровадження досягнень технічного прогресу, підвищення якісних показників фінансово-господарської діяльності на мікро- та макrorівнях. Тому активізація інвестиційного процесу є одним з найбільш дієвих механізмів соціально-економічних перетворень.

Актуальним питанням формування ефективної стратегії залучення інвестицій в економіку України і поліпшення її інвестиційного клімату присвячено праці І. Бланка, П. Гайдучького, Б. Губського, М. Дацишина, О. Козака, В. Комарова, В. Ланового, С. Науменкової, А. Пехніка [1, с. 64].

Метою даної роботи є вивчення основних факторів інвестиційного клімату України і розробка пропозицій щодо підвищення ефективності стратегії залучення інвестицій у сучасних умовах її розвитку.

Сформована нині в Україні економічна ситуація значно ускладнює інвестиційну діяльність: потрібна розробка адекватного ринковим відносинам інвестиційного механізму, що органічно поєднає форми приватного та державного інвестування, дозволить оптимізувати взаємозв'язки між різними суб'єктами інвестиційної діяльності; не менш важливо забезпечити формування відповідної законодавчо-нормативної бази та запровадити інші заходи щодо регламентування інвестиційних процесів як на рівні окремої фірми, компанії або галузі, так і на рівні національної економіки в цілому [2, с. 170].

Для України як держави з ринковою економікою важливо розглядати залучення іноземних інвестицій у контексті структурних змін й економічного зростання. Офіційно визначеними пріоритетними завданнями, які мають вирішити іноземні інвестиції, є [3]:

- структурна реформа економіки;
- технологічне оновлення виробництва;
- виробництво товарів широкого споживання;
- подолання залежності країни від імпорту.

В економіці України у цьому плані склалася непроста ситуація. Держава, що збідніла внаслідок гострої економічної кризи, втрачає надійні джерела необхідного інвестування.

© Макаренко Ю. В., 2009

Надходження прямих іноземних інвестицій для потреб розвитку національної економіки є важливим індикатором міжнародної привабливості держави, ознакою якості інвестиційного клімату та ключовим показником конкурентоспроможності на міжнародному ринку капіталу.

У цілому приріст сукупного обсягу іноземного капіталу в економіці країни, з урахуванням його переоцінки, втрат, курсової різниці тощо, за I півріччя 2008 р. склав 6 918,1 млн дол., що у 2,7 рази більше приросту за відповідний період попереднього року. Інвестиції надійшли зі 124 країн світу. До десятки основних країн-інвесторів входять: Кіпр, Німеччина, Нідерланди, Австрія, Сполучене Королівство, Російська Федерація, Сполучені Штати Америки, Швеція, Віргінські, Британські Острови та Франція [4, с. 10 – 11].

У перші 9 місяців 2008 р. економікою України освоєно 81 561,3 млн грн, з яких 37,2% спрямовано в промисловість, 21,7% – на операції з нерухомістю, 14,6% – у діяльність транспорту та зв'язку, 8,9% – у внутрішню торгівлю, 6,2% – в сільське господарство, 2,2% – у фінансовий сектор [5].

Найбільш інвестиційно привабливими в Україні є такі види економічної діяльності: оптова торгівля і посередництво в торгівлі, металургія та обробка металу, машинобудування, транспорт та зв'язок, фінансова діяльність, харчова промисловість та переробка сільськогосподарських продуктів.

Україна стратегічно зацікавлена у приході ефективних іноземних інвестицій, які мають відвернути загрозу закріплення низького технологічного рівня національної промисловості. Але, на жаль, аналіз надходження іноземних інвестицій в Україну свідчить, що на сьогодні вона ще не створила належної бази для залучення капіталів з-за кордону.

Для стимулювання залучення прямих іноземних інвестицій та усунення негативних тенденцій в економіці України доцільно здійснити ряд заходів, спираючись на принципи: стабільності основних законодавчих актів щодо умов іноземного інвестування; диференційованого підходу до податкових та інших пільг іноземних інвесторів; надійності, доступності та оперативності організаційного й інформаційного забезпечення залучення іноземних інвестицій.

Сучасні умови економічного розвитку вимагають активної політики залучення інвестицій.

Тож головними напрямками проведення успішної інвестиційної діяльності можна визначити такі:

- забезпечення низького рівня інфляції та передбачуваність рівня цін в економіці;
- розробка механізму переливу фінансових ресурсів з галузей, де вони є у відносному надлишку;
- модернізація ринку капіталу, реформування депозитарної та біржової системи;
- упровадження програм реструктуризації банківської системи;
- створення механізму трансформування заощаджень в інвестиції;
- удосконалення законодавчої бази у сфері фінансового інвестування;
- підвищення ефективності діяльності антимонопольних органів України;
- удосконалення механізму проведення міжнародних тендерів.

Слід зазначити, що сучасний кризовий стан економіки України може стати передумовою для створення сприятливого інвестиційного клімату. Сьогодні, як ніколи, потрібна швидка віддача від вкладених коштів з тим, щоб максимально сприяти якнайскорішому виходу економіки з кризового стану. Тому розвиток інвестиційної діяльності не тільки актуальний, а й досить привабливий для зарубіжних інвесторів, оскільки саме тут у відносно короткі терміни, як правило, окупаються первісні витрати й одночасно створюється сприятлива основа для підвищення ділової активності іноземного капіталу.

Наук. керівн. Пивавар І. В.

Література: 1. Малютін О. К. Концепція поліпшення інвестиційного клімату в Україні // *Фінанси України*. – 2008. – № 11. – С. 64 – 74. 2. Єщенко П. С. Нова модель держави / П. С. Єщенко, Б. Є. Кваснюк, О. А. Бірюков. – Слов'янськ, 2002. – С. 170. 3. www.kmu.gov.ua. 4. Ігнатенко А. В. Альтернативи міжнародної інвестиційної співпраці України в розрізі глобальних трансформацій / А. В. Ігнатенко, В. Г. Кабанов, О. І. Харченко // *Финансовые рынки и ценные бумаги*. – 2009. – № 1. – С. 8 – 13. 5. www.ukrstat.gov.ua.

Очкусъ О. П.

УДК 330.35. 01

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

ТЕОРІЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ДЖ. РОБІНСОН: СУТНІСТЬ ТА МОЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Сучасний стан української економіки змушує нас замислитися не тільки над вирішенням величезної кількості проблем, що постали перед українським суспільством, але й знайти причини, що їх породили. Тобто, для того щоб отримати відповіді на запитання, що стали наріжним каменем для економіки України, варто заглянути в корінь проблем. У цьому й полягає актуальність даної роботи.

© Очкусъ О. П., 2009

Метою роботи є дослідження можливості застосування теорії економічного зростання Джоан Робінсон в українській економіці та надання щодо цього відповідних рекомендацій.

Проблемами економічного розвитку та зростання займалося багато економістів різних часів та поглядів, проте особливу увагу хочеться звернути на праці професора Кембриджського університету, лідера лівого кейнсіанства та найвідомішої жінки-економіста Джоан Робінсон. У своїй книзі "Нагромадження капіталу" (1956) Робінсон сформулювала найважливіші, на її думку, умови оптимального зростання економіки, або ж, за її словами, "умови золотого віку". Слід зазначити, що виконання цих умов має велике значення і в наш час, особливо для України.

Перш за все, свою увагу Дж. Робінсон звертає на темпи технічного прогресу. Вона зазначає: "Справді, ми могли б сказати, що *raison d'être* [мотив існування] капіталістичних правил гри полягає в тому, що вони сприяють технічному прогресу. Таким чином, абсурдним є виключення технічного прогресу з нашої моделі" [1, с. 76]. На думку Джоан Робінсон найоптимальнішим є нейтральний тип технічного прогресу, який характеризується тим, що співвідношення між основними параметрами двох секторів суспільного виробництва, а саме: сектор інвестиційних товарів та сектор предметів споживання, в тому числі і зайнятість незмінні. Згідно з даним типом технічного прогресу продуктивність праці, заробітна плата на одну людину та капіталоозброєність збільшуються однаково швидкими темпами, проте норма прибутку залишається постійною.

У той же час економістка відзначає, що інші два типи технічного процесу – капіталоємкий та капіталоозберігаючий – є не такими ефективними, оскільки вони змінюють співвідношення між двома секторами суспільного виробництва. Окрім того, Робінсон звертає нашу увагу на зв'язок між капіталоозброєністю та нормою прибутку: чим вища ставка прибутку, тим вищим є ступінь механізації виробництва.

Для України характерним є досить повільний темп наукового технічного прогресу, зумовлений недостатнім попитом на НТП, хоча для цього і був створений Фонд розробки та впровадження нових технологій. На жаль, Україна не є тією країною, де своє застосування одразу знаходять новітні розробки, технології. При цьому варто відмітити, що для того, щоб технічний прогрес був нейтрального типу необхідно звернути увагу на удосконалення засобів виробництва, оскільки для виробничої сфери України дуже гостро стоїть питання застарілого обладнання, морального застарівання основних фондів.

На 2006 р. за офіційними даними стан зносу основних фондів за основними галузями промисловості виглядає таким чином:

гірничо-добувна промисловість – 45,9%;

переробна промисловість – 55,3%;

енергетика – 57,9%;

будівництво – 55,8%.

За офіційними даними знос основних фондів підприємств України складає від 50% до 60%. Але багато експертів вважає, що ця цифра значно вища і становить близько 80 – 90% [2].

Другою важливою умовою економічного зростання держави є гнучкість та рухомість заробітної плати робітничого класу, які підвищуються поряд зі зростанням виробництва на душу населення. При цьому, у відповідності заробітної плати працівників і зростання виробництва Дж. Робінсон вбачала один зі шляхів вирішення проблеми стагнації виробництва, зумовленої притупленням конкуренції та відсутністю зростання зарплати робітників. У такій ситуації економістка радила поживлювати рух профспілок за підвищення заробітної плати.

Робінсон наголошувала на тому, що в умовах конкуренції саме зростання зарплати зумовлює продуктивність праці, а не навпаки. Проте, якщо заробітна плата, набагато перевищуватиме фізіологічний мінімум, то це також може викликати стагнацію виробництва, спричинену тим, що, по-перше, люди задоволенні своїм сучасним рівнем життя і їх бажання інвестувати кошти у виробництво може зменшитися, і, по-друге, це розкручуватиме інфляцію. Тому темпи зростання заробітної плати працівників мають бути адекватними темпам зростання виробництва.

Окрім того, на думку Джоан Робінсон, можливим є навіть створення суспільства, в якому як "прогресивні монополісти", так і профспілки співпрацюватимуть, оскільки як перші, так і другі зацікавлені в отриманні прибутків.

Щодо діяльності профспілкових організацій в Україні, то ситуація тут склалася не найкраща. По-перше, скорочується кількість членів профспілок, що зумовлено, в першу чергу тим, що на багатьох новостворених приватних підприємствах такі організації не створюються. По-друге, навіть наявні профспілки якісно функціонують не в усіх випадках, оскільки не завжди мають на меті піклування про працівників підприємства. Тому досить складно говорити про можливість відстоювання цими організаціями відповідного рівня заробітної плати, що є необхідною умовою для економічного зростання нашої держави. Таким чином, особливу увагу слід звернути на діяльність профспілкових організацій, а також провести необхідний відбір на основі їх ефективної діяльності.

Третьою обов'язковою умовою зростання економіки є панування вільної конкуренції. Саме така умова визначає формування цін на ринку та їх здатність реагувати на зміну попиту. Завдяки вільній конкуренції суспільство матиме більш якісні товари, нижчі ціни (зумовлені ефективнішим використанням ресурсів), а також більш кваліфікованих найманих робітників та ефективніше управління з боку підприємств. У той самий час вільна конкуренція є необхідною умовою раніше вказаного зростання заробітної плати, оскільки чим більш кваліфікованою і освіченою є робоча сила, тим продуктивнішою є її праця.

Варто відмітити, що конкурентне середовище в Україні можна охарактеризувати як несприятливе.

Четвертою і останньою умовою стабільного економічного зростання в країні є те, що нагромадження капіталу залежить тільки від темпів технічного прогресу та приросту зайнятого населення.

Джоан Робінсон пише: "Потенційний темп зростання приблизно дорівнює темпу зростання зайнятості плюс темп зростання продукції на душу населення" [3]. Інакше кажучи, темп зростання виробництва та темп збільшення робочої сили мають бути однаковими в умовах розвитку нейтрального технічного прогресу. Реальна заробітна плата має збільшуватися пропорційно до зростання виробництва на одного зайнятого.

Отже, як вважає Джоан Робінсон, порушення саме цих умов і породжує нестабільність в економічному розвитку суспільства, який не завжди є економічним зростанням.

Підсумовуючи результати дослідження, хотілося б також відмітити, що робота, проведена Дж. Робінсон в даній області, є величезною і тому заслуговує на увагу не тільки економістів-теоретиків, а й фахівців, які безпосередньо приймають рішення, що формують подальший економічний розвиток.

Щодо України, то в умовах сьогоденної кризи все більше і більше постає потреба у наукових підходах ведення господарства, без чого неможлива стабілізація економіки. Тож українським економістам варто було б звернути увагу не тільки на джерела вирішення проблем оперативного характеру, а й на стратегічно важливі вектори розвитку держави, що полягає не лише у виході з кризи, а й у створенні найсприятливіших умов для подальшого її зростання та процвітання. У зв'язку з цим, українським науковцям та фахівцям з економіки слід звернутися до праць видатних вчених, особливо праці Джоан Робінсон, та, використовуючи їх здобутки, сформулювати нові підходи до вирішення проблем, що так актуальні сьогодні.

Наук. керівн. Лісна І. Ф.

Література: 1. Robinson J. The Accumulation of Capital [Електронний ресурс]. 2. http://uprstat.kharkov.ukrtel.net/ua/stat/stat_inf/invest_bud/tab6.html. 3. Робінсон Дж. Экономическая теория несовершенной конкуренции. – М., 1986.

Шрам О. О.

УДК 330.5(477)

Студент 2 курсу

факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

СУЧАСНИЙ СТАН НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

За класифікацією країн ООН Україна відноситься до країн з транзитивною економікою, для яких характерні проблеми організації ефективного народного господарства, низькі темпи розвитку економіки тощо. Але найголовніша проблема, яка у стратегічному плані гарантує економічну безпеку, – це відсутність конкурентоспроможної економіки. Конкурентоспроможність досягається завдяки лібералізації економічних відносин, стабілізації всіх показників економічного розвитку та безпеки, реформуванню відносин власності через широке роздержавлення та приватизацію майна, формуванню повноцінної правової бази, орієнтуванню на впровадження ринкових механізмів господарювання, підтримки та захисту всіх форм власності. Тому держава повинна створити таке економічне, політичне, правове середовище та інституційну інфраструктуру, які б стимулювали найбільш життєздатні підприємства, інвестиційні процеси, виробництво перспективних конкурентоспроможних товарів, бо забезпечення національних інтересів та економічної безпеки – найважливіші функції держави, реалізація яких покликана посилювати позиції в міжнародному співтоваристві.

Національна безпека України як стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз – необхідна умова збереження та примноження духовних і матеріальних цінностей. За таких умов тема економічної безпеки країни, нації, суспільства є актуальною, але за часів кризового стану у всіх сферах життєдіяльності громадян, вона має першочергове значення. Кризовий стан економіки значною мірою загрожує національним інтересам незалежної держави, тому надзвичайно гостро постає проблема економічної безпеки України.

Економічна безпека – це такий стан національної економіки, який дозволяє зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз і здатний задовольнити потреби особи, сім'ї, суспільства, держави.

При аналізі економічної безпеки вчені виділяють передусім три важливих складові:

економічна незалежність, що означає, насамперед, можливість здійснення державного контролю над національними ресурсами, спроможність використовувати національні конкурентні переваги для забезпечення рівноправної участі у міжнародній торгівлі;

© Шрам О. О., 2009

стійкість і стабільність національної економіки, що передбачає міцність і надійність усіх елементів економічної системи, захист усіх форм власності, створення гарантій для ефективної підприємницької діяльності, стримування дестабілізуючих факторів;

здатність до саморозвитку і прогресу, тобто спроможність самостійно реалізовувати і захищати національні економічні інтереси, здійснювати постійну модернізацію виробництва, ефективну інвестиційну та інноваційну політику, розвивати інтелектуальний і трудовий потенціал країни [1].

Політика економічної безпеки визначається на основі певних принципів, які створюють політичну і правову бази для оцінки зовнішніх і внутрішніх загроз, формування національних економічних інтересів і стратегії економічної безпеки.

Перелік загроз інтересам і національній безпеці України в економічній сфері наведено у Законі України "Про основи національної безпеки України".

На цьому законі базується система індикаторів економічної безпеки України. Задля прийняття державними органами обґрунтованих рішень необхідно проводити моніторинг індикаторів економічної безпеки, який передбачав би передусім фактичне відстеження, аналіз і прогнозування важливих економічних показників. Особливу увагу слід зосередити на таких: валовий внутрішній продукт (ВВП); темп інфляції; дефіцит бюджету; рівень безробіття; економічне зростання; рівень та якість життя; енергетична залежність; інтегрованість у світову економіку; сальдо експорту-імпорту; стан демографічних процесів; державний внутрішній та зовнішній борги; діяльність "тіньової" економіки [2].

Але ці показники далеко не єдині, існує ще багато критеріїв, які разом можуть дати цілісну, адекватну картину економічної безпеки. Можна виділити такі основні показники економічної безпеки України:

внутрішні складові: сировино-ресурсна безпека, енергетична, фінансова, валютна, бюджетна, банківська, воєнно-економічна, технологічна, продовольча, соціальна, демографічна, екологічна; зовнішньоекономічна безпека: експортна безпека, імпортна, експортно-імпортна збалансованість та ін.

Задля ґрунтового аналізу економічної безпеки України була створена система індикаторів з урахуванням світового досвіду та напрацювань економічних вчених. Важливе значення мають порогові значення індикаторів, вихід за межі яких веде до руйнівних тенденцій у сфері економіки.

Треба підкреслити, що найвища міра безпеки досягається за умови, коли весь комплекс показників знаходиться у межах допустимих порогових значень.

На жаль, сьогодні в Україні значна частина показників економічної безпеки перевищує межі допустимих порогових значень, що, насамперед, свідчить про небезпеку та загрозу національній економіці.

Таблиця

Деякі індикатори та порогові значення стану економічної безпеки України

Індикатор, одиниця виміру	Порогове значення	Коментарій	Реальні дані на 2008 р
1. Рівень тінізації економіки, %	Не більше 30	За деякими науковими джерелами	від 30 - 50
2. Коефіцієнт покриття імпорту експортом	Не менше 1	За даними Державного комітету статистики	0,78
3. Рівень безробіття (за методологією МОТ, %)	Не більше 10	За даними Державного комітету статистики	3,1
4. Відношення сальдо платіжного балансу до ВВП, %	-1 - +1	За даними Державного комітету статистики	- 0,09
5. Рівень інфляції (до грудня попереднього року), %	Не більше 107	За даними Державного комітету статистики	122,7
6. Відношення загального обсягу зовнішнього боргу до ВВП, %	Не більше 25	За даними НБУ	56,7

Базуючись на узагальненні думок багатьох вчених і експертів щодо джерел виникнення загроз економічній безпеці дає змогу стверджувати, що головна загроза полягає у відсутності цілеспрямованої політики державного регулювання економічними процесами в контексті реалізації проголошених стратегій соціально-економічного розвитку країни. Без сумніву, Україна потребує проведення певних економічних реформ, в яких визначальним повинно стати поєднання прагматичної політики захисту національних інтересів з конструктивним курсом на зростання добробуту широких верств населення країни. Матеріальною основою цього процесу має бути відродження та прискорений розвиток перспективних секторів національної економіки за наявності конструктивних програм реструктуризації господарського комплексу країни.

Цей процес має супроводжуватися реалізацією низки заходів, серед яких найактуальнішими є: діагностика галузевої конкурентоспроможності, створення умов для входження до світової господарської системи та обрання пріоритетних сфер, галузей, які здатні забезпечити вихід на світові ринки.

Також сьогодні потрібно враховувати, що місце країни в сучасному світі визначається якістю людського капіталу, станом освіти і ступенем використання науки і техніки у виробництві. Достатня кількість робочої сили і сировинних матеріалів усе менше розцінюється як конкурентна перевага.

Таким чином, досягнення економічного розвитку України, потребує насамперед чітких дій всіх сфер суспільства та удосконалення національної економічної безпеки, які повинні стати єдиним комплексом заходів, що разом із грамотною патріотичною політикою поведуть державу вперед.

Наук. керівн. Степаненко Н. О.

Література: 1. <http://www.rainbow.gov.ua>. 2. Закон України "Про основи національної безпеки України" (254к/96-ВР) // www.zada.gov.ua.

Скиридон Л. В.

УДК 338.439:664 (477)

Студент 4 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УКРАИНЫ

Обновление и ускоренное развитие пищевой промышленности являются важными предпосылками преодоления кризисных явлений в аграрном секторе экономики страны и требуют применения направленной на это научно обоснованной ценовой, налоговой, финансово-кредитной, инвестиционной и инновационной политики. Многие ученые рассматривают проблемы внедрения новых технологий, модернизацию пищевых предприятий (С. Онисько, П. Борщевский, М. Сичевский, В. Троян), другие уделяют больше внимания развитию агропромышленного комплекса как поставщика сырья для предприятий пищевой промышленности (С. И. Дорогунцов, Ю. И. Питюренко, Я. Б. Олійник). За последние годы состояние пищевой промышленности Украины существенно ухудшилось: значительно заострились кризисные явления, снизились объемы производства продукции, ухудшилось использование природных ресурсов, снизилась плодородность земель [1, с. 46; 2, с. 251 – 255]. В связи с этим вопросы, рассматриваемые в данной работе, являются весьма актуальными.

Переход к рыночным условиям оказался достаточно сложным для предприятий пищевой промышленности. Недооценка ее структурно-формирующей роли для развития экономики в целом привела к значительному снижению объемов производства. Большинство предприятий пищевой промышленности требуют коренного обновления материально-технической базы, поскольку условия конкурентной борьбы предусматривают внедрение современного высокопроизводительного оборудования и новейших технологий, широкого привлечения научного потенциала. Это доказывают приведенные ниже факты (таблица).

Таблица

**Динамика производства основных продуктов животноводства
и сельскохозяйственных культур в период 2001 – 2008 гг.[4]**

Наименование продукции	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	На 31 октября 2008	2007 к 2006, %
Мясо всех видов (в живом весе), тыс. т	2332,5	2517,5	2929,4	2050,2	2389,3	2551	2769,9	2131,9	108,58
Молоко всех видов, тыс. т	13444,2	14142,4	13661,4	12986,4	13714,4	13286,9	12262,1	10291,4	92,29
Яйца, млн шт.	9668,2	11309,3	11477,1	11169,9	13045,9	14234,6	14062,5	12808,8	98,79
Зерновые и зернобобовые культуры, тыс. т	39706,1	38804,3	20233,9	41808,8	38015,5	34258,3	29294,9	50232,1	85,51
Сахарная свекла, тыс. т	15574,6	14452,5	13391,9	16600,4	15467,8	22420,7	16977,7	11776,9	75,72
Семена подсолнечника, тыс. т	2250,6	3270,5	4254,4	3050,1	4706,1	5324,3	4174,4	6491,4	78,40
Картофель, тыс. т	17343,5	16619,5	18453	20754,8	19462,4	19467,1	19102	19371,9	98,12
Овощи открытого грунта, тыс. т	5906,8	5827,1	6538,2	6963,9	7295	8058	6835,2	7233,3	84,83

© Скиридон Л. В., 2009

Как видно из таблицы, в период с 2001 по 2007 гг. в пищевой промышленности наблюдается спад производства. Из всех перечисленных продуктов положительный прирост наблюдается лишь в мясной продукции и составляет в 2007 году, по сравнению с 2006 г., увеличение на 8%. Поскольку спад производства наблюдается в снижении объемов производства именно тех продуктов, которые играют самую важную роль в рационе питания (молоко, яйца, мясо, картофель, овощи), то в данном случае невозможно говорить об улучшении ситуации, а скорее о ее обострении. Самое большое снижение объемов производства приходится на продукцию сельского хозяйства, в частности сахарной свеклы. В 2007 году было произведено на 5443 тыс. т (25%) меньше продукции. А так как из данного вида сырья производится сахар, то можно говорить и о снижении его производства.

Существенным фактором, который ограничивает возможности пищевой промышленности, является состояние основных производственных фондов – уровень их сработанности достигает 45 – 50%. Производительность труда в отрасли в 4 – 5 раз ниже, чем в развитых странах, уровень механизации труда составляет приблизительно 50 – 60%. Половина технологического оборудования, установленного в перерабатывающей сфере, необходимо заменить и более четверти – модернизировать. Мировым стандартам отвечает лишь 1/6 активной части основных производственных фондов. Многие предприятия все же ведут реконструкцию своего производства, внедряют новые производственные фонды, проводят целенаправленную политику по переоснащению производства. Выше перечисленные проблемы позволяют сделать вывод, что формирование социально ориентированной экономики требует решения стратегических задач, в том числе создания в Украине мощной пищевой индустрии для обеспечения нормальной жизнедеятельности населения, восстановления и сохранения ее здоровья, усовершенствования сельскохозяйственного производства, социальной переориентации базовых областей промышленности страны, наполнения финансами государственного бюджета. Исходя из этого, развитие пищевой промышленности может быть приоритетным направлением научных исследований.

Научн. рук. Клименко Е. М.

Литература: 1. Борщевський П. Харчова промисловість України: сучасні тенденції та перспективи розвитку / П. Борщевський, М. Сичевський, В. Троян // Економіка України. – 2003. – №8. – С. 45 – 49. 2. Розміщення продуктивних сил України: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / С. І. Дорогунцов, Ю. І. Пітюренко, Я. Б. Олійник та ін. – К.: КНЕУ, 2000. – 364 с. 3. <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 4. Онисько С. Некоторые вопросы развития агропромышленного производства // Экономика Украины. – 2002. – №9. – С. 59 – 65.

УДК 339.187.6 (477)

Багмут Ю. І.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІЗИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі, незважаючи на активний розвиток фінансової системи, ринок лізингових послуг в Україні перебуває на стадії становлення. Активізація лізингових операцій істотно впливає на розширення реального сектору економіки. На сьогодні лізинг як спосіб реалізації продукції та здійснення інвестицій набув значного поширення в усьому світі.

Для всебічного розвитку економічних процесів у країні, активізації підприємницької діяльності, розвитку малого та середнього бізнесу треба впроваджувати нові для нашої економічної системи методи фінансування реального сектору економіки, оновлення матеріально-технічної бази. Розширення лізингових операцій в Україні є одним із таких методів фінансування. Лізингові послуги, насамперед, є найефективнішими у галузях, продукція яких перебуває на високому технологічному та якісному рівні, вирізняється високою конкурентоспроможністю [1].

Сьогодні лізинг – це проста та ефективна фінансова схема, яка поєднує інтереси власників фінансового капіталу і виробників. Шляхом застосування лізингових операцій реалізується близько 15% інвестицій у світі та близько 35% інвестицій у країнах з розвинутою економікою. На сучасному етапі розвитку економічної системи лізинг — це успішна форма взаємодії банківських структур з реальним сектором економіки.

В Україні спостерігається активізація лізингових операцій та збільшення кількості дрібних лізингових компаній. Автор вважає, що сьогодні гостру потребу в інвестиціях українська економіка може забезпечити шляхом використання потенціалу ринку фінансових послуг у цілому та безпосере-

© Багмут Ю. І., 2009

дньо лізингу. Лізинг у різних формах є альтернативою банківського кредитування. З податкової точки зору деякі види орендних та лізингових операцій звільнені від податку на додану вартість. Використання лізингу дає змогу значно зменшити стартовий капітал для започаткування та розвитку бізнесу. Таким чином, розширення лізингових операцій стає рушієм розвитку малих та середніх підприємств України. Лізинг активізує інвестування приватного капіталу в сферу виробництва, поліпшує фінансовий стан безпосередніх товаровиробників, що підвищує конкурентоспроможність вітчизняного малого і середнього бізнесу.

Передумовою активного розвитку лізингових операцій є запровадження норм прискореної амортизації основних фондів з метою поживлення їх оновлення, що значно підвищує прибутковість лізингу.

Успішному формуванню лізингових відносин в Україні перешкоджає низка проблем, зокрема: несформованість на загальнодержавному рівні політики щодо перспектив розвитку лізингу; запровадження з 01.01.2004 року Закону України "Про фінансовий лізинг" визначило лише правові рамки для операцій з фінансового лізингу. Угоди з оперативного лізингу нині трактуються як оренда, що не відповідає природі лізингу та призводить до певних ускладнень у податковому обліку. Також надто жорстка система оподаткування лізингових операцій, наприклад, передача майна у фінансовий лізинг для цілей оподаткування тепер прирівнюється до його продажу в момент передачі та низький попит на товари вітчизняного виробництва; низька платоспроможність усіх категорій споживачів при імпорті споживчих товарів.

Аналізуючи ринок лізингових послуг в Україні, бачимо, що першочерговою є проблема недостатності мобілізації грошового капіталу, який міг би стати джерелом закупівлі обладнання з метою подальшої передачі його лізингоотримувачу. Нині найреальнішими суб'єктами господарювання, які можуть надавати лізингові послуги, зважаючи на необхідний накопичений капітал, можуть виступати лише банківські установи. У свою чергу, розвиток лізингу дає можливість банкам збільшити перелік банківських послуг, поліпшити якість обслуговування своїх клієнтів [2].

Для активного розвитку лізингу в Україні доцільно провести комплекс заходів, який передбачає: зниження вартості кредитних ресурсів до рівня, який би не перевищував 20% річних, для забезпечення ефективності лізингових операцій; зниження вартості нотаріальних послуг з оформлення договорів лізингу з метою послаблення фінансового навантаження на учасників лізингової угоди; надання податкових пільг щодо операцій з міжнародною лізингу для ввезення на територію України високотехнологічного устаткування; створення лізингових центрів, які б спеціалізувалися на обслуговуванні малих підприємств; організацію при обласних лізингових центрах відділів з формування бази даних про попит та пропозицію на обладнання й устаткування; розроблення державної програми підтримки лізингу, яка б передбачала залучення банківського сектору до розвитку лізингових послуг; реформування податкового законодавства в частині стимулювання лізингових операцій — запровадження пришвидшеної норми амортизації для об'єктів лізингу, надання інвестиційних пільг при оподаткуванні прибутку підприємств, застосування спрощеної процедури повернення майна.

Отже, на загальнодержавному рівні розвиток лізингу — це не лише засіб стимулювання реалізації нової техніки, пришвидшення оновлення основних фондів, а й інтенсифікація розвитку національної економіки в цілому, підвищення її якісного рівня [3].

Наук. керівн. Колісниченко В. Ф.

- Література:** 1. Онищук Я. В. Розвиток лізингу в Україні // *Фінанси України*. — 2005. — №7. — С. 106 — 108.
2. Іщенко Г. Хто з лізингом дружить — за комбайном не тужить // *Урядовий кур'єр*. — 2005. — №69. — С. 14.
3. Чекмарєва Е. Н. Лізинговий бізнес. Практичний посібник з проведення лізингових операцій. — К.: Економіка, 2003. — 127 с.

Безродна О. С.

УДК 336.717.061

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

УПРОВАДЖЕННЯ КРЕДИТНОГО СКОРИНГУ В УКРАЇНСЬКИХ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКАХ

Підвищення прибутковості кредитних операцій безпосередньо пов'язано з якістю оцінки кредитного ризику, а проблема його мінімізації є досить актуальною останнім часом. У цій галузі з'явилося багато нових методів, найбільш поширені з яких скорингові моделі. Їх використання дає можливість якісно провести оцінку кредитоспроможності позичальника.

© Безродна О. С., 2009

Питаннями дослідження та практичного застосування кредитного скорингу в комерційних банках займаються такі вітчизняні вчені-науковці, як Г. Андрєєва [1], Є. Павлюк [2; 3], В. Войцєхівський [4] та ін.

Мета статті полягає в узагальненні теоретичних підходів і практичних рекомендацій щодо застосування методичного забезпечення використання скорингових моделей зарубіжними банками та проблем, пов'язаних з упровадженням цього методу у вітчизняній практиці.

Під скоринговими моделями (від англ. score – бал, підраховувати бали, очки) розуміють статистичні моделі, тобто моделі оцінки кредитного ризику, побудовані за допомогою статистичних методів [3].

Найбільш активними розробниками в цій сфері досліджень були рейтингові агентства (Moody's, Standart & Poors, FITCH та ін.). Сьогодні більшість комерційних банків, страхових компаній, кредитних бюро на підставі моделей будують кредитні рейтинги. Згідно з дослідженням, яке було проведене Базельським комітетом, моделі оцінки кредитного ризику розробляються та застосовуються центральними банками європейських країн: Бундесбанком, Центральним банком Франції, Центральним банком Італії, а в організаційній структурі Федеральної резервної системи США діє спеціальний комітет з кредитного скорингу, основним завданням якого є моніторинг застосування даних моделей у практиці банківських закладів. За даними інформаційних джерел за останні роки такі фінансові гіганти, як ANZ, Barclays, Teikoku Databank, CIBC, Credit Suisse Group шляхом застосування систем інтелектуального аналізу даних значно збільшили клієнтську базу та підсилили свої позиції на ринку. У системах кредитного скорингу кожному фактору, залежно від ступеня його впливу на загальний рівень кредитоспроможності в тій чи іншій ситуації, присвоюється певна сума балів. У результаті обчислюється інтегральний показник (сума всіх балів). У різних скорингових системах максимальна величина загальної скорингової оцінки різна [2].

Таким чином, результатом проведення кредитного скорингу є розрахунок інтегрального показника, на основі якого банк може класифікувати своїх клієнтів за рівнем зростання кредитоспроможності та прийняти рішення щодо надання кредиту. Це здійснюється за рахунок порівняння даного показника з числовим порогом чи лінією розподілу, що, власне кажучи, є лінією беззбитковості (рисунок).

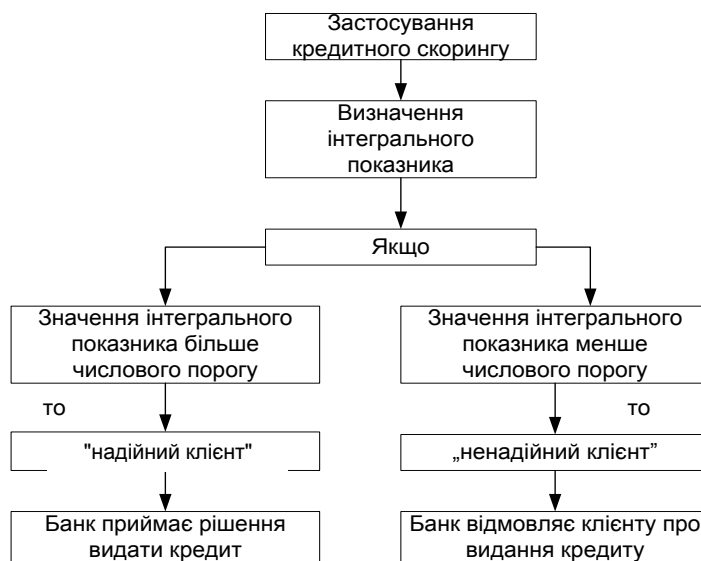

Рис. Структурно-логічна схема використання кредитного скорингу для визначення ризикованих операцій

Складність використання скорингу полягає у виборі факторів, які необхідно включати в модель, та їх співвідношення. Оскільки моделі статистичні (за їх основу береться досвід повернених і неповернених кредитів), ймовірність помилки, безумовно, існує. Тому постає завдання зробити її більш точною [3].

У західній банківській системі, коли особа звертається за кредитом, банк може мати таку інформацію для аналізу: анкета, яку заповнює позичальник; інформація про позичальника з кредитного бюро; дані оборотів за рахунками, якщо йдеться про вже діючого клієнта банку [1].

В анкетах використовуються такі основні характеристики: вік, стать, громадянство, сімейний стан, кількість дітей, освіта, сфера діяльності, кваліфікація, досвід роботи, середньомісячний дохід, вартість житла, наявність телефону, кількість років проживання за вказаною адресою, наявність кредитної картки, баланс банківського рахунку, наявність заощаджень, кредитна історія [4].

Слід зазначити, що впровадження систем скорингу може стати альтернативним варіантом оцінювання кредитних ризиків для українських банків. На сьогодні деякі компанії пропонують банківському ринку вже готові програмні рішення для впровадження системи скорингу, проте можли-

вість використання таких систем викликає сумнів. Адже застосування західних скорингових систем у вітчизняних умовах неможливе, оскільки вони розробляються на основі великого масиву статистичної інформації, статистичні закономірності іншої країни не обов'язково відповідають українським [2].

Таким чином, застосування скорингу в практиці українських банків потребує часу, оскільки це пов'язано зі значними витратами (періодичність перерахунку скорингових карт відповідно до змін умов на ринку споживчого кредитування становить суттєву статтю витрат для банку). Вітчизняні банки мають накопичити відповідну статистику для складання скорингових карт, адже в Україні кредитна історія клієнтів у більшості випадків нараховує лише пару років, а типова для середнього банку кількість кредитів, за якими вже завершилися виплати, – близько кількох сотень.

Позитивним моментом для українських комерційних банків стало створення Бюро кредитних історій, діяльність якого, в свою чергу, може в майбутньому сприяти систематизуванню інформації про позичальників. На сучасному етапі банкам необхідно вдосконалити свої скорингові методики оцінки позичальників і визначитися із напрямком своєї кредитної політики, адже активний розвиток кредитування населення неможливий без застосування скорингових технологій.

Наук. керівн. Чмутова І. М.

Література: 1. Андреева Г. Практичні аспекти застосування скорингу для оцінки кредитного ризику // Фінансовий ринок України. – 2006. – № 4. – С. 7 – 10. 2. Павлюк С. Застосування кількісних моделей оцінки кредитного ризику позичальника // Ринок цінних паперів України. – 2005. – №11. – С. 74 – 80. 3. Павлюк С. Кредитні ризики та управління ними // Фінанси України. – 2003. – №11. – С. 105 – 11. 4. Войцехівський В. Українські банки на порозі впровадження кредитного скорингу // Консалтинг в Україні. – 2006. – №12. – С. 4 – 7.

Білик О. М.

УДК 336.774.3

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

КРЕДИТНИЙ РИЗИК ТА МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ НИМ

Банківська діяльність за своєю природою пов'язана з ризиками, що спричиняються різними обставинами.

Для банку ризик означає небезпеку виникнення непередбачених втрат очікуваного прибутку, доходу, грошових коштів у зв'язку з випадковою зміною умов кредитно-фінансової діяльності, несприятливими обставинами.

Огляд матеріалів різних досліджень та публікацій багатьох економістів, серед яких І. М. Пацюк, Г. С. Панова, В. С. Стельмах, Я. Чайковський [1 – 4], показує, що в економічній теорії багато уваги приділяється управлінню ризиками, однак не розроблено єдиної загальноприйнятої науково-обґрунтованої методики, оскільки управління ризиками безпосередньо пов'язане зі специфікою діяльності окремого банку.

Мета даної статті полягає у розкритті поняття кредитний ризик, виявленні методів управління ним, що використовують комерційні банки в процесі своєї діяльності; також у розробці пропозицій щодо удосконалення процесу управління кредитним ризиком для підвищення ефективності кредитних операцій комерційних банків і підвищенні, тим самим, якості портфеля банківських позик.

Кредитний ризик – ймовірність фінансових втрат внаслідок неповернення (несвоєчасного повернення) кредитором основного боргу та несплати процентів за наданий кредит. неповернення боргу може зумовлюватися фінансовою неспроможністю позичальника або ж ухилянням від виконання своїх зобов'язань. Виходячи з цього, ступінь кредитного ризику визначається за різними критеріями. Основні з них: репутація позичальника, його спроможність вести справу, капітал, застава, загальні умови, в яких здійснюється кредитна операція.

Недоцільне й неможливе виділення обмеженої кількості конкретних методів мінімізації кредитного ризику, оскільки тільки якість усіх без винятку процедур кредитного процесу є єдиним і найефективнішим способом забезпечення прибутковості та безризиковості позичкових операцій, а отже й ліквідності банківської установи в цілому.

Незважаючи на високу актуальність проблеми забезпечення зворотності кредитів, усе ще недостатня увага приділяється питанням побудови системи управління кредитним ризиком. У цьому зв'язку необхідно позначити основні напрямки змін у системі управління банківським кредитним ризиком, за якими повинне відбуватися її вдосконалення:

адаптація міжнародного досвіду кредитування до вітчизняної банківської практики;

© Білик О. М., 2009

створення системи управління кредитним ризиком банку з урахуванням сутнісних рис кредиту і специфіки банківського кредитного ризику;

забезпечення дотримання принципів кредитування (зворотності, добровільності, терміновості, платності, забезпеченості, цільової спрямованості надання коштів).

Система управління кредитним ризиком у банку складається з двох субсистем: керованої – об'єкта управління, і керуючої – суб'єкта управління. Об'єкт управління – це грошові кошти, що знаходяться в діловому обороті банку, і зв'язаний з ними кредитний ризик. Суб'єкт управління – це структурні підрозділи або організаційні одиниці банку, що здійснюють процес управління кредитним ризиком. Як суб'єкт управління виступають вище керівництво, апарат управління, персонал банку, представлені у вигляді Ради банку, правління, кредитного комітету, кредитних відділів і служб, менеджерів з кредитів.

Ефективність системи управління кредитним ризиком багато в чому залежить від якості інформаційної підсистеми, завдання якої полягає в доборі, збереженні і наданні кредитної інформації на рівні управління банку.

Основним моментом у побудові інформаційної підсистеми є питання: де і як одержати достовірну інформацію про клієнтів? На практиці банки можуть використовувати три головних джерела інформації про клієнтів: власну базу даних; інформацію, надану самим клієнтом; зовнішні бази даних, створені державними або приватними організаціями. Виходячи з цього, управління кредитним ризиком слід починати вже на стадії розгляду кредитної заявки та оцінки фінансового стану позичальника.

Управління кредитним ризиком не повинно закінчуватись видачею кредиту. Треба постійно вести контроль за виконанням умов кредитного договору.

Наук. керівн. Яременко О. Р.

Література: 1. Пацюк І. М. Методи управління ризиком на кредитному ринку // Держава та регіони. Сер. Економіка та підприємництво. – 2007. – №1. – С. 241 – 244. 2. Панова Г. С. Кредитная политика коммерческого банка. – М.: ИКН "ДИС", 1997. – 464 С. 3. Чайковский Я. Тенденции та шляхи розвитку системи банківського кредитування // Вісн. Терноп. акад. нар. господарства. – 2004. – Вип. 3. – С. 72 – 83. 4. Енциклопедія банківської справи України / Гол. ред. В. С. Стельмах. – К.: Молодь, Ін Юре, 2001. – 680 с.

УДК 336.748

Гонтар Д. Д.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ЛІЗИНГОВІ ОПЕРАЦІЇ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Обмеження можливостей інвестування коштів у технічне і технологічне переозброєння вітчизняних підприємств (коефіцієнт зносу основних фондів у промисловості складає 49%, сільському господарстві – 48%, транспорті – 50%, зв'язку – 40%, будівництві – 49%) зумовлює зосередження уваги багатьох фахівців органів державного управління, підприємств, господарських керівників, науковців на питанні щодо застосування в Україні лізингу і здійснення банками лізингових операцій.

Практично всі дослідники лізингу (А. Турило, Ю. Шевчук та ін.) вважають, що його розвиток гальмується недосконалістю лізингового законодавства. Ураховуючи, що останнім часом лізингові відносини розвивалися саме в агропромисловому комплексі, представники цієї галузі (О. Балабан, Ж. Поплавська та ін.) постійно аналізують процес розвитку лізингу сільськогосподарської техніки. Проте порівняно малодослідженою залишається проблема пошуку джерел фінансування лізингу і вирішення проблем розвитку ринку лізингових послуг для їх застосування з метою прискорення оновлення основного капіталу підприємств.

Тому метою даної статті є розгляд економічних та організаційно-правових засад лізингу, з'ясування сучасного стану фінансування лізингу в Україні, а також встановлення причин досить повільного розвитку лізингових операцій в економіці України і на цій основі – виявлення організаційно-економічних шляхів удосконалення і розвитку цієї банківської операції.

За даними досліджень, проведених міжнародними фінансово-кредитними установами (наприклад, в рамках дослідження Міжнародної фінансової корпорації "Розвиток лізингу в Україні") та вітчизняними дослідниками, упродовж кількох останніх років популярність лізингу як альтернативного фінансового інструменту суттєво зросла. Підтвердженням цьому є, по-перше, збільшення загальної вартості активів, що були надані в лізинг упродовж року; по-друге, збільшення загальної вар-

© Гонтар Д. Д., 2009

тості лізингових угод, укладених упродовж року; по-третє, зростання обсягу портфеля лізингових угод [1; 2].

Водночас, попри всі позитивні тенденції темпи зростання лізингового ринку в Україні є незначними порівняно з потребами економіки, адже потреби в інвестиціях, які необхідні вже сьогодні для оновлення основних засобів в Україні (щонайменше 14 млрд дол. США), майже у 70 разів перевищують реальний обсяг ринку лізингу [3].

Ураховуючи вищевикладене, для прискорення розвитку ринку лізингових послуг та ефективного проведення лізингових послуг банківськими установами в Україні необхідно застосувати серйозний підхід до вивчення принципів і методів організації лізингової діяльності в промислово розвинених країнах. З урахуванням міжнародного досвіду здійснення лізингових операцій, реформування ринку фінансових лізингових послуг повинно стосуватися таких заходів [4]:

зниження вартості кредитних ресурсів до рівня, який би не перевищував 20% річних, для забезпечення ефективності лізингових операцій;

зниження вартості нотаріальних послуг з оформлення договорів лізингу з метою послаблення фінансового навантаження на учасників лізингової угоди;

надання податкових пільг щодо операцій з міжнародного лізингу для ввезення на територію України високотехнологічного устаткування;

розроблення державної програми підтримки лізингу, яка б передбачала залучення банківського сектору до розвитку лізингових послуг;

створення лізингових центрів, які б спеціалізувалися на обслуговуванні малих підприємств;

реформування податкового законодавства в частині стимулювання лізингових операцій.

Безсумнівна актуальність реформування лізингових відносин у нашій країні робить надзвичайно цінним формування Концепції розвитку лізингу в Україні. Доцільним у проєкті Концепції видається комплексний і цілісний підхід до приведення системи регулювання лізингу нашої країни у відповідність до світової практики. У зв'язку з цим необхідно розробити рекомендації щодо поширення та вдосконалення регулювання лізингу на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях [4; 5].

Для успішної реалізації наведених заходів доцільно застосувати методику оптимізації джерел фінансування лізингових проєктів, яка передбачає зменшення вартості їх залучення, з одного боку, скорочення відповідних фінансових ризиків – з другого, та максимізацію суми прибутку від реалізації лізингового проєкту при різних співвідношеннях внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування – з третього [6].

Таким чином, було обґрунтовано важливість вдосконалення нормативно-правової бази застосування лізингу та надано рекомендації стосовно підвищення ефективності здійснення лізингових операцій.

Наук. керівн. Жукова О. К.

Література: 1. Внукова Н. М. Оцінка можливостей розвитку фінансового лізингу в Україні // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 9. – С. 49 – 57. 2. www.ifk.org. 3. Міхаліна І. Г. Актуальні проблеми розвитку лізингу в Україні // Статистика України. – 2005. – №3. – С. 31 – 36. 4. Рязанова Н. Стратегія розвитку фінансового лізингу в Україні // Фінансовий ринок України. – 2008. – №7-8. – С. 17 – 18. 5. Пастернак М. Проблеми і перспективи розвитку лізингових відносин в Україні як інструменту фінансування розвитку підприємництва // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 6. – С. 131 – 134. 6. Дорофієва О. В. Оптимізація джерел фінансування лізингових проєктів // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – №8. – С. 34 – 39

Заднепровська Г. І.

УДК 336.774.5:338.4

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО БІЗНЕСУ КОМЕРЦІЙНИМИ БАНКАМИ УКРАЇНИ

Формування ринкової системи господарювання в Україні пов'язане зі зростанням підприємницької активності в усіх сферах економіки. Усе більше уваги приділяється питанням підтримки розвитку малого та середнього бізнесу. Завдяки малому підприємництву забезпечується еластичність структури ринків і зменшуються комерційні ризики великих підприємств.

© Заднепровська Г. І., 2009

До сьогодні кредитування малого бізнесу не набуло потрібного розвитку через достатню ризикованість таких операцій. Проте зарубіжний досвід дає змогу отримати дієві інструменти впливу на процес ефективного кредитування як для комерційних банків, так і для суб'єктів малого бізнесу.

Багато вчених-економістів займалися проблемою кредитування суб'єктів малого бізнесу, а саме В. Батковський, В. Голуб, Н. Жукова, М. Фастовець, А. Чайковський. У роботах науковців зосереджується увага не тільки на теоретичних основах роботи з малим бізнесом банківської установи, але й на практичних аспектах, перевагах та недоліках кредитування, методах впливу на цей процес.

В Україні спостерігається стійка тенденція до збільшення кількості суб'єктів малого бізнесу (СМБ), що свідчить про те, що малі підприємства стали важливим сегментом ринкової економіки [1]. Разом із тим, в умовах нестійкого економічного середовища, проблема отримання кредиту в банківській установі набуває особливої актуальності.

Метою роботи є визначення проблем кредитування суб'єктів малого бізнесу.

Важливого значення для банку як кредитора у теперішній час набуває недостатня привабливість малого бізнесу як об'єкта кредитування, що спричинено такими обставинами:

складністю нагляду та контролю за позичальниками, багато з яких працюють "у тіні", ведуть подвійну бухгалтерію;

нестабільністю бізнесу малих підприємств, що зумовлюється станом загальної ринкової кон'юнктури;

відсутністю надійної кредитної історії у більшості з них;

недостатністю професіоналізму менеджерів, що ускладнює розробку необхідної документації, зокрема бізнес-плану, техніко-економічного обґрунтування проекту;

слабкою організацією бухгалтерського обліку.

У свою чергу, для СМБ в Україні головними недоліками кредитів як джерела фінансування є такі (згруповані відповідно до значущості):

високі процентні ставки за кредитами;

вимоги ліквідної застави для забезпечення гарантій повернення кредиту, відсутність майна, яке може бути прийняте як ліквідна застава;

коротко- та середньостроковий характер кредитів, що пропонуються (зазвичай суб'єкти малого бізнесу потребують невеликих тривалих кредитів з рівномірним погашенням заборгованості);

недостатність інформації про кредитні ресурси;

загроза втрати контролю;

вимоги щодо розкриття інформації.

Процес отримання малим підприємством кредиту в банку супроводжується накладними витратами для обох сторін. Для позичальника – це обов'язкові витрати при оформленні забезпечення, обумовлені положеннями Закону України "Про заставу" [2], а саме — витрати на страхування предмета застави та його нотаріальне оформлення. Як правило, розмір витрат становить відповідно 0,3 – 6% та 0,1 – 0,5% від суми оцінки застави. До витрат позичальника відносять також усі нараховані банківські комісії: за розгляд питання про кредитування, оцінку застави, відкриття та списання з позичкового рахунку тощо. Для банку зростають витрати у перерахунку на одну гривню виданих кредитів СМБ, пов'язані зі збільшенням чисельності персоналу, застосуванням спеціальних технологій при кредитній оцінці, моніторингу малих кредитів тощо.

Забезпечення кредиту є проблемним питанням для більшості малих підприємств. Зазвичай малі підприємства не мають змоги надати у заставу в потрібних обсягах ліквідне майно. В окремих випадках банки змушені зменшити покриття кредиту до 1,2 – 1,4% його розміру, однак поєднують це із застосуванням жорсткого щомісячного графіку погашення, що зумовлює уповільнення темпів зростання, утворення малоефективної та диспропорційної структури малого бізнесу.

Малий та середній бізнес є невід'ємною складовою сучасної економіки України. Однак на даний момент в Україні поки що не реалізовано загальну концепцію ефективного розвитку малого та середнього підприємництва і забезпечення його необхідними фінансовими ресурсами. Вирішення ряду проблем з кредитування СМБ дасть змогу здійснити суттєві перетворення економіки [3].

Це потребує удосконалення таких аспектів:

законодавчого та нормативного забезпечення кредитної підтримки малих підприємств;

розробки гнучкої системи функціонування гарантійних фондів із використання коштів бюджетів країни;

впровадження режиму пільгового оподаткування прибутків банків, які кредитують СМБ;

розвитку суміжних ринків як інфраструктури для обслуговування потенційно ризикових процедур кредитування СМБ.

Наук. керієн. Рац О. М.

Література: 1. Батковський В. Проблеми кредитування малого підприємництва // Вісник НБУ. – 2005. – №4. – С. 28 – 33. 2. Закон України "Про заставу" від 02.10.1992 р. № 2654-ХІІ (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – №15. – С. 184. 3. Жукова Н. Особливості кредитування комерційними банками суб'єктів господарювання в Україні // Банківська справа. – 2006. – №2. – С. 65 – 72.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ З ПРОБЛЕМНИМИ ПОЗИКАМИ

Проблемними позиками називають такі, за якими своєчасно не проведені один чи кілька платежів, значно знизилась ринкова вартість забезпечення, виникли обставини, які дозволяють банку мати сумнів щодо його повернення [1].

Основним методом запобігання неповернення кредитів є оцінка банками кредитоспроможності позичальників. В умовах доступності до кредитних ресурсів банкам необхідно більш ретельно підходити до проблеми якісної та більш повноцінної ідентифікації осіб, які отримують позики. Однак в умовах розгорнутого споживчого кредитування це зробити досить складно у зв'язку з обмеженістю часу на відповідну ідентифікацію. Тому й збільшуються обсяги проблемних кредитів у портфелях комерційних банків України.

З початку 2009 року портфель проблемних кредитів українських банків, за даними Національного банку України, значно зріс і становив 2% від кредитних портфелів банків України. Тобто, майже 12 млрд грн [2].

Найстрімкіше зросла проблемна заборгованість у секторі споживчого кредитування. Це пов'язано, насамперед, зі зниженням доходів населення, а також з різким зростанням рівня безробіття, спровокованого економічною кризою. Через кризу заборгованість найближчим часом зросте ще в межах 10%.

Зі зростанням об'ємів проблемних кредитів все більше з'являється колекторських агентств – компаній, які професійно займаються стягненням проблемної заборгованості. Колекторські компанії для України – явище нове. Першою на Україні стала компанія Credit Collection Group.

На українському фінансовому ринку на сьогодні діє близько 50 колекторських компаній, хоча ще чотири роки тому професійним вибиванням боргів займалася лише Credit Collection Group. За раз найвідоміші фірми-колектори: "Ультимо. Український центр грошових вимог", Credit Collection Group, "Європейське агентство з повернення боргів", "УкрБорг", "Авеста-Україна", "ВЕРУС" [3].

Поки що не всі банки користуються послугами колекторів, оскільки покладають надії на власні служби безпеки. Із забезпеченими позиками (іпотека, автокредити) багато фінансових установ воліють працювати самостійно, не залучаючи сторонніх фахівців. Натомість послуги колекторів мають великий попит серед банкірів, що спеціалізуються на споживчому кредитуванні, оскільки такі банки не встигають самостійно обробляти масив даних з прострочених кредитів.

Агенції з повернення боргів працюють із банками за двома схемами. Банк може попросити колектора представляти його в судових та інших інстанціях у процесі повернення боргу або продати колектору портфель проблемних боргів. У першому випадку він платить колекторській компанії 10 – 40% комісійних від поверненої суми боргу, у другому — продає борги з дисконтом, зазвичай на рівні 40 – 50% заборгованості. Безнадійні кредити банки продають колекторам лише за 10% суми позики [4]. При цьому навіть такі угоди вигідні фінансовим установам, бо ще три-чотири роки тому банки просто списували безнадійні кредити.

У процесі роботи з проблемними кредитами банк може застосувати два основні методи управління – реструктуризацію чи ліквідацію.

Процес реструктуризації боргу сприяє встановленню нових строків платежів та повного повернення суми кредиту. У процесі реструктуризації боргу банк має враховувати не тільки фінансовий стан позичальника, а й загальну економічну та політичну ситуацію у країні.

Якщо процес реструктуризації не дає реальної можливості повернення кредиту, банк може використати процедуру ліквідації компанії-боржника.

Ліквідація – це останній захід з боку банку, який означає приховане визнання того факту, що банк припустився помилки, надавши кредит, та вчасно не вжив виправних заходів [1]. Компанію можливо ліквідувати шляхом її продажу як діючого підприємства або через розподіл та продаж частинами. Іноді процес ліквідації триває досить довго, оскільки потребує відповідного судового рішення, створення ліквідаційної комісії, розгляду претензій усіх кредиторів та організації процесу продажу активів компанії. У деяких випадках банки лише через 2 – 3 роки повертають свої кредити.

У зв'язку з нестабільною економічною ситуацією в Україні знизилися темпи зростання кредитування, а обсяг проблемних кредитів в українській банківській системі лише збільшуватиметься. Високий рівень інфляції зменшив частину доходів населення, тому позичальникам стало важче погашати кредити. А це, фактично, означає, що кількість громадян, які не повертають

позичені в банках кошти, зростає. Тому питання щодо поліпшення якості кредитних портфелів комерційних банків України залишається актуальним та потребує подальшого дослідження і розробки заходів, що сприяли б зменшенню проблемних позик у кредитному портфелі комерційних банків України.

Наук. керівн. Губарева І. О.

Література: 1. Лагутін В. Д. Кредитування: теорія і практика. – К.: Знання, 2001. – 216 с. 2. banker.ua. 3. dengi-info.com. 4. Новації банківського регулювання та нагляду у сфері кредитування // Фінансовий ринок України. – 2008. – №1. – С. 11 – 12.

УДК 336.713:346.6

Качан Б. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРУДЕНЦІЙНОГО НАГЛЯДУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Законодавче забезпечення входить до системи пруденційного нагляду, що має надзвичайно важливу роль для стабільного функціонування банківської системи. Ефективність функціонування банківської системи країни здебільшого визначається рівнем її правової основи і неможлива без визначення правового статусу суб'єктів кредитної системи та детального регламентування різних аспектів банківської діяльності. Особливої актуальності порушені питання набувають у сучасних умовах, коли Україна прагне до євроінтеграції. Створення повноцінного банківського законодавства є запорукою належного управління економікою держави, побудови механізму сучасної кредитної системи України і формування правової держави.

Значний вплив на дослідження у галузі банківської діяльності і банківського права мають наукові праці вчених: М. Г. Брегіна, Л. К. Воронової, П. Т. Геги, Е. С. Дмитренка, А. Г. Зюнкіна, Є. В. Карманова, О. О. Кочана, О. А. Костюченка, Н. П. Кучерявенка, О. П. Орлюка, І. Н. Пахонова, А. О. Селіванова [1]. Однак комплексного вивчення законодавчо-нормативного механізму щодо забезпечення банківської діяльності в Україні проводилося недостатньо. Нерозглянутими залишаються питання щодо напрямків вдосконалення регулювання діяльності банків, в аспекті пруденційного нагляду.

Метою роботи є визначення понять пруденційного нагляду, банківського нагляду і банківського регулювання, а також аналіз зарубіжного досвіду регулювання банківської діяльності.

Під банківським наглядом розуміють насамперед, моніторинг процесів, що мають місце у банківській сфері на різних стадіях функціонування банків, а саме [2]:

- 1) створення нових банків та їхніх установ;
- 2) діяльності банків;
- 3) реорганізації та ліквідації банків.

В Україні згідно з Законом "Про банки і банківську діяльність", а також із законопроектом "Про Національний банк України" функції банківського регулювання та нагляду здійснює НБУ [3].

Пруденційний нагляд є спеціалізованим типом нагляду, який належить до фінансових інститутів, передусім банків. До структури пруденційного нагляду входять банківський нагляд і регулювання. Замість того, щоб просто створювати правила, які регулюють діяльність банків, підхід пруденційного нагляду розроблений для гарантування фінансової стабільності банків. Основні принципи ефективного банківського нагляду, розроблені Базельським комітетом з питань банківського нагляду, включають в себе 25 принципів, необхідних для того, щоб система нагляду була ефективною [4].

Основними джерелами пруденційного нагляду в Україні вважаються Інструкція "Про порядок регулювання діяльності банків в Україні", затверджена постановою Правління НБУ від 28.08. 2001 р. №368 [5; 6] та Положення "Про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства", затверджене постановою Правління НБУ від 28.08.2001 р. №369, в яких визначено нормативи діяльності банків та їх граничні значення, а також заходи впливу в разі порушення останніх.

Аналізуючи зарубіжний досвід використання пруденційного нагляду можливо виділити два шляхи його реалізації:

- 1) гарантують те, що банки вчиняють діяльність з обмеження та контролю за ризиком;

2) гарантують те, що банківська діяльність здійснюватиметься особами, які відповідають критеріям порядності і чесності.

В Україні банки повинні виконувати обов'язкові нормативи, що є контролем за ризиком. Порядок із цим, в законі України "Про банки і банківську діяльність" встановлені вимоги щодо керуючих банком осіб [7]. Тобто вітчизняна система пруденційного нагляду намагається поєднати в собі обидва напрямки його реалізації.

Україна тільки формує свою систему пруденційного нагляду, на цьому етапі необхідно вдаватися до таких заходів щодо його вдосконалення:

- 1) послідовно виконувати основні принципи ефективного банківського нагляду;
- 2) розробити низку законодавчих актів, які чітко регламентуватимуть дії банків з проблемними позичальниками, процедури банкрутства як банку, так і його клієнтів;
- 3) необхідно кодифікувати банківське законодавство для більш чіткого нагляду за його додержанням банківськими установами;
- 4) приведення Українського законодавства до світових стандартів, що сприятиме інтеграції вітчизняної банківської системи у світовий фінансовий простір.

Наук. керівн. Полтавська Є. О.

Література: 1. www.nbuv.gov.ua. 2. Грушко В. І. Банківський нагляд: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. І. Грушко, С. М. Лаптев, С. Любунь, К. Є. Раєвський; [Ун-т екон. та права "КРОК". – К.: Центр навч. літ., 2004. – 262 с. 3. Закон України "Про Національний банк України" // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – №29. – С. 238. 4. Кротюк В. Еволюція підходів до оцінки капіталу в Базельських угодах / В. Кротюк, В. Міщенко // Банківська справа. – 2005. – №4. – С. 3 – 9. 5. Біленчук П. Д. Банківське право українське і європейське / П. Д. Біленчук, І. М. Лютий, О. В. Скороход. – К., 1999. – 400 с. 6. Інструкція "Про порядок регулювання діяльності банків в Україні" від 28.08.2001 р. №368, зі змінами та доповненнями // www.rada.gov.ua. 7. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 07.12.2000 р. №2121-III, зі змінами та доповненнями // www.rada.kiev.ua.

Калуцька О. В.

УДК 336.71

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ЗАХОДИ АНТИКРИЗОВОЇ ПОЛІТИКИ У ГРОШОВО-ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ

Враховуючи, що основні прояви макрофінансової нестабільності спостерігаються в Україні насамперед у грошово-фінансовій сфері, цілком природним є те, що першочергові оперативні заходи антикризової політики мають концентруватися саме в цьому секторі економічної діяльності. Враховуючи об'єктивний і, ймовірно, довгостроковий характер глобальних кризових процесів, комплексний характер внутрішніх чинників інфляції, проблеми банківської системи, значне від'ємне сальдо торговельного балансу і несприятливі перспективи щодо стану фінансового рахунку, вагомі передумови для девальвації української валюти, що пов'язані з погіршенням фундаментальних показників та ситуацією на світових валютно-фінансових ринках, політичну кризу, ключовими завданнями в грошово-фінансовій сфері слід вважати максимально можливе пом'якшення впливу світової фінансової кризи на українську фінансову систему, підвищення стійкості останньої, посилення довіри до неї [1].

При цьому ключовими напрямками застосування державних заходів щодо підвищення стійкості фінансової сфери є:

- посилення нагляду за якістю капіталу фінансових установ, ліквідністю та ризиками [2];
- підвищення прозорості діяльності фінансових установ [2; 3];
- підвищення оперативності реагування на ризики органів регулювання і нагляду [2];
- використання нових механізмів грошово-кредитного регулювання та діяльності центральних банків [3].

Здійснені Національним банком України оперативні заходи відіграли важливу стабілізуючу роль. Проте в подальшому їх має бути конвертовано у розгалужену мережу інструментів та регуляцій, які спроможні модернізувати фінансову систему України в напрямку підвищення її антикризової стійкості.

© Калуцька О. В., 2009

Уже сьогодні можна сказати таке: будь-яка антикризова програма може спрацювати тільки за наявності політичної волі та ефективно працюючої влади. Зусиллями лише НБУ ситуацію істотно не поліпшити. Якщо й надалі не вживати ніяких комплексних заходів, а лише реагувати на те, що відбувається, розвиток ситуації стане абсолютно непрогнозованим.

Вплив антикризової державної політики на темпи руху економіки здійснюється через проведення двох видів грошової політики:

1. Експансіоністська грошова політика проводиться на стадії спаду економіки і має на меті її стимулювання. Вона полягає в тому, що банкам надаються в надлишку грошові ресурси, що можуть бути використані для недорогих кредитів, які розширюють споживчий попит, а також інвестиції в бізнес. Для цієї мети викуповуються державні цінні папери, збільшуючи тим самим банківські грошові ресурси; процентні ставки за банківськими кредитами зменшуються, зростає сума видаваних кредитів і обсяг грошової маси в обороті, що в підсумку проводить до зростання споживчого попиту.

2. Обмежувальна грошова політика приводиться на вершині бізнес-циклу для того, щоб запобігти перегріву економіки, що може привести до неконтрольованої інфляції і важкого спаду активності, що переходить у кризу. Своєчасними заходами треба заздалегідь обмежити зростання, щоб забезпечити плавне гальмування і м'який спад економічного циклу. Для цього здійснюється продаж державних цінних паперів, унаслідок чого обсяг банків падає, процентні ставки за кредитами зростають, оскільки альтернативне вкладення банківських засобів дає високу віддачу (процентні ставки за державними облігаціями високі); обсяг кредитів падає через їхню дорожнечу, приводячи до гальмування ділової активності, збільшуючи безробіття і гнітючи споживчий попит [3].

Слід наголосити, що антикризові заходи монетарної політики будуть успішними лише за підтримки їх виваженою фіскальною політикою. Цьому сприятимуть, зокрема, коректна політика управління бюджетними коштами на єдиному Казначейському рахунку НБУ, узгодження заходів Міністерства фінансів щодо розміщення тимчасово вільних коштів серед комерційних банків з діями НБУ та розробка механізмів використання їх для стабілізаційних цілей [4; 5].

Слід також підкреслити важливість коректної інформаційної політики, яка має знижувати рівень інфляційних і курсових очікувань, підвищувати довіру до банківської системи та дій НБУ.

Наук. керівн. Курочкіна І. Г.

Література: 1. Основні засади грошово-кредитної політики на 2009 рік // Вісник НБУ. – 2008 – №11. – С. 2 – 6. 2. Гриценко А. Монетарна стратегія: шлях до ефективної грошово-кредитної політики / А. Гриценко, Т. Кричевська // Вісник Національного банку України. – 2006 – №7. 3. Гребенюк Н. Основні віхи у формуванні та проведенні грошово-кредитної (монетарної) політики в Україні // Вісник Національного банку України. – 2007. – №5. 4. Польова О. Банківська система України в умовах глобалізації світової економіки // Підприємство, господарство і право. – 2006. – №3. – С. 166 – 168. 5. Шелудько Н. М. Сучасні тенденції фінансової глобалізації та їх вплив на розвиток банківського сектору України // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №2. – С. 85 – 93.

УДК 336.717.3

Кузакаєва А. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ СТРАХУВАННЯ ДЕПОЗИТІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Депозитна політика підпорядковується загальним банківським вимогам, тобто поєднанню ліквідності, дохідності і ризику. Депозитна політика комерційного банку – це стратегія і тактика банку щодо залучення грошових коштів вкладників та інших кредиторів і визначення найефективнішої комбінації таких джерел [1].

Вирішенням цієї проблеми займалися такі відомі вчені економісти, як О. Васюренко, М. Вознюк, І. Мельникова, А. Мороз, Г. Панова, С. Шульков та ін.

Метою роботи є визначення проблем розвитку системи страхування депозитів фізичних осіб в Україні.

Звернемо увагу на основні принципи організації депозитних операцій:

депозитні операції здійснюються таким чином, щоб сприяти отриманню банківського прибутку або створювати умови для отримання прибутку в майбутньому;

у процесі організації забезпечується різноманітність суб'єктів депозитних операцій та поєднання різних форм депозитів;

© Кузакаєва А. В., 2009

особлива увага в процесі організації депозитних операцій приділяється строковим депозитам, які сприяють підтримці ліквідності балансу банку;

прагнення розширення спектра банківських послуг, підвищення якості і культури обслуговування клієнтів, що має сприяти залученню депозитів [2].

Важливим кроком для подальшого розвитку та вдосконалення депозитних операцій було створення системи гарантування вкладів. Аналіз нормативно-правових актів, починаючи з 1996 року, коли Правління Національного банку України схвалило проект Положення "Про міжбанківський фонд обов'язкового страхування вкладів фізичних осіб", засвідчив, що законодавча база системи страхування депозитів в Україні пройшла складний, а інколи і суперечливий шлях становлення [3].

Зазначимо, що в межах Євросоюзу функціонування системи страхування депозитів (ССД) є обов'язковим для всіх його держав-членів, починаючи з 30 травня 1994 року, коли набрала чинності Директива 94/19/ЄС "Щодо схем гарантування депозитів" [4]. Згідно з її вимогами кожна держава – член Європейського Союзу – створює, офіційно визнає та контролює на своїй території одну або декілька систем гарантування депозитів.

Порівняльний аналіз Закону України "Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб" та Директиви 94/19/ЄС свідчать про наявність спільних моментів щодо організації та функціонування систем гарантування депозитів. По-перше, вітчизняним законодавством передбачається обмежений розмір страхового покриття у разі недоступності депозитів аби спонукати вкладників уважно ставитися до вибору банківських установ. По-друге, ССД в Україні підтримує принцип обмеження гарантії на одного вкладника, а не на депозит у банку. По-третє, вітчизняним законодавством передбачено обмеження можливості використання банками інформації про гарантування вкладів у рекламних цілях з метою збільшення обсягів залучення депозитів від населення (банки зобов'язані обмежувати рекламу щодо гарантування вкладів з посиланням на участь у Фонді) тощо.

Сьогодні у вітчизняному законодавстві у сфері гарантування вкладів враховано основні досягнення світової практики організації системи страхування депозитів. Але є ряд дискусійних питань, які суттєво гальмують не лише процес адаптації вітчизняного законодавства у сфері захисту вкладників до положень Європейського Союзу, а й знижують ефективність та можливості подальшого розвитку й функціонування системи страхування депозитів в Україні. Ключові з цих питань є такі:

необхідність удосконалення механізму фінансування системи страхування депозитів;

удосконалення процедури виплати відшкодування вкладникам збанкрутілих фінансових установ;

реалізація широкої компанії інформування громадськості переваги механізму захисту вкладів з метою підвищення довіри до банківської системи [4].

Не менш дискусійним є питання щодо потреби й доцільності розширення функцій Фонду, зокрема щодо його участі у фінансовому оздоровленні проблемних банків.

Таким чином, визначивши в роботі основні проблеми розвитку системи страхування депозитів можна зробити висновок, що позитивний досвід діяльності Фонду сприятиме зростанню ощадної активності населення в Україні. Тому необхідно приділяти достатню увагу питанню вдосконалення системи страхування депозитів.

Наук. керівн. Холодна Ю. Є.

Література: 1. Вознюк М. Операції комерційних банків / М. Вознюк, Р. Котовська, Я. Груздевич. – К.: Алетта, 2004. – 500 с. 2. Белоглазова Г. Н. Банковское дело / Г. Н. Белоглазова, Л. П. Кроливетская. – М.: Финанси и статистика, 2004. – 592 с. 3. Іщенко О. Перспективи розвитку вітчизняної системи страхування депозитів у світлі євроінтеграції // Вісник НБУ. – 2008. – №5. – С. 52 – 57. 4. Рогова Н. Гарантування вкладів в Україні: стан і перспективи розвитку // Вісник КНЕУ. – 2008. – №3. – С. 49 – 55.

Молчанова Ю. О.

УДК 336.717.1

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОПЕРАЦІЙ ІЗ БАНКІВСЬКИМИ МЕТАЛАМИ

На сучасному етапі розвитку економіки України та держави в цілому, через фінансову кризу, банківська система як й інші галузі зазнає негативного впливу та внаслідок цього ставить перед економічною наукою низку складних проблем, що потребують поглибленого наукового дослідження і практичного вирішення.

© Молчанова Ю. О., 2009

Операції з банківськими металами є відносно новим та перспективним видом діяльності комерційних банків. В Україні ліцензії на здійснення операцій з банківськими металами має достатньо невелика кількість банків, найбільш відомі з яких – Приватбанк, Правекс-банк, Кредитпромбанк, Брокбізнесбанк, "Фінанси та кредит", Укрсоцбанк, Райффайзен Банк Аваль.

Проблеми та перспективи розвитку операцій з банківськими металами є дуже актуальними, особливо в умовах економічної кризи. Банківські метали є більш надійним засобом зберігання та залучення коштів, ніж паперові гроші, бо метали майже не зазнають впливу інфляційних процесів.

Метою статті є виявлення проблем та перспектив розвитку операцій з банківськими металами, а також аналіз їх сучасного стану.

Дану тему розглядали як вітчизняні, так і зарубіжні вчені-економісти. Найбільш відомими є праці та статті таких авторів: Є. Бобров, А. Шаров, Л. Руденко, Н. Вернер, Ю. Кулик, Ю. Блашук, А. Одарюк, С. Кузнецов та ін. [1 – 3].

Перші ознаки дефіциту банківських металів у злитках почали виявлятися ще в середині жовтня 2008 року. Тоді його пояснювали підвищеним попитом на золото з боку вкладників, які, знімаючи засоби з депозитів, скуповували злитки. У листопаді ажіотаж дозволив фінустановам поставити новий рекорд з продажу металу: за жовтень 2008 року було реалізовано втричі більше золота, ніж за аналогічний період 2007 року, за першу половину листопада, стільки ж, скільки і в жовтні. Порівняно з вереснем продажі збільшилися в 10 разів. За оцінками експертів, за жовтень – листопад залишки банківських металів в касах зменшилися на 60 – 70 %.

Якщо раніше зниження запасів оперативного перекривалося за рахунок збільшення завезення злитків, то в листопаді 2008 року імпорту золота в країну практично припинився. Головна причина – у багатьох банків просто не було коштів для закупівель. Більшість фінустанов в жовтні – листопаді не могли відволікати ресурси на закупівлю металу, оскільки вони використовувалися в інших цілях [1; 3].

Як тільки у фінустанов стали виникати перебої з імпортом злитків, вони тут же почали вилучати золото з продажу і підвищувати на нього ціни – на 4 – 6 % (160 – 180 грн за грам в стограмовому злитку).

Найбільш важливими проблемами для подальшого розвитку операцій банків з банківськими металами є:

1. Фінансова криза, яка має прояв в Україні з кінця 2008 року. У жовтні золото подешевшало на 17%, що підштовхнуло народ до масового вилучення злитків з рахунків банківських установ, клієнтами яких вони були. Унаслідок такої ситуації у багатьох банків просто не вистачило касових залишків для покриття такого попиту.

2. Через брак ресурсів у жовтні – листопаді 2008 року більшість банківських установ не могли відволікати ресурси на закупівлю металу, тобто банки не змогли зробити закупівлю банківських металів у необхідних обсягах, для обслуговування клієнтів.

3. У зв'язку з різким і значним зниженням ціни на банківські метали, їх попит різко збільшився, і виробники злитків у світі сьогодні просто не встигають задовольнити зростаючий попит на метали, а тому поставляють його лише через півтора-два місяці після отримання замовлення [3].

Фінансові проблеми, що виникають в країні, гальмують розвиток банківської системи і всієї держави вцілому. Проте для подолання проблем такого масштабу потрібна велика кількість зусиль і часу.

За прогнозами експертів буде відбуватися подальше загострення металевого дефіциту і подорожчання золота. Тобто розвиток операцій з банківськими металами гальмується внаслідок фінансової кризи.

Наук. керівн. Чмутова І. М.

Література: 1. Войнаровский А. Стоимость золота резко выросла // Финансовая консультация. – 2007. – №5. – С. 35 – 36. 2. Вернер Н. Злитки общества // Контракти. – 2007. – № 20. – С. 29 – 36. 3. Одарюк А. Слитков не всех не хватит // Деловая столица. – 2008. – №47/393. – С. 13.

УДК 336.713

Огородня Є. М.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

АНАЛІЗ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ У КОМЕРЦІЙНИХ БАНКАХ

На даному етапі розвитку держави, у період світової економічної кризи, яка охопила повною мірою банківський сектор, а також в умовах нестабільної політичної ситуації, гостро постає питання ефективного прогнозування валютного курсу комерційними банками. Сьогодні невиправданий

© Огородня Є. М., 2009

попит на американський долар призвів до девальвації гривні, наслідком чого є інфляція в розмірі 30,2%, зупинка виробництва і стагнація іпотечного ринку. Нераціональне використання трансферу МВФ у розмірі 4 млрд доларів США, неякісна політика управління НБУ тільки спровокувала підвищення курсу долара на міжбанківському ринку на 5 грудня 2008 року, до 7,51 грн. Такий нічим необумовлений розподіл коштів може призвести до прогнозованого дефолту. Ці умови спонукають до аналізу і розгляду проблематики купівлі-продажу готівки в іноземній валюті, а також проведення безготівкових операцій, які дають можливість задіяти різні сектори економіки і зміцнити кон'юнктуру ринку валюти, збільшити об'єми залученого капіталу на територію країни, оскільки на даному етапі залучення іноземних інвесторів для підтримання банківського ринку є актуальною проблемою. Дані обставини дають можливість застосування нових видів валютних операцій, які досі не набули широкого поширення в Україні, але є пріоритетними напрямками розвитку в банківській діяльності.

Дослідженнями даної проблематики займалися А. Мороз, Ю. Лисенко, Ф. Бутинець, В. Делас, І. Хмелевський. Дані автори широко розкрили теоретичні засади здійснення валютних операцій комерційними банками та контроль за їх здійсненням з боку держави, але практичні аспекти організації валютних операцій розглянуті недостатньо [1]. Зокрема, проведений аналіз літературних джерел виявив відсутність дієвих методик прогнозування валютних курсів на рівні окремого комерційного банку, що сьогодні об'єктивно є одним із пріоритетних напрямів досліджень.

Метою даної роботи є розробка рекомендацій щодо удосконалення системи аналізу валютних операцій комерційними банками та впровадження адекватних заходів для подальшого розвитку національного валютного ринку.

Як свідчить проведений аналіз, на валютному ринку ситуація склалася таким чином – зобов'язання банків України за коштами, залученими на рахунки суб'єктів господарювання та фізичних осіб, залишалися основною складовою ресурсної бази банків, їх обсяг на 01.09.2008 р. становив 336,2 млрд грн, а частка в зобов'язаннях банків – 51,8%. На 01.09.2007 року на даний показник перебував у розмірі 233,1 млн грн, що на 44,2% більше, це характеризується тим, що банківська система активно розвивається, адже порівняно з 2006 роком залучених коштів стало на 96,1% більше в 2008 році і на 36% в 2007 р. [2; 3].

За січень – серпень 2008 року депозитні кошти в національній валюті зросли на 52%, або на 77,2 млрд грн, проти 30,6% (25,8 млрд грн) в іноземній валюті порівняно з даним періодом минулого року. Порівняно з 2006 роком збільшення депозитів у національній валюті у 2007 збільшилися на 38,3%, а в іноземній – на 32,3%. Прискорення темпів зростання коштів у іноземній валюті порівняно з минулим роком, насамперед, пояснювалось інфляційними процесами. При цьому приріст коштів населення відбувався переважно в національній валюті, а у суб'єктів господарювання вищими темпами зростали депозити в іноземній валюті. На зростання вкладів населення саме у національній валюті вплинуло підвищення процентних ставок за цими депозитами (що деякою мірою компенсувало втрати від інфляції) та різновекторні коливання валютного курсу протягом звітного періоду.

Хоча дані показники характеризують деяку стабільність на валютному ринку, але на сьогодні спостерігається критична ситуація на курсових показниках. Стрімке зростання долара від 5,05 грн за 1 долар США в 2006 і 2007 роках до 8,1 грн на початок 2009 року пропорційно підвищують ризик валютних операцій банківських установ, які не мають чітко системи прогнозування валютних курсів та адаптованої до умов транзитивної економіки автоматизованої системи управління активами [2].

Для вирішення даної проблеми можна запропонувати впровадження в діяльність комерційних банків методу прогнозування валютного курсу на засадах аналізу фундаментальних факторів, що впливають на валютний курс та використання інструментів аналізу валютних курсів ринку форекс [4].

Виходячи з переліку проблем, притаманних національному валютному ринку, для забезпечення його подальшого розвитку доцільно на рівні держави вжити ряд заходів, серед яких можна виділити: створення гарантійного Фонду валютних ризиків, поліпшення умов проведення валютних аукціонів, запровадження політики "брудного" флоатингу, рекапіталізація державних фінансових банківських установ, хеджування ризиків та використання валютних деривативів, а також удосконалення механізму валютних інтервенцій НБУ.

Науковою новизною даної роботи є запропоновані напрями розвитку системи прогнозування валютних курсів для забезпечення ефективності здійснення валютних операцій на рівні окремого комерційного банку та ряд заходів щодо забезпечення розвитку національного валютного ринку.

Серед подальших напрямків дослідження можна виділити розробку дієвої методики розвитку конверсійних операцій при масовому застосуванні електронних носіїв розрахунку для забезпечення стабільності в управлінні грошовою масою на рівні держави.

Наук. керівн. Міщенко О. Г.

Література: 1. Васюренко О. В. Банківські операції: Навч. посіб. – К.: Знання, 2004. – 324 с. 2. Грошово-кредитна та банківська статистика // Бюлетень НБУ. – 2008. – №9. – С. 17 – 29. 3. Руденко В. Без дна // Український діловий тижневик "Контракти". – 2008. – № 41. – С. 23 – 24. 4. Скрипник А. Вплив валютно-курсної політики на інфляційні процеси в Україні // Вісник НБУ. – 2007. – №1. – С. 40 – 48. 5. Грошово-кредитна та банківська статистика // Бюлетень НБУ. – 2007. – №9. – С. 154 – 155.

Студент 4 курсу
 фінансового факультету ХНЕУ

АНАЛІЗ ЗАЛЕЖНОСТІ ПРОЦЕНТНОГО ДОХОДУ БАНКУ ВІД КІЛЬКОСТІ НАДАНИХ КРЕДИТІВ

Становлення та розвиток кредитування комерційних банків перебуває в постійному русі залежно від зміни потреб економічного розвитку країни. Так, на сьогоднішній день кредитні операції комерційних банків займають найбільшу питому вагу серед активних операцій банку та становлять головне джерело прибутку [1; 2]. У зв'язку з цим дуже актуальним є вирішення проблеми вдосконалення аналізу кредитної діяльності та системи управління нею, вирішення цієї проблеми сприятиме підвищенню ефективності кредитних операцій та ефективності діяльності банку в цілому.

Дослідимо залежність процентного доходу ЗАТ КБ "ПриватБанк" від кількості наданих кредитів.

Дані для розрахунків взяті зі звітності банку, зокрема ф.1 – "Баланс" ст. 6 – "Кредити та заборгованість клієнтів", ф.2 – "Звіт про фінансові результати" ст. 1.1 "Процентний дохід".

Для дослідження залежності використана лінійна економетрична модель такого вигляду:

$$\hat{y} = b_0 + b_1x. \quad (1)$$

Вихідні дані для розрахунків зведемо до таблиці,
 де Y – залежна змінна – процентний дохід;

X – незалежна змінна – кількість наданих кредитів.

Таблиця

Вихідні дані для розрахунків

Рік	Y	X	XY	x ²	y ²
2003	1125547	7288056	8203049566632	53115760259136	1266856049209
2004	1 679 857	8 552 962	14367753086434	73153158973444	2821919540449
2005	2 470 751	14 281 242	35285392952742	203953873062564	6104610504001
2006	3 734 132	25708027	95997166277564	660902652232729	13943741793424
2007	6 041 358	37953207	229288910735106	1440445921584850	36498006484164
2008	9 059 300	72788727	659414914511100	5298198778280530	82070916490000
Σ	24110945	166572221	1042557187129580	7729770144393250	142706050861247
ср.	4018491	27762037	173759531188263	1288295024065540	23784341810208

Розрахуємо параметри моделі за такими формулами:

$$b_1 = \frac{\overline{xy} - \bar{x}\bar{y}}{\overline{x^2} - \bar{x}^2} \quad (2)$$

$$b_0 = \bar{y} - b_1\bar{x} \quad (3)$$

$$b_1 = \frac{173759531188263 - 27762037 \cdot 4018491}{1288295024065540 - 27762037^2} = 0,12$$

$$b_0 = 4018491 - 0,12 \cdot 27762037 = 682202$$

Параметр $b_1 = 0,12$, це означає, що зі збільшенням кількості наданих кредитів процентний дохід банку буде зростати на 12%.

Розрахуємо показники тісноти зв'язку моделі за такими формулами:

$$r_{yx} = \frac{\overline{xy} - \bar{x}\bar{y}}{\sigma_x \cdot \sigma_y}, \quad (4)$$

$$\sigma_x = \sqrt{x^2 - \bar{x}^2}, \quad (5)$$

$$\sigma_y = \sqrt{y^2 - \bar{y}^2}, \quad (6)$$

$$\sigma_x = \sqrt{1288295024065540 - 27762037^2} = 22750040,33$$

$$\sigma_y = \sqrt{23784341810208 - 4018491^2} = 2763345$$

$$r_{yx} = \frac{173759531188263 - 27762037 * 4018491}{22750040,33 * 2763345} = 0,989372$$

Оскільки $r = 0,989$, то це означає тісний кореляційний зв'язок між процентним доходом та кількістю наданих кредитів.

Обчислимо коефіцієнт детермінації:

$$r^2 = 0,989^2 = 0,978 = 97,8\%$$

Отже, 97,8% варіації Y (процентного доходу) пояснюється варіацією x (кількістю наданих кредитів). На частку неврахованих у моделі факторів припадає 2,2%.

Із проведених розрахунків можна зробити висновок, що кількість наданих кредитів суттєво впливає на процентний дохід банку.

Наук. керівн. Колесніченко В. Ф.

Література: 1. Кузин В. Г. Економетрія. – К.: КНЕУ, 2004. 2. Євраєв В. Д. Операції комерційних банків. – К.: КНЕУ, 2005.

Собалевська І. А.

УДК 368.811.3

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ СТРАХУВАННЯ ДЕПОЗИТІВ

Важливу роль у стимулюванні відтворювальних процесів в економіці відіграють депозитні операції. Вони є головним джерелом забезпечення грошовими ресурсами діяльності комерційних банків. З метою залучення юридичних та фізичних осіб до вкладення своїх грошових ресурсів вводять страхування депозитних операцій.

Питання організації та удосконалення страхування депозитів досліджуються багатьма економістами, серед яких Р. Коцовська, В. Ричаківська [1], О. Вовчак [2], С. Осадець [3]. В умовах стрімкого розвитку кризи банківської системи питання проведення депозитних операцій, у тому числі й страхування депозитів, набувають особливої актуальності і потребують подальшого дослідження.

Для забезпечення організації ефективної системи депозитного страхування в її основу, на думку провідних вчених, які досліджують це питання, потрібно покласти такі принципи:

1) інституційний характер організації депозитного страхування (тобто вона має базуватися на створенні самостійного міжбанківського страхового фонду за ретроспективним методом; Фонд має бути керований як товариство взаємного страхування зобов'язань банків перед вкладниками);

2) Фонд страхування депозитів має формуватися суворо на страховій основі, що передбачає вирівнювання ризиків окремих банків [4];

3) участь у депозитному страхуванні усіх банків та інших фінансових закладів, які приймають депозити, обов'язкова;

© Собалевська І. А., 2009

- 4) імперативність регуляційних норм діяльності систем депозитного страхування;
- 5) змішаний характер організації систем депозитного страхування, який передбачає організаційну та фінансову співучасть як недержавних, так і державних структур;
- 6) обмеженість страхової відповідальності банків установленою квотою відшкодування депозитів [1];
- 7) власна участь застрахованих у покритті ризиків неповернення депозитів (може бути застосована регресивна шкала розрахунку страхового відшкодування) [3];
- 8) диференціація страхових тарифів у межах банків-страхувальників згідно зі ступенем їх загальної ризикогенності, яка постійно і докладно вивчається фондом депозитного страхування;
- 9) окремі підходи до страхування вкладів фізичних та юридичних осіб;
- 10) страхове відшкодування надається на одного вкладника, а не на один вклад [2].
- Перспективи розвитку страхування депозитів відображаються в таких тенденціях:
- посилення вимог за обов'язковою участю банків у системі, що пов'язано зі структурним зближенням банків та інших фінансових установ і прагненням створити єдині умови конкуренції для кредитних установ різного типу [5];
- майже всі правила діяльності системи гарантування внесків фіксуються законодавчо;
- у більшості країн встановлена верхня границя компенсації, виплачуваної вкладникові (таким чином, втрати за великими внесками покриваються лише частково);
- затвердження диференційованого підходу до визначення ставок внесків у страховий фонд учасників системи;
- підвищення ролі державних органів у створенні і діяльності системи гарантування внесків;
- спостерігається поступовий відхід від страхових принципів на користь принципів гарантування [6].
- Дотримання систематизованих принципів буде сприяти розвитку системи страхування як засобу від банкрутства в Україні, що розширить фінансові можливості для розвитку банківської системи України та національної економіки в цілому.

Наук. керівн. Чмутова І. М.

Література: 1. Коцовська Р. Операції комерційних банків / Р. Коцовська, В. Ричаківська, Г. Табачук, Я. Грудзевич, М. Вознюк. – 4-те вид. – К.: Алерта, 2007. – 500 с. 2. Вовчак О. Д. Страхіві послуги: Навч. посібн. / О. Д. Вовчак, О. І. Завійська. – Львів: Компакт-ЛВ, 2005. – 656 с. 3. Осадець С. С. Страхування. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2002. – 599 с. 4. Положення "Про фонд гарантування вкладів фізичних осіб" від 20.09.2001 р. №2740-III // www.rada.kiev.ua. 5. Структура залучених коштів // Вісник НБУ. – 2008. – №5. – С. 25 – 27. 6. Особливості й тенденції розвитку національної системи страхування банківських вкладів // Вісник НБУ. – 2008. – №8. – С. 27 – 30.

УДК 336.717

Якуніна Н. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМАТИКА РОЗВИТКУ ІНВЕСТУВАННЯ ЧЕРЕЗ БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР В УМОВАХ КРИЗИ

З розвитком банківської системи та приходом з 2005 року в український банківський сектор закордонних банківських установ й інвесторів починався активний розвиток сфери послуг, що можуть надавати банки. Протягом трьох років виправдовуються нові види банківських послуг, ще більше закріплюються нові. Та з початком кризи у 2008 році фінансово-кредитні установи мали відмовитися від видачі довгострокових кредитів, що найбільше відобразилося на іпотечному кредитуванні, згодом довелось згорнути і кредитування інвестиційних проектів. Таким чином інвестування в цінні папери також не дало бажаних результатів. Індекс ПФТС у 2008 році впав на 50%, що не дає гарантії отримання прибутків від такого виду інвестування. Отже, банки, що мали зайняти провідне місце у розвитку інвестиційної активності суспільства, самі ж стали перепорою у цьому процесі: не інвестують самі і не дають змоги інвестувати іншим учасникам. Усе це зумовлює актуальність даної теми.

© Якуніна Н. О., 2009

Проблемам банківського інвестування присвячували свої роботи такі вчені: О. А. Криклій [1], О. Д. Вовчак [2], А. Я. Кузнєцова, Г. В. Возняк, О. В. Дубовик [3].

Якщо розглядати підхід до вирішення проблем у сфері інвестування через банківський сектор українських науковців та посадовців порівняно з іноземними, можна побачити безліч неузгоджених між собою планів дій.

Мобілізація внутрішніх джерел інвестування, що складаються з: коштів амортизаційного фонду, внутрішньогосподарських нагромаджень підприємств, кредитних ресурсів банків, заощадження населення, нагромадження населення в готівковій валюті й інших цінностях, надлишкового промислового капіталу сировинних експортерів та омертвленого і спекулятивного фінансового капіталу, – дозволить Україні збільшити частку держави у глобальних інвестиційних потоках. Труднощі можуть виникнути через обмеженість можливостей мобілізації внутрішніх нагромаджень в країні і нездатності приватних інвесторів повною мірою компенсувати нестачу капіталовкладень для забезпечення сталості економічного розвитку. Цю схему поліпшення інвестування через банківський сектор пропонують більшість вітчизняних посадовців, що мають вплив на інвестиційні процеси в Україні. У той же час країни, що в минулому вже пройшли через подібні труднощі дають дещо інші рекомендації: "Світовий досвід свідчить, що країни з перехідними економіками не здатні вийти з економічної кризи без залучення і ефективного використання іноземних інвестицій. Акумуляуючи підприємницький, державний та змішаний капітал, забезпечуючи доступ до сучасних технологій та менеджменту, іноземні інвестиції не тільки сприяють формуванню національних інвестиційних ринків, але й динамізують інші факторні ринки та ринки товарів і послуг. Крім того, іноземні інвестиції, як правило, сприяють заходам макроекономічної стабілізації, дозволяють вирішувати окремі соціальні проблеми трансформаційного періоду" [4].

У той же час політика держави має бути зваженою та регулювати прихід іноземного капіталу на територію держави не лише з точки зору приватизації українського майна в широкому розумінні, а й впливу на державну грошову одиницю – гривню.

Як підсумок можна визначити, що інвестиційні процеси в українському суспільстві – це індикатор стану самого суспільства. За умов кризи розвиток інвестиційної діяльності майже неможливий, отже усі сили держави та провідних економістів мають бути спрямовані на зниження рівня інфляції, розвитку позитивного інвестиційного клімату та стабілізації економічної ситуації.

Зрештою, прискорення інвестиційних процесів сприятиме важливим змінам, які і стимулюють інвестиційні процеси: зниження темпів інфляції, стабілізація економіки (інструментами такої інтенсифікації є фінансові посередники – банки, інвестиційні фонди, страхові компанії, недержавні пенсійні фонди, кредитні спілки, лізингові й факторингові компанії), розвиток сектору фінансових посередників.

Наук. керівн. Тисячна Ю. С.

Література: 1. Криклій О. А. Управління кредитним ризиком банку: Монографія / О. А. Криклій, Н. Г. Маслак. – Суми: ДВНЗ "УАБС НБУ", 2008. – 86 с. 2. Вовчак О. Д. Банківська інвестиційна діяльність в Україні: Монографія. – Львів: Львівська комерційна академія, 2005. – 541 с. 3. Кузнєцова А. Я. Фінансове стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності малого і середнього бізнесу в Україні: Монографія / А. Я. Кузнєцова, Г. В. Возняк, О. В. Дубовик, Н. В. Тувакова. – Львів: ЛБІ НБУ, 2006. – 367 с. 4. Лук'яненко Д. Г. Міжнародна інвестиційна діяльність: Монографія / Д. Г. Лук'яненко, Б. В. Губський, О. М. Мозговий. – К.: КНЕУ, 2003. – 387 с.

Тарасенко А. С.

УДК 336.717.061(477)

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ

Ситуація на вітчизняному фінансовому ринку до жовтня 2008 року та в банківській системі була доволі стабільною, але через посилення світової фінансової кризи відбулося зниження рівня ліквідності окремих банків та підвищення волатильності обмінного курсу гривні з чітко вираженим

© Тарасенко А. С., 2009

трендом у бік девальвації. Актуальність даної проблеми полягає у збільшенні ризикованості неповернення банкам кредитів та погіршення ситуації в банківській системі України.

Криза у банківській системі може настати через втрату позичальниками платоспроможності. Причинами цього стануть високі кредитні ризики – нагромадження заборгованості порівняно з активами банків, що призведе до зростання ризику ліквідності банківської системи та втрати капіталу.

Проблемам виникнення кредитного ризику та управління ним, присвячено багато наукових досліджень вітчизняних фахівців, таких, як М. Денисенко, М. Дмитренко, Л. Примостка та ін. [1 – 3].

Метою роботи є мінімізація кредитного ризику банків України.

На сьогоднішній день у банківській системі підвищується рівень кредитних ризиків – зростає обмінний курс долара, закриваються пункти обміну валют у зв'язку з передачею цих операцій виключно банкам. Зростання процентних ставок за кредитами спричиняє неплатоспроможність позичальників банків, наслідками чого є порушення ліквідності і втрата капіталу банків. Наймасштабнішими є ризики управління.

Проводячи операції, банки стикаються з ризиками, які можуть вплинути на прибуток або капітал банку. Одна банківська операція, при її проведенні, може містити в собі декілька ризиків [4].

У процесі мінімізації кредитного ризику банк може вдаватися до таких методів: аналіз кредитоспроможності позичальника або емітента цінних паперів; диверсифікація; установлення лімітів; вимоги забезпечення кредиту і т. ін. Вибір методу або групи методів управління кредитним ризиком залежить від стратегії конкретного банку, ставлення керівництва до проблеми ризику, рівня підготовки співробітників, кола клієнтів та особливостей того сегмента ринку, який обслуговує банк. Так, для спеціалізованих банків можливості застосування методу диверсифікації обмежені. Банк, який працює з невеликими клієнтами, може не практикувати встановлення лімітів.

Чим точніше визначено суму втрат від настання ризику, тим легше ним управляти.

Вітчизняні банки проблему створення ефективних систем управління ризиками ще мають вирішити. При цьому важливо використати міжнародний досвід та пам'ятати, що становлення практики управління ризиками ще не завершено. Створити універсальну методику побудови зазначених систем не можна в принципі, оскільки кожний банк по-своєму унікальний, орієнтований на власну ринкову нішу, можливості своїх співробітників, усталені зв'язки. Механічне копіювання вдалої моделі управління ризиком, створеної конкретним банком, призведе швидше до негативних наслідків в іншому банку [4].

У рамках організації системи внутрішнього контролю і санації діяльності з управління ризиками необхідно застосувати одні з дієвих методів, таких, як:

- 1) встановити ліміти кредитного портфеля і ліміти на одного позичальника;
- 2) диверсифікувати кредитний портфель за клієнтами, галузями, кількістю і розмірами кредиту;
- 3) розширити перелік додаткових гарантій, поручительств при формуванні забезпечення кредитного портфеля.

У процесі управління банківськими ризиками виникають багатофакторні залежності з численними зворотними зв'язками, які не піддаються формалізації. Коли цим знехтувати, то сутність процесу може настільки спотворитися, що буде дискредитовано саму ідею застосування формалізованого підходу. Кількісні методи, як показує практика, дають змогу підвищувати ефективність управління ризиками в банківській справі лише до певної межі, а далі виникають невинуваті ілюзії і ризик зростає.

Одним із важливих інструментів у процесі оцінювання та управління ризиками є аналіз сценаріїв — альтернативних варіантів, за якими можуть розвиватися події в майбутньому. Такий аналіз базується на оцінці періоду часу, протягом якого банк наражається на конкретний вид ризику, а також ступеня впливу ризику та ймовірності його реалізації. Наявність ризику означає існування кількох сценаріїв, які відрізняються як за ймовірністю настання події, так за можливими наслідками. Самі сценарії мають бути описані та сформульовані на основі експертних оцінок, тобто суб'єктивними методами.

Таким чином, комплексне застосування зазначених заходів дасть змогу знизити рівень кредитних ризиків для всієї банківської системи України. Дослідження кожної складової кредитного ризику становить собою економічний сенс та вплив на банківську систему взагалі.

Політика управління банківськими ризиками залежно від специфіки банківської діяльності кредитної організації може змінюватися. Проте загальна структура повинна бути стандартизованою і рекомендованою органами нагляду всім кредитним організаціям країни. Основними частинами політики повинні бути: стратегія ризик-менеджменту, методологія ризик-менеджменту, організація ризик-менеджменту

Наук. керівн. Холодна Ю. Є.

Література: 1. Денисенко М. П. Кредитування та ризики: Навч. посібн. – К.: ВД "Професіонал", 2008. – 154 с. 2. Дмитренко М. Г. Кредитування і контроль: Навч.-метод. посібник (у схемах і коментарях) / М. Г. Дмитренко, В. С. Поглатюк – К.: Кондрор, 2005 – 208 с. 3. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку: Підручник. – 2-ге вид. – К.: КНЕУ, 2004. – 256 с. 4. Мороз А. М. Банківські операції Підручник / А. М. Мороз, А. М. Савлук – К.: КНЕУ, 2000. – 186 с.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Перехід України до соціально орієнтованої ринкової економіки зумовив радикальні зміни, що відбулися в економіці та банківській системі. Актуальним є питання інтеграції у світовий простір, що зумовлює необхідність впровадження теоретично обґрунтованої політики регулювання валютного ринку України. Валютний ринок України є частиною світового ринку і розвивався високими темпами до економічної кризи, але його сучасний стан зумовлює необхідність проведення політики жорстких валютних обмежень, що стримує процеси інтеграції. З огляду на це, дослідження функціонування валютного ринку в аспекті системи валютного регулювання та контролю набуває особливого значення і зумовлює його актуальність.

З огляду на економічну ситуацію, що склалася в Україні, валютний контроль є необхідною умовою функціонування валютного ринку. Держава здійснює валютний контроль через встановлення курсу національної валюти. За останнє десятиліття змінювався не тільки офіційний курс гривні по відношенню до долара, але й механізм його розрахунку. З недавнього часу офіційний курс гривні до долара розраховується на рівні курсу, встановленого на міжбанківському валютному ринку України. Різкі коливання курсу національної валюти, що розпочалися у вересні 2008 року, змусили НБУ відійти від політики лібералізації валютного ринку і посилити валютний контроль. Разом з тим, для підтримання стабільності курсу національної валюти НБУ регулярно здійснює значні валютні інтервенції та проводить валютні аукціони [1].

Аналіз сучасного стану економіко-політичної ситуації дозволяє побачити, що застосування валютних обмежень є життєво необхідним заходом. Серед основних причин впровадження валютних обмежень в Україні слід виділити такі:

1. Національна валюта не належним чином виконує основні функції грошей, особливо засобу накопичення, і, як наслідок, високий рівень доларизації економіки.

2. Економічна криза, високі темпи інфляції.

3. Досить невеликі золотовалютні резерви НБУ [1].

В Україні на даному етапі здійснюються валютні операції за умови суворо обмеженого порядку здійснення і встановлення таких обмежень:

1. Регулювання переказів та платежів за кордон, вивозу капіталу, золота, грошових знаків та цінних паперів, репатріації прибутків.

2. Обмеження вільної купівлі та продажу іноземної валюти.

3. Зосередження валютних операцій у центральному або уповноважених банках.

4. Контроль за вкладенням капіталу нерезидентів в економіку України та резидентів – в економіку інших країн.

5. Декларування, отримання попереднього дозволу, контроль або заборона здійснення окремих видів операцій [1].

Україна не має фінансових ресурсів для покриття дефіциту валюти, що зростає разом із припливом на ринок імпортованих товарів. З початку березня 2009 р. на міжбанківському валютному ринку спостерігалось перевищення темпів зростання пропозиції іноземної валюти над попитом на неї. Водночас відбувалося поступове зміцнення курсу гривні до долара США [1].

Держава в особі НБУ вживає таких заходів для підтримання стабільності валютного курсу та функціонування валютного ринку:

1) валютні інтервенції, валютні аукціони;

2) встановлення граничних значень коливання валютного курсу для банків;

3) з 1 січня 2009 року валютообмінні операції можуть здійснюватись лише в уповноважених банках;

4) обмеження ввезення-вивезення валюти;

5) посилення контролю за міжнародними розрахунками [1].

У 2009 р. частину фінансово-кредитних установ буде ліквідовано або реорганізовано через значне скорочення рефінансування банків та проведення жорсткого контролю за витратою наданих коштів. Це відбувається через недотримання банками умов рефінансування: замість видачі кредитів юридичним особам банки спрямовували кошти на купівлю іноземної валюти, що також спричинило зростання інфляційних явищ. Перебудова валютної системи обов'язково повинна торкнутися не тільки її глобальних механізмів. Валютна система має трирівневу структуру. Вона включає в себе інституційні механізми національних валютних структур, інститути валютних відносин глобального

рівня, а також регіональні валютні структури. Теперішня криза виявляє принципові протиріччя на кожному з цих рівнів. Тому, визначаючи логіку системних перетворень, дуже важко забезпечити комплексність змін [1].

Зазначене вище дозволяє запропонувати такі основні напрямки удосконалення чинної системи валютного контролю: жорстке регулювання політики курсоутворення; розмежування економічних та політичних важелів впливу; дедоларизація економіки, поповнення золотовалютних резервів країни і зниження ризику їх знецінення; створення стійкого позитивного сальдо платіжного балансу, удосконалення системи інституційного забезпечення і валютного законодавства.

Наук. керівн. Лебідь О. В.

Література: 1. Про ситуацію на валютному ринку // <http://www.bank.gov.ua/>. 2. Декрет Кабінету Міністрів України "Про систему валютного регулювання і валютного контролю" від 19.02.1993 р. № 15-93 [В текст внесено зміни та доповнення Законами України] // <http://zakon.rada.gov.ua/>.

УДК 336.71(477)

Хлебников А. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

В умовах перехідної економіки, на етапі формування та розвитку ринкових інститутів банківська система України ще сповна не мобілізувала й не реалізувала усі властиві їй можливості. Невирішеними залишаються проблеми: підвищення рівня капіталізації банків; ефективності функціонування банківської системи та способів оцінювання цієї ефективності; удосконалення державної стратегії розвитку банківської системи, яка б сприяла її надійній та ефективній діяльності. При цьому в результаті фінансової кризи стан та динаміка розвитку банківської системи значно погіршилися.

Питаннями теорії і практики функціонування банківської системи займалися ряд вітчизняних вчених: О. Барановський, О. Васюренко, В. Міщенко, А. Мороз, Л. Примостка, М. Пуховкіна, М. Савлук та ін.

Метою роботи є обґрунтування теоретичних і науково-методологічних положень щодо функціонування банківської системи в період кризи, розробка шляхів забезпечення її стабільного та ефективного розвитку.

На думку президента Асоціації українських банків О. Сугоняка, серед основних проблем вітчизняної банківської системи можна виділити такі: курс національної грошової одиниці на 70% визначається структурою економіки та станом торгівельного балансу і на 30% діями Національного банку України (НБУ). НБУ, в свою чергу, не є незалежним від наслідків політичного курсу влади; за умов курсу долару 8 грн населенню важко повернути кредити банкам (а 53% кредитів банківської системи вимірюється саме у доларах; на думку фахівців граничною прийнятною межею курсу є 6,3 грн); проблеми в економіці України створені не банками, а невмілою експортно-імпортною політикою влади; Україна, на відміну від інших європейських країн, не надає інституційної допомоги банківській системі – отримані 40 млрд пішли на покриття відтоку депозитів; необхідність створення державного фонду проблемних кредитів, який може викупити у банків іпотечні, знявши проблему їх неповернення; під час кризи універсального характеру дії органів державної влади мають приватний характер, оскільки здійснюються в локальних інтересах [1].

Отже, визначальний вплив на розвиток банківської системи України має грошово-кредитна політика Національного банку України та його політика в сфері регулювання експорту-імпорту. Для удосконалення практики грошово-кредитного регулювання в Україні запропоновано забезпечувати стабільність грошового ринку, створення прогнозованої економічної ситуації для всіх суб'єктів економічної системи. У разі недостатньої ліквідності на грошовому ринку та для забезпечення стабільності процентних ставок пропонується активно використовувати механізми рефінансування комерційних банків з боку НБУ через операції РЕПО, ломбардного та облікового кредитування.

Стабільний та ефективний розвиток банківської системи значною мірою залежить від державної політики у сфері банківської діяльності, основними принципами якої мають бути принципи ринковості, невтручання, добровільності, конкурентності. Одним із напрямів підвищення якості дер-

© Хлебников А. А., 2009

жавного регулювання є розроблення стратегії розвитку банківської системи України, яка повинна відображати пріоритетні напрями забезпечення стабільного та ефективного розвитку банківської системи, шляхи її пристосування до внутрішнього і зовнішнього середовищ.

Основою для зміцнення банківської системи України, підвищення її надійності та стійкості до криз є достатній рівень капіталізації. Як відомо, сумарний балансовий капітал усіх банків нашої країни (станом на січень 2008 р. – 9,52 млрд дол. США) приблизно дорівнює розміру капіталу одного з провідних зарубіжних банків. А загалом обсяг капіталізації усіх українських банків становить близько 5,4% до ВВП (порогове значення цього показника – 20%), що створює реальну загрозу фінансовій безпеці держави [2].

Сутність економічної політики споживання у борг обернулася неспроможністю населення та підприємств обслуговувати власні борги. НБУ мав змогу попередити кризу банківської системи, оскільки ще з кінця 2007 року вже можна було передбачити проблеми з кредитуванням населення, що викликані агресивною політикою споживання у борг.

Серед перспективних напрямів банківського кредитування постає сектор малого та середнього бізнесу, суб'єкти якого є потенційними першочерговими об'єктами капіталовкладень держави та банків, здатними зменшити напругу у суспільстві за рахунок створення нових робочих місць та покращення експортно-імпортного сальдо. На рівні уряду також доцільно посилити державне сприяння малим фермерським та колективним господарствам. Для забезпечення поживлення економічних процесів у державі можна запропонувати зменшити концентрацію на великих проектах і направити кошти до місцевих бюджетів на здешевлення відсотків за кредитами на завершення будівництва житла та інших об'єктів економічної інфраструктури країни. Дані заходи згодом дадуть можливість поживити процес виходу банківської та фінансової системи України з кризи.

Науковою новизною даної роботи є запропоновані заходи виходу банківської системи України з кризи. Серед подальших напрямів дослідження у даній сфері можна визначити дослідження питань щодо створення державної програми розвитку банківської системи України та усунення наслідків фінансової кризи.

Наук. керівн. Міщенко О. Г.

Література: 1. Офіційний сайт Асоціації українських банків – <http://www.aub.com.ua>. 2. Міщенко В. І. Банківський нагляд: Навч. посібн. / В. І. Міщенко, А. П. Яценюк, В. В. Коваленко, О. Г. Коренева. – К.: Знання, 2004. – 406 с.

Ялковська О. С.

УДК 336.717.13

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПЛАСТИКОВИХ КАРТОК

У сучасних умовах відбувається широке впровадження електронних платіжних засобів у системі безготівкових розрахунків. Це обумовлено рядом переваг, які надає пластикова платіжна картка, серед яких можна виділити: можливість здійснювати безготівкові розрахунки; зменшення витрат на випуск грошових коштів в обіг; надійний та зручний засіб платежу.

Ринок банківських послуг останнім часом розвивається під значним впливом передових технологій. Одним із напрямків банківської діяльності, де постійне їх оновлення має вирішальне значення, є карткові платіжні технології.

Проблемою пластикових карток займались: В. І. Міщенко, В. М. Кетечков, О. М. Роїна та ін. Аналіз досліджень і наукових публікацій з даної тематики підтверджує її актуальність і теоретичну значущість. У роботах цих авторів розкрито теоретичні засади та деякі практичні питання організації ринку пластикових карток в Україні. Але відкритим залишається питання подальшого розвитку пластикових карток різного типу, а також дослідження оптимальної банківської інфраструктури, яка зможе задовольнити потреби власників пластикових карток. У сучасних умовах важливим напрямом досліджень є виявлення тенденцій розвитку і протиріч в галузі розвитку карткового бізнесу [1].

Метою роботи є визначення існуючих проблем карткового ринку України та дослідження подальших перспективних напрямів його розвитку. Об'єктом даного дослідження є ринок банківських послуг, зокрема картковий ринок України.

В останні часи банками приділяється велика увага до операцій з використанням пластикових карток. Сучасний ринок пластикових карток характеризується поступовою насиченістю регіона-

© Ялковська О. С., 2009

льних ринків банківських послуг, що, у свою чергу, призвело до жорсткої міжбанківської конкуренції і боротьби за нові сегменти ринку, які раніше були, непривабливими. До їх числа належить і банківське обслуговування фізичних осіб. У цій ситуації пластикові картки виявили свої безспірні технологічні переваги стосовно традиційних платіжних інструментів, що і поставило їх в центр уваги банків, які почали реалізовувати проекти із залучення коштів населення.

Проблемою сучасної української економіки є удосконалення грошово-кредитної системи, яка значною мірою залежить від організації та розвитку банківських платіжних документів, зокрема пластикових карток. За оцінками Національного Банку України випуск пластикових карток на початок 2008 року перевищив 32 млн. штук. Однак до європейського рівня, як свідчать спеціалісти, ще далеко. Насамперед, це стосується рівня використання – 97 % операцій із пластиком – це просте зняття готівкових коштів [2].

Платіжне оснащення суттєво модернізувалося: від звичайних банкоматів та імпрінтерів – до мобільних платіжних терміналів і банкоматів, які забезпечують взаємодію з платіжною системою за допомогою зв'язку в стандартах GSM або CDMA. З'явилися нові банкомати, здатні приймати готівку, та "банківські кіоски" – інтерактивні термінали, які дають клієнтові змогу власноруч виконувати деякі банківські операції.

Отже, серед напрямів подальшого розвитку можна запропонувати розширити спектр банківських послуг, можливість з надання яких дає технологія безготівкових розрахунків на базі пластикової картки. Для нашого ринку можна запропонувати організацію спеціалізованої приймальної мережі банківських карт, адаптованих під обслуговування різноманітних сфер. Нині можна інтегрувати на одному платіжному інструменті можливості щодо оплати цілої низки послуг: комунальних, за користування електроенергією та зв'язком; поштових і фінансових послуг УДППЗ "Укрпошта"; сплати проїзду в метрополітені, залізничному транспорті (через автоматизовані каси продажу квитків), міському транспорті й таксі; вартості паркування; штрафів ДАІ; оплати заправки автомобілю в декількох мережах АЗС; послуг при страхуванні цивільної відповідальності та ін. Дані заходи обумовлені насамперед тим, що до теперішнього часу пластикові картки в Україні загалом використовуються для зняття готівки і лише декілька відсотків використовуються в розрахунках.

Однак карткова мережа в Україні розвивається швидкими темпами і швидше за все ми повторимо загальносвітову тенденцію, оскільки банківський продукт по своїй суті розрахований на широкі кола споживачів, чому сприяє зростання вигідності банківського продукту при розширенні клієнтської бази. Уже на сьогодні очевидні вигоди більш дорогого пластику. Так, значно вигідніше оформити кредитну картку і придбати по ній товар під 25 – 30 % річних у гривні, ніж оформити кредит у рамках програми розстрочки у торговельних точках, що досягає 90 – 110 % річних. Крім того, 88 українських банків є членами VISA International [3].

Науковою новизною роботи є запропоновані шляхи розвитку національного ринку банківських платіжних карток. Серед подальших напрямів дослідження у даній сфері можна визначити розробку рекомендацій для державної програми розвитку сектору пластикових карт з метою усунення монополізму та забезпечення інтеграції фінансової системи України у світовий фінансовий ринок.

Наук. керівн. Міщенко О. Г.

Література: 1. Міщенко В. І. Електронний бізнес на ринку фінансових послуг / В. І. Міщенко, Г. В. Юрчук. – К.: Знання, 2003. – 304 с. 2. Банки країни [Електронний ресурс] // <http://www.Kharkov/education.htm> 21.02.2008 р. Пластикові картки. 3. Токарева А. Б. Платёжные карты: реальное состояние и нереализованные возможности // Деньги и Кредит. – 2007. – №10. – С.12 – 16. 4. Харченко В. Підсумки діяльності банків України на ринку платіжних карток у 2007 році // Вісник Національного банку України. – 2008. – №5. – С. 30 – 35. 5. Роїна О. М. Банківська діяльність в Україні: нормативні документи. – К.: Знання, 2007. – 234 с.

УДК 339.717(477)

Малемоненко М. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

Банківська система України знаходиться на етапі сегментації ринку банківських послуг між окремими банківськими інститутами, яка, в свою чергу, забезпечується відповідною політикою комерційних банків. Існує тісний взаємозв'язок між розвитком депозитного ринку та процесами стабілізації грошової одиниці, грошово-кредитного ринку, зростанням грошових доходів населення

© Малемоненко М. А., 2009

та соціально-економічним зростання загалом. Саме дані процеси склали матеріальні передумови посилення ролі депозитного ринку у фінансовій діяльності комерційних банків і визначають необхідність та важливість розробки ефективної депозитної політики [1].

Дослідженням окремих питань діяльності банків на ринку депозитних ресурсів займалися такі вчені, як А. М. Мороз, М. І. Савлук, В. І. Міщенко. Також заслуговують на увагу дослідження зарубіжних фахівців: Е. Ф. Жукова, В. А. Челнокова, Н. Г. Антонової.

Праці переважної більшості вказаних фахівців присвячені дослідженню загальних питань діяльності банків на депозитному ринку. Значно менше уваги приділяється аналізу проблем залучення банками депозитних вкладів.

Метою статті є визначення напрямків удосконалення депозитної політики комерційних банків України.

Сьогодні міжнародна фінансова криза торкнулася й України. Часта зміна курсу долара, скрутне фінансове становище банків ускладнили економічну ситуацію, оскільки більшість населення має гривневі та валютні заощадження. Основною проблемою є те, що вкладники, втративши довіру до банківських установ, почали забирати гроші з депозитних рахунків. У жовтні 2008 р. відтік коштів складав 18 млрд грн [2]. Це значно ускладнило подальшу депозитну та кредитну політику банків.

При дослідженні методів управління залученими ресурсами необхідно зауважити, що у практиці українських банків перевага надається ціновим методам, що визначає самостійність при встановленні ціни за депозитами комерційними банками, хоча зростання конкуренції змушує комерційні банки йти на витрати для реалізації маркетингової політики і розширення спектра банківських послуг з метою залучення потенційних клієнтів.

Зараз обсяг готівки на руках у населення є досить значним, і ті комерційні банки, які зможуть запропонувати індивідуальним вкладникам більший комплекс високоякісних послуг, отримають у власне розпорядження значні суми додаткових ресурсів. Розвиток таких послуг вимагає від банківських установ нових підходів до встановлення форм депозитних рахунків, упровадження нової техніки та технології ведення банківських операцій із застосуванням різноманітних засобів (чекових книжок, кредитних карток та ін.). Це дозволило б повніше задовільняти потреби клієнтів банку у різноманітних послугах, поліпшити якість обслуговування, підвищити зацікавленість фізичних осіб у розміщенні своїх коштів на поточних рахунках в банку і таким чином залучити нових вкладників.

Перспективним напрямом удосконалення депозитних операцій є розширення кола депозитних рахунків клієнтів з різноманітним режимом функціонування, що надаватиме вкладникам банку додаткові можливості з використання своїх коштів із прийнятним рівнем доходів [3].

У відносинах комерційних банків з різними групами клієнтів, як з фізичними особами, так і з юридичним, доцільно було б використовувати депозитні рахунки, що мають змішаний режим функціонування. Корисним щодо цього є досвід зарубіжних комерційних банків у застосуванні поврахунків. З одного боку, кошти, що зберігаються на таких рахунках, можуть використовуватися для здійснення платежів, а з іншого – вони є своєрідними фінансовими інвестиціями, що приносять їх власникам певні доходи.

З метою оптимізації депозитного портфеля та для забезпечення більшого надходження коштів на строкові та ощадні депозити можна рекомендувати спрощення режиму функціонування відповідних рахунків, тобто порядку зарахування коштів на вклади, видачі готівки та перерахування з депозитних рахунків. Слід більш широко застосовувати строкові вклади з додатковими внесками, а також скоротити обмеження на здійснення розрахунків із використанням коштів, що містяться на ощадних та строкових депозитах. У перспективі чітке розмежування різних видів депозитів – до запитання, строкових, ощадних – буде поступово зникати, що підтверджується досвідом комерційних банків розвинених країн, де все більше розширюється сфера застосування змішаних типів рахунків.

Ефективним методом додаткового залучення комерційними банками коштів на депозити може стати застосування комплексного обслуговування клієнтури. Крім традиційного кредитно-розрахункового та касового обслуговування, комерційні банки надаватимуть своїм клієнтам низку додаткових послуг. Постійне розширення діапазону послуг, зниження їх вартості, покращення якості кредитно-розрахункового та касового обслуговування, надання різноманітних консультацій сприятимуть збільшенню обсягів кредитних ресурсів банку, забезпечуючи йому належний рівень прибутковості при здійсненні активних операцій [3].

Найбільш простим способом для оцінки стану ефективного використання як депозитів, так і залученого капіталу в цілому може бути періодичне визначення банками коефіцієнта зв'язаності депозитів або залученого капіталу. Дані коефіцієнти повинні дорівнювати 1, що означає, що всі депозити банку і його залучені ресурси в цілому задіяні в обігу.

Отже, у статті визначено шляхи удосконалення депозитної політики комерційних банків. Депозитна політика повинна бути взаємопов'язаною із кредитною політикою і забезпечувати реалізацію останньої. Саме такий підхід може забезпечувати ліквідність, фінансову стійкість і одночасно прибутковість комерційного банку.

Наук. керієн. Рац О. М.

Література: 1. Дмитрієва О. А. Оптимізація депозитної діяльності комерційного банку // *Фінанси України*. – 2007. – №5. – С. 138 – 145. 2. Резнікова Н. В. Про специфіку фінансової кризи в Україні // *Персонал*. – 2008. – №11. – С. 49 – 55. 3. Олійник Д. Ресурсна база українських комерційних банків як джерело ліквідності // *Банківська справа*. – 2000. – №2. – С. 42 – 44.

СТРАТЕГІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Питання про впровадження в підприємства нових розробок дуже актуальне.

Розглядом даної тематики займалися багато вчених, такі, як Н. Мончев, І. Перлаки, В. Хартман, Е. Менсфілд, Р. Фостер, Б. Твіст, І. Шумпетер, Е. Роджерс та ін. Інноваційна діяльність (діяльність, спрямована на використання наукових досліджень і розробок для розширення й відновлення номенклатури й поліпшення якості виробленої продукції (товарів, послуг), удосконалювання технології їх виготовлення з наступним впровадженням й ефективною реалізацією на внутрішньому й закордонному ринках) є однією з основних сфер діяльності будь-якої фірми, тому що ефективність діяльності підприємства прямо залежить від конкурентоспроможності підприємства щодо інших фірм. Для того щоб бути конкурентоспроможним, підприємство постійно повинне вводити якісь нові розробки, нововведення щодо виробництва й факторів, які на нього впливають.

Тому питання про те, чи потрібно планувати інноваційну діяльність і взагалі діяльність компанії на довгострокову перспективу, саме по собі не стоїть. Ясно, що потрібно. Не ясно – як. Можна запросити фахівця, який розкладе все по полицях і окреслить перспективи діяльності фірми, скажімо, років на 2 – 3. Але таких людей не багато, коштують вони дуже дорого. Та й стратегічне планування є невід'ємною частиною процесу керування й не повинне розглядатися як одноразовий захід. Взагалі, планування – це динамічний і циклічно замкнутий процес. Отже, не слід забувати, що один раз складений стратегічний план не є на 100% законом, обов'язковим для виконання, а повинен у процесі перетворення в життя корегуватися відповідно до змінних умов навколо фірми й усередині неї.

Вибір стратегії є запорукою успіху інноваційної діяльності. Однак саме поняття інноваційна діяльність велике, тому що вводити інновації можна в різних областях підприємства: в керуванні персоналу, за використанням ресурсів, у виробництві продукції, у галузі економіки підприємства і т. д. Тому метою даної статті буде розгляд процесу (алгоритм) стратегії інноваційної діяльності в одній конкретній області, а саме в розробці й впровадженні нової продукції [1].

Процес розробки впровадження нової продукції на ринок можна розглядати таким, що складається з певних етапів, на кожному з яких потрібно приймати відповідні обґрунтовані рішення. Назвемо основні етапи інноваційного процесу: генерація ідей, відбір ідей, розробка задуму і його перевірка, економічний аналіз, розробка товару, пробний маркетинг, комерційна реалізація.

Розробка будь-якої інновації починається з генерації ідей постійного й систематичного пошуку можливостей створення нових товарів. Цей етап – опорний в інноваційному процесі. Для успішної діяльності на ринку підприємство повинне мати керувальний механізм, здатний використати будь-які ідеї, з якого б джерела вони не з'являлися.

На другому етапі розробки нових товарів є прагнення виробити як можна більшу кількість ідей. Мета наступних етапів – скоротити цю кількість, не втративши при цьому ні одної з цінних ідей.

Третій етап передбачає перевірку задуму, тобто апробування на відповідній групі цільових споживачів, яким представляють пророблені варіанти всіх задумів.

Потім іде етап економічного аналізу, що полягає в оцінці ділової привабливості товару й дозволяє вчасно усунути комерційно малоефективні варіанти із послуг, які ще залишилися після проходження через попередні етапи ідей.

П'ятий етап вважається найбільш тривалим і дорогим процесом, тому що він містить у собі такі пункти: конструювання товару (вибір типу і якості матеріалів, способу виробництва, можливих розмірів і кольорів виробу, установленні вартості й часу виробництва на одиницю продукції і т. д.), упакування товару, рішення про товарну марку, визначення позиції товару на ринку, перевірка відносини й використання.

На шостому етапі здійснюється пробний маркетинг. Мета цього етапу – оцінити продукцію й попередньо перевірити маркетингову діяльність у реальних умовах до початку повномасштабної реалізації продукції.

На останньому етапі здійснюється комерційна реалізація товару. На цьому етапі необхідно вирішити, коли, де, кому і як запропонувати свій новий товар на ринку [2].

Ось основні п'ять етапів, які необхідно пройти при розробці й впровадженні нової продукції. Алгоритм розробки й впровадження на перший погляд здається простим, однак найменші прорахунки серед перерахованих етапів спричиняють великий негативний вплив на діяльність підприємства (у найкращому разі – збиток, а в гіршому – банкрутство). Тому дуже важливо навчитися чітко планувати свою діяльність на майбутнє, а тим більш важливо, коли маєш справу з розробкою й

впровадженням нової продукції й результатами науково-дослідної діяльності, які важко прогнозувати. Тому цим повинні займатися люди всебічно розвинені й добре освічені, з розвинутою інтуїцією й гарною логікою.

Наук. керівн. Разінкова В. П.

Література: 1. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент: Учебник для вузов. – 5-ое изд. – СПб.: Питер, 2006. – 448 с. – Серия "Учебник для вузов". 2. Гамидов Г. С. Введение в системологию инноватики. – Махачкала: Дагпресс, 2000. – 354 с.

Шестакова З. В.

УДК 33676(075.8)

Студент 3 курсу
факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Успішний соціально-економічний розвиток України на шляху ринкових перетворень можливий за умови ефективного функціонування підприємств. Підвищення результативності їхньої діяльності забезпечує зростання економічного потенціалу держави і навпаки – виникнення кризових явищ на окремих підприємствах негативно відображається на економічній ситуації в цілому. За таких умов саме підприємства повинні стати у центрі подальших економічних реформ з метою створення функціонально ефективною, стратегічно зорієнтованою та демократичною економіки. Шлях до досягнення цієї мети лежить через ефективне планування фінансової діяльності підприємства.

Дана тема є дуже актуальною, тому що саме планування є основою успішної та ефективною роботи підприємства. Процесом досягнення деякої конкретної мети необхідно керувати, тому що результат і, відповідно, успіх не може прийти мимоволі. Планування майбутньої діяльності допомагає понизити кількість проблем, що виникають у ході роботи.

Фінансовий план – це документ, в якому відображаються фінансова стратегія і способи її реалізації, що забезпечує прибутковість, платоспроможність і фінансову стійкість підприємства, а в цілому – збільшення доходів власника.

Класифікація типів фінансових планів різними авторами дається по-різному: довгостроковий і короткостроковий (В. В. Ковальов); стратегічний, тактичний і оперативний (І. А. Бланк); стратегічний, перспективний, комплексний, поточний оперативний (І. Т. Балабанов) і т. п.

Виходячи з вищесказаного, мета даного наукового дослідження полягає в методологічному обґрунтуванні та узагальненні принципів фінансового планування та аналіз існуючих методів планування фінансових показників. Предметом даного дослідження є методологія планування фінансових показників.

Сферою фінансового планування є практично всі операції, що здійснюються з використанням грошей, а в деяких випадках і без них.

Підходячи до викладення основного матеріалу, необхідно сформулювати основні технологічні принципи фінансового планування.

Принцип відповідності полягає в тому, що придбання поточних активів (обігових коштів) слід планувати переважно за рахунок короткострокових джерел.

Принцип постійної потреби в робочому капіталі (власних обігових коштах) зводиться до того, що в прогнозованому балансі підприємства сума обігових коштів підприємства повинна перевищувати суму його короткострокових заборгованостей, тобто не можна планувати "слабо ліквідний" баланс підприємства. Даний принцип має яскраво виражений прагматичний сенс – певна частина обігових коштів підприємства повинна фінансуватися з довгострокових джерел (довгострокової заборгованості і власного капіталу). У цьому випадку підприємство має менший ризик випробувати дефіцит обігових коштів.

Принцип надлишку грошових коштів припускає в процесі планування "не обнуляти" грошовий рахунок, а мати деякий запас грошей для забезпечення надійної платіжної дисципліни в тих випадках, коли який-небудь з платників прострочить порівняно з планом свій платіж. У тому випадку, коли в реальній практиці сума грошей підприємства стає надмірно великою (вище за деяке порогове значення), підприємство може вдатися до покупки високоліквідних цінних паперів [1].

При плануванні фінансових показників можуть застосовуватися такі методи: нормативний, розрахунково-аналітичний, балансовий, метод оптимізації планових рішень, економіко-математичне моделювання.

© Шестакова З. В., 2009

Суть нормативного методу планування фінансових показників полягає в тому, що на основі наперед встановлених норм і техніко-економічних нормативів розраховується потреба господарюючого суб'єкта у фінансових ресурсах і в їх джерелах. Такими нормативами є ставки податків, ставки тарифних внесків і зборів, норми амортизаційних відрахувань, нормативи потреби в обігових коштах та ін.

Розрахунково-аналітичний метод планування фінансових показників полягає в тому, що на основі аналізу досягнутої величини фінансового показника, що приймається за базу, й індексів його зміни в плановому періоді розраховується планова величина цього показника. Даний метод планування широко застосовується в тих випадках, коли відсутні техніко-економічні нормативи, а взаємозв'язок між показниками може бути встановлений побічно, на основі аналізу їх динаміки і зв'язків.

Особливість балансового методу планування фінансових показників полягає в тому, що шляхом побудови балансів досягається ув'язка наявних фінансових ресурсів і фактичної потреби в них. Балансовий метод застосовується, перш за все, при плануванні розподілу прибутку та інших фінансових ресурсів, плануванні потреби надходжень засобів до фінансових фондів – фонд накопичення, фонд споживання та ін.

Суть методу оптимізації планових рішень полягає в розробці декількох варіантів планових розрахунків, з тим щоб вибрати з них найбільш оптимальний. Власне прогнозування здійснюється в ході імітаційного моделювання, коли при розрахунках варіюють темпами зміни базового показника і незалежних чинників, а його результатом є побудова декількох варіантів прогнозованої звітності.

Фінансове планування вимагає широкого використання економіко-математичного моделювання разом з методами планування фінансових показників, що раніше застосовувалися. Економіко-математичне моделювання дозволяє знайти кількісний вираз взаємозв'язків між фінансовими показниками і чинниками, що їх визначають [2].

У висновку можна відзначити, що інтерес до методів і управління проектами рік від року все зростає. Це обумовлено, по-перше, тим, що методологія управління проектами дозволяє реалізувати підхід до проекту як до системи, що передбачає не тільки формування рішень з розвитку потенціалу системи, але й забезпеченню їх здійснення. По-друге, дозволяє при розробці складних систем різного призначення ефективно розпоряджатися виділеними на реалізацію проекту ресурсами, враховуючи при цьому такі чинники, як витрати, вартість, прибуток, ризик.

Наук. керівн. Разінкова В. П.

Література: 1. Бланк І. А. Фінансовий менеджмент. – К.: Ніка-Центр, Ельга, 2001. – 528 с. 2. Шеремет А. Д. Методика фінансового аналізу / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулін. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 75 с. 3. Маркова В. Д. Стратегический менеджмент / В. Д. Маркова, С. А. Кузнецов – М.: ИНФРА-М, 1999. – 288 с. 4. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств. – К.: КНЕУ, 1999. – 396 с.

УДК 338.24

Мирна І. О.

Студент 3 курсу
факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ

АНАЛІЗ ВПЛИВУ МОТИВАЦІЇ НА РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ

Мотивація посідає провідне місце в структурі особистості і є одним із основних понять, що використовуються для пояснення рушійних сил поведінки.

Метою роботи є виявлення залежності мотивації від труднощів завдання, а також з'ясування взаємозв'язку сил мотивації й емоцій.

Вивченню даної проблеми приділяли увагу такі вчені: Абрахам Маслоу, Фредерік Герцберг, Девід Мак Клелланд, В. Врум, Л. Портер, С. Лоупер та багато інших.

Слово "мотивація" уперше вжив Артур Шопенгауер у статті "Чотири принципи достатньої причини". Згодом цей термін почали використовувати багато психологів для пояснення причин поведінки людини.

Професійна мотивація – це необхідний для продуктивного виконання прийнятих рішень і запланованих робіт процес стимулювання людини або груп людей до діяльності, спрямованих на досягнення цілей організації [1, с. 113].

© Мирна І. О., 2009

Мотив – це те, що спонукає діяльність людини, заради чого вона відбувається. Мотивом можуть бути потреби, інтереси, емоції, установки, ідеали.

Мотив може бути або зовнішнім, або внутрішнім залежно від ставлення людини до діяльності. Зовнішній мотив сформований впливом, здійснений на людину іншими людьми або обставинами, а внутрішній – вироблений свідомо нею самою для досягнення поставленої мети внаслідок виконання певної діяльності.

Серед характеристик мотиву – його сила. Вона впливає не тільки на актуальний рівень людини, а й на успішність прояву цієї активності, зокрема на ефективність діяльності.

В аналізі проблеми мотивації актуальні такі питання:

1. Чи приводить високий рівень мотивації до високих досягнень?
2. Чи варто залучати додаткові мотиви (створювати ситуації змагання, актуалізувати почуття відповідальності тощо) для поліпшення рівня досягнень?

3. Хто краще виконуватиме діяльність: високомотивована людина або середньомотивована?

Менеджери повинні постійно обмірковувати можливі способи поліпшення роботи і мотивації персоналу. Важливу роль тут відіграє те, що навіть малоефективні, а іноді й просто показові, проекти необгрунтовано привертають загальну увагу багатьох службовців.

Час є надзвичайно важливим чинником в усіх видах роботи. Якщо людина не має досить часу для якісного виконання обов'язків, вона буде вважати, що на неї не варто витратити зусиль. Доручення заздалегідь дає працівникам значну автономію у виборі часу роботи. У них з'являється можливість розставляння пріоритетів, планування діяльності з обліком своїх схильностей, а, отже, одержувати більше задоволення.

Темп виконання роботи також істотно впливає на мотивацію. Тому менеджер повинний прагнути до зниження монотонності напівавтоматичних процесів, надаючи працівникам свободу у виборі темпу. Якщо ж це не можливо і темп цілком задається машиною, необхідно ввести систему буферних нагромаджувачів.

Рівень мотивації, за якого діяльність виконується максимально успішно, називається оптимумом мотивації. Оптимум (оптимальний рівень) мотивації не обов'язково є середнім показником її сили.

А. Ліндслей довів, що коли мотивація стає надмірною, ефективність людини погіршується, з'являються ознаки дезорганізації й ослаблення самоконтролю.

М. Даффі встановила, що результати людей, які були надмірно напружені (напруга вимірювалася за допомогою динамографа), виявилися гіршими. Вона знову висловила думку про існування оптимуму напруги, що залежить від завдання й індивідів. З посиленням мотивації підвищується якість виконання, але до певної межі: якщо вона занадто велика, виконання погіршується [2, с. 117].

Для здійснення запланованої діяльності необхідна достатня мотивація, коли людина, з одного боку, зацікавлена в досягненні мети, а з іншого – відчуває в собі сили для активної роботи під час руху до бажаного.

За низької мотивації людина зберігає здатність до очікування активності, але втрачає інтерес до результату, що знижує успішність її роботи.

Коли мотивація занадто сильна, зацікавленість у результаті праці й пов'язанню з цим додатковому заохоченні або відсутності покарання призводить до того, що на фізіологічному рівні в людини надмірно активізуються емоції (тривога, занепокоєння, страх перед покаранням або ж нестримне бажання винагороди, що затьмарює розум). Емоції, у свою чергу, спричиняють надлишкове нервово напруження, яке завжди негативно впливає як на якість діяльності, так і на час її виконання, причому в гірший бік.

Тобто, переживаючи за те, щоб виконати завдання якнайкраще, встигнути все вчасно, не підвести інших людей, одержати привабливу винагороду або уникнути чогось неприємного, людина вже не може цілком сконцентруватися на діяльності, навіть якщо вона їй добре знайома, якщо вона виконувала її багаторазово успішно [3, с. 49].

Емоції спричиняють нервово перенапруження, значно знесилюють людину, позбавляють її елементарної фізичної сили, необхідної для виконання завдання на належному рівні, що призводить до швидкої перевитрати енергії, стану безсилля, що посилює нервозність.

Надлишкова мотивація (перемотивація), яка повинна начебто стимулювати людину на досягнення "поставленої планки", фактично через виконання занадто сильної напруги й, отже, небажаних емоційних проявів істотно розбалансовує діяльність і поведінку, погіршуючи самопочуття й знижуючи ефективність роботи.

Оптимум мотивації залежить від рівня складності завдань:

1. Для виконання легких завдань оптимальною буде сильніша мотивація.
2. Для складних завдань адекватною є слабка мотивація.

Відповідно, у разі виконання легкої діяльності більша сила мотивації не викликає порушень емоцій і дій, але така небезпека існує при виконанні складних завдань. Якщо для важкого завдання запропонувати сильну мотивацію, то, напевно, незабаром виникне перенапруження, хвилювання, стрес і, як наслідок, дезорганізація діяльності, погіршення її якості.

Ієркс і Додсон сформулювали цю закономірність так: "У разі важкого завдання досягається за слабкої мотивації, а для легкого завдання він відповідає сильній мотивації. Для легкого завдання надлишкова мотивація не викликає порушення поведінки, але така можливість виникає у разі важких завдань". Такі ж результати були отримані Хаммесом і Броджерстом. Інші дослідження засвідчили, що потреба у значних витратах, спричиняє погіршення виконання [4, с. 280].

З дослідження рівня досягнень відомо, що успіх і невдача розцінюються як такі тільки стосовно завдань середньої складності; досягнення чогось, що є занадто простим, не розглядається як успіх, а невдача в досягненні занадто складного не переживається як невдача. Якщо досягнення мети стає згодом дедалі простішим, то стимул до досягнення поступово зменшується, поки зовсім не зникне, хоча умови середовища залишаються незмінними. Те ж саме відбувається, коли щонебудь залишається недосяжним [5, с. 86].

Таким чином, зазначимо, що мотив – це опрeдмeтнeнa пoтpeбa. Розробка механізму мотивації до успішної праці й підвищення професіоналізму не повинні здійснюватися за шаблоном. Найбільша продуктивність праці, за однакових умов, досягається у разі виявлення індивідуальних мотивів співробітників.

Наук. керівн. Яковенко К. В.

Література: 1. Афонин А. С. Основы мотивации труда. – К.: МЗУУП, 1999. – 208 с. 2. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. – СПб.: Питер, 2000. – 312 с. 3. Заток С. Психология мотивации. – К.: Эльга-Н, 2001. – 223 с. 4. Хекхаузен Х. Психология мотивации достижения. – СПб.: Речь, 2001. – 305 с. 5. Фресс П. Экспериментальная психология / П. Фресс, Ж. Пиаже. – М.: Прогресс, 2001. – 322 с.

УДК 658.012.32

Ліщинська І. В.

Студент 3 курсу
факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ

УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Актуальність дослідження полягає в тому, що на даний момент управління персоналом і його ефективною діяльністю на підприємстві – одна з найважливіших складових загального підвищення ефективності виробництва.

Метою цієї роботи є виявлення причин низької зацікавленості в розвитку персоналу як роботодавців, так й працівників в Україні та вирішення існуючих питань.

Розглядом питання розвитку персоналу займались багато вчених і науковців як зарубіжних (Дж. Грейсон, К. О'Делл, В. Д. Шапіро), так і вітчизняних – А. Яновський, Б. Данилишин, В. Куценко, В. Савченко, В. Супян, Т. Петрова, Л. Щербак, А. Муравйова та ін.

Люди є основою будь-якої організації. Формування трудового колективу – важливий і відповідальний момент в житті будь-якої організації, від якості якого залежить майбутнє створюваного підприємства. Трудовий колектив формується під керівництвом організатора трудового процесу – підприємця, а також на основі міжособистісних взаємин.

Управління персоналом – це сукупність цілеспрямованих дій керівного складу, організації і структурних підрозділів з керівництва підлеглими, спрямованих на досягнення поставлених загальних і специфічних цілей фірми [1].

Використання персоналу становить комплекс заходів, спрямованих на забезпечення умов для ефективною реалізації творчого, фізичного і трудового потенціалу працівників.

Використання персоналу повинно відповідати цілям організації, не ігнорувати інтереси працівників і дотримуватись законів про працю. Раціональне використання персоналу має забезпечити:

оптимальну зайнятість працівників і стабільне та рівномірне їх завантаження протягом робочого періоду (тижня, місяця);

відповідність трудового потенціалу працівників вимогам робочого місця, посади;

періодичну зміну одного робочого місця на інше з метою забезпечення різноманітності виконуваних робіт і можливості гнучкого маневрування в процесі виробництва;

максимальну можливість виконання на робочому місці різних операцій, чергуючи навантаження різних груп м'язів людини [2].

Збалансованість кількості робочих місць і кількості працівників досягається правильним їх розміщенням і внутрішньоорганізаційною мобільністю працівників.

Оцінка реального працівника, його трудового потенціалу дозволяє диференційовано підходити до включення його в систему зайнятості, розміщення в певних підрозділах.

Слід пам'ятати, що праця виконує основну функцію матеріального забезпечення життя людини, вона, як правило, є основним джерелом її доходу. З трудовою діяльністю пов'язаний не тільки дохід, а й можливість розвитку, самореалізації працівників. Праця формує соціальний статус людини.

© Ліщинська І. В., 2009

Отже, щоб успішно розвиватись, організація повинна управляти набором, навчанням, оцінкою, винагородами персоналу, тобто створювати, удосконалювати методи, процедури, програми організації цих процесів. У сукупності й єдності методи, процедури, програми становлять систему управління персоналом [3].

Що таке ефективність?

Отже, коли рішення проводити оцінку вже ухвалене, всі підготовчі заходи позаду, давайте ще раз зупинимося і задамося питанням: "Що ж ми вимірюємо і чому?". Або, простіше кажучи, що протягом процесу оцінки співробітників або кандидатів послужить для нас критерієм, завдяки якому ми зможемо однозначно сатверджувати, ефективна людина чи ні? Як вважає відомий баскетболіст, пере-силювати складнощі і досягти успіху йому допомогли неточні кидки, які не досягли цілі. Це його критерій ефективності, виражений в кількісних показниках.

Тобто можна припустити, що існувала якась критична кількість неточних кидків, коли Майкл Джордан міг сказати, що був успішний в грі. І, у протилежному разі, коли критична маса непопадань перевалювала за це число, команда програвала матч, і він розумів, що неуспішний [4].

Інша ситуація більш наближена до наших реалій. Давайте представимо секретаря компанії, пов'язаної з обслуговуванням клієнтів. Наприклад, рекламного агентства. Для самого секретаря і керівництва організації необхідно знайти зрозумілий і вимірний критерій ефективності його роботи. Це може бути кількість прийнятих люб'язним тоном дзвінків від клієнтів. Таким чином, якщо дівчина спілкується по телефону зі 100 клієнтами ввічливо і приділяє цьому аспекту своєї роботи увагу, в рекламне агентство з готовністю співробітничати і дізнатися більше звернеться не 5 клієнтів, а 20. Тому кількість прийнятих ввічливим тоном дзвінків безпосередньо говоритиме про ефективність секретаря. І керівництво зможе зробити висновок, що цей співробітник ефективний на даній посаді [5].

На прикладах видно, що ефективність – це характеристика використання трудових ресурсів, яка вимірюється як відношення об'єктивних результатів, досягнутих співробітниками, до витрат на їх зміст і забезпечення компанією.

У кожному з розглянутих прикладів були наведені критерії оцінки, за допомогою яких можна судити про те, ефективна людина в своїй роботі чи ні. У першому випадку, це кількість неточних кидків у корзину, у другому – дзвінки від клієнтів, прийняті секретарем люб'язним тоном.

Очевидно, що при проведенні регулярних оцінок персоналу в компанії виникає потреба створювати і уніфікувати критерії оцінки ефективності. Це ключові показники ефективності.

З уведенням в організації критеріїв оцінки ефективності для співробітників не тільки стає зрозумілою схема досягнення цілей, але й компанія отримує достатньо простий та зрозумілий інструмент втілення своїх стратегічних планів на кожному з рівнів в організації. Адже залежно від того, які цілі прагне досягти керівництво компанії, можна міняти оцінки ефективності для своїх працівників, щоб вони досягли бажаних результатів.

Є методи оцінки, де оцінюються тільки результати, досягнуті за ключовими показниками ефективності, або, наприклад, тільки рівень розвитку компетенції людини, але частіше застосовуються більш ємкі або розширені підходи, що дозволяє говорити про більшу їх ефективність.

Кажучи про методи оцінки і їх різноманітність, важливо не випускати з уваги ключові показники для HR-менеджера, який проводить оцінку, – ступінь надійності результатів [6].

Найнадійнішим на сьогоднішній день є такий метод оцінки, як центр оцінки. Він був узятий на озброєння бізнес-організаціями, і практично кожна велика міжнародна компанія застосовує цей метод для оцінки персоналу.

Ефективне функціонування будь-якої організації визначається, насамперед, ступенем розвитку її персоналу. В умовах сучасного швидкого старіння теоретичних знань, вмінь та практичних навичок спроможність організації постійно підвищувати фаховий рівень своїх працівників є одним із найважливіших факторів забезпечення конкурентоспроможності її на ринку, оновлення і зростання обсягів виробництва товарів чи надання послуг [7].

Отже, розвиток персоналу – це проведення заходів, що сприяють повному розкриттю особистого потенціалу працівників і зростанню їх здатності робити внесок у діяльність організації [8].

Наук. керіен. Разінкова В. П.

Література: 1. Пилипенко А. А. Менеджмент: Підручник / А. А. Пилипенко, І. П. Оленко. – Харків: ВД "ІНЖЕК", 2005. – 456 с. 2. Кіндрацька Г. І. Стратегічний менеджмент: Навч. посібн. – К.: Знання, 2006. – 366 с. 3. Гавкалова Н. Л. Соціально-економічний механізм ефективності менеджменту персоналу: методологія та концепція формування: Наук. вид. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2007. – 400 с. 4. Зінь Є. А. Планування діяльності підприємств: Підручник / Є. А. Зінь, Ю. В. Соболев. – Одеса: Маяк, 2005. – 722 с. 5. Андрушкін Б. М. Основи менеджменту: Навч. посібн. – Львів: Світ, 2006. – 272 с. 6. Олійник С. У. Менеджмент: Навч. посібн. – Харків: Проза, 2000. – 176 с. 7. Афанасьєв М. В. Основи менеджменту: Навч.-метод. посібн. / М. В. Афанасьєв, Л. Г. Шемаєва, В. С. Верлока. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 328 с. 8. Цигилик І. І. Роль аналізу фінансової діяльності підприємства у системі стратегічного управління / І. І. Цигилик, О. М. Бойчук // Економіка, фінанси, право. – 2006. – №7. – 60 с. 9. Гріфін Р. Основи менеджменту: Підручник / Р. Гріфін, В. Яцура; [Наук. ред.: В. Яцура, Д. Олесевич. – Львів: Бак, 2001. – 624 с. 10. Циба Т. Є. Особливості і механізм стратегічного планування// Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №2(56). – 70 с.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Ефективність управління в умовах ринкової економіки є одним з визначних чинників економічного успіху підприємства. Воно покликане забезпечити сприятливе середовище, в якому реалізується трудовий потенціал, розвиваються особисті здібності, люди отримують задоволення від виконаної роботи і суспільне визнання своїх досягнень. Отже важливе значення управління персоналом на підприємстві обумовлює актуальність теми даного дослідження.

Означена проблема досліджувалась такими науковцями, як І. Ю. Бондар, С. Ф. Покропивний, І. Г. Устінова, І. О. Будіщева, А. Н. Михайлова та ін. Оскільки питання управління персоналом підприємства є досить актуальним і на сьогодні, воно потребує більш глибокого та детального вивчення.

Метою статті є аналіз особливостей формування системи управління персоналом на підприємстві.

Управління персоналом – надзвичайно складний, специфічний процес планування, підбору, підготовки, оцінювання та безперервного навчання працівників, спрямований на раціональне використання їх та підвищення продуктивності праці.

Головна мета управління персоналом – поєднання ефективного навчання персоналу, підвищення кваліфікації та трудової мотивації, спрямованих на розвиток здібностей працівників заради розв'язання завдань, що стоять перед підприємством та його підрозділами. Термін "персонал" об'єднує весь трудовий колектив підприємства. До персоналу належать усі працівники, які виконують виробничі та управлінські операції. Якщо виходити з такого визначення персоналу, то воно є синонімом поняття працівники [1, с. 178].

Перспективи ефективності управлінської праці пов'язані з підвищенням ролі таких ресурсів, як знання та здібності. Збільшення останніх є одним із пріоритетних напрямів діяльності підприємства. П. Друкер вважав: "Ефективність – це не дар Божий, а ефективних особистостей від природи просто не існує. Ефективність – це щось подібне до звички, набору практичних методів, яких завжди можна навчитися, завчивши їх як таблицю множення".

Мета концепції управління персоналом – створення системи, що ґрунтується, в основному, не на адміністративних методах, а на економічних стимулах і соціальних гарантіях, орієнтованих на зближення інтересів працівника з інтересами підприємства в досягненні високої продуктивності праці, підвищенні ефективності виробництва, одержання найвищих економічних результатів діяльності підприємства [2, с. 200].

Аналіз зарубіжного досвіду свідчить, що керівник служби управління персоналом підприємства має широкі повноваження, є членом правління акціонерного товариства, активно впливає на кадрову політику підприємства. Ефективність управління персоналом є одним з визначних чинників економічного успіху підприємства. Воно покликане забезпечити сприятливе середовище, в якому реалізується трудовий потенціал, розвиваються особисті здібності, люди отримують задоволення від виконаної роботи і суспільне визнання своїх досягнень. У сфері управління кадрами відбувається послідовне зміщення акцентів від технологічних підходів, які регламентуються змістом трудового процесу до цілісного, системного підходу, в основі якого – довготривалий розвиток трудового потенціалу працівників. Це змістовно змінює "управління персоналом" від простого оперативного рішення проблем, що виникають, до визначення майбутніх потреб людей і розвитку їх трудового потенціалу [3, с. 124].

У наш час вкрай необхідна система підготовки і перепідготовки працівників, система центрів управління персоналом, оскільки в країні практично немає спеціальних вищих навчальних закладів, які б готували фахівців даного профілю. Залишається питання підвищення продуктивності праці, оскільки цей показник в Україні значно нижчий ніж в країнах з розвинутою ринковою економікою. Рівень продуктивності праці значною мірою залежить від рівня підготовки кадрів.

Наук. керівн. Ріпка Д. О.

Література: 1. Бермен А. Д. Совершенствование Экономических методов управления. – М., 2000. – 578 с. 2. Бондар І. Ю. Планування виробничої програми підприємства та ресурсне обґрунтування: Навч. посібн. – К.: ХНЕУ, 2000. – 222 с. 3. Лукичева Л. И. Управление персоналом: курс лекций: практ. занятия / Под ред. Ю. П. Анискина. – М.: Омега- Л, 2004. – 300 с.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ

АНАЛИЗ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ОБОСНОВАНИЯ УПРАВЛЕНЧЕСКИХ И ХОЗЯЙСТВЕННЫХ РЕШЕНИЙ

Победа не разовая, не случайная, а как закономерный итог постоянных и грамотных усилий фирмы — зависит от конкурентоспособности товаров и услуг фирмы, то есть от того, насколько они лучше по сравнению с аналогами — продукцией и услугами других фирм [1 – 5].

В чем же сущность этой категории рыночной экономики и почему она при всех стараниях любой фирмы не может быть жестко гарантирована? Обычно под конкурентоспособностью товара понимают некую относительную интегральную характеристику, отражающую его отличия от товара-конкурента и, соответственно, определяющую его привлекательность в глазах потребителя. Но вся проблема заключается в правильном определении содержания этой характеристики. Все заблуждения начинаются именно здесь. Большинство новичков сосредотачивается на параметрах товара и затем для оценки конкурентоспособности сопоставляет между собой некоторые интегральные характеристики такой оценки для разных конкурирующих товаров. Нередко эта оценка просто-напросто охватывает показатели качества, и тогда (нередкий случай) оценка конкурентоспособности подменяется сравнительной оценкой качества конкурирующих аналогов. Практика же мирового рынка наглядно доказывает неверность такого подхода. Более того, исследования многих товарных рынков однозначно показывают, что конечное решение о покупке только на треть связано с показателями качества товара. А другие две трети? Они связаны со значительными и достаточно весомыми для потребителя условиями приобретения и будущего использования товара. Чтобы полнее понять сущность проблемы, вычленим несколько важных следствий этого положения.

Конкурентоспособность включает три основные составляющие. Одна из них жестко связана с изделием как таковым и в значительной мере сводится к качеству. Другая связана как с экономической созданием сбыта и сервиса товара, так и с экономическими возможностями и ограничениями потребителя. Наконец, третья отражает все то, что может быть приятно или неприятно потребителю как покупателю, как человеку, как члену той или иной социальной группы и т. д.

Покупатель — главный оценщик товара. А это приводит к очень важной в рыночных условиях истине: все элементы конкурентоспособности товара должны быть настолько очевидны потенциальному покупателю, чтобы не могло возникнуть малейшего сомнения или иного толкования в отношении любого из них. Как известно, каждый рынок характеризуется "своим" покупателем. Поэтому изначально неправомерна идея о некой абсолютной, не связанной с конкретным рынком, конкурентоспособности.

Базой оценки конкурентоспособности является исследование потребностей покупателя, требований рынка.

Результаты оценки конкурентоспособности используются для выработки вывода о ней, а также для выбора путей оптимального повышения конкурентоспособности продукции для решения рыночных задач.

В результате оценки конкурентоспособности продукции могут быть приняты следующие решения:

- изменение состава, структуры применяемых материалов (сырья, полуфабрикатов), комплектующих изделий или конструкции продукции;
- изменение порядка проектирования продукции;
- изменение технологии изготовления продукции, методов испытаний, системы контроля качества изготовления, хранения, упаковки, транспортировки, монтажа;
- изменение цен на продукцию, цен на услуги, по обслуживанию и ремонту, цен на запасные части;
- изменение порядка реализации продукции на рынке;
- изменение структуры и размера инвестиций в разработку, производство и сбыт продукции;
- изменение структуры и объемов кооперационных поставок при производстве продукции и цен на комплектующие изделия и состава выбранных поставщиков;
- изменение системы стимулирования поставщиков;
- изменение структуры импорта и видов импортируемой продукции.

Принципы и методы оценки конкурентоспособности могут быть использованы для обоснования принимаемых решений при:

- комплексном изучении рынка и выборе направлений коммерческой деятельности предприятия;
- разработке мероприятий по повышению конкурентоспособности продукции;
- оценке перспектив продажи конкретных изделий и формировании структуры продаж;
- разработке предложений по развитию производственного потенциала предприятия;
- контроле качества продукции;
- установлении цен на продукцию;
- отборе продукции при покупке через тендеры и торги;
- аттестации продукции;
- подготовке технических заданий по созданию новых образцов продукции;
- решении вопроса о включении в экспортную программу и снятии продукции с экспорта, либо ее модернизации;
- подготовке информации для рекламы продукции;
- решении вопроса о целесообразности патентования и поддержания патента в действии;
- разработке мероприятий по стимулированию разработчиков и поставщиков.

В заключение отметим, что конкурентоспособность — не показатель, уровень которого можно вычислить для себя и для конкурента, а потом победить. Прежде всего — это философия работы в условиях рынка, ориентирующая на: понимание нужд потребителя и тенденций их развития; знание поведения и возможностей конкурентов; знание состояния и тенденций развития рынка; знание окружающей среды и ее тенденций; умение создать такой товар и так довести его до потребителя, чтобы потребитель предпочел его товару конкурента.

Научн. рук. Разинкова В. П.

Литература: 1. Азоев Г. Л. Конкуренция: Анализ, стратегия, практика. — М.: Центр экономики и маркетинга, 1996. — 270 с. 2. Василенко В. А. Стратегічне управління: Навч. посібн. / В. А. Василенко, Т. І. Ткаченко. — К.: ЦУЛ, 2003. — 396 с. 3. Друкер П. Ф. Задачи менеджмента в XXI веке: Учебн. пособ. / Пер. с англ. — М.: Изд. дом "Вильямс", 2000. — 272 с. 4. Иванов И. М. Менеджмент корпорации: Учебник. — М.: ИНФРА-М, 2004. — 368 с. 5. Клаус Вацлав. Десять заповітів для економіки XXI ст. — К., 2000.

УДК 658.14/17

Гончарук Д. М.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИВАННЯ ПРОЄКТІВ У ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

У сучасних умовах актуальність подальшої наукової розробки проблем економічного обґрунтування інвестицій значно зростає. Це пояснюється зміною загальних соціально-економічних умов, незадовільним станом інвестиційної діяльності в Харківському регіоні — необхідністю більш ефективного використання його наявного потенціалу.

Дослідженню проблеми управління інвестиційною діяльністю присвячено ряд робіт таких вітчизняних і закордонних вчених: А. Андрейчинкова, І. Бланка, П. Бергера, Г. Бірмана, Л. Гітмана, В. Гріньової, Б. Губського, М. Джона, О. Іванілова, М. Крейніна, Л. Крившица, Ю. Кроля, І. Ліпсіса, А. Мертенса, О. Новікової, В. Онікієнко, А. Пересади, В. Шарпа, О. Ястремської та ін.

Мета полягає у необхідності вирішення теоретичних та методичних питань щодо класифікації інвестицій, визначення поняття готовності Харківського регіону до впровадження пропозицій інвестиційних проєктів і проведення їхньої кількісної оцінки, розрахунків економічної ефективності проєктних рішень, об'єднання переваг суб'єкта підприємницької діяльності із заходами проєкту на основі комплексного підходу до процесу економічного обґрунтування інвестицій. Недостатній рівень дослідження цих питань, їх актуальність, теоретичне та практичне значення зумовили необхідність проведення дослідження, його мету і завдання.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

дослідити сучасний зміст економічної категорії "інвестиції", визначити та класифікувати основні фактори впливу на неї в умовах трансформаційної економіки;

дослідити існуючі методи оцінки економічної ефективності інвестиційних проєктів, виявити їхні переваги і недоліки і на цій основі запропонувати головні складові аналізу ефективності процесу інвестиційного проєктування;

© Гончарук Д. М., 2009

визначити методичні засади ефективності інвестиційних проектів з урахуванням фінансової, економічної, організаційної, соціальної та екологічної складових.

Об'єктом дослідження є процес, який відображає соціальні аспекти інвестиційної діяльності Харківського регіону.

Предметом дослідження є теоретичні та методичні аспекти управління інвестиційною діяльністю Харківського регіону з урахуванням його соціальної політики.

Інвестиції – одна з найбільш часто використовуваних в економічній системі категорій як на макро-, так і на мікрорівнях. Однак, незважаючи на виключну увагу дослідників до цієї ключової економічної категорії, наукова думка досі не виробила універсального визначення інвестицій, яке відповідало б потребам як теорії, так і практики, а також було б адекватним з позицій конкретного суб'єкта їх здійснення – держави, підприємства, домогосподарства тощо [1].

Інвестиції сприяють вирішенню організаціями багатьох важливих завдань, серед яких можна виділити такі:

розширення існуючої підприємницької діяльності;

придбання нових виробництв;

диверсифікованість бізнесу за рахунок освоєння нових областей і напрямків [2].

Прийняття рішень інвестиційного характеру ускладнюється поруч факторів (рисунком).

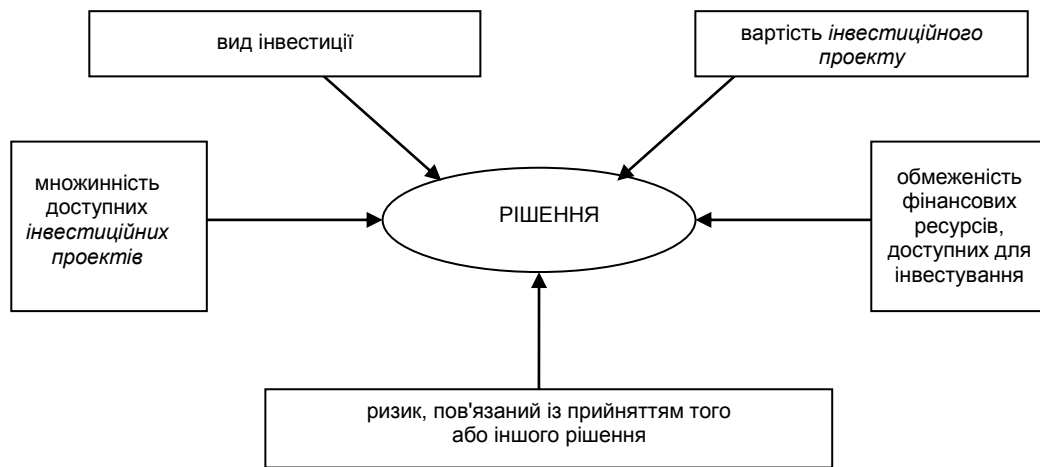

Рис. Фактори, які впливають на прийняття рішення інвестиційного характеру [2]

Завдяки цілеспрямованим зусиллям Харківської обласної ради та Харківської обласної державної адміністрації стало помітним поживлення інвестиційної діяльності в регіоні. Темпи зростання інвестицій в економіку регіону, починаючи з 2001 р. відчутно підвищувалися. Основним джерелом інвестицій є власні кошти підприємств і організацій, які протягом останніх років становлять 70 – 75% від загального обсягу інвестицій. Решта – це кошти державного та місцевих бюджетів, зовнішні інвестиції, банківські інвестиції та ін. [3].

Питома вага інвестицій в основний капітал (капітальних вкладень) в Харківській області за видами економічної діяльності в загальному обсязі інвестицій становить:

транспорт – 21,9%;

обробна промисловість – 18,6%;

операції з нерухомістю, здавання під найм та послуги юридичним особам – 14,7%;

будівництво – 14,0%;

добувна промисловість – 7,7%;

виробництво електроенергії, газу та води – 6,8%;

сільське господарство, мисливство та лісове господарство – 4,7%;

освіта – 2,9%;

оптова та роздрібна торгівля – 2,8%;

фінансова діяльність – 2,7%;

готелі та ресторани – 0,2% [4].

Ураховуючи викладене вище, для активізації інвестиційної діяльності в Харківській області місцевим органам самоврядування і державної влади потрібно:

зменшити адміністративний тиск і підвищити якісний рівень регулювання підприємницької діяльності;

усунути неоднозначність трактування нормативно-правових актів щодо функціонування суб'єктів підприємницької діяльності регіону;

опанувати у практичній діяльності вдосконалену нормативну базу з питань реалізації прав власності;

у контексті адміністративної реформи – забезпечити публічність і прозорість прийняття рішень органами місцевого самоврядування й державної влади та в результаті подолати бюрократизм і прояви корупції;

всіляко сприяти впровадженню ефективних методів корпоративного управління;

сприяти розвитку регіональних ринків капіталу, в першу чергу, банківського сектора, фондового ринку та ринку страхових послуг регіону;
забезпечити стабільність регіонального політичного середовища;
активізувати роботу зі створення позитивного іміджу Харківського регіону як в Україні, так і за кордоном [5].

Аналіз практики іноземного інвестування в регіонах України свідчить, що при прийнятті рішення стосовно доцільності інвестування інвестори враховують:

- розміщення об'єкта інвестування поблизу основних ринків;
- легкість доступу до сировини та робочої сили;
- наявність розвинутої транспортної інфраструктури;
- забезпеченість об'єкта інженерними комунікаціями;
- наявність розвинутої системи сучасних видів зв'язку;
- конкурентоспроможність товарів і послуг, які надаватиме об'єкт інвестування;
- знання ринків збуту;
- соціально-політичну стабільність у регіоні;
- наявність робочої сили, яка не потребує спеціальної підготовки;
- сприятливість екологічної ситуації [6].

Таким чином, інвестиції є вкладенням капіталу в усіх його формах у різноманітні об'єкти (інструменти) його господарської діяльності з метою отримання прибутку, а також досягнення іншого економічного або неекономічного ефекту, здійснення якого базується на ринкових принципах і пов'язано з факторами часу, ризику і ліквідності.

Масштаби інвестиційної діяльності в Харківській області передбачається суттєво збільшити, зокрема, за рахунок інтенсивного застосування довготермінового кредитування реального сектору економіки регіону, активізації залучення іноземних інвестицій до регіонального господарства, ефективного використання державних інвестицій у галузі регіонального економічного комплексу.

Значне збільшення обсягів залучення коштів населення як інвестицій в основний капітал буде досягнуто за рахунок розвитку небанківських фінансових установ, системи страхування вкладів, запровадження механізмів іпотечного кредитування.

Забезпечення комплексного підходу до формування сприятливого інвестиційного клімату в Харківській області, активізація інвестиційної діяльності в регіоні дадуть змогу досягти того, щоб у 2010 році обсяг інвестицій перевищив 12 000,0 млн грн [7].

Наук. керівн. Ястремська О. М.

Література: 1. Практичні аспекти інвестиційної політики на місцевому рівні / За ред. М. Дацишина. – К.: Інститут Реформ, 2003. – 48 с. 2. Шевченко І В. Методичні засади реалізації інвестиційного проекту // Матеріали 7-ї Міжнародної науково-технічної конференції "Фізическіє і комп'ютерніє технології в народном хозяйстве". – Харьков, 2003. – С. 182 – 184. 3. Щабельська І. В. Соціальні аспекти управління інвестиційною діяльністю на підприємстві // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. – Дніпропетровськ. ДНУ, 2002. – №143. – С. 135 – 140. 4. Ястремская Е. Н. Экономическая эффективность инвестиционных проектов / Е. Н. Ястремская, В. А. Евдокимов // Вісник ХДЕУ. – 1999. – №4(12). – С. 18 – 20. 5. Инвестиции в регион. Обзор инвестиционного потенциала Харьковской области // <http://www.kanzas.ua>. 6. Євдокимов В. О. Проблеми аналізу інвестиційних проектів // Вісник ХДЕУ. – 2003. – №2(10). – С. 48 – 50. 7. <http://www.kharkivoda.gov.ua/catalog.php?catalog=386> – Регіональна Програма "Харківщина інвестиційна – 2010".

УДК 330.42

Ващенко В. В.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У цей складний для України період відродження ринкових відносин, коли вкрай важливими завданнями є збереження промислового комплексу, його структурна перебудова і забезпечення подальшого науково-технічного розвитку, проблема підвищення ефективності інноваційної діяльності вітчизняних підприємств набуває принципового значення, оскільки її вирішення дасть змогу пе-

© Ващенко В. В., 2009

рейти до створення і використання технологій більш високого рівня, а отже, прискорити економічне зростання національної економіки.

Ринок інновацій, завдяки тому, що він "ринок", дозволяє собі формувати свої власні тенденції розвитку, не сподіваючись на державну підтримку, а ще й допомагаючи державним органам забезпечувати виконання ними своїх, не зрозумілих з точки зору стратегічного менеджменту, місій, виписаних у законодавчих та виконавчих документах при їх створенні.

Розвиток національної економіки будь-якого типу визначається активністю інноваційних процесів, економічною ефективністю нововведень. Однак в Україні практично не створені умови для ефективного здійснення інноваційної діяльності. Перешкоди фінансового, політичного, правового, організаційного характеру постають на шляху масової реалізації інновацій. Процеси ж створення нових інноваційних структур, які здатні реалізовувати цілком комерційні проекти, мають стихійний характер. Фінансування інноваційної діяльності визначає успіх чи невдачу інноваційних програм і проектів. Здатність підприємства-інноватора акумулювати достатньо коштів для реалізації інноваційних задумів впливає на швидкість виведення інновації на ринок, а отже — на її комерційний успіх. Однак не кожна підприємницька структура має достатньо власних коштів для цього, що зумовлює пошук інших джерел їх надходження [1]. Вирішення проблем інноваційного розвитку є складним і тривалим процесом, їх подолання потребує негайних заходів, залучення фінансових ресурсів, що обумовлює актуальність дослідження проблем фінансування інноваційної діяльності.

Відповідно до ст. 18 Закону України "Про інноваційну діяльність" джерелами фінансової підтримки інноваційної діяльності є:

кошти державного бюджету України;

кошти місцевих бюджетів і кошти бюджету Автономної Республіки Крим;

власні кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ;

власні чи запозичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності;

кошти (інвестиції) будь-яких фізичних і юридичних осіб;

інші джерела, не заборонені законодавством [2].

В умовах економіки України розраховувати на значне бюджетне фінансування інноваційної діяльності неможливо. Тому для більшості вітчизняних підприємств основним джерелом стимулювання нововведень є власні кошти та іноземні інвестиції.

Розглянемо фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств за основними джерелами на прикладі Харківської області. У 2008 році загальна сума витрат на фінансування технологічних інновацій становила 274 835,0 тис. грн, основним джерелом якого були власні кошти підприємств, які становили 193 397,2 тис. грн [3], частка яких у загальному обсязі фінансування інноваційних робіт становила 70,4%, що на 5,9% більше, ніж у 2007 році. Обсяг фінансування інноваційних робіт за рахунок державного бюджету становив 18,9%, що на 10,8% більше порівняно з 2007 роком. У фінансуванні розвитку інноваційної діяльності також використовували кошти іноземних інвесторів в розмірі 309,8 тис. грн, що на 4 409,1 тис. грн менше, ніж у 2007 році. Інші джерела становили 10,6%. Отже у структурі фінансування інноваційної діяльності відбулися зміни: збільшилася частка власних коштів і коштів державного бюджету та зменшилася частка коштів іноземних інвесторів.

Прикро, що в Україні корпоративний сектор досить повільно і неохоче включається у фінансування інноваційних проектів. Водночас обмеженість бюджетних коштів для суттєвої підтримки інноваційної діяльності господарюючих суб'єктів детермінує необхідність створювати привабливі умови для потенційних вітчизняних та іноземних інвесторів. Але деякі представники промислового бізнесу, не розраховуючи на державу, активно працюють над залученням інвестицій у радикальне оновлення виробничих процесів власних підприємств.

В Україні спостерігається дефіцит фінансових ресурсів для забезпечення наукових досліджень і впровадження інноваційних розробок. Суттєвим недоліком системи національного регулювання розвитку інноваційної сфери є те, що вона, на відміну від законодавства більшості країн світу, не лише не сприяє розширенню джерел фінансування інноваційного розвитку, але й протидіє залученню небюджетних коштів та виключає можливість формування спеціальних, в тому числі відомчих, фондів фінансування інноваційних проектів і програм [4].

Для збільшення обсягів фінансового забезпечення інноваційної діяльності необхідно вирішити цілу низку проблем становлення інноваційного сектору в Україні: комерціалізація інноваційної продукції (доведення інноваційних розробок до практичного використання потребує додаткових коштів на великий проміжок часу); надвисокі ризики інноваційної діяльності; нецільове використання та неефективне використання фінансових ресурсів, спрямованих на підтримку інноваційної діяльності (насамперед, державними установами); спекулятивне використання державних пілль (наприклад, венчурними структурами) тощо.

Наук. керівн. Захаров В. А.

Література: 1. Йохна М. А. Економіка і організація інноваційної діяльності / М. А. Йохна, В. В. Стадник. – К.: Академія, 2005. – С. 218 – 220. 2. Закон України "Про інноваційну діяльність" від 04.07.2002 р. №40 // www.zada.gov.ua. 3. http://www.uprstat.kharkov.ukrtel.net/ua/stat/stat_inf/nayka/tab6.html. 4. Давідов М. В. Шляхи організаційно-фінансового забезпечення інноваційного процесу на підприємствах України // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №4(82). – С. 130 – 134. 5. Інновації: проблеми науки та практики: Монографія / Під ред. В. С. Пономаренка, М. О. Кизима, О. М. Тищенко. – Харків: Фоп Александрова К. М.; ВД "ІНЖЕК", 2008. – 232 с. 6. Афанасьєв М. В. Економіка підприємства / М. В. Афанасьєв, А. Б. Гончаров – Харків: ВД "ІНЖЕК", 2003 – 478 с.

ОСОБЛИВОСТІ МЕДІАПЛАНУВАННЯ В КРИЗОВИЙ ПЕРІОД

Економічна криза позначилась не тільки на гаманцях споживачів товарів та послуг, але й на бюджеті рекламодавців. Тому саме зараз дуже важливим є раціональне планування бюджету рекламної кампанії, яка, як правило, вимагає значних витрат, величезна частка яких припадає на закупівлю рекламного місця в носіях інформації.

Як зробити, щоб витрачені кошти дали найбільш ефективні результати? Тут на допомогу рекламодавцям приходять технології медіапланування. Медіапланування – процес планування рекламної кампанії, зміст якого зводиться до оптимізації схеми розміщення рекламних матеріалів з метою ефективного використання рекламного часу й простору для досягнення маркетингових цілей. Але мінімізація витрат рекламодавця при медіаплануванні не є самоціллю при плануванні рекламної кампанії – вона припустима лише при досягненні мети рекламної кампанії. Медіапланування – це пошук балансу між безліччю факторів. Якщо сильно розподілити бюджет, то є ризик бути непоміченим на фоні реклами конкурентів. Якщо надмірно сконцентрувати його, то можна отримати відторгнення рекламного повідомлення цільовою аудиторією [1; 2].

Дехто вважає, що медіапланування – "дороге задоволення", яке по кишені лише великим компаніям, бюджет яких майже безмежний. Але це неправильне припущення. Адже саме такі компанії мають право на помилку: якщо одна з їх рекламних кампаній провалиться, вона має кошти, щоб одразу розпочати іншу і таким чином повернути витрачене. У свою чергу, рекламодавці, бюджет яких незначний, не мають такої можливості. І саме тут треба діяти за принципом "сім разів відмір, один – відріж". Тобто перед тим, як починати витрачати кошти на рекламу, треба звернутися за порадою до спеціалістів, які допоможуть зробити це більш раціонально.

Перш за все необхідно визначити мету рекламної кампанії (або конкретизувати її). Адже щоб отримати те, що бажаєш, треба хоча б знати, що саме хочеш мати у результаті.

Наприклад, можна поставити за мету продати як можна більше товару. І тут розпочинається безглузда витрата коштів на рекламу у всіх можливих ЗМІ. Але така стратегія не тільки потребує великих коштів, але є неефективною. Крім того, якщо реклама окремого товару чи послуги буде постійно потрапляти на очі потенційному покупцю, згодом вона набридне і замість того, щоб викликати у нього бажання купити цей товар, навпаки може на довго відбити це бажання. Саме тому треба ставити чітку мету і поетапно йти до неї.

Далі треба зібрати необхідну інформацію: визначити особливості товару, вивчити ситуацію на ринку, наявність конкурентів, проаналізувати інформацію щодо цільової аудиторії, її медіавподобань та провести моніторинг рекламної інформації (тобто хто, де, коли і в яких розмірах рекламує подібний товар). Отримати таку інформацію доволі непросто, адже, навіть якщо вона існує, доступ до неї мають далеко не всі. Тому перед рекламодавцем стоїть завдання отримати якомога повну та достовірну інформацію. Для цього він може звернутися за допомогою до спеціалістів – дослідницької та рекламної структури, соціологи тощо. Звісно тут теж доведеться витратити якісь кошти, але це краще, ніж самотужки намагатися дізнатися про щось, використовуючи досить примітивні засоби [1; 3; 4].

Після того, як отримана вся необхідна інформація, треба нарешті визначитись з пріоритетними категоріями ЗМІ. Перш за все треба звернути увагу на вподобання цільової аудиторії. Найбільш ефективним є створення медіамікса, тобто комбінації засобів комунікації, які будуть використовуватися для донесення рекламного повідомлення до аудиторії споживачів. Основна перевага використання медіамікса – він дозволяє збільшити віддачу на одиницю рекламних вкладень. Механізм полягає в тому, що використання другого засобу комунікації збільшує охоплення першого, у тому числі, за рахунок того, що друге охоплює людей, що не є аудиторією першого або, що звертаються до нього вкрай нерегулярно. За деякими оцінками при тому самому бюджеті розміщення ефективність рекламного впливу двох засобів комунікації перевищує ефективність використання одного засобу комунікації приблизно на 25%. Відповідна ефективність трьох засобів комунікації порівняно з одним збільшується приблизно на третину. А це доволі значна різниця.

Після того, як визначились з категоріями ЗМІ, фахівець із засобів реклами повинен вибрати найбільш рентабельні з них, оцінити рейтинги окремих носіїв (частина цільової аудиторії, що була в контакті з ним – дивилась телепередачу, купила газету і т. д.). Зробивши таку оцінку, фахівець приймає рішення, які конкретні носії забезпечать необхідні йому показники охоплення, частоти й впливу [5].

Рекламодавцю варто визначити, яка кількість осіб у рамках цільової аудиторії повинна познайомитися з його рекламною кампанією за конкретний проміжок часу, тобто визначити охоплення.

Рекламодавцю варто також вирішити, скільки разів за конкретний проміжок часу повинен зіштовхнутися з його рекламним обігом середній представник цільової аудиторії, тобто визначити частоту появи реклами.

Крім того, рекламодавцю варто продумати, якою силою впливу повинен володіти контакт із його рекламою [1; 4].

При раціональному підході, враховуючи необхідний рівень охоплення аудиторії і її особливості, рівень частоти виходу можливо в п'ять разів зменшити витрати, отримавши бажаний ефект. Таким чином, важливим є не стільки розмір бюджету, а його достатність для ефективного впливу на вибрану аудиторію.

На наступному етапі рекламодавець має скласти часовий графік розміщення реклами на достатньо великий період з урахуванням факторів сезонності й очікуваних кон'юнктурних змін, використовуючи при цьому знання про різні концепції медіапланування, що дозволить забезпечити оптимальне планування й закупівлю медіа.

Звісно, медіапланування залежить від розмірів рекламного бюджету. Причому ефективності медіарозміщення шкодить як недостатній обсяг бюджету, так і його надмірний обсяг, що призводить до зайвої частоти контактів цільової аудиторії з рекламним повідомленням, аж до його відторгнення. Отже, результати рекламної кампанії залежить не стільки від розміру коштів, які було вкладено, а від того, наскільки раціонально вони були використані [2; 3; 6].

Таким чином, сьогодні використання медіапланування є не просто примхою великих компаній, яким "нікуди подіти гроші", а інструментом ефективного використання навіть малих бюджетів. Якщо ви не настільки багаті, щоб дозволити собі робити помилки і витратити зайве, зверніться за допомогою до спеціалістів з медіапланування.

Наук. керівн. Тонєва К. В.

Література: 1. Ромат Е. В. Реклама: Учебник для студентов спец "Маркетинг". – 3-е изд, перераб и доп. – К.; Харьков: НВФ "Студцентр", 1999. – 480 с. 2. Сиссорс Дж. Рекламное медиа-планирование / Дж. Сиссорс, Р. Бэрон – СПб: Питер, 2004. – 416 с. 3. Котлер Ф. Основы маркетинга. – М.: Бизнес-книга, 2006. – 700 с. 4. Росситер Дж. Р. Реклама и продвижение товаров: Пер. с англ./ Дж. Р. Росситер, Л. Перси; [Под ред. Л. А. Волковой. – СПб.: Питер, 2000. – 656 с. 5. Щепилов К. Планирование с приставкой "медиа". [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://mgmt.ru/2007/number4/art33.phtml>. 6. Лисицкий Д. Современные взгляды на медиапланирование. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.leosvit.com/stats/index.phpgo=005>.

Попова Т. М.

УДК 658.14/17

Студент 4 курсу
факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ

ЗНАЧЕННЯ КОМУНІКАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА ТА РОЛЬ ВЛАДИ В ІНВЕСТИЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ

Тема, викладена у цій статті, зараз знаходиться на етапі інтенсивного розвитку. В умовах фінансової кризи підприємствам важко знайти інвесторів. Для залучення інвестицій необхідно проводити активні дії у сфері маркетингових комунікацій. Проблемами інформаційних зв'язків у процесі інвестування займалися такі автори: О. Ястремська, Д. Черваньов, Т. Герасимюк, І. Скворцов, О. Підхомний, Ф. Котлер, Х. Картаджайя, Д. Янг. Проте невиявленими питаннями є вживання маркетингових технологій не тільки з боку підприємства, але й підримка підприємства в цьому питанні обласних органів адміністрації.

Об'єктом дослідження є маркетингові комунікації підприємства, які використовуються для залучення інвесторів.

Предмет дослідження: теорії та інструменти використання маркетингових комунікацій, бренд та його значення в інвестиційному процесі.

Мета роботи – узагальнення теоретичних положень й розробка на їх основі практичних рекомендацій використання маркетингових комунікацій підприємством у процесі інвестування.

Завдання дослідження:

виявити економічну сутність використання комунікацій у процесі інвестування;
визначити основні переваги використання інтегрованих комунікацій;

© Попова Т. М., 2009

визначити головне призначення інструментів інвестування;
визначити роль місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування Харківської області в інвестиційній діяльності.

Важливою проблемою в умовах розвитку ринкових відносин та проведення структурних перетворень економіки є організація інформаційної взаємодії підприємств із зовнішнім середовищем, яка сприяє створенню системи "об'єкт – проект – інвестор" та усталеності її життєдіяльності згідно з сучасними вимогами до стратегічного управління інвестування запропонованим концептуальним підходом до формування стратегій інвестиційної діяльності та його принципами персоніцентричності, прозорості, адаптивної ефективності, проактивності, коволюції, обмеженої раціональності і різноманітності. Основним завданням ефективного функціонування системи "об'єкт – проект – інвестор" є пошук нових дієвих підходів, методів, процедур побудови інформаційних повідомлень, їх передачі та організації комунікативної взаємодії [1].

Якщо підприємство має потенційну змогу і бажання співпрацювати з обмеженим колом інвесторів, воно повинно проводити з ними індивідуальну роботу, розкриваючи ті особливості інвестиційної діяльності, які можуть бути зрозумілими тільки професіоналам і мотивувати їх до вкладання капіталу згідно з активними незадоволеними потребами кожного. Проведення індивідуальної роботи має сенс також у тому разі, коли потенційні інвестори відносяться до пріоритетних (впливових) в економічному, соціальному або державно-політичному аспектах [2].

Головною метою інформаційної взаємодії підприємства із зовнішнім середовищем є формування довіри для активізації інвестиційної діяльності. Інструменти інформаційної взаємодії доцільно узгодити з основними внутрішніми і зовнішніми моделями поведінки партнерів у процесі функціонування соціально-економічного інституту інвестування, що дозволить вирішити питання про їх дієве застосування [3].

Інтегровані комунікації дозволять:

зменшити трансакційні витрати підприємства на залучення і використання інвестиційних ресурсів, що є особливо важливою проблемою для підприємств, чутливих до значних витрат і фінансово нестійких;

позитивно впливати на закріплення прихильності споживачів до підприємства і його продукції;

забезпечити формування і підтримку інвестиційно привабливого іміджу;

підтримувати конструктивні взаємовідносини з органами державного управління і місцевого самоврядування, регіональною спільнотою і територіальною громадою;

створити реальну можливість виходу на міжнародні фінансові й товарні ринки [4].

Критерії, якими керуються інвестори, зокрема іноземні, при вкладенні капіталу, залишаються практично незмінними протягом останніх років. Безумовним, насамперед, є те, що інвестор звертає увагу на загальнодержавні умови створення сприятливого інвестиційного клімату і підвищення інвестиційної активності. Аналіз практики іноземного інвестування в регіонах України свідчить, що при прийнятті рішення стосовно доцільності інвестування інвестори враховують:

розміщення об'єкта інвестування поблизу основних ринків;

легкість доступу до сировини та робочої сили;

наявність розвинутої транспортної інфраструктури;

забезпеченість об'єкта інженерними комунікаціями;

наявність розвинутої системи сучасних видів зв'язку;

конкурентоспроможність товарів і послуг, які надаватиме об'єкт інвестування;

знання ринків збуту;

соціально-політичну стабільність у регіоні і т. д. [5].

На підставі аналізу факторів і критеріїв привабливості регіону Харківська обласна державна адміністрація формує такі напрями активізації інвестиційної діяльності:

створення сприятливого законодавчого забезпечення інвестиційного клімату на регіональному рівні;

усунення бюрократичних перешкод для здійснення підприємницької діяльності – спрощення системи оподаткування, процедур реєстрації підприємств, отримання дозволів;

забезпечення прозорості процедур прийняття рішень щодо видачі дозволів, ліцензій та інших документів, необхідних для ведення підприємницької діяльності, місцевими органами влади;

надання гарантій незмінності економічних умов інвестування для іноземних інвесторів незалежно від зміни політичної ситуації у регіоні;

формування інфраструктурної мережі забезпечення інвестиційної діяльності: фінансових установ, консалтингових організацій, агентств нерухомості та ін.;

прискорення впровадження науково-технічних досягнень у регіональне господарство, особливо на стратегічно важливих об'єктах;

створення додаткових стимулів для залучення інвестицій у пріоритетні галузі економіки регіону і т. д.

Особливо необхідно підтримати інвестиційні вкладення у науково-технічну та інноваційну сфери діяльності [6].

Постійним пріоритетом є об'єкти соціальної інфраструктури, тому інвестиції в такі об'єкти слід більш активно стимулювати. Враховуючи специфіку регіону, до пріоритетних напрямків розвитку, які потребують першочергового інвестування, віднесені також такі складові господарського комплексу Харківської області:

енергозберігаючі технології;

паливно-енергетичний комплекс;

машинобудування і металообробка;
сільське господарство;
харчова та переробна галузі;
туристично-рекреаційний комплекс.

Особлива увага до ключових інвестиційних проектів регіону підсилюється тим, що їх реалізація дозволяє не лише використовувати переваги від безпосереднього вкладення коштів у задіяні підприємства, але й створювати мультиплікаційний ефект, коли інвестиція в одне підприємство поживає весь виробничий цикл, від постачальників і дистриб'юторів продукції до роздрібних торговельних мереж та закладів громадського харчування. Більше того, отримують додатковий імпульс легка та харчова промисловість, сфера послуг, фінансовий сектор, а відтак і розвиток підприємництва та пов'язане з ним соціальне забезпечення [6].

Політика Харківської обласної ради та Харківської обласної державної адміністрації буде сконцентрована на:

прискоренні темпів економічного зростання регіону на власній відтворювальній (інвестиційній) базі та на самодостатній ринковій основі;

суттєвому зниженні рівня "тінізації" економіки регіону;

підтриманні рівних умов для діяльності суб'єктів господарювання незалежно від форм власності та походження капіталу;

створенні ефективного конкурентного середовища;

зміцненні регіонального фондового ринку, розвитку інститутів спільного інвестування, використання можливостей страхових і пенсійних фондів, формуванні регіонального сегменту ринку корпоративних цінних паперів;

створенні додаткових економічних стимулів для залучення інвестицій у пріоритетні галузі регіонального господарства;

приділенні особливої уваги питанням ефективного захисту інтелектуальної власності.

Таким чином, інтегровані комунікації є інструментом стратегічного координування взаємовідносин підприємства із зовнішнім середовищем, які вимагають уваги з боку органів державної влади.

Визначальним завданням регіональної політики у сфері інвестиційної діяльності є створення рівних, однаково сприятливих умов для ведення бізнесу та інвестування економіки Харківської області суб'єктами господарювання різних форм власності, здійснення процесу інвестування на прозорих і цивілізованих засадах, покращення структури джерел інвестування.

Наук. керівн. Ястремська О. М.

Література: 1. Ястремська О. М. Інвестиційна діяльність промислових підприємств: методологічні та методичні засади: Монографія. – 2-ге вид. – Харків: ВД "ІНЖЕК", 2004. – 486 с. 2. Черваньов Д. М. Менеджмент інвестиційної діяльності підприємств: Навч. посібн. – К.: Знання-Прес, 2003. – 622 с. 3. Котлер Ф. Привлечение инвесторов: Маркетинговый подход к поиску источников финансирования / Ф. Котлер, Хермаван Картаджайя, Дэвид Янг. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2008. – 648 с. – <http://www.ipnou.ru/article.php?idarticle=005414>. 4. Скворцов І. Б. Ефективність інвестиційного процесу: методологія, методи і практика: Монографія. – Львів: Львівська політехніка, 2003. – 312 с. 5. Підхормний О. М. Управління інноваційними процесами: Навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Кондор, 2003. – 184 с. 6. <http://www.kharkivoda.gov.ua/catalog.php?catalog=391>.

Гордійчук А. О.

УДК 334.722:3385

Студент 4 курсу

факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ

РОЗВИТОК МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА ОСНОВІ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ

У процесі перетворень економіки України значна увага приділяється розвитку малого підприємництва. У літературі наведені різні підходи до застосування концепції ціноутворення щодо вдосконалення діяльності малих підприємств. Однак проблема ціноутворення потребує подальшого розгорнення.

За ринкових умов господарювання ключовим економічним важелем, що активно впливає на розвиток суспільного виробництва та рівень життя населення, є ціна. Ціна – це грошовий вираз вартості товару (продукції, послуги). Вона завжди коливається навколо ціни виробництва (перетво-

© Гордійчук А. О., 2009

реної форми вартості одиниці товару, що дорівнює сумі витрат виробництва й середнього прибутку) та відображає рівень суспільно необхідних витрат праці.

Ціноутворення на підприємстві організовується відповідно до державної політики ціноутворення, яка є складовою частиною загальної економічної політики України [1].

Політика ціноутворення є складовою частиною загальної економічної і соціальної політики України і спрямована на забезпечення: рівних економічних умов і стимулів для розвитку всіх форм власності, економічної самостійності підприємств, організацій і адміністративно-територіальних регіонів республіки; збалансованого ринку засобів виробництва, товарів і послуг; протидії монопольним тенденціям виготовлювачів продукції, товарів і послуг; об'єктивних співвідношень у цінах на промислову і сільськогосподарську продукцію, що забезпечує еквівалентність обміну; розширення сфери застосування вільних цін; підвищення якості продукції; соціальних гарантій у першу чергу для низькооплачуваних і малозабезпечених громадян, включаючи систему компенсаційних виплат у зв'язку із зростанням цін і тарифів; створення необхідних економічних гарантій для виробників; орієнтації цін внутрішнього ринку на рівень світового ринку [2].

Мета цієї статті полягає в тому, щоб правильно визначити основні положення цінової політики, її цілей та функцій.

Основа ціни як економічної категорії становить вартість товару, величина якої визначається суспільно необхідними затратами праці. Як зазначав відомий український економіст М. І. Туган-Барановський, "ціна вільно виробленого товару визначається тими видатками на його виробництво, які дають змогу виробити товару стільки, скільки його потребує ринок". Разом з тим ціна є вираженням узгодженого продавцем і покупцем грошового або іншого майнового еквівалента, який покупець згоден заплатити за переданий йому товар (роботи, послуги) [3].

На підприємстві політика цін залежить від того, яких саме цілей підприємство намагається досягти за допомогою конкретного товару. Прикладами таких цілей можуть бути: виживання підприємства, максимізація прибутку, вихід у лідери за показниками частки ринку або якості товару, оволодіння відповідною часткою ринку та ін. Так, забезпечення виживання стає основною метою підприємства тоді, коли на ринку занадто багато виробників та панує гостра конкуренція, або тоді, коли потреби клієнтів несподівано й різко змінюються. Щоб забезпечити роботу підприємств та збут своїх товарів, підприємства змушені встановлювати низькі ціни, запроваджувати програми цінових знижок. За реалізації завдань здобування лідерства за показниками якості товару цілком виправданим буде встановлення на нього високої ціни (для покриття витрат на досягнення високої якості та проведення НДДКР) [4].

Якщо розглядати цінову політику як елемент мікроекономічної системи, то ця система у період побудови ринкових відносин виконувала такі функції:

функцію обліку і виміру затрат суспільної праці. Виконуючи її, ціна виступає одним з найважливіших показників народногосподарського виробництва, є орієнтиром для прийняття господарських рішень;

функцію пропорційності та рівноваги в господарстві. Саме через ціну здійснюється зв'язок між виробництвом і споживанням, пропозицією і попитом. В умовах пропорційного розподілу засобів виробництва і праці між галузями рівновага на ринку підтримується за допомогою цін, що відповідають суспільно необхідним затратам;

стимулюючу функцію. У народному господарстві ціни можуть сприяти або перешкоджати збільшенню виробництва і споживання тих чи інших товарів. Так, занижені ціни, які не забезпечують нормальну рентабельність або завдають збитків, не зацікавляють підприємства нарощувати обсяги виробництва. Разом з тим завищені ціни, які дають змогу отримати надмірний прибуток, створюють для підприємства незаслужені економічні привілеї і водночас можуть спричинити розширення виробництва, що не відповідає суспільним потребам;

розподільчу функцію, пов'язану з можливістю відхилення ціни від вартості. Так, встановлення високих цін на певну продукцію (товар) дає змогу державі перерозподіляти кошти, встановлюючи дотації на інші товари (послуги) [5].

Функції цін взаємопов'язані й утворюють єдину систему, хоч їх дія багато в чому взаємоперекривається, чим пояснюються труднощі практичного ціноутворення [6].

Таким чином, цінова політика є однією з важливих складових частин підприємства. Ціни забезпечують підприємству запланований прибуток, конкурентоспроможність продукції, попит на неї. Через ціни реалізуються кінцеві комерційні цілі, визначається ефективність діяльності всіх ланок виробничо-збутової структури підприємства. Отже цінова політика полягає в тому, що підприємство встановлює ціни на такому рівні та змінює їх (залежно від ситуації на ринку) так, щоб забезпечити досягнення короткострокових і довгострокових цілей.

Наук. керієн. Разінкова В. П.

Література: 1. Закон України "Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності" від 18 лютого 1992 р. // Голос України. – 1992. – 29 квітня. 2. Постанова Кабінету Міністрів України "Про ціноутворення в умовах реформування економіки" від 21 жовтня 1994 р. № 733 // Урядовий кур'єр. – №166-167. – 27 жовтня. 3. Афонин А. С. Ценообразование в бизнесе. – К.: МАУП, 2001. 4. Бень Т. Г. Основи цінової політики і ціноутворення в промисловості: Навч. посібн. – Дніпропетровськ: Вид. ДМетАУ, 1999. 5. Примак Т. О. Маркетинг: Навч. посібн. — К.: МАУП, 2004. — 228 с. — Бібліогр.: с. 223 – 224. 6. Типове положення по плануванню, обліку і калькулюванню собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості: Затв. постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.96 р. № 473 // Баланс. – 1997. – № 41 (113). – 10 жовтня.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

В останній чверті двадцятого століття і на початку двадцять першого у зв'язку зі ростанням міжнародної відкритості та глобалізації почала посилюватись проблема конкурентоспроможності не тільки національних економік, але й підприємств, як її складових. Підвищення конкурентоспроможності всіх національних суб'єктів господарювання стало важливим пріоритетом економічної політики уряду й держави. Сьогодні найважливішим завданням на етапі економічного розвитку національних промислових підприємств є досягнення високого рівня конкурентоспроможності. Говорити про лідерство українських підприємств поки що не доводиться. Саме тому одним із завдань управління на промислових підприємствах є створення умов для формування і розвитку їх конкурентоспроможності. Головною метою цієї роботи є розгляд теоретичних аспектів конкурентоспроможності підприємства та оцінка конкурентоспроможності.

Проблемам конкурентоспроможності підприємств присвячені роботи таких закордонних і вітчизняних вчених-економістів, як Г. Л. Азоєв, І. М. Акімова, І. Ансофф, В. А. Винокуров, А. П. Градов, П. В. Забелін, Ю. Б. Іванов, Дж. Макартур, М. Портер, Дж. Робинсон, М. М. Треньов, В. Г. Шинкаренко, А. Чандлер, О. П. Челенков, М. Енрайт, А. Ю. Юданов та ін. [1 – 3].

Об'єкт роботи – теоретичні основи управління конкурентоспроможністю та методи її оцінювання.
Предмет дослідження – вибір методу та оцінка конкурентоспроможності підприємства.

Головними завданнями роботи є такі:

- 1) аналіз теоретичних підходів до визначення поняття "конкурентоспроможність";
- 2) виявлення чинників конкурентоспроможності підприємства;
- 3) аналіз методичних підходів до оцінки конкурентних позицій фірми;
- 4) виявлення системи показників конкурентоспроможності підприємства.

Для реформування економіки України у напрямі затвердження повноцінного конкурентного середовища і розвитку конкурентних відносин величезне значення має дослідження поняття конкуренції, адже вона є найважливішим атрибутом ринкової економіки. Сам ринок, механізм його дії не може нормально функціонувати без розвинених форм конкурентної боротьби. Етимологічно слово "конкуренція" походить від латинського "concurrentia", що означає "зіткнення", "змагання". З цим визначенням тісно пов'язано поняття "конкурентоспроможність", адже вона виявляється тільки в умовах конкуренції і через конкуренцію. Проведений аналіз джерел літератури показав, що відсутній єдиний термінологічний підхід до визначення понять, що характеризують конкуренцію і конкурентну боротьбу суб'єктів господарювання зокрема. Сучасні вчені дотримуються одного з трьох трактувань поняття "конкуренція": структурного, функціонального і поведінкового, кожному з них відповідає своє визначення конкурентної боротьби. Вчені дотримуються шести основних підходів до визначення поняття "конкурентоспроможність" суб'єктів господарювання, заснованих на: 1) конкурентоспроможності продукції; 2) конкурентних перевагах; 3) потенціалі підприємства; 4) ефективності виробничо-господарської діяльності; 5) здатності вести конкурентну боротьбу; 6) комбінації інших підходів.

Конкурентоспроможності підприємства – це його здатність успішно вести суперництво з іншими підприємствами за обмежений платоспроможний попит споживачів на доступних їм сегментах ринку.

Рівень конкурентоспроможності підприємства в кожен конкретний момент часу визначається сумісною дією взаємозв'язаних і взаємозалежних чинників. Усі вони діють одночасно і у різних напрямках.

Чинники, що впливають на рівень конкурентоспроможності підприємства, неоднакові за своєю природою, характером і ступенем дії, і отже щоб оцінювати ступінь їх впливу, потрібно знати їх класифікацію. З погляду системного підходу найбільшої уваги заслуговує класифікація чинників за джерелами їх походження. Відповідно до цього критерію всі впливові чинники можуть бути класифіковані на 2 класи: зовнішні чинники (або чинники навколишнього середовища) і внутрішні (чинники внутрішнього середовища підприємства).

Принципово всі вживані методи визначення і оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства можуть бути об'єднані в такі 6 груп:

- 1) методи, засновані на аналізі порівняльних переваг;
- 2) методи, засновані на теорії рівноваги фірми і галузі;
- 3) методи, засновані на основі теорії ефективної конкуренції;
- 4) методи, засновані на теорії якості товару;
- 5) матричні методи оцінки конкурентоспроможності;
- 6) інтегральний метод.

Загальним, достатньо серйозним недоліком всіх проаналізованих методів оцінки конкурентоспроможності фірми (за винятком матричних) є статичність оцінки конкурентних позицій конкретного підприємства порівняно з іншим (реальним або еталонним) суб'єктом господарської діяльності. Отриманий результат може бути віднесений тільки до моменту дослідження і залишається справедливим лише протягом достатнього короткого періоду часу.

Проведені дослідження виконані відповідно до теми "конкурентоспроможність підприємства".

Узагальнюючи вищенаведені визначення термінів можна запропонувати таке формулювання визначення конкурентоспроможності підприємства – це його здатність успішно вести суперництво з іншими підприємствами за обмежений платоспроможний попит споживачів на доступних їм сегментах ринку.

Рівень конкурентоспроможності підприємства в кожен конкретний момент часу визначається сумісною дією взаємозв'язаних і взаємозалежних чинників. Усі вони діють одночасно і у різних напрямках.

Проблема вибору показників для оцінки конкурентоспроможності підприємства є дуже важкою та неоднозначною, адже різноманітність трактувань конкурентоспроможності та методів її вимірювання зумовлює існування багатьох її показників.

Визначення конкурентоспроможності провели методом, заснованим на теорії ефективної конкуренції. Згідно з цією теорією найбільш конкурентоспроможними є ті підприємства, де кращим чином організована робота всіх підрозділів та служб. На ефективність діяльності кожної служби впливає багато факторів – ресурсів фірми. Оцінка ефективності роботи кожного підрозділу передбачає оцінку використання цих ресурсів. В основі методу лежить оцінка чотирьох групових показників або критеріїв конкурентоспроможності.

Таким чином, оцінка конкурентоспроможності охоплює всі найбільш важливі оцінки господарської діяльності підприємства, виключає дублювання окремих показників, дозволяє швидко та ефективно отримати картину стану підприємства на галузевому ринку.

Наук. керієн. Омелянко Н. М.

Література: 1. Азоев Г. А. Конкурентные преимущества фирмы / Г. А. Азоев, А. Л. Черенков. – М.: ОАО "Типография "НОВОСТИ", 2000. – 256 с. 2. Багиев Г. Л. Международный маркетинг / Г. Л. Багиев, Н. К. Моисеева, С. В. Никифорова. – СПб.: Питер, 2001. – 536 с. 3. Бондаренко Г. С. Управление конкурентоспособностью автотранспортного предприятия: Автореф. на здоб. ступ. к. е. н. – Харків: ХДЕУ, 2001. – 20 с. 4. Господарський кодекс України. – Харків: ТОВ "Одіссей", 2004. – 248 с. 5. Закон України "Про захист економічної конкуренції" // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №12. – С. 242 – 264. 6. Тищенко А. Н. Стратегия управления развитием предприятия / А. Н. Тищенко, О. С. Головкин. – Харьков: ЭДЭНА, 2003. – 198 с. 7. Кизим Н. А. Концентрация экономики и конкурентоспособность стран мира / Н. А. Кизим, В. М. Горбатов – Харьков: ИД "ИНЖЭК", 2005. – 216 с.

УДК 658.012

Стаматін О. В.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ

ОЦІНКА РІВНЯ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

На сучасному етапі розвитку української економіки існує безліч загроз економічній безпеці підприємств і ці загрози можуть призвести до банкрутства, закриття або поглинання підприємств іншими суб'єктами господарської діяльності. Саме тому потрібно акцентувати увагу на забезпеченні економічної безпеки підприємства.

У рамках сучасної стратегії розвитку України, спрямованої на формування інноваційних переваг виробничих процесів, доцільно зосереджувати увагу на вдосконаленні використання підприємствами наявного обладнання, впровадження прогресивних зразків техніки та застосування новітніх технологій у виробництві та управлінні, що є основними заходами формування техніко-технологічної безпеки підприємства (ТТБП).

© Стаматін О. В., 2009

ТТБП передбачає здійснення аналізу і оцінки стану та ефективності використання основних фондів й інших необоротних активів. Необоротні активи складають вагомую частку майна підприємства, їх величина, стан і ефективність використання суттєво впливають на фінансовий стан підприємства. Тому оцінка стану та ефективності техніко-технологічної безпеки є актуальною та важливою для керівництва підприємства.

Питаннями, пов'язаними з економічною безпекою підприємства, присвячено роботи таких вітчизняних та зарубіжних авторів, а саме Д. В. Зеркалова, А. Е. Тараса, О. В. Брягіна, С. К. Реве-рчука, В. А. Барташа, В. В. Олейникова, М. І. Зубка, У. Альбрехта, О. Тоффлер, М. О. Живко та ін. Проте питання оцінки техніко-технологічної безпеки підприємства є недостатньо опрацьованими.

Метою статті є презентація результатів дослідження часткових показників, які характеризують рівень техніко-технологічної безпеки підприємства.

На думку В. П. Пономарьова та О. М. Лященко економічна безпека – це стан захищеності суб'єктів господарювання від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, дестабілізуючих факторів, при якому забезпечується стійка реалізація основних господарських інтересів та цілей статутної діяльності.

Системою економічної безпеки є комплекс організаційно-управлінських, режимних, технічних, профілактичних та пропагандистських заходів, спрямованих на якісну реалізацію захисту інтересів суб'єктів господарювання від зовнішніх і внутрішніх загроз, так вважає Е. Л. Олейнікова [1]

Основними напрямками організації економічної безпеки за окремими функціональними складовими є фінансова, інтелектуальна й кадрова, техніко-технологічна, політико-правова, інформаційна, екологічна, силова складові.

Техніко-технологічна безпека підприємства характеризує рівень відповідності застосовуваних на підприємстві технологій найкращим світовим аналогам за оптимізації витрат [2]. До негативних впливів щодо цієї складової належать: дії, спрямовані на підрив технологічного потенціалу підприємства; порушення технологічної дисципліни; моральне старіння використовуваних технологій.

Загрозами послаблення ТТБП можна вважати неефективну організацію виробничого процесу, недостатньо кваліфікованих працівників, брак зовнішніх та внутрішніх інвестицій. Труднощі в отриманні довгострокових кредитів від банків не дають змоги поповнювати обігові кошти підприємства і спрямовувати їх на оновлення парку обладнання. Усе це призводить до використання застарілої техніки, технології та істотної загрози ТТБП [3].

Вплив загроз зовнішнього та внутрішнього середовища на ТТБП кількісно оцінюють індикатори – показники рівня безпеки підприємства, що дають змогу виявити больові точки в його діяльності, визначити основні напрямки і найбільш дієві способи підвищення ефективності роботи.

Аналіз літературних джерел [1; 3 – 5] дозволив сформулювати перелік показників ТТБП, а саме: показники оцінки забезпеченості підприємства основними фондами (ОФ), фондомісткість (ФМ) обороту з реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), фондоозброєність (Фз), коефіцієнт вартості основних фондів в активах підприємства (Ква), коефіцієнт зносу основних фондів (Кзн), коефіцієнт придатності основних фондів (Кп), коефіцієнт оновлення основних фондів (Кон), коефіцієнт вибуття основних фондів (Кв), коефіцієнт приросту основних фондів (Кпр), фондовіддача основних фондів (ФВ), рентабельність основних фондів (ФР), інтегральний показник економічної ефективності основних фондів (Іе).

За цими показниками була проведена оцінка ТТБП ВАТ "ХАРП", яка дозволила перевірити доцільність наскрізної автоматизації процесів конструювання, інженерних розрахунків, виготовлення і супроводу виробу; програми оснащення 268 інженерних і конструкторських робочих місць; установок і монтажу двох віджигових агрегатів і пов'язана з цим реконструкція виробництва; повної заміни існуючого парку токарного устаткування на верстати провідних світових виробників.

Велика кількість показників заважає сформувати єдине уявлення щодо рівня техніко-технологічної безпеки на підприємстві. Тому необхідно серед цієї кількості показників визначити найбільш значущі та об'єднати у єдиний інтегральний показник.

Перспективним є дослідження удосконалення методики оцінки рівня техніко-технологічної безпеки підприємства шляхом приведення найбільш значущих показників до єдиного інтегрального показника, а також використання отриманих результатів при розробці інноваційної стратегії розвитку підприємства.

Наук. керівн. Веретенникова Г. Б.

Література: 1. Экономическая безопасность / Под ред. Е. Л. Олейникова. – М.: РЭА им. Плеханова, 2000. – 285 с. 2. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізми забезпечення: Монографія / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Лященко. – К.: Лібра, 2003. – 280 с. 3. Ортинський В. Л. Економічна безпека підприємств організацій та установ: Навч. посібн. / В. Л. Ортинський, І. С. Керницький, З. Б. Живко, М. І. Керницька, М. О. Живко. – К.: Правова єдність, 2009. 4. Живко М. О. Економічна безпека підприємства // Регіональне і місцеве самоврядування в нових умовах: Матеріали III укр.-польськ. наук.-практ. конф. (Львів, 2-4 березня 2006 р.). – Л., 2006. – С. 270 – 277. 5. Наказ Міністерства фінансів України від 14 лютого 2006 року №170 "Про затвердження Методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки" // www.tiga.net/.

ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРОВАНИХ ЛАНЦЮГІВ ПОСТАЧАННЯ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Перехід економіки України на сучасні ринкові засади спонукає до формування принципово нових підходів у господарській діяльності промислових підприємств, тому що традиційні системи управління процесами постачання, виробництва та збуту не забезпечують швидкого та адекватного реагування на зміни ринкового середовища. Для забезпечення конкурентних позицій підприємств на товарному ринку актуальним є використання концепції ланцюга постачання, щоб управляти його ключовими процесами краще за конкурентів.

Мета статті – обґрунтувати необхідність формування інтегрованих ланцюгів постачання на промислових підприємствах України для підвищення їх конкурентоспроможності та визначити напрямки забезпечення такого формування.

Висвітлення даного питання зараз можна знайти не лише в працях іноземних фахівців з логістики, таких, як М. Кристофер [1], Роберт Б. Хендфілд, Ернест Л. Ніколс-молодший [2], та Дж. Шапіро [3], а і серед українських вчених, таких, як Н. Чухрай та О. Гірна [4]. Саме Н. Чухрай та О. Гірна звернули в своїй роботі увагу на основи формування ланцюга постачання.

Згідно зі статистичними даними щодо збитковості та прибутковості підприємств у містах України та в Україні в цілому за січень-серпень 2006 та 2007 рр. можна з упевненістю стверджувати, що в країні є значна кількість підприємств, які не є достатньо конкурентоспроможними через власну збитковість [5].

Унаслідок загострення конкуренції, впровадження нових технологій, підвищення інтенсивності та складності матеріальних й інформаційних потоків, скорочення фази життєвого циклу товару та підвищення вимог до якості та надійності виробленої продукції, у підприємств виникає потреба у формуванні ефективного ланцюга постачання.

Ланцюг постачання охоплює та узгоджує всі процеси, які пов'язані з постачанням, виробництвом і збутом продукції, починаючи зі стадії закупівлі сировини і початкових матеріалів та закінчуючи доставкою готової продукції кінцевому споживачу, сприяючи задоволенню його потреб [2; 3].

Особливостями ланцюга постачання, по-перше, є його цілісність та протяжність. Він охоплює увесь шлях від постачальника першого рівня до кінцевого споживача. По-друге, ланцюг постачання створює можливість перепроектування продуктів та процесів для забезпечення безперервного руху товарів по логістичному каналу без затримок. По-третє, забезпечує оперативне управління запасами товарів і ґрунтується на кращій організації інформаційних зв'язків, які виникають між ланками ланцюга постачання.

Формування ланцюгів постачання передбачає комплексне забезпечення цього процесу, яке має маркетинговий, логістичний та інформаційно-комунікаційний виміри (рисунок).

Маркетингове забезпечення формування ланцюгів постачання передбачає співпрацю постачальників, виробників, оптових та роздрібних посередників і навіть покупців під час прийняття рішень щодо складу та асортименту певної категорії продуктів. Необхідно пам'ятати, що стосунки між покупцями і постачальниками ґрунтуються, насамперед, на засадах партнерства. Тому усі рішення, що стосуються стратегічних програм просування певної категорії продуктів на ринок, необхідно спільно приймати, впроваджувати та контролювати.

Сучасним інструментарієм у конкурентній боротьбі є прискорення переміщення матеріальних, фінансових та інформаційних потоків у ланцюзі постачання, а також підвищення гнучкості логістичної системи, що допомагає оперативніше реагувати на зміни, які відбуваються на ринку.

Оптимізація постачальницької діяльності передбачає постійну інвентаризацію запасів, автоматичний розрахунок замовлень, оптимізацію схем транспортних маршрутів, виявлення та усунення "вузьких місць", моніторинг доступності продукції та синхронізацію дій виробника з торговими посередниками.

Недостатнє інформаційне забезпечення спричиняє низку додаткових витрат коштів та часу, а також робить неможливим швидке реагування на потреби споживачів, що істотно знижує конкурентоспроможність підприємства. Тому ключове значення для інтеграції ланцюга постачання має вільне та прозоре розповсюдження потоку інформації протягом усього логістичного каналу, що дає можливість кожному з учасників узгоджено співпрацювати один з одним та швидко реагувати на виявлений попит, при цьому зменшуючи кількість запасів в системі у цілому, і, відповідно, скорочувати свої витрати.

Метою такої співпраці є підвищення рівня обслуговування клієнтів, виключення витрат, які не додають вартості та максимізація результатів в ланцюзі постачань. Необхідно чітко усвідомлювати, що впровадження інформативних систем, а також електронної комунікації, по-перше, сприяє розвитку партнерських стосунків, по-друге, істотно скорочує обсяг паперової документації, тим самим зменшуючи кількість помилок, по-третє, допомагає підприємству краще планувати виробництво товарів, і, нарешті, гнучко пристосовуватися як до потреб споживачів, так і до потреб роздрібних торговців.

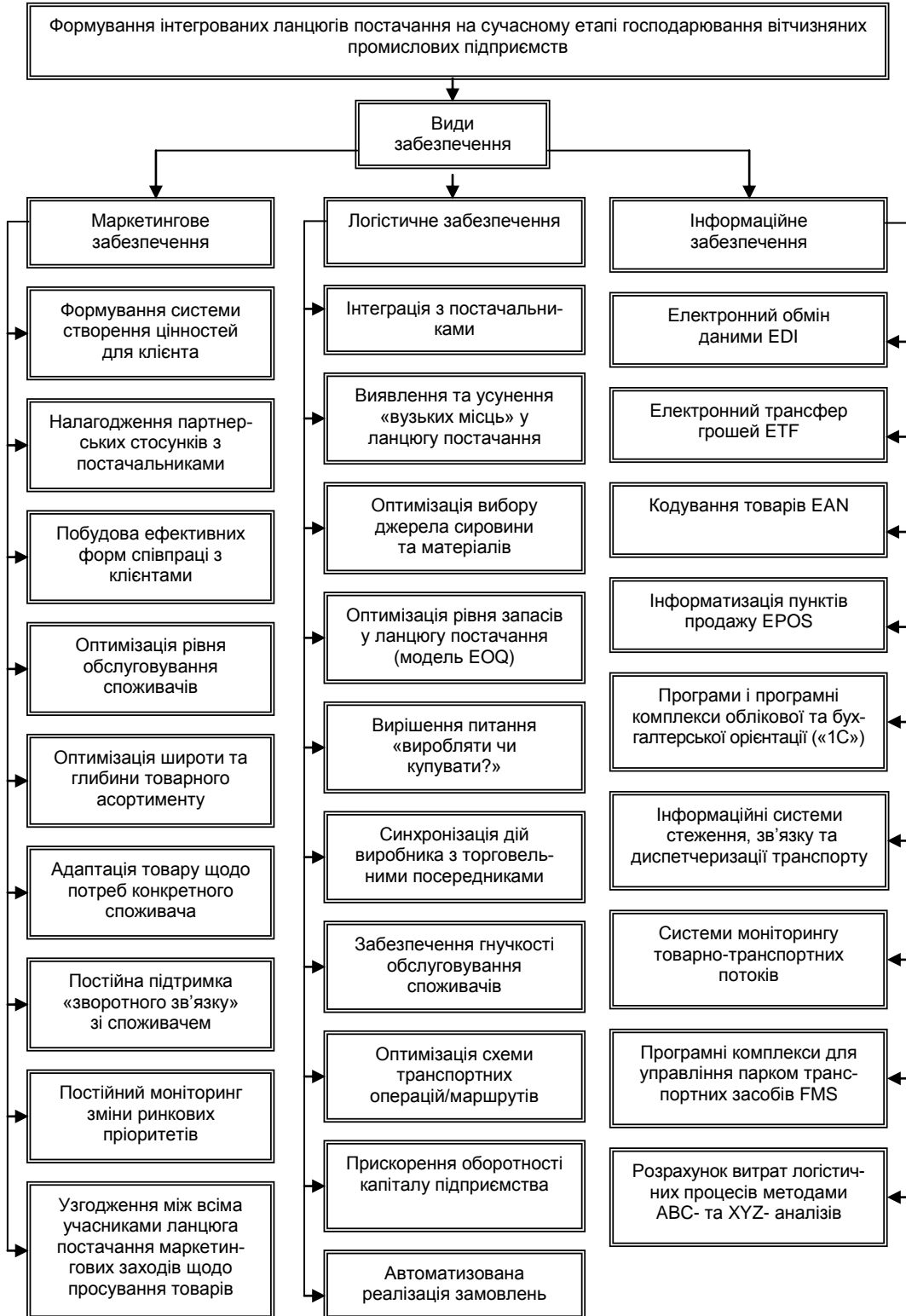

Рис. Напрямки забезпечення формування інтегрованих ланцюгів постачання (власне опрацювання автору на підставі [3, с.35])

Отже, формування інтегрованого ланцюга постачання вимагає реалізації заходів у трьох напрямках: маркетинговому, логістичному та інформативно-комунікаційному. Це створює підстави для підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств України.

У процесі дослідження було проаналізовано економічну ситуацію щодо збитковості промислових підприємств України та обґрунтовано необхідність формування інтегрованих систем поставок товарів на підприємствах. Важливість управління цими системами у межах ланцюгів постачання на національному та міжнародному рівнях, а також концентрація підприємств на власній конкурентоспроможності пояснює надзвичайне значення логістичних послуг як на макро-, так і на мікрорівнях. Отже, промисловим підприємствам України необхідно приділити увагу підвищенню власної конкурентоспроможності, використовуючи при цьому запропоновані напрямки забезпечення формування інтегрованих ланцюгів постачання, що і буде підлягати подальшому дослідженню.

Наук. керівн. Руденко Г. Р.

Література: 1. Кристофер М. Логистика и управление цепочками поставок / Пер. с англ. под общ. ред. В. С. Лукинского. – СПб.: Питер, 2005. – 316 с. 2. Роберт Б. Хэндфилд. Реорганизация цепей поставок. Создание интегрированных систем формирования ценности: Пер. с англ. / Роберт Б. Хэндфилд, Эрнест Л. Николс-мл. – М.: Изд. дом "Вильямс", 2003. – 406 с. 3. Шапиро Дж. Моделирование цепи поставок / Пер. с англ. под ред. В. С. Лукинского. – СПб.: Питер, 2006. – 720 с. 4. Чухрай Н. Формування ланцюга поставок: питання теорії та практики: Монографія / Н. Чухрай, О. Гірна. – Львів: "Інтелект-Захід", 2007. – 232 с. 5. <http://ukrstat.gov.ua>.

УДК [332.6 : 658.78] (477.54)

Путятина Ю. Г.

Студент 3 курсу
факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ

АНАЛИЗ РЫНКА СКЛАДСКОЙ НЕДВИЖИМОСТИ ХАРЬКОВСКОЙ ОБЛАСТИ

В современных условиях функционирования отечественных промышленных предприятий перед их руководством остро стоит одна из основных проблем региональной логистики – дефицит предложений по аренде современных складских помещений, недостаточное количество логистических комплексов на территории Харьковской области и низкое качество предоставляемых в аренду складских комплексов. Создаваемые на базе старых производственных помещений грузовые терминалы не способны удовлетворить растущий спрос на аренду складов ни по площадям, ни по качеству сервиса. Вложение средств в строительство специализированных логистических центров считается рискованным. Поэтому данная проблема становится довольно актуальной и требует принятия соответствующих управленческих решений.

Цель статьи – проанализировать ситуацию на харьковском рынке складской недвижимости относительно наличия складских площадей различных классов и цен на них. Для достижения цели статьи решаются следующие задачи: исследовать понятие "склад" и основное предназначение складских комплексов; рассмотреть классификацию складов по классам А, В, С, D; провести анализ рынка складской недвижимости г. Харьков и области.

Исследованию складской деятельности посвящены работы ученых: Джеймса С. Джонсона [1], Д. Уотерса [2], которые рассмотрели функционирование склада и его проектирование; А. М. Гаджинского [3], Б. А. Аникина [4], которые исследовали определение понятия "склад" и проблемы эффективного функционирования склада; В. В. Волгина [5], который описал логистический процесс на складе; А. А. Гайдаенка [6], который предложил более полную классификацию склада, формы организации складского хозяйства и показатели складской деятельности, а также работы других ученых.

Существует несколько подходов к определению понятия "склад":

- а) сложное техническое сооружение, которое состоит из множества взаимосвязанных элементов, имеющих определенную структуру и объединенных для выполнения конкретных функций по накоплению и преобразованию материального потока [7, с.181 – 182];
- б) эффективное средство управления запасами на различных участках логистической цепи и управления материальным потоком в целом [8];
- в) здания, сооружения, различные устройства, предназначенные для приемки, размещения и хранения поступивших товаров, подготовки их к потреблению и отпуску потребителю [3, с. 341];

© Путятина Ю. Г., 2009

г) аккумуляторы резервов материальных ресурсов, необходимых для регулирования колебаний объемов поставок и спроса, а также синхронизации скоростей потоков товаров в системах продвижения от изготовителей к потребителям или потоков материалов в производственных системах [5, с. 22].

Обобщенное определение понятия "склад" – это система, состоящая из множества взаимосвязанных элементов, которая представляет собой ограниченное охраняемое пространство, приспособленное для хранения, размещения и переработки грузов с целью сохранения их качества и выравнивания материальных потоков по времени, объемам, ассортименту и подготовки их к дальнейшему потреблению и бесперебойному отпуску потребителям.

Основным назначением склада является концентрация запасов, их хранение и обеспечение бесперебойного и ритмичного выполнения заказов потребителей [4, с. 259].

Разнообразие выполняемых функций и поставленных задач перед складом требует их систематизации. Чтобы выбрать оптимальный склад для предприятия, необходимо знать их существующие классы и то, для чего они предназначены.

Предназначением склада считается:

а) координация и выравнивание спроса и предположения в снабжении и распределении;

б) обеспечение интенсивности материальных потоков в соответствии со спросом;

в) преобразование ассортимента продукции внутри логистической системы в соответствии с заказом потребителя.

В практической деятельности широко используется разделение складов на классы А, В, С, D [6, с. 172 – 173]. Но данная классификация не совсем точно отражает современные реалии развития рынка и складской логистики в частности. Более точна шестиступенчатая классификация, которая впервые была применена в 1998 году (таблица) [9].

Таблица

Шестиступенчатая классификация складов

Класс	Характеристика	Наличие	
		в Украине	в Харьковской области
А+ ("Отличный, превосходный")	Обычно относится только к новопостроенным зданиям; высота потолка до 16 метров; цементное покрытие пола с полимерным покрытием с нагрузкой до 15 тонн на 1 м ² ; один разгрузочный док, оборудованный гидравлическими рампами и докшелтерами на каждые 1000 м ² ; отопление; расположение – не далее 40 км от города, прямой выход на основную дорогу; не менее 40 % территории относятся к поддерживающей инфраструктуре (паркинги, зоны маневрирования, "зеленые" зоны); обеспечение высокого оборота товаров	+	-
А ("Очень хороший")	По характеристикам данные склады очень близки к классу "А+". Разница только в том, что к данному классу также могут относиться реконструированные комплексы, и данные комплексы также могут находиться в "индустриальных" зонах в пределах городской черты. Характеристика: современное одноэтажное складское здание, без колонн либо с шагом колонн не менее 12 м; пропорции занятости территории: склад 45 – 65 % территории, поддерживающая инфраструктура склада около 30 – 40%; антипылевое покрытие пола; регулируемый температурный режим; автоматическая система пожаротушения и т. п.	+	-
В ("Хороший")	Вновь построенное либо реконструированное здание; наличие достаточного количества грузовых лифтов (не менее одного на 2000 м ²); пол: асфальтбетон с покрытием или без; телекоммуникации; расположение вблизи основных магистралей; наличие вспомогательных помещений на складе; высота потолков до 8 метров; теплогазэлектричество от общих магистралей	+	+
С ("Средний")	Пандус для разгрузки автотранспорта; пожарная сигнализация; пол: асфальт, бетон, бетон с покрытием; ворота на нулевой отметке; наличие площадок для маневрирования автомобилей; вентиляция; отопление; офисные помещения при складе; высота потолков – до 3,5 метров	+	+
С- ("Ниже среднего")	Ангар, строение, многоэтажное строение; наличие грузовых лифтовподъемников; пол: асфальтбетон; ворота на нулевой отметке	+	+
Д ("Удовлетворительный")	Подвалы, временные сооружения, неотапливаемые производственные сооружения, применяемые как склады, ангары; охрана территории; офисные помещения либо при складе, либо на складе; сухотрубная система пожаротушения; как правило, нестандартные рампы, либо отсутствие таковых	+	+

Таблица показывает наличие складов определенных классов в Украине и Харьковской области согласно существующей классификации.

Шестиступенчатая классификация представляет усредненный эталон для всех участников рынка. Очевидно, что классификация не может учесть всех факторов, и самое главное – не все фа-

торы имеют одинаковую ценность для различных сторон. Следовательно, классификация складов довольно обширна и в зависимости от задач, стоящих перед предприятием, необходимо выбирать тот тип склада, который наиболее подходит.

В Харькове в основном склады располагаются в промышленных зонах (запад, юг, юго-восток города) [10]. Ощущается недостаток складов на востоке и северо-востоке города, где расположены крупные торговые центры [10]. Близость склада к конечному потребителю очень важна для эффективной хозяйственной деятельности предприятий в сфере торговли и услуг.

На рынке складской недвижимости предлагаются такие типы объектов, как склады транспортно-экспедиторских компаний, складские помещения, расположенные на территории действующих или простаивающих предприятий, перепрофилированные объекты производственного назначения, достроенные объекты незавершенного строительства и подвальные или цокольные этажи административных и жилых зданий. Более 90% объектов складской недвижимости размещаются в промышленных зонах [11].

По состоянию на 01.05.09 г. совокупное предложение площадей складского назначения в г. Харьков составляет свыше 478 тыс. м², в области, в пределах 30 км от города, – еще 87 тыс. м² [11].

Складских комплексов высокого класса "А" в г. Харьков на данный момент не существует [11]. В совокупном предложении складские площади класса "В" составляют 18%, класса "С" – 58%, класса "D" – 15%, открытые складские площадки – 9% [11].

Активное развитие потребительского рынка и розничной торговли, увеличение объема грузовых перевозок стимулирует повышение спроса на складские помещения.

Стоимость аренды складских помещений высокого класса на 01.05.09 г. примерно составляет \$ 8 – 14 за 1 м² в месяц в зависимости от региона и расположения объекта, а низкокачественных площадей, бывших промышленных и прочих помещений, \$ 3 – 7 за 1 м² [12].

На стоимость арендной платы влияют, прежде всего, такие факторы, как наличие коммуникаций (главное – отопление), транспортных развязок, погрузочно-разгрузочных механизмов, охраны, удобного подъезда и стоянки для длинномерных грузовых машин. Часто рядом со складом размещают небольшой офис площадью около 50 – 100 м² [10]. Район города незначительно влияет на арендную плату. За чертой города арендная плата снижается пропорционально удаленности от окружной дороги [10].

Таким образом, склад является эффективным средством управления запасами на различных участках логистической цепи и материального потока в целом. Проанализировав ситуацию на харьковском рынке складской недвижимости и цены на нее, было установлено, что в г. Харьков имеются все предпосылки для развития сегмента складской недвижимости, так как это крупный транспортный узел с активно развивающимися национальными и зарубежными торговыми сетями. Дальнейшему исследованию подлежит изучение рынка складской недвижимости в других областях Украины для проведения сравнительного анализа рынков складской недвижимости по всем областям.

Научн. рук. Руденко А. Р.

Литература: 1. Джонсон Джеймс С. Современная логистика.: Пер. с англ. / С. Джонсон Джеймс, Дональд Ф. Вуд, Дэниел Л. Вордлоу. – 7-е изд. – М.: Изд. дом "Вильямс", 2002. – 624 с. 2. Уотерс Д. Логистика. Управление цепью поставок. / Пер. с англ. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 503 с. 3. Гаджинский А. М. Логистика: Учебник. – 11-е изд., перераб. и доп. – М.: Изд.-торг. корп. "Дашков и Ко", 2005. – 432 с. 4. Логистика: Учебник / Под. ред. Б. А. Аникина. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2006. – 368 с. 5. Волгин В. В. Склад: логистика, управление, анализ. – 9-е изд., перераб. и доп. – М.: Изд.-торг. корп. "Дашков и Ко", 2008. – 768 с. 6. Гайдаенко А. А. Логистика: Учебник / А. А. Гайдаенко, О. В. Гайдаенко. – М.: КНОРУС, 2008. – 272 с. 7. Дрожжин А. И. Логистика: Учебн. курс // www.e-college.ru. 8. www.adviss.ru. 9. www.ukrlog.com.ua. 10. <http://kharkov-realter.com.ua>. 11. www.stroyrec.com.ua. 12. <http://www.stroy-ua.net>.

УДК 330.33.01(477)

Степаненко Т. О.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА КРИЗА В УКРАЇНІ: НАСЛІДКИ ТА ЗАХОДИ ЩОДО ПОДОЛАННЯ

Національна економічна система внаслідок своєї відкритості та інтегрованості в світове господарство не змогла залишитися осторонь тих процесів, що відбулися в глобальному масштабі, і надто чутливо відреагувала на порушення макроекономічної рівноваги на загальносвітових ринках.

© Степаненко Т. О., 2009

Фінансово-економічна криза, що зародилась в США як криза ринку нерухомості і похідних фінансових інструментів, тією чи іншою мірою торкнулася всіх країн світу, ось тільки наслідки для України виявилися більш серйозними і, навіть, руйнівними, і подолання їх вимагатиме надзвичайно великих зусиль, коштів і часу.

Метою статті є аналіз наслідків світової фінансово-економічної кризи для економіки України та визначення комплексу заходів для зменшення її впливу на національну економіку.

Дослідженням цієї тематики займаються Б. Данилишин, О. В'югін, Л. Еліот, Ф. Норріс, Дж. Сорос, Т. Філіппон та інші вчені.

Сучасна криза зачепила всі сторони суспільно-економічного життя і тому вимагає відповідних комплексних дій: аналізу факторів і глибинних причин, що зумовили таку ситуацію, оцінки тривалості та глибини кризи, і на підставі отриманих висновків – розробки та впровадження механізмів, що оздоровлять економіку.

Пік негативних змін в економіці внаслідок кризи припав на останній квартал 2008 р., проте результати початку 2009 р. свідчать про продовження спадної динаміки більшості макроекономічних показників та подальше розповсюдження кризи в грошово-кредитній, фінансовій, соціальній сферах, зовнішній торгівлі.

Наслідки світової кризи для національної економіки можна розглянути за такими ключовими проявами:

- втрати третини промислового виробництва (зниження обсягів промислового виробництва в 2009 р. на 32,8% порівняно з січнем – лютом 2008 року [1]; посилення падіння в будівельній галузі; криза в гірничо-металургійному комплексі, хімічному виробництві, погіршення ситуації в суміжних сферах, збитковість 43,2% підприємств [2]);

- погіршення кон'юнктури зовнішніх ринків для товарів українського експорту (у січні – лютому 2009 р. обсяг експорту товарів по відношенню до січня – лютого попереднього року склав 61,4% [1]);

- проблеми в банківській сфері (звуження депозитної бази, скорочення кредитування економіки, дисбаланс ліквідності, труднощі з виконанням боргових зобов'язань);

 - значні коливання обмінного курсу гривні та зростання інфляції;

- загострення проблем в сфері державних фінансів (недовиконання плану дохідної частини бюджету, фінансування дефіциту за рахунок емісійних джерел, низький рівень наповнення місцевих бюджетів);

- погіршення інвестиційної привабливості, що вплине на можливості отримання позикових ресурсів за прийнятною вартістю, можливості банківського сектора і суб'єктів господарювання рефінансувати зовнішні боргові зобов'язання, бажання інвесторів вкладати гроші в економіку України;

- ускладнення ситуації в соціальній сфері (зниження темпів приросту реальної заробітної плати, затримка виплати заробітної плати, посилення диференціації заробітної плати за видами економічної діяльності, погіршення становища на ринку праці, зростання соціальної напруги у суспільстві).

Пріоритетні заходи для виведення економіки з кризи та покращення соціально-економічного становища в країні мають бути спрямовані на стабілізацію фінансової системи, валютно-курсову стабілізацію, на сприяння поживленню економічної активності та запобігання економічному спаду, відновлення керованості національної економіки.

Для стабілізації фінансової системи необхідне введення заборони на виплату строкових вкладів (за винятком окремих чітко визначених випадків), створення механізму забезпечення цільового рефінансування комерційних банків, фінансове оздоровлення та рекапіталізацію життєздатних банків, тимчасове державне гарантування зобов'язань, розповсюдження державних цінних паперів з метою вилучення надлишку грошової маси, забезпечення стабілізації в бюджетній сфері шляхом оптимізації видаткової частини бюджету та внесення змін в систему оподаткування.

Заходи щодо валютно-урсової стабілізації передбачають перехід від ліберальної до більш жорсткої монетарної політики, а саме: контроль над валютними потоками через кордони України, проведення валютних інтервенцій НБУ, посилення контролю з боку НБУ за операціями комерційних банків, розробки механізмів вирішення проблеми валютної заборгованості населення.

Заходи для сприяння поживленню економічної активності та запобігання економічному спаду мають бути спрямовані на збільшення внутрішнього попиту, регулювання та обмеження імпорту, заохочення надходження в Україну прямих іноземних інвестицій, активізацію експортної активності українських виробників, реалізацію пріоритетних інвестиційних проектів за участю держави, податкове стимулювання економічної активності.

Відновлення керованості національної економіки може бути досягнуто шляхом посилення державної політики, спрямованої на забезпечення ефективності ринкових механізмів, гарантування дотримання законодавства, збільшення інформаційної прозорості.

Реалізація запропонованих антикризових заходів дасть можливість попередити перехід кризи у форми, загрозливі основам функціонування національної економіки, стабілізувати економічні процеси та ситуацію в реальному секторі економіки, подолати зростання збитковості суб'єктів господарювання та, в перспективі, покращити рівень життя населення.

Наук. керівн. Єфремова Л. В.

Література: 1. <http://www.partyofregions.org.ua/files/v-pr-1004-9c28d.pdf>. 2. <http://ukrstat.gov.ua/>. 3. Вахненко Т. П. Фінансова криза в Україні: фактори, механізми дії, заходи подолання // Фінанси України. – 2008. – №10. – С. 3 – 21. 4. Мунтіян В. Світова іпотечна криза та її наслідки для фінансового ринку України // Фінансовий ринок України. – 2008. – №1. – С. 6 – 10.

ВЗАЄМНИЙ ЗВ'ЯЗОК ФІСКАЛЬНИХ І МОНЕТАРНИХ МЕХАНІЗМІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Більшість країн світу використовують різноманітні фінансові та монетарні важелі з метою зменшення негативних ефектів фінансово-економічної кризи, стимулювання попиту та поживлення ділової активності. Послідовність та обґрунтованість їхнього застосування забезпечує ефективність економічної політики держави, що зумовлює актуальність вивчення даної теми.

Метою даної статті є аналіз взаємодії основних важелів дискреційної фінансової та монетарної політик, а також теоретичне узагальнення досвіду їх використання окремими країнами за умов фінансово-економічної кризи.

Вивченню взаємозв'язку фінансових і монетарних важелів державної економічної політики присвячено праці таких вчених, як А. Новак, Е. Нейман, В. Липов, М. Хмелевський, В. Геєць та ін.

Фінансові та монетарні важелі є взаємопов'язаними, хоч і різнофункціональними, напрямками єдиної економічної політики, та мають розглядатися як складові елементи відображення цілісного економічного процесу. Функціональне призначення фінансових і монетарних політик відображено на рисунку [1; 2].

Рис. Сутність фінансових і монетарних важелів економічної політики

Припустимо, що мало місце зниження податків і/або збільшення рівня витрат уряду. Позитивний ефект від стимулюючих фінансових заходів буде спостерігатися лише у короткостроковому періоді у вигляді стимулювання зростання випуску продукції і доходів. У більш тривалому періоді буде мати місце негативний ефект від зниження інвестиційної активності та падіння сукупної пропозиції через зростання процентної ставки за умов незмінної кількості грошей (зростання собівартості продукції), спровоковане підвищенням попиту на гроші. Фінансові методи можуть впливати лише на перерозподіл існуючих доходів або на зміну фізичного випуску продукції у натуральному виразі. Грошове ж відображення цих змін забезпечують відповідні монетарні заходи, нехтування якими призводить до негативних процесів, у чому полягає ризик непродуктивності фінансової політики.

Припустимо тепер, що в умовах кризи використано лише монетарний важіль – збільшення об'єму грошової маси в обігу. Спочатку виникає надлишок пропозиції грошей, зниження процентної ставки і, як наслідок, зростає обсяг інвестицій і розширюється сукупний попит, що провокує збільшення випуску продукції, зайнятості і доходів.

Однак одностороннє використання монетарної політики зростання попиту на гроші призводить до зростання ставки відсотка і т. д. В умовах кризи необхідно застосовувати збалансовану систему фіскальних та монетарних заходів задля досягнення стану довгострокової рівноваги. Так, скороченню податків і/або зростанню бюджетних видатків мають відповідати зниження облікової ставки і/або збільшенню пропозиції грошей, і навпаки. Існує також тісний взаємозв'язок між важелями фіскальної політики – податками та видатками. У кризових умовах додаткові державні витрати можуть бути стимулюючими лише тоді, коли вони фінансуються не за рахунок податкових надходжень, а за участю, наприклад, приватного сектору.

Аналіз практичного досвіду використання фіскальних та монетарних важелів доводить їх взаємообумовленість. Питома вага конкретних важелів залежить від соціально-економічної моделі країни [3]. Наприклад, для англосаксонської ліберальної моделі США, що передбачає мінімальне державне втручання в економіку, в рамках фіскальної політики пріоритетним є зростання державних видатків (покриття завдяки грошово-кредитній емісії) та зниження податкового тягаря задля стимулювання попиту, підвищення платоспроможності населення, що підкріплено монетарними важелями (зниженням облікової ставки). Полярна "рейнська модель" регульованого капіталізму Німеччини передбачає використання цільового кредитування, регулювання облікової ставки, однак не припускає масштабних фінансових вливань в економіку. На думку деяких учених, уряду України для стимулювання економічного зростання за помірної інфляції (проміжна мета) варто застосовувати ряд важелів економічної політики (тактичні цілі), що мають забезпечити зростання виробництва та зайнятості, баланс зовнішньоекономічної діяльності (стратегічна мета). Так, мають застосовуватися така форма державного кредиту, як державна гарантія; випускатися спеціальні внутрішні облігації державної позики невеликого номіналу задля фінансування дефіциту (особливо за умов недовіри до банківського сектору); зменшитися поточні соціальні видатки, узгоджуватися темпи приросту середньомісячної заробітної плати та продуктивності праці; реалізовуватися державні програми через пільгове селективне кредитування та оподаткування стратегічно важливих секторів економіки, у тому числі сільського господарства; реалізовуватися політика державних закупівель (переважно у сфері загальноосвітнього будівництва); проводиться капіталізація банків – за умов поступового зниження облікової ставки (девальвації гривні) та ставки обов'язкових резервів [4].

Таким чином, фіскальні інструменти беруть на себе функцію виробничого, розподільчого та соціального забезпечення економічного процесу, монетарні – фінансового. За умов фінансово-економічної кризи необхідно проводити стимулюючу економічну політику, важливою складовою якої є система взаємоузгоджених фіскальних та монетарних важелів, що відповідають один одному за впливом на економіку та загальносуспільним інтересам.

Наук. керівн. Єфремова Л. В.

Література: 1. Новак А. Я. Як підняти українську економіку. – К.: Гнозис, 2007. 2. Хмелевський О. М. Політична економія. – К.: Академвидав, 2007. 3. Липов В. В. Міжнародна економіка: світова економіка та міжнародні економічні відносини. Модуль І. – К.: ВД "Професіонал", 2008. 4. Геєць В. Макроекономічна оцінка грошово-кредитної та валютно-курсової політики України до і під час фінансової кризи // Економіка України. – 2009. – №2. – С. 5 – 23.

Червина А. С.

УДК 330.341.1(477)

Чернышева Д. О.

Студенти 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

ИННОВАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК ОСНОВА РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Важнейшим аспектом дальнейшего развития и повышения конкурентоспособности отечественной продукции является коммерциализация своей технической базы и внедрение инновационных проектов.

© Червина А. С., Чернышева Д. О., 2009

Целью является определение приоритетов Украины в дальнейшем развитии экономики для формирования внутреннего рынка инноваций и технологий.

Изучением данной темы занимаются такие ученые, как В. В. Грозная, Н. А. Кизим, В. М. Горбатов, А. В. Гончар и И. Ю. Сердюк.

На текущий момент инновационная деятельность и инновационные технологии в Украине требуют развития.

С целью активизации инновационной деятельности должна быть выработана новая инновационная политика, представляющая собой совокупность принципов и мероприятий, обеспечивающих создание благоприятного инновационного климата в Украине, необходимого для успешного инвестирования в украинскую экономику. Она должна объединять общими задачами науку, технику, производство, потребление, финансовую систему, образование и должна быть ориентирована на использование интеллектуальных ресурсов, развитие высокотехнологичных производств и приоритеты экономики [1, с. 153 – 155].

На современном этапе развития государства инновационная политика Украины должна базироваться на создании экономико-правовых условий, обеспечивающих превращение инноваций в существенный механизм экономического роста, на эффективном развитии и использовании собственного научно-технического потенциала и его реформирование в соответствии с целями экономической политики, а также оптимальном сочетании интересов разработчиков, производителей продукции и инвесторов, признании объектов интеллектуальной собственности в качестве источника доходов [2, с. 154]. Реализация данной программы требует проведения экспертизы и формирования законодательства с точки зрения наиболее эффективного стимулирования инновационной деятельности и обеспечения развития инновационных процессов в основных сферах промышленности, сельского хозяйства и социального комплекса. В очередных нормативно-правовых актах явно не прослеживается эволюция в концептуальных подходах к вопросам инновационной деятельности. Подтверждением этого являются Законы Украины "Об инновационной деятельности" [3] и "О приоритетных направлениях инновационной деятельности" [4]. Вероятно, эти документы обладают определенной ценностью, как мотивирующие и структурирующие бюрократические процедуры, но переломного значения они иметь не будут. Прежде всего потому, что для активизации широкомасштабного и ускоренного инновационного процесса в государстве, в существующих экономических и политических условиях, требуется наличие нестандартного инновационного подхода в организации и управлении деятельностью самой отрасли.

В процессе исследования были разработаны направления изменений в инновационной деятельности Украины на примере ИТ-отраслей (таблица).

Таблица

Направления изменений в инновационной деятельности Украины на примере ИТ-отраслей

Этапы	Направления изменений
Концептуальный	Должна появиться национальная инновационная концепция и стратегия ее реализации, которая будет соответствовать таким критериям, как реалистичность и ситуационная гибкость, телеоцентричность, практичность, действенность
Организационный	Основным элементами организационной инфраструктуры ИТ-отрасли должны стать некоммерческие образования ассоциативно-технологического, финансового и профессионального типов
Становление	Должно завершиться формирование структуры и правил процедурных взаимодействий отраслевых субъектов с профильными государственными органами, сложиться партнерские и конъюнктурные связи с заинтересованными субъектами других отраслей, должна быть сформирована и запущена в действие финансовая политика концепции
Промышленное функционирование отрасли	Применение отработанных организационных, технологических решений в общегосударственных технологических процессах с последующим распространением конструктивной волны по всему государственному организму
Стратегический	Разработка последующей стратегии

Представленное разделение на этапы условно. В действительности возможны ситуационные пересмотры, коррективы, в зависимости от воздействия как внешних, так и внутренних факторов, среди которых наиболее существенными являются экономический фактор, финансовая обеспеченность, отработанная система целей и человеческий фактор.

Также необходимым условием развития инновационной деятельности Украины является государственная поддержка, которая должна осуществляться в следующих направлениях [5, с. 64]:

- 1) развитие системы страхования инновационных проектов;
- 2) развитие информационной системы о передовых технологиях и состоянии их рынков;
- 3) реализация венчурных проектов;
- 4) квалифицированный инжиниринг, консалтинг и аудит.

Должно быть предусмотрено обеспечение защиты прав на результаты интеллектуального труда, развитие малого научно-инновационного предпринимательства, то есть благоприятных эко-

номических, правовых, организационных и других условий для возникновения новых фирм, занятых созданием и коммерциализацией научно-технических нововведений. Кроме того, немаловажным аспектом инновационной политики государства является развитие научно-технического сотрудничества с зарубежными странами.

Для инновационного развития экономики необходимы минимум две составляющие: мощные интеллектуальные центры — генераторы инноваций, и эффективный инновационный механизм, позволяющий субъектам экономики подхватывать новые разработки и интегрировать их в свои процессы, продукты и услуги [5, с. 131 – 134].

Отводимая Украине экономическая позиция на внешнем рынке свидетельствуют об очень низкой конкурентоспособности украинских предприятий. Для повышения конкурентоспособности украинской продукции государству необходимо стать активным участником мирового рынка технологий. Украина пока еще остается технологическим государством, и ее научно-технический потенциал способен стать главным фактором выхода из кризиса. Деятельность самих предприятий в сфере инноваций должна быть основана на межотраслевом технологическом обмене и венчурном инвестировании в новые прогрессивные разработки.

Для создания инновационного механизма, необходимо почти с нуля выстроить инновационную инфраструктуру — систему институтов, которые позволят новаторским идеям быстро проходить путь от научной лаборатории до той стадии, когда их можно использовать в технологических процессах работающих на рынке компаний. Кроме того, нужно создать законодательную базу, стимулирующую использование инноваций в реальном секторе экономики. Тогда национальные компании смогут осваивать новые технологии в массовом количестве, повышать свою конкурентоспособность и выходить на мировой рынок с высокотехнологичной продукцией, превосходящей по своим параметрам аналоги конкурентов.

Научн. рук. Ефремова Л. В.

Литература: 1. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства (організації): Навч. посібн. / За ред. І. Ю. Сердюка. – К.: ЦНЛІ, 2006. – С. 153 – 155. 2. Гончар А. В. Коммерциализация украинского интеллекта // Діловий вісник. – 2003. – №3. – С. 4. 3. Закон України "Про інноваційну діяльність" (№40-IV від 4 липня 2002 року) // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2002. – №36. – С. 266. 4. Закон України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" (№433-IV від 16 січня 2003 року) // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2003. – №13. – С. 93. 5. Грозна В. В. Підвищення конкурентоспроможності економіки України як передумова співробітництва з ЄС // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №11(29). – С. 130 – 134. 6. Кизим Н. А. Концентрация экономики и конкурентоспособность стран мира / Н. А. Кизим, В. М. Горбатов. – Харьков: ИД "ИНЖЭК", 2005. – С. 145 – 147.

Тесленко Ю. Р.

УДК 331.101.3

Студент 2 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

МОТИВАЦИЯ ТРУДОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА ПРЕДПРИЯТИИ

Понятие мотивации тесно связано с проблемой управления персоналом. Современные экономические отношения, порожденные кризисными процессами, выдвигают и новые требования к персоналу. Это не только подбор, обучение и расстановка кадров, но и формирование нового сознания, менталитета, а следовательно и методов мотивации.

Теоретической методологической основой работы являются труды таких исследователей, как Дуглас МакГрегор и Уильям Оучи, Д. Врум, Э. Мэйо, Д. Богиня, А. Колот и др.

Цель исследования – предложить способы совершенствования мотивации и стимулирования работников на рынке труда. В связи с этим можно выделить такие задачи исследования, как: 1) изучить теоретические основы мотивации и стимулирования работников на предприятиях; 2) предложить возможные направления работы по повышению мотивации и стимулированию труда работников.

Мотивация представляет собой процесс создания системы условий или мотивов (*motif* – фр. побудительная причина, повод к тому или иному действию), оказывающих воздействие на поведение человека, направляющих его в нужную для организации сторону, регулирующих его интенсив-

© Тесленко Ю. Р., 2009

ность, границы, побуждающих проявлять добросовестность, настойчивость, старательность в деле достижения целей. В практике управления одной из самых распространенных его форм является материальное стимулирование. Роль данного процесса стимулирования исключительно велика.

Залог успешного функционирования любого предприятия в современных условиях заключается в его сотрудниках и их отношении к своей работе. Поэтому, очень важным является изучение мотивов, побуждающих людей к труду, и проблем, связанных с внедрением эффективных систем стимулирования и мотивации.

Трудовая мотивация – это процесс стимулирования отдельного исполнителя или группы людей к деятельности, направленной на достижение целей организации, к продуктивному выполнению принятых решений или намеченных работ. Мотивация включает в себя внутреннее состояние человека, называемое потребностью, и нечто вне его, определяемое как стимул или задача [1, с. 227].

Мотивация основывается на таких категориях, как потребности, мотивы, стимулы, интересы, вознаграждения.

Потребности – это то, что возникает и находится внутри человека, что достаточно общее для разных людей, но в то же время имеет определенное индивидуальное проявление у каждого человека. Поведение человека определяется потребностью, которая доминирует в данный момент времени. Удовлетворение своих потребностей, являющихся важнейшим мотивирующим фактором человеческой деятельности, человек осуществляет, предъявляя свои возможности на рынке труда.

Мотив – это то, что вызывает определенные действия человека. Мотив зависит от множества внешних и внутренних по отношению к человеку факторов, а также от действия других, возникающих параллельно с ним мотивов. Мотив не только побуждает человека к действию, но и определяет, что надо сделать и как будет осуществлено это действие. Мотивы поддаются осознанию – человек может воздействовать на свои мотивы, приглушая их действие или даже устраняя их из своей мотивационной совокупности. Поведение человека обычно определяется не одним мотивом, а их совокупностью, в которой мотивы могут находиться в определенном отношении друг к другу по степени их воздействия на поведение человека. Мотивирование составляет сердцевину и основу управления человеком. Эффективность управления в очень большой степени зависит от того, насколько успешно осуществляется процесс мотивирования.

Стимулы выполняют роль рычагов воздействия или носителей "раздражения", вызывающих действие определенных мотивов. В качестве стимулов могут выступать отдельные предметы, действия других людей, обещания, носители обязательств и возможностей, предложенные человеку в компенсацию за его действия, или что он желал бы получить в результате определенных действий.

Важно отметить, что стимулирование принципиально отличается от мотивирования. Суть этого отличия состоит в том, что стимулирование – это одно из средств, с помощью которого может осуществляться мотивирование [1, с. 229 – 230].

Для Украины характерным является стремление к коллективному труду, признанию и уважению коллег и т. д. В настоящее время, когда из-за сложной экономической ситуации трудно обеспечить высокую оплату труда, особое внимание следует уделять методам нематериального стимулирования, создавать гибкую систему льгот для работников, гуманизировать труд.

Перечень систем стимулирования в организации можно представить в виде таблицы (табл. 1) [2, с 156].

Таблица 1

Перечень систем стимулирования в организации

Вид	Форма стимулирования	Основное содержание и источники
1	2	3
1. Материальная	1.1. Заработная плата	Оплата труда наемного работника, включая основную з/п и дополнительную: премии, доплаты за тяжелые условия труда, совместительство, работу в ночное время, в праздничные и выходные дни и др.
	1.2. Бонусы	Разовые выплаты из прибыли организации. Различают виды бонусов: годовой, полугодовой, рождественский; связаны, как правило, со стажем работы и размером получаемой з/п, за отсутствие прогулов, заслуги за выслугу лет
	1.3. Участие в акционерном капитале	
	1.4. Участие в прибыли	Покупка акций организации (АО) и получение дивидендов; покупка акций по льготным ценам, бесплатное получение акций
	1.5. Планы дополнительных выплат	Устанавливается доля в прибыли, из которой формируется поощрительный фонд. Выплаты через участие в капитале не являются разовым бонусом. Распространяется на категории персонала, которые способны реально влиять на величину прибыли

1	2	3
2. Нематериальная	2.1. Стимулирование свободным временем	Связано чаще всего с сотрудниками, занятыми организацией реализации продукции и стимулируют поиск новых рынков сбыта, путей максимизации сбыта. К ним принадлежат подарки фирмы, субсидирование деловых расходов и покрытие личных, опосредованно связанных с работой. Это не прямые расходы, которые не подлежат налогообложению, и поэтому привлекательные
	2.2. Трудовое или организационное стимулирование	Регулирование времени по занятости: 1) путем предоставления работнику дополнительных выходных, отпуска, права выбора времени отпуска за активную и творческую деятельность; 2) путем организации гибкого рабочего графика; 3) путем сокращения рабочего времени за счет высокой производительности труда
3. Моральная	3.1. Стимулирование, которое регулирует поведение работника на основе общественного признания	Регулирует поведение работника на основе удовлетворенности от работы и предусматривает творческие элементы в процессе организации и в самом характере отношения к работе; возможность участия в управлении; карьерный рост и др. Вручение грамот, знаков отличия, размещение фотографий на доске почета
4. Поощрительная	4.1. Продажа товаров, выпускаемых организацией или получаемых по бартеру	Выделение средств на погашение разницы цен от продажи этих товаров
	4.2. Стипендиальные программы	Выделение средств на образование (покрытие расходов на учебу)
	4.3. Программы повышения квалификации	Покрытие расходов на переподготовку работников
	4.4. Программы медицинского обслуживания	Выделение средств на организацию медицинского обслуживания или заключение договоров с медицинскими учреждениями
	4.5. Консультативные службы	Оплата консультативных служб
	4.6. Программы жилищного строительства	Выделение средств на личное строительство жилья на паевых условиях

Перечисленные мероприятия привязывают человека к предприятию, усиливают мотивацию и тем самым способствуют эффективной деятельности всего персонала.

Задачей руководства любого предприятия является создание таких условий, при которых потенциал персонала будет использован наилучшим образом. Традиционная теория X, или как её называют метод "кнути и пряника", в цивилизованных странах перестаёт срабатывать даже применительно к работникам физического труда. Поэтому все процветающие предприятия придерживаются подхода Y, по которому главной обязанностью эффективного менеджера является достижение заинтересованности работников в труде и эффективности их работы. Дуглас Мак-Грегор создал свою теорию, применительно к американским компаниями, а японец Уильям - Оучи, основываясь на его теории, развил свой подход в управлении персоналом и назвал его теорией Z (табл. 2) [3].

Таблица 2

Подходы к мотивированию персонала

Традиционный подход	Современные подходы	
	Теория Y	Теория Z
1. Большинство сотрудников не любит работу и старается по возможности её избегать	1. Работа является желанной для большинства сотрудников	1. Необходима забота о каждом сотруднике в целом (забота о качестве жизни)
2. Большинство сотрудников необходимо заставлять выполнять работу, оказывая административное, экономическое и психологическое давление	2. Сотрудники способны к целеустремленности и самоконтролю, способны самостоятельно определять стратегии достижения целей	2. Привлечение сотрудников к групповому процессу принятия управленческих решений
3. Большинство сотрудников заинтересованы только в безопасности	3. Заинтересованность работников зависит от системы вознаграждений по окончательному результату	3. Периодическая ротация кадров и пожизненная гарантированность занятости
4. Большинство сотрудников предпочитает быть исполнителями и избегает ответственности	4. Сотрудник стремится к ответственности и самостоятельно принимает управленческие функции	
5. Почти все сотрудники не имеют творческих способностей и инициативы	5. Многие сотрудники имеют развитое воображение, творческие способности, изобретательность	

В такой таблице к первому столбцу можно отнести наиболее необразованных и нерадивых работников. Сомнительна их потребность во внутренней мотивации. Можно также сказать, что движение от левого столбца к правому есть процесс эволюции персонала.

Проведенные исследования организации мотивации и стимулирования труда в ХД УДППЗ "Укрпошта" показали, что сегодня, когда из-за сложной экономической ситуации трудно обеспечить высокую оплату труда, особое внимание следует уделять нематериальному стимулированию, создавая гибкую систему льгот для работников, гуманизируя труд, в том числе: 1) признавать ценность работника для организации; 2) предоставлять ему творческую свободу; 3) применять программы обогащения труда и ротации кадров; 4) использовать скользящий график, неполную рабочую неделю; 5) устанавливать работникам скидки на продукцию, выпускаемую организацией, в которой они работают; 6) предоставлять средства для проведения отдыха и досуга, обеспечивать бесплатными путёвками; 7) выдавать кредит на покупку жилья, садового участка, автомашин.

Вопрос формирования общих форм стимулирования персонала вплотную соприкасается с понятиями "корпоративного духа" и "корпоративной культуры". Такой вид мотивации обойдется предприятию не так дорого, а отдача от него порой бывает очень значительной, так как, помимо удовлетворения потребностей отдельных работников, коллективные формы стимулирования способствуют сплоченности коллектива, формированию "корпоративного сознания", что, несомненно, сказывается на производительности труда. Список таких мер может быть достаточно большим [4]. Среди тех форм стимулирования, которые следует рекомендовать для применения: 1) организация питания внутри компании; 2) оплата транспортных расходов; 3) медицинское обслуживание; 4) помощь в получении дополнительного образования; 5) программы страхования; 6) организация корпоративных пенсионных и сберегательных фондов; 7) проведение физкультурно-оздоровительных мероприятий; 8) организация совместных поездок.

Применение таких форм коллективной мотивации может оказаться не только полезным, но и выгодным. Все сотрудники вынуждены тратить деньги на обеды и транспорт. Эти средства они получают в виде зарплаты. Существующая ныне система налогообложения такова, что выплачивать сотрудникам высокие оклады и при этом не нарушать закон предприятия не в состоянии из-за немислимо высоких налоговых издержек. В то же время, оплата таких расходов для предприятия не влечет за собой столь высоких издержек. Таким образом, система оплаты части расходов сотрудников компанией выгодна и тем и другим. С другой стороны, большинство работников хотят иметь доступ к качественному медицинскому обслуживанию, спортивным сооружениям, получать дополнительное образование, иметь страховки и дополнительные пенсии. Если эти расходы берет на себя предприятие, то блага становятся гораздо доступнее из-за того, что предприятию легче обеспечить меньшую стоимость этих услуг, чем отдельному человеку. Таким образом, получение тех дополнительных благ, которые работник не может позволить себе сам, повышает его заинтересованность в работе, то есть серьезно мотивирует его. Необходимо понять, что в сегодняшних условиях предоставление значительного социального пакета может быть гораздо более привлекательным способом компенсации сотрудникам предприятия, чем простое повышение зарплаты [4].

Научн. рук. Пилипенко С. Н.

Литература: 1. Скібіцька Л. І. Менеджмент: Навч. посібн. / Л. І. Скібіцька, О. М. Скібіцький. – К.: Центр учбової літератури, 2007 – 416 с. 2. Дідковська Л. Г. Менеджмент: Навч. посібн. / Л. Г. Дідковська, П. Л. Гордієнко. – К.: Алуґта, КНТ, 2007. – 516 с. 3. http://buklib.net/component/option,com_jbook/task,view/Itemid,36/catid,102/id,1753/. 4. http://www.aup.ru/books/m77/8_7.htm.

УДК 331.52

Бакулина И. Н.

Студент 2 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

ОЦЕНКА СОСТОЯНИЯ РЫНКА ТРУДА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ МНОГОФАКТОРНОЙ РЕГРЕССИИ

В условиях глобального кризиса важным является вопрос исследования показателей рынка труда. Сегодня при современном уровне развития аналитического аппарата и возможности адаптации его к решению проблем изучения сложных социально-экономических систем, представляется возможным дать комплексную оценку занятости. Это позволяет осуществить регулирование её

© Бакулина И. Н., 2009

элементов в аналитической форме на основе выявления объективных количественных закономерностей и оценить её особенности на различных иерархических уровнях управления и временных масштабах прогнозирования. Это также даёт возможность построить конкретное математическое описание теоретических моделей с учетом теневой занятости и безработицы и поставить на объективную количественную основу прогнозы и регулирование на рынке труда.

Проблемы описания состояния рынка труда затрагивали в своих работах В. И. Цыгичко, Е. М. Четыркин, А. А. Френкель, Г. Г. Бро и Л. М. Шнайдман, Л. М. Попов, К. Ф. Ковальчук [1, с. 34].

В данной статье представлены результаты решения задачи прогнозирования основных показателей рынка труда на основе построения модели многофакторной регрессии на примере одного из городов Украины. Регрессионный анализ позволяет упорядочить систему экономической информации, выявить недостатки (неполноту, недостоверность) имеющейся информации и выработать требования для подготовки новой информации и ее корректировки.

Взаимосвязь между показателями занятости и факторами можно записать в виде функции аргументов [2, с.172], действующих с разной степенью направленности их влияния:

$$Y_t = f(X_1; X_2; \dots; X_n; t),$$

где Y_t – расчетное значение прогнозируемого показателя;

$X_1; \dots; X_n$ – аргументы функции;

n – количество аргументов;

t – продолжительность временного периода.

На первом этапе построения многофакторной модели произведен расчет уровней безработицы, официальной и теневой занятости, а также факторов, которые оказывают влияние на их динамику (по данным за период 1999 – 2000 гг). Это – объем промышленной продукции; объем производства товаров народного потребления; среднемесячная заработная плата; объем инвестиций; возрастной состав населения; рождаемость; смертность; численность высвобожденных работников, то есть были отобраны 8 наиболее важных факторов, по существу определяющих уровни безработицы, официальной и теневой занятости. При этом наблюдается, что за последние десять лет заметно снизился уровень официальной занятости. Это привело к росту уровня безработицы и теневой занятости.

На втором этапе с помощью интегрированной системы статистического анализа и обработки данных STATISTICA [3, с.185] выполнена увязка значений показателей первого этапа и выявлены факторы, оказавшие существенное влияние на динамику результативных показателей. Было установлено, что не весь перечень указанных факторов целесообразно включать в модели.

На основе проведенных исследований составлены следующие регрессии уровня безработицы, официальной и теневой занятости:

$$Y_3(t) = 32,98812 + 0,03232 \cdot X_1(t) + 0,04962 \cdot X_2(t) + 1,68946 \cdot X_3(t),$$

$$Y_{m3}(t) = 75,14322 - 0,03812 \cdot X_1(t) - 0,07475 \cdot X_2(t) - 1,89063 \cdot X_3(t),$$

$$Y_6(t) = 525,6734 - 0,0011 \cdot X_1(t) - 11,3420 \cdot X_4(t),$$

$Y_3(t)$ – уровень официальной занятости за период t ;

$Y_{m3}(t)$ – уровень теневой занятости за период t ;

$Y_6(t)$ – уровень безработицы за период t ;

$X_1(t)$ – объем инвестиций за период t , млн грн;

$X_2(t)$ – среднемесячная заработная плата за период t , грн;

$X_3(t)$ – смертность населения за период t , чел./год;

$X_4(t)$ – численность высвобожденных работников за период t , чел.

Величина коэффициента регрессии при факторе $X_1(t)$ (объем инвестиций) свидетельствует, что рост инвестиций на 1 млн грн приведет к снижению уровня безработицы и теневой занятости, соответственно на 0,0011 и 0,03812, а также к росту официальной занятости на 0,03232. Величина коэффициента регрессии при факторе $X_2(t)$ (среднемесячная заработная плата) свидетельствует, что в среднем рост заработной платы на 1 грн приведет к снижению уровня теневой занятости на 0,07475 и росту официальной занятости на 0,04962. Величина коэффициента регрессии при факторе $X_3(t)$ (смертность населения) свидетельствует, что в среднем рост смертности населения на 1 чел. приведет к снижению уровня теневой занятости на 1,89063 и росту официальной занятости на 1,68946. Величина коэффициента регрессии при факторе $X_4(t)$ (чис-

ленность высвобожденных работников) свидетельствует, что в среднем рост численности высвобожденных работников на 1 грн приведет к снижению уровня безработицы на 11,3420.

Сложность факторов может привести к мультиколлинеарности. Одним из индикаторов ее наличия является критерий Фаррара–Глобера [4, с.108]. Определено, что среди факторов, включенных в модель, отсутствует мультиколлинеарность.

Для оценки совместного влияния факторов на результативные показатели использован коэффициент множественной корреляции (R). По данным регрессионного анализа получено, что коэффициенты множественной корреляции довольно существенны: для модели уровня официальной занятости $R = 0,9583$, уровня безработицы $R = 0,9661$, а для теневой занятости $R = 0,9693$. При этом коэффициент множественной детерминации (R^2) характеризует вариацию результативного показателя под воздействием включенных в модель факторов. Таким образом, можно сделать вывод, что факторы, включенные в данные модели, на 92 – 94% объясняют изменение уровня официальной и теневой занятости, безработицы, остальные 6 – 8% – влияние неучтенных факторов.

Кроме того, был проведен анализ силы влияния факторов, включенных в уравнение. Для этой цели использованы β -коэффициенты уравнения регрессии, которые показывают степень влияния каждого отобранного фактора на анализируемый показатель. Высокие β -коэффициенты подтверждают сильное воздействие факторов. Результаты расчетов свидетельствуют о том, что наиболее существенное влияние на изменение уровня занятости и теневой занятости оказывает фактор – $X_1(t)$ (объем инвестиций), а на уровень безработицы – $X_4(t)$ (численность высвобожденных работников).

Таким образом, экономический анализ на основе применения многофакторной регрессии позволяет учитывать сложность и многоплановость таких экономических явлений, как официальная и теневая занятость, безработица. Данная модель может быть использована для прогнозирования влияния тех или иных факторов на основные показатели рынка труда (с учетом будущих изменений их значений).

Научн. рук. Норик Л. А.

Литература: 1. Осовый Г. В. Актуальные вопросы регулирования рынка труда // Экономика Украины. – 2007. – №9. – С. 33 – 41. 2. Холод Б. И. Комплекс эконометрических моделей построения возможных вариантов развития региона / Б. И. Холод, В. А. Ткаченко, Л. Д. Гармидер. – Днепропетровск: Монолит, 2007. – 323 с. 3. Волгин Н. А. Доходы и занятость: мотивационный аспект / Н. А. Волгин, В. И. Плакся. – М.: Луч, 2004. – 259 с. 4. Гармидер Л. Д. Демографические аспекты развития занятости населения в крупном городе // Спецвыпуск "Придніпровського наукового вісника" за матеріалами другої Міжнародної конференції "Наука і освіта '08". – Днепропетровск, 2008. – Т.11. – С. 108 – 109.

УДК 330.322.1(477)

Михалушко С. М.

Студент 2 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

ИССЛЕДОВАНИЕ ДИНАМИКИ ВАЛОВЫХ ЧАСТНЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В УКРАИНЕ

В результате рыночных реформ и начавшегося в последние годы роста деловой и инвестиционной активности отечественная экономика вышла на новый уровень хозяйственных отношений, который характеризуется признанием Украины страной с рыночным хозяйством, началом активных интеграционных процессов в мировую экономическую систему. Такое развитие событий не только создает предпосылки для дальнейшего поступательного развития экономики Украины, но и предъявляет более жесткие требования к привлечению в действующее производство инвестиционных капиталов. Поэтому частное инвестирование в украинской экономике имеет исключительное значение.

Целью данной работы является исследование динамики валовых частных инвестиций во взаимосвязи с другими компонентами, которые являются их детерминантами. Статистическая база, на которой основана работа, включает динамические ряды макроэкономических показателей за период 2000 – 2009 гг. [1].

© Михалушко С. М., 2009

Актуальные вопросы, связанные с изучением отдельных сторон исследуемой проблемы, нашли свое отражение в научных трудах известных отечественных и зарубежных экономистов: Дж. М. Кейнса, Т. Марковица, К. Р. Макконелла, В. С. Барда, Л. А. Беклярма, С. П. Аукционек, В. В. Сафронова, А. Н. Борисенко, А. П. Дороговцева, В. П. Ждалова.

Для того чтобы в экономике существовало макроэкономическое равновесие, необходимо, чтобы произведенный доход полностью использовался, то есть чтобы инвестиции были равны сбережениям [2].

Для исследования зависимости инвестиций от сбережений рассмотрены следующие уравнения:

$$I_t = 531 + 0,56I_{t-5} + 0,8S_t + 0,3S_{t-1} + 0,65S_{t-2} + 0,11S_{t-3} - 0,1S_{t-4} \\ (\bar{R}^2 = 0,9887; \quad DW = 0,48); \quad (1)$$

$$I_t = 496 + 0,6I_{t-4} + 0,78S_t + 0,27S_{t-1} + 0,57S_{t-2} - 0,067S_{t-3} \\ (\bar{R}^2 = 0,9892; \quad DW = 0,537); \quad (2)$$

$$I_t = 423 + 0,67I_{t-3} + 0,74S_t + 0,18S_{t-1} + 0,3S_{t-2} \\ (\bar{R}^2 = 0,9912; \quad DW = 0,024); \quad (3)$$

$$I_t = 296 + 0,79I_{t-2} + 0,54S_t + 0,25S_{t-1} \\ (\bar{R}^2 = 0,9938; \quad DW = 0,792); \quad (4)$$

$$I_t = 148 + 0,91I_{t-1} + 0,35S_t \\ (\bar{R}^2 = 0,9966; \quad DW = 1,91), \quad (5)$$

где I_t – частные валовые инвестиции;

$I_{t-1}, I_{t-2}, I_{t-3}, I_{t-4}, I_{t-5}$, – валовые частные инвестиции с лагом соответственно в один, два, три, четыре, пять периодов;

S_t – текущие сбережения корпораций;

$S_{t-1}, S_{t-2}, S_{t-3}, S_{t-4}$ – сбережения корпораций с лагом соответственно в один, два, три, четыре периода;

\bar{R}^2 – коэффициент детерминации с поправкой на длину выборки;

DW – коэффициент статистики Дарбина – Уотсона для проверки наличия автокорреляции ошибки уравнений [3].

Самым лучшим по всем характеристикам определено уравнение (5).

Чтобы улучшить точность уравнения, а также повысить существенность фигурирующих в нем факторов, введены такие факторы, как жилой фонд и дефлятор инвестиционных благ. Роль дефлятора заключается в переводе цен товаров в неизменные [3]. Стоит также отметить, что временной горизонт инвестора должен быть шире, поэтому предложена следующая модель:

$$I_t = -8863 + 1,49 \left(\frac{1}{4} \sum_{i=1}^4 S_{t-i} \right) + 0,21KH_{t-1} + 10509PI_t \\ (\bar{R}^2 = 0,9907; \quad DW = 0,508), \quad (6)$$

где KH_{t-1} – жилой фонд с лагом в один период;

PI_t – дефлятор инвестиционных благ;

S_{t-1} – сбережения с лагом в i – период.

Уравнение (6) расширяет диапазон данных уравнения (5), что позволяет детально исследовать динамику валовых частных инвестиций в украинскую экономику. Движение сбережений па-

раллельно движению инвестиций, что можно объяснить высвобождением средств из сфер, куда внедряется капитал с тем, чтобы быть превращенным в более прибыльные капиталовложения. А это позволяет достигнуть одной из целей государственного регулирования экономики Украины.

Научн. рук. Норик Л. А.

Литература: 1. Економічна статистика в Україні // Перспективи дослідження. – 2000. – №13. – С. 19 – 20. 2. Станковская И. К. Экономическая теория: Учебник / И. К. Станковская, И. А. Стрелец. – М.: ЭКСМО, 2005. – 378 с. 3. Эконометрические модели и прогнозы: Сборник научных трудов / Под ред. С. М. Меньшикова, Е. М. Левицкого. – К.: Каштан, 2008. – 245 с. 4. Лукинов И. Система макроэкономических моделей прогнозирования экономики Украины / И. Лукинов, О. Бакаев, Г. Бондаренко // Экономист. – 1998. – №5. – С. 38 – 45.

УДК 314.18(477)

Бусургіна М. А.

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ВПЛИВ СУЧАСНОЇ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ НА ТРУДОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ

Сьогодні демографічна ситуація в Україні є несприятливою. Найбільш значимими проблемами демографії є скорочення народжуваності, старіння населення і слабо керовані міграційні процеси, що порушують демографічний баланс, що у свою чергу веде до скорочення потенційної кількості трудових ресурсів. Усе це викликає негативні наслідки щодо економічного розвитку країни. Тобто підриваючи основи трудових ресурсів, підривається і економічний добробут країни.

Трудові ресурси країни є основним елементом економічного потенціалу країни. На формування трудових ресурсів впливають різні чинники. Найбільш значимими є демографічні, оскільки вони визначають потенційно можливу кількість майбутніх працівників.

Метою даної роботи є аналіз впливу сучасної демографічної ситуації на трудовий потенціал в Україні, визначення проблем та шляхів їх вирішення.

Проблеми демографічної ситуації в Україні досліджували Й. Антонова, Л. Борисова, Н. Аблюлатипов, П. Дорно, В. Зацепін, М. Мацковський, Н. Смільзер, але демографічна ситуація постійно змінюється і з'являються нові проблеми. Це потребує вдосконалення шляхів їх вирішення, відповідно до існуючої ситуації.

Сьогодні демографічна ситуація в світі набуває кризового характеру. Україна так само не є виключенням. Але при цьому слід зазначити, що демографічна криза в Україні більш глибока, ніж в інших країнах. В Україні спостерігаються такі прояви демографічної кризи, як старіння населення, зниження народжуваності, природне скорочення населення.

На 1 січня 2009 р. в Україні, за оцінкою, проживало 46 143,7 тис осіб. Упродовж 2008 р. чисельність населення зменшилася на 229,0 тис. осіб, або на 5,0 осіб з розрахунку на 1000 жителів. Зменшення населення відбувалося виключно за рахунок природного скорочення, що становило 243,9 тис. осіб, тоді як міграційний приріст населення складав 14,9 тис. осіб. Порівняно з 2007 р. об'єм природного скорочення зменшився на 46,3 тис. осіб, або з 6,2 до 5,3 особи на 1 000 жителів. Природний рух населення в 2008 р. характеризувався зростанням народжуваності і скороченням смертності. Залишається істотною смертність дітей до 1 року та загальний рівень смертності. Перше місце у структурі причин смерті займають хвороби системи кровообігу, друге – новоутворення, третє – зовнішні причини смерті [1].

Основними причинами погіршення демографічної ситуації через природний рух населення є: падіння рівня і якості життя; зміна цінностей – для багатьох жінок набагато важливішою стала робота, ніж сім'я і діти; зміна традиційного життєвого устрою; домінування міського способу життя над сільським; низький рівень медичного обслуговування; недостатнє соціальне забезпечення молодих батьків.

Значний вплив на склад та якість трудових ресурсів країни мають міграційні процеси. Порівняно з 2007 р. зменшилася міграційна активність населення. Більше всього це позначилося на зовнішній міграції. Так, кількість прибулих в країну на постійне проживання зменшилося з 46,5 тис. до 37,3 тис. осіб, а кількість вибулих – з 29,7 тис. до 22,4 тис. осіб. У 8 регіонах був зареєстрований міграційний приріст населення, в решті регіонів – міграційне скорочення [1].

© Бусургіна М. А., 2009

Основними причинами міграції населення є: економічні та соціальні причини. Неприятлива економічна ситуація в країні: інфляція, масове безробіття, економічна криза; неможливість особистої реалізації; політична нестабільність; бажання покращити економічний добробут тощо є основними причинами еміграції українців закордон. Подібні ж причини має населення інших країн для імміграції до України.

Держава має можливість регулювати демографічні процеси в країні за допомогою демографічної політики. Основною метою державної стратегії демографічного розвитку 2006 – 2015 років є поліпшення якісних характеристик населення та гармонізація відтворення людності України [2].

До заходів щодо поліпшення демографічної ситуації можна віднести такі: відродження української духовності, національних цінностей та традицій; відновлення сімейних цінностей; формування настанов на дводітну родину; забезпечення економічних передумов уповільнення процесів депопуляції та поліпшення якості населення: підвищення добробуту широких верств населення шляхом реформування оплати праці, запровадження повномасштабної системи соціального страхування, надання соціальної допомоги переважно на адресних засадах; формування настанов на здоровий спосіб життя; покращення екологічної ситуації в країні, компенсація за працю на шкідливому виробництві, забезпечення доступності якісних медичних та рекреаційних послуг, реформа системи охорони здоров'я [2; 3].

Демографічну ситуацію в Україні можна охарактеризувати як критичну. Основними проблемами є старіння населення, негативний природний та міграційний прирости, за рахунок чого відбувається скорочення трудових ресурсів.

Для поліпшення існуючої демографічної ситуації слід проводити соціально орієнтовану економічну політику. Найбільш важливим завданням для покращення потенціалу трудових ресурсів є стимулювання народжуваності в країні. Для цього доцільно застосувати такі заходи, як ефективне збільшення допомоги при народженні дітей, покращення та доступність медичного обслуговування у пологових будинках, підвищення прожиткового мінімуму в країні та перегляд складу споживчої кошика, щоб вона якнайбільше відповідала потребам людини; збільшення мінімальної заробітної плати, розробка та впровадження програм доступного житла для молодих батьків, соціальна та правова захищеність сімей з дітьми, доступна можливість покращення побутових умов, економічно доступна освіта для дітей. Тобто забезпечення економічної та політичної стабільності, економічного розвитку країни.

Наук. керівн. Пивавар І. В.

Література: 1. Державний комітет статистики. – www.ukrstat.gov.ua. 2. www.kmu.gov.ua. 3. Демографічний кризис или последний украинец // Діалог. UA. – 2009.

Бабасва Л. О.

УДК 336.27(477)

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ДЕЯКІ СУЧАСНІ ПРИЧИНИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ

В умовах формування та функціонування ринкової економіки важливою складовою державних фінансів є державний борг. Дефіцит державного бюджету, залучення та використання позик для його покриття призвели до формування і значного зростання державного боргу в Україні.

У сучасній Україні державний борг все більше набуває характеру не лише фінансової, але і соціально-політичної проблеми. Державний борг прямо пов'язаний з проблемою економічної безпеки країни, тому необхідно вчасно робити висновки та відповідні рішення, щодо вирішення питань про зменшення державного боргу та його негативного впливу на економіку країни.

Важливий внесок у дослідження проблеми державного боргу зробили західні економісти минулого та теперішнього: Д. Рікардо, А. Сміт, Дж. Кейнс, А. Лаффер, М. Фрідман, серед російських вчених варто відмітити праці М. Б. Богачевського, Б. Г. Болдирева, Л. М. Красавіної, Ю. М. Осипова. Теоретичні основи державного боргу висвітлюються в працях таких українських вчених, як О. Д. Василік, А. С. Гальчинський, Г. В. Кучер, В. В. Корнєєв, О. В. Плотніков, Т. Г. Бондарук, В. М. Суторміна.

© Бабасва Л. О., 2009

Метою дослідження даної роботи є аналіз деяких основних причин і специфічних особливостей формування державного боргу в Україні.

Досліджуючи державний борг, не можна обійти проблему бюджетного дефіциту. Існує позитивний взаємозв'язок між розмірами бюджетного дефіциту і державного боргу. Бюджетний дефіцит збільшує державний борг, а зростання боргу, в свою чергу, потребує додаткових витрат бюджету на його обслуговування і тим самим збільшує бюджетний дефіцит. Рівень дефіциту визначається по відношенню до валового внутрішнього продукту (ВВП), або до затверджених витрат бюджету, але він не може бути постійним і залежить від різних чинників, які впливають на розвиток економіки. Це можуть бути зростання або зменшення капіталу, розвиток інфляційних процесів у країні.

У сучасному світі немає держави, яка б в ті чи інші періоди своєї історії не стикалася б з бюджетним дефіцитом. Але якість самого бюджетного дефіциту може бути різною. Так, дефіцит може бути пов'язаний з необхідністю здійснення значних державних вкладень в розвиток економіки. В цьому випадку він відображає не кризовий стан суспільних процесів, а державне регулювання економічної кон'юнктури, прагнення забезпечити прогресивні зрушення в структурі суспільного виробництва. Ця причина формування бюджетного дефіциту в майбутньому може дати позитивні наслідки розвитку економіки. На жаль, для України в кризовий період така причина бюджетного дефіциту не актуальна, тому що економіка потребує не розвитку, а допомоги в нестабільній ситуації. Також дефіцити виникають у результаті надзвичайних обставин (війни, великі стихійні лиха і т. д.), коли звичайних резервів стає недостатньо і потрібно вдаватися до джерел особливого виду. Як відомо, дуже багато коштів потребують регіони, котрі опинилися в зоні стихійного лиха, тому через надзвичайні обставини дефіцит бюджету має тенденцію до зростання і країні необхідно долати не тільки наслідки стихійного лиха, а й зростання бюджетного дефіциту. Крім того, дефіцит може відображати кризові явища в економіці, її розвал, неефективність фінансово-кредитних зв'язків, нездатність уряду тримати під контролем фінансову ситуацію в країні. Коли в країні складна політична ситуація, то регулювання бюджетного дефіциту також ускладнюється і стає малоефективним.

Отже, в умовах економіки, яка розвивається динамічно, зі стійкими та ефективними міжнародними зв'язками бюджетний дефіцит у кількісно допустимих межах може використовуватись. Однак, як правило, наслідком існування бюджетного дефіциту є зростання державного боргу, а неправильні методи боротьби з ним стають причиною розладу всієї системи фінансових відносин.

Факт існування державного боргу не дає уявлення про реальний фінансово-економічний стан держави. Зростання державного боргу – це складне явище, зумовлене цілою низкою факторів, яке в умовах окремої держави може мати свою специфіку.

За даними Міністерства фінансів України на 31 грудня 2008 року розмір державного боргу України складав 130 689 649,38 тисяч гривень. Такий розмір державного боргу не є критичним, він складає близько 14% від рівня ВВП, проте має свої негативні економічні наслідки, особливо в період нестабільної ситуації в економіці нашої держави.

Сума зовнішнього державного боргу України більше ніж в два рази перевищує величину внутрішнього боргу. Загальна частка зовнішнього боргу в структурі державного боргу є високою. Таке явище в Україні спостерігається протягом п'яти років, що можна прослідкувати за даними у табл. 1. [1].

Таблиця 1

Державний борг України за 2004 – 2008 рр., у тис. грн

	31.12.2004	31.12.2005	31.12.2006	31.12.2007	31.12.2008	31.01.2009
Державний борг	67 682 324,90	63 145 424,80	66 113 786,31	71 294 278,30	130 689 649,38	129 598 399,75
Внутрішній борг	20 953 307,12	19 188 290,90	16 607 712,12	17 806 386,34	44 666 547,59	44 846 547,59
Зовнішній борг	46 729 017,78	43 957 133,90	49 506 074,19	53 487 891,96	86 023 101,79	84 751 852,16

Крім того, з грудня 2005 по грудень 2008 рр. величина державного боргу України зросла майже в два рази. Найбільше зростання спостерігалось у 2008 році, що пов'язано з кризовою ситуацією в економіці країни та потребами залучення коштів для подолання фінансової нестабільності в державі, зокрема з Міжнародного валютного фонду.

Доцільним буде зауважити, що з 2004 по 2007 рр. величина державного боргу поступово зростала, разом з цим зростав рівень ВВП, а відношення державного боргу до ВВП поступово зменшувалось, що говорить про підвищення рівня виробництва і підвищення рівня платоспроможності країни за її боргами. Це можна спостерігати за даними табл. 2 [1].

**Відношення державного боргу України до валового
внутрішнього продукту, у тис. грн**

	2004	2005	2006	2007
Державний борг	67 682 324,90	63 145 424,80	66 113 786,31	71 294 278,30
Державний внутрішній борг	20 953 307,12	19 188 290,90	16 607 712,12	17 806 386,34
Державний зовнішній борг	46 729 017,78	43 957 133,90	49 506 074,19	53 487 891,96
ВВП	345 113 000,00	441 452 000,00	544 153 000,00	709 445 000,00
Державний борг до ВВП	19,6%	14,3%	12,1%	10,0%
Державний внутрішній борг до ВВП	6,1%	4,3%	3,1%	2,5%
Державний зовнішній борг до ВВП	13,5%	10,0%	9,1%	7,5%
Критичний рівень відношення боргу до ВВП	60,0%	60,0%	60,0%	60,0%

Проте кризові явища в економіці країни в 2008 році підштовхнули до збільшення державного боргу та збільшення відношення державного боргу до ВВП, що у 2008 році складало близько 14%. Це погіршує економічну ситуацію в країні.

Проблема державного боргу в Україні існує і потребує вирішення задля майбутнього і теперішнього нашої країни. Основними причинами формування та збільшення державного боргу в Україні є кризові явища в економіці, необхідність залучення коштів з МВФ, неефективність фінансово-кредитних зв'язків, політика уряду щодо контролю фінансової ситуації в країні. Підсумовуючи вищесказане, можна відмітити, що державний борг є вагомою складовою державних фінансів у ринковій економіці. Розумне керування державним боргом полегшить негативні явища в економіці країни.

Наук. керівн. Кліменко О. М.

Література: 1. <http://minfin.kmu.gov.ua/>. 2. Іголкін І. В. Податкова реформа як об'єктивна необхідність зміцнення дохідної частини державного бюджету // *Фінанси України*. – 2005. – №8. – С. 19 – 24. 3. Отрошко О. В. Фіскальна політика як засіб стабілізації економіки // *Фінанси України*. – 2005. – №6. – С. 69 – 75.

Лосєва Ю. М.

УДК 331.56(477+73)

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ ТА США В УМОВАХ СВІТОВОГО СПАДУ

Досягнення високого рівня зайнятості – одна з основних цілей макроекономічної політики держави. Сучасна криза в Україні та за кордоном пов'язана з великими труднощами, виникненням багатьох соціально-економічних проблем. Однією з них є проблема безробіття, що нерозривно пов'язана з людьми, їх виробничою діяльністю. Безробіття впливає на всі сторони життя суспільства – економіку, політику, соціальні відносини, спричиняє істотне скорочення ВВП і національного доходу країни, загострення соціальної напруженості в суспільстві. Тому боротьба з безробіттям є актуальним завданням кожної держави в сьогоденні й в майбутньому.

Проблема вимагає глибокого комплексного дослідження. У роботах розглядаються з різних позицій аспекти даної проблеми. Великий внесок у розкриття сутності й методи вирішення питання безробіття зробили роботи російських та українських вчених: Н. Волгіна, І. Заславського, Г. Зуціної, Т. Недорізанюк [1; с. 32 – 35], Є. Сніжко [2; с. 32 – 37].

Метою даної статті є виявлення деяких проблем зростання безробіття в Україні (як країні з перехідною економікою) і США (як країні з ринковою економікою) в умовах світової фінансової кризи, а також систематизування методів боротьби з високим безробіттям в Україні.

© Лосєва Ю. М., 2009

Проблема безробіття збільшується у світі з кожним днем. За офіційними даними в Україні в січні 2009 року без роботи залишилися більше 900 тис. українців [3; с.44], у той час як у період з 12 по 18 січня кількість звернень за допомогою з безробіття в США зростає до рекордного рівня – 4,776 млн чоловік.

Порівняємо зростання рівня безробіття США й України (рис.1 та 2). Як видно з діаграм, у Сполучених Штатах Америки відбувається більш значний порівняно з минулими місяцями стрибок у збільшенні кількості безробітних, ніж в Україні в листопаді й грудні 2008 року.

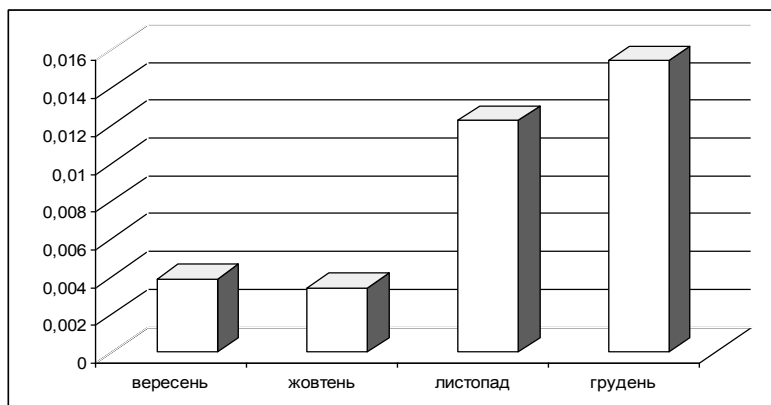

Рис.1. Зростання рівня безробіття в США

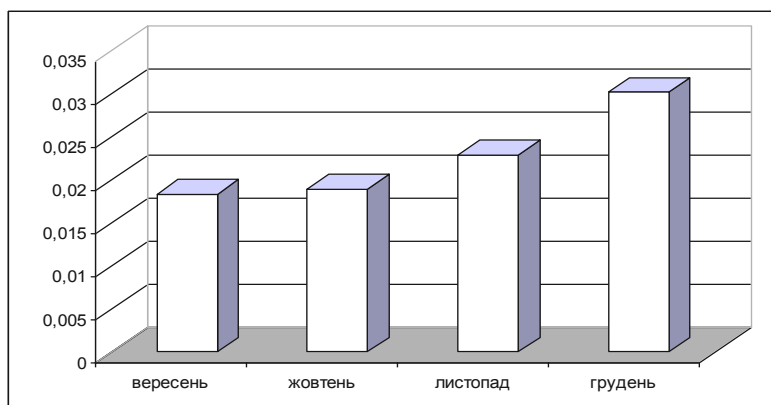

Рис. 2. Зростання рівня безробіття в Україні

Можна зробити припущення, що однією з причин такого раптового збільшення кількості безробітних є значна чутливість ринкової економіки до кризових ситуацій, порівняно з перехідною економікою.

Як відомо, у країнах з перехідною економікою існує більший рівень впливу держави на економіку, а в країнах з ринковою економікою відбуваються більш стихійні зміни в економічних показниках. У результаті цього можна зробити висновок, що в кризових ситуаціях країнам з перехідною економікою легше контролювати негативні процеси, що відбуваються.

Розглянемо діаграму "Зростання рівня безробіття в Україні й США" (рис. 3).

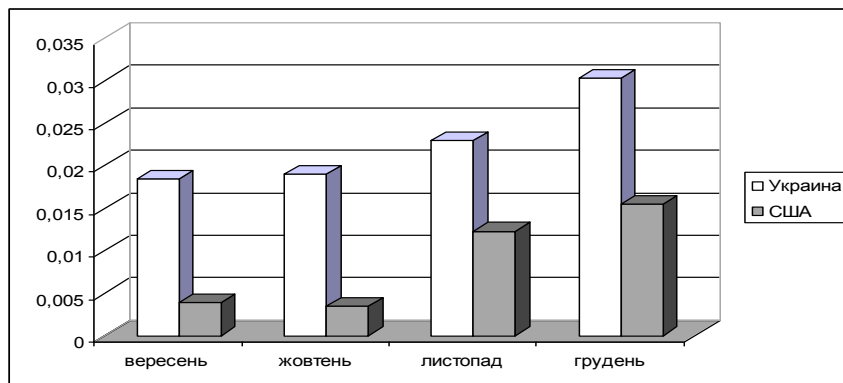

Рис. 3. Зростання рівня безробіття в Україні й США

Проаналізувавши дані діаграми, можна зробити висновок, що в Україні, порівняно із США, рівень безробіття значно вищий, що свідчить про перехідний та більш кризовий стан економіки України. Головною причиною різкого зростання безробіття в Україні на даному етапі є світова фінансова криза. Компаніям не вистачає коштів, щоб виплачувати заробітну плату працівникам, наслідком чого стають масові звільнення. На макроекономічному ж рівні зростання армії безробітних насамперед, позначається на економічному зростанні, оскільки звільнені працівники, як і їхні родини, починають менше споживати. Зменшення споживання впливає на роботу фінансових ринків. Знижується обсяг кредитів, населення починає знімати кошти й з депозитних рахунків, що може призвести до краху банківської системи. Нарешті, зростання безробіття здатне викликати соціальне безладдя і економічні бунти, які можуть призвести до відставки уряду, як це, наприклад, відбулося в Ісландії.

Разом з тим, у США не спостерігаються такі катастрофічні наслідки кризи. Це пояснюється вибором урядом Сполучених Штатів більш ефективної програми підтримки безробітного населення. Деякі основні принципи цієї програми можна застосувати і в Україні, наприклад: акцент на пряму допомогу безробітним і податкові звільнення для незаможних; створення нових робочих місць, підтримка підприємництва; підтримка компаній, які погодяться переводити працівників на скорочений робочий час; стимулювання попиту й інвестицій в інфраструктуру; перекваліфікація безробітних, розвиток внутрішньої трудової міграції.

Таким чином, можна зробити висновок, що Україні доцільно використовувати досвід закордонних країн на ринку праці з урахуванням особливостей власного розвитку й стану світової економіки. Автором систематизовано спеціальні заходи щодо регулювання ринку праці, такі, як, по-перше, працевлаштування безпосередньо на підприємстві шляхом створення нових робочих місць; по-друге, боротьба з тіньовою економікою; по-третє, організація суспільних робіт; по-четверте, заохочення приватного підприємництва й стимулювання зайнятості населення, розвиток малого бізнесу; по-п'яте, перепідготовка й професійна підготовка за дефіцитними спеціальностями і професіями.

Україна – це країна з перехідною економікою, політична та економічна ситуація якої змінюється, тому необхідно постійно досліджувати проблему безробіття в нашій країні з метою координації й виробки нових методів, способів та інструментарію боротьби з рівнем безробіття.

Наук. керівн. Клименко О. М.

- Література:** 1. Недоризанюк Т. Как правильно уволить // Дело. – 2009. – Январь (№2). – С. 32 – 35.
2. Снежко Е. Работать, чтобы выжить // Инвест газета. – 2009. – Февраль(№6). – С. 32 – 37. 3. Гошовский И. Все свободны // Инвест газета. – 2009. – Февраль (№6). – С. 43 – 45.

Черелюк В. О.

УДК 331.56 (477)

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ БЕЗРОБІТТЯ НА УКРАЇНІ

У період світової економічної кризи проблема зайнятості населення в Україні стає дуже гострою. У зв'язку із закриттям багатьох підприємств, будівельних компаній, банкрутством банків, відсутністю інвестицій в економіку скорочується велика кількість робочих місць. Люди не здатні застосувати свої знання, навички, інтелектуальні здібності. Перевищення природного рівня безробіття загрожує зростанням соціального невдоволення в суспільстві.

Незважаючи на тривале існування руйнівної проблеми довготривалого безробіття в Україні, це явище не дістало необхідного висвітлення у спеціальній літературі. Хоча теоретичні проблеми формування ринку праці, регулювання зайнятості та безробіття в Україні знайшли відображення у працях таких відомих українських вчених: О. І. Пазюк [1], О. В. Купець [2], Ю. С. Серьогіна [3].

Тому метою даної статті є оцінка сучасного стану безробіття в Україні; дослідження основних проблем виникнення безробіття в Україні та аналіз його наслідків; перелік шляхів вирішення даного питання. У рамках поставленої мети необхідно вирішити такі завдання: виявити причини та наслідки безробіття; дослідити динаміку безробіття на кінець 2008 початок 2009 років; показати заходи, які впроваджуються керівництвом держави, щодо вирішення проблеми зайнятості; запропонувати нові підходи щодо боротьби із безробіттям.

Досягнення високого рівня зайнятості – одна з основних цілей макроекономічної політики держави. Економічна система, що утворює додаткову кількість робочих місць, ставить за свою мету збільшити кількість суспільного продукту і тим самим більшою мірою задовольнити матеріальні

© Черелюк В. О., 2009

потреби населення. При неповному використанні робочої сили система працює не досягаючи межі своїх виробничих можливостей. Вагомим втратам безробіття наносить й життєвим пріоритетам людей, не даючи їм використати свої вміння у тому роді діяльності, в якому людина може найбільше проявити себе, чи взагалі позбавляючи їх такої можливості, через що люди переносять серйозні психологічні стреси [1].

Безробіття – соціально-економічна ситуація в суспільстві, при якій активним, працеспроможним громадянам не можливо знайти роботу, яку вони здатні виконувати, що обумовлено перевищенням пропозиції праці над спросом на неї. За трактовкою Міжнародної організації праці (МОП) безробітним вважають людину, яка хоче знайти роботу, може працювати, але не має робочого місця [4].

Згідно з українськими законодавством безробітними вважаються громадяни, котрі не мають роботи і заробітку, зареєстровані в органах служби зайнятості, шукають роботу і готові до неї приступити. Як бачимо, офіційна система обліку безробіття на Україні занижує реальні показники тому, що велика кількість безробітних такими не вважаються (не зареєстровані в службі зайнятості) [2].

У розвинутих країнах безробіття є результатом високих темпів розвитку НТП і розбіжності попиту та пропозиції на ринку праці [4].

Також на Україні під час кризи сильно проявляється й приховане безробіття, яке виникає як синдром спаду виробництва і неадекватного скорочення зайнятості. Приховане безробіття полягає у тому, що на робочих місцях люди працюють на умовах не повного робочого дня й отримують не повну заробітну плату, а також певній частині робітників відпустки оформлюються без утримання чи з частковим збереженням заробітної плати [4].

На даний момент на Україні почалась друга хвиля скорочення працівників. Перша хвиля звільнень мала місце у кінці 2008 року й торкнулась, в основному інвестиційно-фінансового сектору й робітників підприємств важкої промисловості. Особливістю другої хвилі є те, що вона затронула сектори економіки, близькі до споживчого сегмента. За прогнозами вона протримається до кінця травня 2009 року [3].

Згідно зі статистичними даними рівень зареєстрованого безробіття на Україні до кінця лютого 2009 року склав 3,2% населення працездатного віку, повідомляє Державний комітет статистики. У грудні 2008 року цей показник складав 3%, в листопаді – 2,3%, в жовтні – 1,9%. Раніше 3 місяці поспіль безробіття складало 1,8%. У червні 2008 р. рівень безробіття складав 1,9%, в травні – 2,0%, в квітні – 2,2%, в березні – 2,3%, в грудні-лютому – 2,4%, повідомив "Інтерфакс-Україна". До кінця лютого 2009 року зареєстровано 900,6 тис. безробітних (в січні – 844,9 тис.). Станом на квітень 2009 року в Україні було зареєстровано 846 тисяч безробітних.

Водночас, зараз 590 тис. осіб отримують державну допомогу із безробіття, тоді як на 1 січня 2009 року таку допомогу отримували 652 тис. осіб. За даними Мінпраці, зараз на ринку нараховується 81 тис. вакансій.

За три місяці цього року було працевлаштована 152 тис. безробітних. При цьому протягом березня без роботи залишилися 108 тис. осіб, 10% були звільнені за скороченням, 26% – за власним бажанням, 32% – за згодою сторін, і 31% – через інші причини.

При цьому, згідно з даними Держкомстату, кількість незайнятих громадян, котрі були на обліку в державній службі зайнятості, складала 930 тис. чол. (місяцем раніше – 876, 2 тис. чол).

Таким чином, навантаження на 10 вільних робочих місць (вакантну посаду) склала 108 чоловік (місяцем раніше – 96 чол. /10 міс.) [5].

Необхідно відзначити, що ринок праці інерційний, і його реакція завжди запізнюється відносно динаміки економічних перетворень.

Керівництвом країни приймаються деякі заходи щодо збереження робочої сили та створення нових робочих місць: 1) Закон України "Про внесення змін до деяких законів України щодо зменшення впливу світової фінансової кризи на сферу зайнятості населення", прийнятий ще 25 грудня минулого року (набрав чинності з 13.01.2009 р.) підписаний Верховною Радою та підписаний В. Ющенком, спрямований "на пом'якшення впливу світової фінансової кризи на ринок праці України, призупинення вивільнення працівників з підприємств, установ та організацій, а також збалансування бюджету Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття у 2009 – 2010 рр."; 2) пропонується до 31 грудня 2010 року звільнити роботодавців від обов'язку бронювати 5% робочих місць для категорії населення, що потребує соціального захисту; 3) пропонується на рік зупинити дію норм законів, які дозволяють роботодавцям працевлаштовувати іноземців або осіб без громадянства без дозволу на працевлаштування; 4) пропонується розширити перелік осіб, які користуються страховкою з безробіття [5].

Із вищесказаного можливо зробити висновок, що безробіття є одним з ключових показників для визначення загального стану економіки, для оцінки її ефективності.

Тому керівництво держави наголошує, що на основі законодавчої бази для зниження рівня безробіття в Україні політика повинна бути направлена на: посилення відповідальності й підвищення ролі органів виконавчої влади усіх рівней у реалізації державної політики зайнятості; професійній підготовці фахівців й кваліфікованих робітників в узгодженні з потребами ринку праці; збереження ефективно функціонуючих й створення нових робочих місць; підвищення якості робочої сили й професійно-кваліфікованого збалансованого попиту й пропозиції на робочу силу; посилення мотивації до легальної продуктивної зайнятості; детенізація відношень у сфері зайнятості; створення умов для самостійної зайнятості населення й розвитку підприємницької ініціативи; підтримка регіонів з несприятливою ситуацією на ринці праці і т. п. Очевидно, що фінансова стабілізація, не підкріплена стабілізацією виробництва, тому що викликає катастрофічне зростання безробіття. Тому центральним елементом політики зайнятості повинна стати економічна політика, спрямована на пожевлення ділової активності, проведена одночасно з придушенням інфляції, зміною фізично й морально застарілого виробничого апарата й усунення причин, що породили його низьку ефективність [3].

Виходячи з побажань та потреб працездатних працівників для забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку країни, обґрунтовується необхідність переходу до нової стратегії подолання довготривалого та загального безробіття, згідно з якою державна політика зайнятості має бути зорієнтована не лише на забезпечення гідної праці для усіх бажаних працівників через інтервенції з боку попиту, але й на підвищення рівня їх конкурентоспроможності на ринку праці, усунення основних бар'єрів у працевлаштуванні, посилення мотивації до трудової діяльності та самостійного пошуку роботи через відповідні заходи з боку пропозиції [2].

Для вирішення проблем з безробіттям на Україні можливо запропонувати таке:

1) розвиток системи перепідготовки робітників, орієнтування професійної підготовки фахівців на майбутні потреби ринку праці, а також сприяння професійній й територіальній мобільності робочої сили;

2) необхідно приймати й виконувати соціальні програми забезпечення зайнятості населення, які будуть фінансуватися державою чи місцевими бюджетами, завдяки чому будуть вирішені соціальні проблеми в суспільстві, а люди будуть мати робочі місця;

3) пожвавлення економічної діяльності, збільшення обсягів інвестиційних вкладень у розвиток малого підприємництва позитивно впливатимуть на створення нових робочих місць і сприятимуть зростанню рівня зайнятості населення;

4) розширення сфери послуг. Через значне падіння рівня життя попит на послуги скорочується. Зростають лише послуги державного сектора, що є негативним явищем;

5) головною умовою формування та ефективного функціонування національного ринку праці є пришвидшення економічних реформ в Україні. Ефективна структурна перебудова національної економіки через реструктуризацію збиткових підприємств, відмову від практики м'яких бюджетних обмежень, реальне застосування інституту банкрутства дала б змогу підвищувати мобільність робочої сили, продуктивність праці та заробітну плату.

Наук. керівн. Бріль М. С.

Література: 1. Пазюк О. І. Проблеми безробіття в Україні // Україна: аспекти праці. – 2004. – №2. – С. 3 – 10. 2. Купець О. В. Диференціація довготривалого безробіття в Україні за соціально-демографічними групами // Демографія та соціальна економіка. – 2007. – №1. – С. 106 – 114. 3. Серьогіна Ю. С. Безробіття в Україні: проблеми та перспективи // Наукові доробки молоді – вирішенню проблем європейської інтеграції. – 2008. – Т.2. – С. 171 – 173. 4. Європейська економічна комісія ООН. Обзор економічного положення Європи в 2007 – 2008 роках. – Нью-Йорк; Женева: ООН, 2008. 5. <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Ковшова С. О.

УДК 332.12:330.33.01

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ ПОБУДОВИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

У сучасних умовах економічної кризи держава потребує вироблення й реалізації такої моделі взаємин з регіонами й керування ними, яка б відповідала сучасним умовам і була спрямована на їх підтримку й розвиток. Від ефективної регіональної політики залежить подальший розвиток регіонів і подальша динаміка економічного стану України. Тому уряд повинен стежити не тільки за правильним розміщенням пріоритетів, але й за своєчасним виконанням поставлених завдань.

Проблеми побудови регіональної політики держави в умовах економічної кризи вивчалися у працях багатьох вчених, таких, як М. Долішній, А. Барсуков, П. Беленький. Але оскільки процес побудови регіональної політики держави є динамічним і змінюється залежно від стану навколишнього економічного середовища, то залишається ще багато аспектів, які розглядалися недостатньо глибоко [1 – 3].

Тому мета даної роботи – дослідити особливості регіональної політики держави та її пріоритетні напрямки для України в період кризи, виділення проблемних аспектів при впровадженні нових стратегічних орієнтирів регіональної політики держави й пошук можливих шляхів вирішення даних проблем.

При постановці й виконанні завдань державної регіональної політики України виникає безліч проблем, пов'язаних з особливостями економічного становища в деяких галузях економіки. Тож основними проблемами при побудові державної регіональної політики є: проблема зайнятості населення; проблема розвитку соціального й медичного обслуговування; проблема демографічної кризи, яка в першу чергу стосується невеликих населених пунктів: малих сільських поселень, селищ міського типу; наявність соціально-економічних диспропорцій у регіонах; наявність депресивних регіонів, які потребують державних дотацій [2, с. 54].

© Ковшова С. О., 2009

При визначенні шляхів вирішення вищевказаних проблем потрібно виходити з того, що основним пріоритетним завданням регіональної економічної політики повинне стати забезпечення подальшого розвитку наукового, технологічного й інноваційного потенціалу регіонів. Повинні бути створені умови для формування в кожному регіоні сучасного виробничого комплексу, здатного до розвитку й забезпечення внутрішніх потреб, нарощування експорту конкурентоспроможної продукції й послуг, збільшення обсягів виробництва наукомісткої промислової продукції на основі найбільш повного використання вітчизняного виробничого потенціалу [1, с. 17].

У той же час потрібно враховувати, що в умовах кризи першочерговим завданням є підтримка й стабілізація ситуації в найбільш уразливих галузях економіки. З урахуванням цих завдань державна регіональна політика повинна забезпечити: зміцнення потенціалу розвитку регіонів та їх конкурентоспроможності; подолання соціально-економічних диспропорцій у регіональному розвитку; розвиток транскордонного й міжрегіонального економічного співробітництва; поновлення економічної бази малих населених пунктів; забезпечення зайнятості населення; допомога економічно відсталим районам [3, с. 96].

Основними шляхами досягнення поставлених завдань є: формування високоєфективної структури господарства регіонів; підтримка розвитку депресивних територій; розв'язок загальних регіональних і міжрегіональних проблем розвитку шляхом об'єднання фінансових ресурсів місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування; підвищення ролі регіонів у зовнішньоекономічному співробітництві, активізація міжрегіонального й транскордонного співробітництва; децентралізація влади, з розширенням повноважень місцевих органів виконавчої влади й місцевого самоврядування; підвищення ролі регіонів у реалізації екологічної політики держави; забезпечення рівних можливостей і умов соціального й економічного розвитку територій шляхом впровадження механізмів вирівнювання рівня розвитку за рахунок подолання економічних і соціальних проблем слабких регіонів [1, с. 30].

Основою політики економічної стабільності й зростання на регіональному рівні повинне стати раціональне використання трудового потенціалу й виробничих ресурсів, максимальне сприяння розвитку малого й середнього бізнесу, забезпечення раціонального використання навколишнього середовища. Регіональні й місцеві органи влади повинні відігравати ключову роль в організації розвитку території. Держава повинна делегувати їм ряд повноважень із метою максимального наближення послуг адміністративного й суспільного характеру до населення, розширення можливостей вирішення місцевих проблем власними силами суспільних територіальних об'єднань і їх представницьких органів [2, с. 56].

Таким чином, можна зробити висновок, що для подолання проблем при проведенні державної регіональної політики в умовах кризи державі необхідно забезпечити необхідний баланс між окремими регіонами шляхом стимулювання найбільш розвинених регіонів і впровадження механізмів вирівнювання рівня розвитку за рахунок подолання економічних і соціальних проблем слабких регіонів шляхом їх дотування. Така політика повинна стимулювати інтеграційні процеси в суспільстві, протистояти ризику посилення регіональних відмінностей, виникненню застійних кризових явищ. Основою регіонального розвитку повинна стати самостійність регіонів у змісті визначення цілей свого розвитку й можливості фінансування заходів для їх реалізації, насамперед, за рахунок власних джерел і притягнутих інвестицій. Йдеться про створення інституціональних умов, які б дозволили регіонам повністю реалізувати наявний у них потенціал, максимально збільшити їх внесок у національну економіку, зменшивши, таким чином, прояви кризи в економіці.

Наук. керівн. Пивавар І. В.

Література: 1. Долішній М. Актуальні завдання регіональної політики України в сучасних умовах // Регіональна економіка. – 2004. – №3. – С. 16 – 32. 2. Барсуков А. Принципи побудови та особливості реалізації регіональної соціальної політики в Україні // Регіональна економіка. – 2003. – №1. 3. Беленький П. Регіональна політика збалансованого соціально-економічного розвитку // Регіональна економіка. – 2006. – №1. – С. 96 – 106.

УДК 331.56(477)

Петренко Я. О.

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

У сучасну епоху зайнятість стала однією з гострих соціально-економічних проблем, яка хвилює і державу, і суспільство, і окремих людей. І з кожним новим десятиріччям її гострота не тільки не послаблюється, а, навпаки, зростає. Одні держави вирішують цю проблему більш або менш успішно, інші ж зазнають в її вирішенні значних труднощів. Фінансова криза в Україні дає про себе знати все більше і більше: експерти прогнозують значне зростання безробіття і це хвилює не

© Петренко Я. О., 2009

тільки владу і населення, на цей важливий макроекономічний показник будуть спиратись і стратегічні іноземні інвестори [1].

Таким чином, дана тема є актуальною, і саме тому у роботі автор розглядає вплив цього соціально-економічного явища на розвиток економіки та рівень життя населення в країні, а також основні напрямки підвищення зайнятості.

Дослідженням проблем безробіття займаються такі вітчизняні вчені, як Н. Вишневська, М. Гарія-Ісер, В. Гойло, В. Громико, І. Заславський, А. Кашепов, Н. Кутєпова, В. Роїк, Е. Саруханов, Ю. Чернов, Ю. Яковець та ін.

За кордоном цей напрямок досліджується більш тривалий період, про що свідчать численні роботи з проблем безробіття в цілому. Серед зарубіжних вчених слід відмітити праці М. Х. Бреннера, Дж. М. Кейнса, Я. Корнай, А. Оукена, Г. Стендінга, М. Фрідмана, О. Філіпса, К. Хагемайера.

Мета даної роботи – проаналізувати причини безробіття в Україні і систематизувати основні напрямки підвищення зайнятості.

Очікується, що мінімальний рівень безробіття України у 2009 буде на рівні 7 – 8%. Економісти ж очікують, що рівень безробіття в Україні в 2009 році буде до 20%. За даними Держкомстату на жовтень 2008 року безробітних в країні було 1,9% від працездатного населення [1].

Автором проаналізовані основні причини безробіття в Україні. Так, сюди можна віднести зниження цін на експорт та зростання цін на імпорт. У зовнішній торгівлі України сформувалося негативне сальдо, яке складало 17 710,9 млн дол. на 2004 рік. Його об'єм зростає. Для цього є серйозні об'єктивні причини: наприклад, збільшується ціна енергоносіїв, які займають у нашому імпорті більше 25%. За чотири роки ціна імпортного природного газу зросла з 65 доларів у 2005 році до 179,5 долара у 2008 році. Підприємствами нарощується інвестиційний імпорт – головним чином продукція машинобудування, яка гостро необхідна для переоснащення і заміни основних фондів підприємств усіх галузей промисловості, тому що зношеність вітчизняних основних фондів складає 80 – 90%. Також зростає частка в імпорті товарів народного споживання. На 2009 рік вона складає 20% [2], тобто відсутність в Україні продукції належної якості штовхає вітчизняних товаровиробників купувати продукцію за кордоном, а високі ціни на іноземну продукцію призводить до скорочення виробництва, що, в свою чергу знижує попит на робочу силу.

Ще однією причиною є порівняно високий середній розмір допомоги з безробіття, який, наприклад, у 2008 році складав 571,07 грн, порівняно із законодавчо встановленим розміром заробітної плати в цьому ж році (605 грн). Це, на думку автора, може вплинути на вибір економічно активного населення отримувати допомогу замість роботи [3].

До причин безробіття можна включити низьку заробітну плату. Це штовхає населення на нелегальне працевлаштування за кордоном або в секторі тіншової економіки.

Таким чином, можна сказати, що всі вищеперераховані причини безпосередньо впливають на зростання рівня безробіття.

Досвід зарубіжних та вітчизняних вчених показує, що вирішувати проблему безробіття, на думку провідних економістів світу і України, необхідно через розвиток внутрішнього ринку і його наповнення вітчизняними товарами [2].

Таким чином, суспільство, держава зобов'язані свідомо і розумно регулювати питання трудової зайнятості. При цьому важливо використовувати прогресивний світовий досвід, накопичений за сотні років боротьби з безробіттям, регулювання процесів праці [1].

Автором систематизовані основні напрямки підвищення зайнятості, надані урядом України. По-перше, створення інформаційної системи накопичення даних з просування трудових ресурсів в цілому по країні і по регіонах, щоб мати реальну картину безробіття. По-друге, транспортне будівництво. У ціну будь-якого товару закладені транспортні витрати, які інколи становлять до 25% вартості товару. Чим гірша і мало ефективніша транспортна мережа в країні, тим дорожчий товар дістається покупцю. По-третє, житлове будівництво. Держава може продовжити будівництво дешевого житла, частково розплачуючись квартирами. Вважається, що частина безробітних погодиться працювати у будівничій індустрії за більш низьку заробітну плату, якщо їм буде гарантовано в чітко визначені строки безкоштовне житло. По-четверте – модернізація сільського господарства України як одного з головних важелів нашого прогресу. Тому необхідно не тільки призупинити відтік робочої сили з сіл, але і спрямувати туди 1 – 1,5 млн працездатного населення. Тут необхідно шукати матеріальні стимули для тих, хто повернувся: житлове будівництво в селі, пільгова оренда землі, дорожнє будівництво, яке полегшить зв'язок міста і села, пільги на капіталовкладення у сільське господарство для вітчизняних та зарубіжних інвесторів. По-п'яте, екологічна діяльність щодо гармонізації взаємодії природи і суспільства. Є тисячі об'єктів еколого-господарської діяльності, які вимагають не величезних затрат, а уваги до себе: модернізація очисних споруд, укріплення гребель та дамб, очищення малих річок і т. п. Ця сфера діяльності може увібрати в себе частину безробітних і бути корисною для суспільства.

У той же час використання світового досвіду дасть ефект, якщо буде підпорядковане нашим специфічним умовам. А для цього необхідний всебічний, глибокий підхід до проблеми безробіття в умовах України і подальше вивчення даної проблеми.

Наук. керієн. Кліменко О. М.

Література: 1. <http://www.crizis.org/bezrobotica.ua/>. 2. Дошатов Ю. В Украине импорт продолжит снижение // <http://economics.unian.net>. 3. Повідомлення Державного комітету статистики України "Соціально-економічне становище України за 2008 рік" // <http://www.ukrstat.gov.ua>. 4. Журавський В. Безработица в Украине мифы и реальность / В. Журавський, Н. Михальченко, С. Буряк // <http://www.zn.kiev.ua/2000/2650/6384/>.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Фондовий ринок є суттєво важливим фундаментом для зростання, розвитку і стабільності національної ринкової економіки. Становлення і розвиток фондового ринку, який підтримуватиме корпоративні ініціативи, забезпечуватиме фінансування реального сектору економіки через залучення інвестицій, здійснення платежів та перерозподілу капіталів, має стати ключовим елементом сильної економічної стратегії розвитку держави. Вирішення даної проблеми, на думку автора, неможливе без чітко визначених принципів діяльності фондового ринку та фінансової системи держави, які б відповідали сучасним вимогам.

Проблемою розвитку фондового ринку, аналізом та прогнозуванням фінансової активності в державі займаються такі економісти, як С. Ягнич, Є. Афоніна, Д. Приходько та ряд інших [1].

Мета даної роботи – дати характеристику сучасному стану фондового ринку України, показати його основні проблеми, шляхи вирішення та перспективи розвитку.

Основним показником розвитку фондового ринку в Україні є індекс Першої фінансової торгової системи (ПФТС), який розраховується з 1 жовтня 1997 року. У зв'язку з недостатнім розвитком ринку цінних паперів України і значною залежністю нашої економіки від іноземних інвестицій та імпорту він перебуває в тісній залежності від основних показників світових фінансових ринків (NASDAQ, Dow Jones, NTFS). Світова фінансова криза, що мала першопричиною кредитно-іпотечний крах в США, вплинула негативно як і на ці показники, так і на індекс ПФТС. Так, за період з серпня по листопад 2008 року індекс впав більш ніж на 56%, а з урахуванням рекордного показника – 1 280 пунктів (2007 р.) падіння склало більш ніж 80% [2].

Сучасний стан фондового ринку України відображає й світову тенденцію, що склалася після саміту G20 в Лондоні, де було прийнято рішення про інвестування в світову економіку до 2010 року біля \$5 трлн, з яких \$1,1 трлн будуть надані фінустановам, у тому числі \$750 млрд надійдуть на рахунки МВФ для надання допомоги економікам, що розвиваються та які найбільше постраждали від кризи. Після цих подій в Україні вирішилося питання щодо надання другого траншу МВФ (\$1,85 млрд із загальної суми \$16,4 млрд). Виділення цих коштів послабить тиск на національну валюту та зведе до мінімуму девальваційні очікування. Це й стало основною передумовою зростання фондового ринку України на початку квітня.

Так, наприклад, український ринок показав можливості зростання: за тиждень з 8 по 15 квітня – +19% (з 247 п. до 296 п.) тижневі ж об'єми торгів акціям в ПФТС склали біля \$2,9 млн, що на 40% менше середньотижневого показника об'єму торгів з початку 2009 р. 93% об'єму торгів приходить на акції індексного кошику. Порівняно активно торгувалися акції Укрнафти (\$0,32 млн), генеруючих компаній Центренерго (\$0,33 млн) та Західенерго (\$0,32 млн), Укрсоцбанку (\$0,32 млн) та РайффайзенБанку Аваль (\$0,26 млн). Серед металургійних акцій помічався підвищений інтерес до акцій Алчевського металургійного комбінату (\$0,21 млн) та Азовсталі (\$0,32 млн). За іншими акціями торги були незначними. Практично за всіма акціями відмічалось зростання котировань [1, с.10].

Фондовий ринок України залишається неліквідним: реально відбувається лише торгівля "блакитними фішками" (найбільш ліквідними цінними паперами), до паперів другого-третього (ліквідність та процентна ставка за якими є нижчою, ніж за "блакитними фішками") порядку цікавості в покупців немає; купівля акцій здійснюється лише резидентами на невеликі суми. Присутнє також психологічне переконання щодо другорядності цього ринку в залученні фінансових активів порівняно з банківським сектором, незавершеність формування інвестиційної інфраструктури, її низька якість. На думку автора, шляхом вирішення цих проблем може стати:

включення до індексної корзини ПФТС перспективних учасників та кількості цінних паперів на торгах;

внесення змін до Закону України "Про цінні папери та фондову біржу", а саме прийняття усунення правової колізії щодо деривативних цінних паперів. Так, ті самі похідні (деривативні) цінні папери начебто і є (статті 1, 3, 15), і де-факто вони в Україні існують. Але разом з тим їх юридично не існує, оскільки в статті 15 сказано [3], що особливості їх емісії, обігу та обліку визначаються спеціальними законами, яких немає;

дедоларизація економіки шляхом впровадження виключно гривневих розрахунків у всіх сферах господарства (за виключенням зовнішньоекономічної діяльності);

мобілізація тимчасово вільних коштів населення та господарюючих суб'єктів як головних інвесторів, перерозподіл цих коштів у ті сектори економіки, що потребують додаткового фінансування для подальшого розвитку; забезпечення макроекономічної та політичної стабільності.

У цілому тижневе зростання індексу ПФТС на початку квітня показало, що український фондовий ринок володіє перспективами зростання при стабілізації ситуації в економіці країни, підтриманні ліквідності банківської системи, надходженні позитивних новин з фондових ринків світу, але при відсутності сигналів про одужання економіки та ринкової ліквідності, поглибленні нестабільності в країні фондовий ринок України все ще має потенціал для нового падіння.

Наук. керівн. Кліменко О. М.

Література: 1. Афонина Е. Еженедельный обзор финансовых рынков / Е. Афонина, В. Корня, С. Ягнич // УкрСиббанк – 2009. – №6. – 12 с. 2. <http://www.pfts.com/files/annual/PFTS>. 3. Закон України "Про цінні папери і фондову біржу" // www.rada.gov.ua.

Груздев А. Е.

УДК 336,1(477)

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

АНАЛИЗ ИСТОЧНИКОВ ПОГАШЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО ДОЛГА В УКРАИНЕ В УСЛОВИЯХ КРИЗИСА

Очень серьезной проблемой для Украины на сегодняшний день является международный финансовый кризис, который повлиял на все сферы государственной деятельности. Структурные диспропорции поразили финансовый сектор, металлургию, химическую промышленность, недвижимость. Для решения этих проблем Украине просто необходимо привлечение внешних займов. Поэтому в последнее время государственный долг нашей страны резко вырос. Исходя из этого, вопросы, рассматриваемые в статье, являются весьма актуальными.

Данная проблема затрагивалась многими современными учеными и аналитиками, такими, как В. Лановой, О. Устенко, А. Охрименко, Ю. Романенко и др. По их мнению, 2009-й будет годом первого структурного кризиса после начала 1990-х. Так, Владимир Лановой заявил, что рост ВВП Украины не превысит 4%. Замдиректора Международного фонда Блейзера Олег Устенко прогнозирует его на уровне до 5%. При этом в Украине начнется падение доходов населения. По мнению Александра Охрименко, советника главы правления одного из крупных украинских банков, падение доходов составит 7 – 10%. Кроме того, эксперты прогнозируют, что рынок безработных может пополниться около 0,5 млн человек уже к концу года. Все эти прогнозы, если они, конечно, сбудутся, практически лишают Украину внутренних источников погашения государственного долга [1].

Цель статьи – проанализировать и дать оценку возможным источникам погашения государственного долга Украины.

Международный финансовый кризис весьма серьезно повлиял на финансовый сектор. Отечественные банки брали дешевые кредиты на Западе и продавали их в несколько раз дороже населению и предприятиям в Украине. При этом с целью получения сверхприбыли, проверку платежеспособности клиентов банки зачастую проводили формально. Такие действия сказались на увеличении количества невозвращенных кредитов. Уже с 2007 года невозвраты выросли в 5 – 6 раз, достигнув к лету 2008-го 10 – 15%, в зависимости от банка [1].

Однако самое главное, что украинские банки, раздавая кредиты в Украине, продолжали занимать в странах Запада короткие деньги, не учитывая угрозу глобального финансового кризиса, которая с осени 2007 года была очевидной. В результате задолженность только украинских банков к лету 2008-го превысила 35 млрд долларов. Из них 8 млрд необходимо вернуть уже в следующем году. Одновременно недоверие населения к банковской системе повлекло за собой снижение сумм депозитов. Следствием стало недостаточное количество денежных средств для покрытия и рефинансирования задолженностей украинских банков перед иностранцами. Неустойчивость финансового положения мигмом отразилась на резком падении доверия со стороны международных инвесторов, которые стали рассматривать риск дефолта украинской экономики как один из наиболее высоких в мире. Аналитики уважаемой Financial Times оценивают вероятность дефолта в Украине в 80% [2].

Весь долг Украины, вместе с государственным, составляет 100 млрд дол. Где Украина найдет в 2009 году деньги, чтобы покрыть отрицательное сальдо платежного баланса в 55 – 60 млрд долларов – неясно. Первый источник – внешние займы у западных банков – стал труднодоступным

© Груздев А. Е., 2009

ввиду их шаткого положения из-за финансового кризиса. Привлечение прямых портфельных инвестиций после падения украинского фондового рынка более чем на 70% выглядит утопично [1].

Второй источник – поступления валютной выручки от экспортеров – также иссякает. Так, цена на металл упала в среднем в 3 раза по сравнению с первым полугодием. Традиционные покупатели украинского металла, например, на Ближнем Востоке, замораживают проекты, что привело к резкому падению спроса. Таким образом, учитывая, что экономисты рассчитывают длительность депрессии как минимум на 2 года, можно только догадываться, какие убытки понесут металлурги.

Третий существенный источник поступления денег в Украину – переводы от гастарбайтеров (20 – 25 млрд долларов в год) – также будут резко уменьшаться из-за того, что гастарбайтеры и в Европе, и в России подвержены влиянию глобального экономического кризиса, а значит, будут вынуждены сократить объемы материальной помощи.

Таким образом, финансовый сектор явно ощущает нехватку денег. Строительство остановилось. Продажи жилой недвижимости по Украине упали в 10 раз. Сельское хозяйство, собрав рекордный урожай, не может вывести на внешние рынки зерно по приемлемой цене, к тому же цена на зерно обвалилась на 50% [1].

В сухих цифрах Госкомстата ситуация выглядит следующим образом: сокращение производства в добывающей промышленности на 1,2%, в перерабатывающей – 5,3%. Больше всего сократилось производство кокса и нефтепродуктов – на 22,3%, производство металлов рухнуло на 17%, химическое производство сократилось на 3,7%. Учитывая эти тенденции, Украине вряд ли к концу года удастся сохранить 7-процентный рост ВВП.

Главная проблема – дефицит платежного баланса – может быть покрыта с помощью кредита МВФ, который уже дал согласие рассмотреть заявку Украины. Предполагается, что Украина может получить от 3-х до 15 млрд долл. Однако известно, что покрытие долга с помощью кредита – не самый лучший вариант на сегодня.

Исходя из изложенного, можно сделать следующие выводы. Ситуация в экономике Украины сложилась крайне неблагоприятно. Украина имеет довольно большой государственный долг, который в условиях глобального экономического кризиса будет очень трудно погасить, так как возможные источники его погашения явно ослабели: внутренние источники, внешние займы у западных банков, поступления валютной выручки от экспортеров и переводы от гастарбайтеров – все они резко уменьшились вследствие всё того же мирового экономического спада.

В связи с этим насущной представляется необходимость дальнейшего исследования данного вопроса.

Научн. рук. Клименко Е. Н.

Литература: 1. Романенко Ю. Почему растет доллар в Украине? // <http://knukimedu.kiev.ua>. 2. Financial Times. – <http://www.ft.com/world/europe>.

УДК 336.748(477)

Кухарєва Д. О.

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПЕРЕДУМОВИ ТА ШЛЯХИ ПРИБОРКАННЯ ІНФЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ

В останні часи інфляційні процеси в Україні набули значного поширення. За даними Державного комітету статистики, індекс споживчих цін у 2008 р. склав 122,3%, що досягає рівня галопуючої інфляції. У січні, лютому і березні 2009 р. індекси інфляції спостерігалися на рівні відповідно 102,9%, 104,4% та 101,4% [1]. Ці показники дуже негативно відбиваються на всіх сторонах суспільного життя. Відзначимо, що в Україні частка продуктів харчування у загальній структурі споживання ще досить значна (до 60%). Тому висока інфляція – це серйозні втрати для більшої частини населення. Вона перш за все виявляється в знеціненні заощаджень, відставанні зростання доходів від цін, зменшенні купівельної спроможності населення, зниженні мотивації до трудової та підприємницької діяльності, гальмуванні технічного прогресу, підриває управлінський механізм усього народного господарства. З огляду на це визначаємо, що проблема дослідження інфляційних процесів в Україні та шляхів її усунення є актуальною.

© Кухарєва Д. О., 2009

Проблему інфляції в Україні досліджують такі відомі фінансисти, як П. Гайдуцький, А. Шаповалов, В. Литвицький, Б. Данилишин та ін.

Розглянемо загальні риси інфляції 2008 – початку 2009 рр. в Україні.

За 2008 р. продукти харчування та безалкогольні напої подорожчали на 24,5%. Зростання цін на алкогольні напої, тютюнові вироби становило 22,7%. Ціни на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива підвищилися на 28,2%. У сфері охорони здоров'я ціни зросли на 21,9%. Зростання цін на транспорт у цілому становило 22,5%. При чому варто відзначити, що ціни на окремі товари та послуги зростали швидше, ніж загальний рівень інфляції [1].

Для оцінки інфляційних процесів в Україні виділимо окремо два фактори інфляції – монетарний (інфляція попиту) та виробничий (інфляцію витрат). Незважаючи на те, що таке розмежування є досить умовним і на практиці дуже важко визначити, який саме фактор дав імпульс до розгортання інфляційної спіралі, воно дає можливість більш комплексної оцінки інфляційних процесів [2, с. 30].

Досить вагомими факторами інфляції витрат у 2004 – 2008 рр. стало зростання цін на енергоносії та номінальної заробітної плати. Дослідивши ці фактори, Г. В. Карпенко і В. Й. Башко дійшли до висновків, що інфляція витрат у 2007 році за рахунок зростання вартості енергоносіїв становила 7,1%, а за рахунок зростання номінальних заробітних плат – 7,2%, що доводить значний вплив цих факторів на рівень цін в Україні [2, с. 31].

Іншим важливим фактором інфляції витрат є динаміка цін на сільськогосподарську продукцію, яка виявляється двоюко. По-перше, динаміка зростання світового ринку продовольства свідчить, що потреба у продовольчих ресурсах постійно зростає. Відповідно, істотно підвищуються світові ціни на аграрну продукцію (зовнішній чинник). А по-друге, зростання цін спричиняє відсутність організованого прозорого аграрного ринку, здатного до саморегулювання цін в коридорі відхилень 10 – 15%; неадекватність і неефективність заходів держави щодо підтримки рівнів аграрних цін чи стримування їх зростання (внутрішній чинник) [3, с. 8].

Крім того, як зазначає В. Найдюнов, в Україні має місце відносний дефіцит товарів. Тобто дефіцит, спричинений відставанням зростанням товарного забезпечення від зростання рівня доходів. Частина сукупного попиту покривається імпортом, частина доходів зберігається і не витрачається на товари. Але закономірність відставання товарного забезпечення доходів очевидна, що спричиняє неминучу інфляцію [4].

На поширення інфляції попиту суттєво вплинули, з одного боку, активна соціальна політика уряду (в результаті прийняття впродовж 2007 р. кількох змін до Закону України "Про державний бюджет України на 2007 рік" обсяг видатків для виплати заробітної плати у бюджетній сфері, соціальні виплати, пенсії тощо було збільшено більш як на 20 млрд грн), а з іншого – значні обсяги інтервенцій з купівлі валюти на міжбанківському ринку з метою підтримки курсу гривні (за десять місяців 2007 р. обсяг таких інтервенцій становив майже 7,3 млрд дол. США; щоправда, ці кошти були частково нейтралізовані через проведення мобілізаційних операцій, обсяг яких склав 68,4 млрд грн) [5, с. 6]. Також дуже важливим чинником підвищення грошової маси в обігу стало кредитування населення. Темпи зростання виданих кредитів населенню, починаючи з 2002 року, щороку збільшувалися майже утричі [6, с. 16 – 17].

Крім того, показники інфляції на кінець 2008 – на початок 2009 рр. стали наслідком поширення світової фінансової кризи, зокрема девальваційних тенденцій на вітчизняному валютному ринку на кінець 2008 року (за даними на листопад 2008 року девальвація офіційного курсу гривні до долара США склала 18,5%).

Отже, можемо виділити характеристики української інфляції. По-перше, після кількох підвищень цін на енергоносії з розривом у часі на арену вийшла інфляція другого кола. Це прискорило зростання витрат в енергомісткій економіці і зробило домінуючою інфляцію пропозиції. По-друге, її генератором виступає недостатньо висока продуктивність неререформованого сільськогосподарського сектору. По-третє, 55% інфляції наразі формують фактори очікування зростання споживчих цін [7, с. 7]. Прискорюючими чинниками впливу на інфляцію також були розширення платоспроможного попиту та підвищення рівня доходів населення, формування дефіциту загального фонду державного бюджету, девальвація офіційного курсу гривні до долара, підвищення цін виробників промислової продукції тощо [8, с. 7].

Варто відзначити, що оскільки інфляція зароджується на грошовому ринку, то вона насамперед є результатом помилкової монетарної політики владних структур.

Наразі передбачається комплекс заходів для боротьби з інфляцією, який має втілюватися у всіх сферах економічного життя нашої країни. Розмежувавши фактори інфляції попиту та інфляції витрат, можемо виділити акценти протидії інфляції, спричиненої кожним з цих факторів.

Для усунення інфляції витрат, по-перше, необхідно провести відповідні дії в аграрному секторі, а саме: розблокувати зерновий експорт; сконцентрувати зусилля на забезпеченні високого врожаю зернових і овочевих; сприяти зростанню активності сільгоспвиробників (лібералізація експорту, пролонгація кредитів); задіяти спецпрограму залучення інвестицій в аграрний сектор. По-друге, у промисловості необхідно призупинити зростання цін на пальне; задіяти національну програму енергозаощадження; сприяти активності науковців, залучати нові надійні технології для збільшення продуктивності виробництва. По-третє, у сфері торгівлі потрібно оптимізувати організацію діяльності дистрибутивних торговельних мереж; у зовнішній торгівлі – задіяти заходи, спрямовані на тимчасове розширення імпорту непродовольчих товарів, ціни на які зростають тривалий час, закрити тінювий імпорту і контрабанду крок у крок з експансією "правильного" імпорту.

Для боротьби з інфляцією попиту необхідно виконати такі дії, здатні запобігти формуванню дефіциту держбюджету і збільшенню держвитрат, які посилюють бюджетний попит. Банки мають

підвищити відсоткові ставки за депозитами. Крім того, Нацбанк і Мінфін мають діяти узгоджено з управлінням попитом. Але інші економічні структури Кабміну мають сконцентруватися на власній програмі зниження інфляції витрат [7, с. 7].

На сьогодні розвиток інфляційних процесів стримують такі чинники, як реалізація комплексу антиінфляційних заходів уряду та НБУ; зменшення цін на світовому ринку нафти та відповідно на пальне на внутрішньому ринку; продовження тенденції зниження внутрішніх цін на пшеницю, як наслідок рекордно високого врожаю; обмеження кредитування населення (за рахунок більш жорсткої монетарної політики НБУ); обмеження в поточному році пропозиції грошей в економіці [8, с. 8].

Отже, для подолання інфляції потрібно приймати розумні й помірковані рішення і дуже обережно втілювати їх в життя. На думку автора, приборкання інфляції можливо, для цього у нашої державі достатньо засобів, але тільки за тієї умови, коли політики, у руках яких зосереджена законодавча і виконавча влада держави, з відповідальністю поставляться до цього завдання.

Наук. керівн. Бриль М. С.

Література: 1. <http://ukrstat.gov.ua/>. 2. Карпенко Г. В. Аналіз основних факторів інфляції в Україні / Г. В. Карпенко, В. Й. Башко // Фінанси України. – 2008. – №11. – С. 29 – 40. 3. Гайдуцький П. Інфляція: зовнішні і внутрішні виклики // Урядовий кур'єр. – 2007. – №244. – С. 8. 4. Найдёнов В.С. Отчего инфляция и почему она замедляется // Зеркало недели. – 2008. – №27. – <http://www.zerkalo-nedeli.com>. 5. Шаповалов А. Системні особливості розвитку інфляційних процесів в Україні // Вісник Національного банку України. – 2007. – №12. – С. 3 – 7. 6. Лібанова Е. М. Соціальні чинники та соціальні наслідки інфляції // Економіст. – 2008. – №5. – С. 16 – 25. 7. Литвицький В. Інфляція: кроки на шляху протидії // Урядовий кур'єр. – 2008. – №68. – С. 7. 8. Данилишин Б. Інфляційні процеси уповільнилися // Урядовий кур'єр. – 2008. – №217. – С. 7. 9. Найдёнов В. С. Инфляция и монетаризм. Уроки антикризисной политики / В. С. Найдёнов, А. Ю. Сменковский. – Белая Церковь: ОАО "Белоцерковская книжная фабрика", 2003. – 352 с.

УДК 330.5:330.34

Мищенко О. О.

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

КОНЦЕПЦИЯ КЛАСТЕРОВ КАК МОДЕЛИ РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

На современном этапе инновации выступают полноправным фактором производства. В связи с этим каждая фирма стремится стать обладательницей результатов научно-технического прогресса для повышения конкурентоспособности своей продукции на глобальном рынке. Одним из видов инновации является специфическая модель организации производства – кластер. Актуальность их внедрения обусловлена процессом углубления разделения труда, повышением мобильности предпринимательских структур с целью достижения максимальных результатов на современном рынке.

Цель данной работы – установить сущность понятия кластер и определить перспективы его развития на Украине.

Кластеры являются своего рода инновацией в организации производственного процесса. Базовые понятия этой категории закладывались как отечественными учеными-экономистами, так и представителями зарубежной мысли: А. Чухно, М. Туган-Барановским, Б. Сэем, Й. Шумпетером, П. Сакайей и др. Однако создателем теории кластеров является М. Портер [1]. Кластер – это одна из форм взаимодействия экономических субъектов различных статусов, функционирующих в одном экономическом регионе и связанных между собой отношениями собственности, которая создается с целью повышения конкурентоспособности своих участников на глобальном рынке [2].

Данную категорию также можно определить как территориально-отраслевое добровольное объединение самостоятельных юридических лиц, которые сохраняют свой автономный юридический статус, тесно сотрудничают с научными центрами, общественными организациями и органами местной власти с целью производства конкурентной продукции, защиты интересов, достижения общей и личной экономической выгоды и создания условий для экономического развития регионов [3].

По С. Соколову: "Производственный кластер – это группа экономически связанных фирм и других юридических лиц, расположенных вблизи друг от друга, благодаря чему они вместе получают производственные преимущества" [4].

© Мищенко О. О., 2009

Производственные кластеры – это прогрессивная модель развития национальных экономик, которая позволяет локальным объединениям фирм успешно функционировать в конкурентной среде.

Следует выделить такие особенности кластеров:

широта применения, то есть возможность их создания и развития в различных экономических отраслях (как в традиционных, так и в высокотехнологичных);

их возникновение возможно на разных уровнях национальной экономики;

их создание актуально как в крупномасштабном, так и в мелкомасштабном производстве;

возможность проведения субконтрактации (привлечение конкурентов) для осуществления совместной производственной деятельности.

Использование кластеров может дать ряд преимуществ, благодаря которым Украина сможет зарекомендовать себя как страну с процветающей рыночной экономикой. К ним можно отнести:

углубление процессов специализации и кооперации;

стимулирование технико-технологического прогресса в производстве;

снижение стоимости продукции и технологии за счет эффекта масштаба;

развитие обмена информацией между участниками кластеров;

осуществление инвестирования в производство за счет вкладов фирм-участниц.

Эффективность внедрения кластеров подтверждается положительным опытом стран ближнего и дальнего зарубежья: США (например, "Силиконовая долина"), ЕС, страны Азии, которые добились наибольших успехов в разработке и создании высокотехнологической продукции.

По сравнению с другими странами в Украине кластеры – понятие сравнительно новое. Сейчас на территории государства функционирует порядка 25 кластеров и 50 потенциальных. Несмотря на то, что удельный вес этих объединений незначителен, отдельные области уже начали добиваться успехов в этом направлении внедрения инноваций, среди них Хмельницкая, Одесская, Харьковская области [3].

Таким образом, кластерная модель экономики в современных условиях является уникальным фактором повышения конкурентоспособности отечественных предприятий как на внутреннем, так и на внешнем рынке. Её внедрение на территории Украины позволит максимально эффективно объединить новые научные разработки и производство, что ускорит процессы внедрения новых технологий в национальную экономику. Развитие данной системы поможет трансформировать не прибыльные государственные предприятия, что, в свою очередь, обеспечит рынок труда новыми рабочими местами, привлечет иностранные инвестиции, а также повысит доверие зарубежных стран и международных организаций, содействуя тем самым интеграции Украины в мировое экономическое пространство.

Научн. рук. Пивавар И. В.

Литература: 1. Портер М. Конкуренция. – СПб.: Вильямс, 2000. – 495 с. 2. Бороненко В. Изучение роли кластеров в повышении конкурентоспособности региона // *Економіст*. – 2008. – №10. – С. 50 – 51. 3. Международная конференция по кластерам – в Севастополе // *Економіст*. – 2008. – №10. – С. 68 – 69. 4. Соколенко С. Проблеми і перспективи конкурентоспроможності України на основі кластерів // *Економіст*. – 2008. – №10. – С. 31 – 35.

Бородина А. С.

УДК 330.56 (477)

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ДЕТЕНИЗАЦИЯ ЭКОНОМИКИ И ОСНОВНЫЕ ПУТИ ЕЕ РЕАЛИЗАЦИИ В УКРАИНЕ

Существование теневой экономики является одним из основных препятствий, замедляющих развитие регионов. Стратегическая цель Украины заключается в построении социально-ориентированной экономики европейского типа, и осуществление этой цели невозможно без проведения соответствующих мероприятий по ее детенизации. Приоритетность этого задания обуславливает то, что существование теневое сектора экономики затрудняет адекватную оценку ключевых процессов, разработку эффективной стратегии использования возможностей страны и

© Бородина А. С., 2009

определение текущего ее экономического состояния, а дальнейшая глобализация теневых социально-экономических отношений влияет на углубление кризисных тенденций.

Исследованию данной проблемы посвящены работы А. Турчинова, И. Елисейевой и Н. Буровой, представивших методику определения объемов теневой экономики в регионах, С. Чернявского, Я. Дяченко, в работах которого рассматриваются основные тенденции и последствия влияния теневой экономики на макроэкономическую среду, С. Крюковой, З. Варналия, занимающегося разработкой мероприятий по детенизации экономики Украины [1 – 3].

Целью данной статьи является определение сущности теневой экономики, причин ее существования, изучение современного ее состояния в Украине и предложение мероприятий, направленных на детенизацию экономики.

Теневая экономика представляет собой экономическую деятельность, скрываемую от общества и государства, находящуюся вне государственного контроля и учёта [4]. Она включает в себя нелегальные и неконтролируемые государством виды экономики, и обычно подразделяется на криминальную и параллельную [1, с. 68].

Существование теневой экономики вызывает значительные затруднения, связанные с оценкой и распределением получаемых доходов, мешает рациональным и справедливым социальным выплатам, а также порождает у населения недоверие к действующей власти. По статистике около половины национальной экономики находится в теневом секторе, в то время как критическим уровнем принято считать 40% [2, с. 57], после превышения которого уже говорят о том, что управление страной осуществляется теневыми структурами. Целесообразным будет рассмотреть основные причины высокого уровня тенезации экономики Украины [2, с. 60]:

- несовершенство законодательства;
- высокий уровень налогообложения фонда заработной платы;
- деформация структуры занятости;
- коррупция;

неэффективность управления государственной собственностью и защиты прав собственников.

Совокупность данных факторов вынудили часть хозяйствующих субъектов отступить в неофициальный сектор. За 2008 год в наибольшей степени изменилась структура сельского хозяйства, страхования и операций с недвижимостью. Кроме того, большая доля в структуре теневой экономики деятельности принадлежит промышленности: нефтедобывающей, нефтеперерабатывающей, деревообрабатывающей и легкой, а также малому и среднему предпринимательству, в котором около 50% предприятий заняты в неофициальном секторе рынка [2, с. 59]. Высокий уровень тенезации нефтепромышленных отраслей связан с использованием коррупционных схем при распределении специальных разрешений на распоряжение нефтегазоносными ресурсами, а аналогичная ситуация в малом и среднем предпринимательстве вызвана излишним налоговым давлением, направленным на максимальное привлечение доходов в бюджет. Составляющей теневых процессов являются теневые схемы в оплате труда, так называемые зарплаты "в конверте" – часть заработной платы, которая выплачивается без учета в бухгалтерии и не облагается налогом [5]. В настоящее время теневая зарплата превышает официальную в среднем в три раза, что вызвано высокой фискальной нагрузкой на фонд оплаты труда [3].

Высокий уровень тенезации значительно затрудняет дальнейшее экономическое развитие государства, поэтому необходимо в ближайшее время заняться осуществлением системы мероприятий, направленных на детенизацию экономики. Основными направлениями деятельности в этой сфере могут стать [2, с. 64 – 64]:

- единообразное проведение частичной амнистии капиталов в совокупности с принятием правовых мер для предупреждения сокрытия доходов в дальнейшем;
- снижение налоговой нагрузки и упрощение отчетности, а также обеспечение прозрачности и стабильности норм законодательства в сфере налогообложения;
- развитие банковского сектора, финансового рынка и институтов рыночной среды;
- создание стимулов для легализации занятости;
- наличие четкой государственной стратегии развития бизнеса в Украине;
- улучшение инвестиционного климата как противоядия вложения в теневой сектор;
- проведение мероприятий по дескриминализации экономики.

Для реализации поставленных целей в процессе внедрения этих методов необходимо повышение эффективности государственного регулирования и стимулирования, что позволит снизить уровень теневой экономики, а следовательно повысит конкурентоспособность страны и создаст предпосылки для экономического роста, привлечения иностранных инвестиций, демократизации экономики и общества в целом.

Научн. рук. Пивавар И. В.

Литература: 1. Дяченко Я. Я. Детінізація економіки у системі макроекономічного регулювання // Теорія фінансів. – 2006. – №2. – С. 68 – 77. 2. Варналій З. Шляхи детінізації економіки України та її особливості // Банківська справа. – 2007. – №2. – С. 56 – 66. 3. Крюкова С. Как изменится теневая экономика // Комментарии. – 2009. – №9. – <http://comments.com.ua/>. 4. <http://ru.wikipedia.org>. 5. Белая, серая, черная зарплата в конверте // Газета Работа для Вас Москва. – <http://www.rabotajob.ru/articles/115/>. 6. Экономика ушла в тень на дореволюционный уровень // Украинская правда. – 2009. – <http://www.pravda.com.ua/>.

Студент 2 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

ФУНКЦІОНУВАННЯ ТІНЬОВОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Проблема функціонування тіньової економіки України є надзвичайно актуальною, складною і масштабною. Вона потребує розв'язання на державному рівні, оскільки пов'язана з економічною та соціальною безпекою України.

Тіньова економіка – це економічна діяльність, яку не враховує офіційна статистика, вона не включається у ВВП країни. Її існування унеможлиблює стабільний розвиток суспільства та набуло особливої актуальності у зв'язку з формуванням державної незалежності України. Новий етап розвитку світової тіньової економіки спостерігається у другій половині ХХ ст., що пов'язано з глобальною трансформацією світового господарства, залученням країн до індустріального та інформаційного суспільства.

Тінізація економічного обороту, недостатність державних зусиль щодо її нейтралізації призводить до викривлення принципів громадянського суспільства, формує негативний імідж держави серед міжнародної спільноти, стримує надходження в країну іноземних інвестицій, не сприяє налагодженню торговельно-економічних стосунків українських підприємств із зарубіжними партнерами та стримує євроінтеграційні зусилля України.

Досліджуючи публікації стосовно питання тіньової економіки, можна відзначити, що ця проблема привертає увагу багатьох західних (Х. Харт, П. Гутманн, Е. Фейг, Е. де Сото та ін.), а також вітчизняних (О. Барановський, В. Геєць, В. Базилевич, В. Мандибура, З. Варналій, В. Турчинов та ін.) вчених.

Метою статті є визначення форм прояву тіньової економіки в реальному житті, її причин та методів боротьби з нею, а також дослідження функціонування тіньового капіталу в умовах глобалізації.

Інтегральний коефіцієнт тіньової економіки в Україні за підсумками січня – вересня 2008 року зріс до 30% офіційного обсягу валового ВВП [1]. Рівень тіньової економіки в Україні за дев'ять місяців 2008 року порівняно з відповідним періодом 2007 року збільшився на 5 відсоткових пунктів і становив 30% ВВП [2].

Збільшення рівня тіньової економіки зумовлене недовірою до банківської системи в умовах посилення інфляційного тиску, зростанням девальваційних очікувань та намаганням населення зберегти свої заощадження. Так, у 2008 році, порівняно з 2005 роком, готівка поза банками в Україні збільшилась у 3,1 раза. При цьому в умовах збільшення витрат населення на придбання товарів та послуг за 9 місяців 2008 р. порівняно з відповідним періодом 2007 р. зросла на 41% (рисунок), швидкість обертання готівки збільшилася на 0,04 об. за 9 місяців 2008 р. порівняно з відповідним періодом 2007 р. [1], що свідчить про використання готівки для обслуговування тіньових операцій. Чинником, що призвів до збільшення рівня тіньової економіки за результатами року, є намагання суб'єктів підприємництва зменшити витрати на виробництво і скоротити базу оподаткування в умовах поширення фінансової кризи, відбулося поширення незареєстрованої діяльності серед населення та, в деяких випадках, перехід на оплату праці у "конвертах".

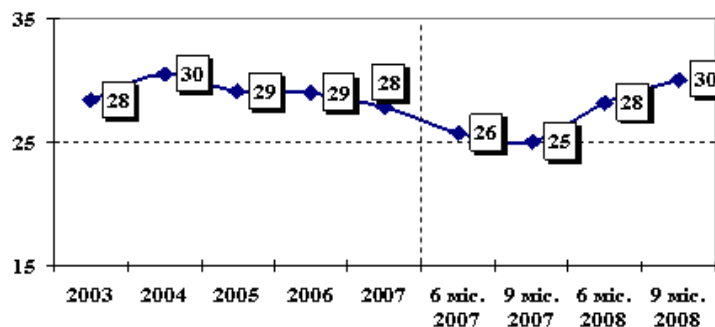

Рис. Інтегральний коефіцієнт тіньової економіки в Україні,
% від офіційного ВВП [1]

Виходячи з аналізу стану проблем тінізації в Україні, можна визначити основні її чинники на сучасному етапі: політична невизначеність, недовіра до дій влади та високий рівень бюрократизму, недостатність інституційного забезпечення економічної політики в Україні, неефективність управління державною власністю і захисту прав власників, системні вади податкової та недосконалість бюджетної політик, деформація структури зайнятості населення, рейдерство (силове захоплення або поглинання підприємств), створення тіньової парадержави, непродуктивний вплив капіталу та ін.

В умовах сучасної кризи в Україні необхідно приділити увагу питанню взаємопов'язаності глобалізації та процесів утворення тіньового капіталу, яке потребує всебічного систематичного аналізу, розробки та регулювання процесів детінізації економіки. Одним з важливих аспектів глобалізації є інтернаціоналізація фінансових послуг. Фінансова інфраструктура, розвитку якої сприяють новітні досягнення в галузі технологій та комунікацій, пов'язує фінансові заклади, валюти та інвестиції в єдиний механізм обміну. З появою "мегабітних грошей" (у вигляді символів на екранах комп'ютерних моніторів) стало легко і швидко переказувати кошти по всьому світу. За сучасних умов у країнах з транзитивною економікою з'являються нові схеми приховування джерел незаконно отриманих готівкових коштів. Відсутність уніфікованих стандартів обліку та оцінки міжнародного тіньового капіталу значно зменшує ефективність дій протистоянню цьому явищу. У 2007 році за даними МВФ обсяг світового ВВП уже зараз становить близько 39 трлн. дол, але в ньому не враховано, як мінімум, 8 трлн дол., що залишилися в тіньовому обороті [3, с. 185 – 187]. Найбільш поширеними серед шляхів нелегального експорту капіталів і фінансового шахрайства стали: неповернення грошових коштів закордонними партнерами і перерахування їх на спеціальні закордонні рахунки; проведення збиткових для України бартерних операцій як реакція українських бізнесменів на недосконале українське законодавство; угоди з "неплатоспроможними" іноземними партнерами (шахраями, банкрутами і т. п.), змова з ними про розподіл грошей; збір псевдопідприємцями грошових коштів населення, конвертація і переказ їх за кордон, в іноземні банки, часто з припиненням діяльності псевдофірм; шахрайська діяльність ряду трастових та інвестиційних компаній; діяльність в офшорних зонах.

Крім того, інституціоналізація тіньової економіки в умовах глобалізації визначається збереженням у світовому господарстві умов для її розвитку, враховуючи: величезні відмінності в економічному розвитку різних регіонів світу; недостатня розвиненість інфраструктури міжнародної співпраці з приводу ліквідації економічних суперечностей між різними країнами світу; низька якість державного управління в більшості країн світу. Ліквідація цих умов дозволить досягти інституціоналізації тіньової економіки, тобто її легалізації.

Щодо протидії "втечі капіталів" за кордон: тільки фінансова, економічна привабливість держави здатна позитивно вплинути на повернення капіталів, розміщених за кордоном. Проблему повернення капіталів певною мірою здатна вирішити економічна амністія. Неодмінною умовою ефективної протидії "втечі капіталу", його репатріації має бути посилення економічної і політичної стабілізації.

Проблема боротьби з ухиленням від сплати податків в умовах глобалізації може бути розв'язана лише за умов об'єднання міжнародних сил, що спрямовані на посилення міжнародних податкових домовленостей з особливим акцентом на багатосторонні угоди. Значну протидію в короткостроковому періоді для тінізації капіталу могла б здійснювати єдина міждержавна аналітико-статистична база даних. Крім того, потрібно переглянути податкові домовленості з метою обмеження пільг юрисдикціям, що включилися до податкової конкуренції. Можна запропонувати фінансовим установам країн, що використовують офшорні юрисдикції, обмежити або навіть вийти з цих угод. Країни повинні здійснювати допомогу одна одній під час вилучення фіскальних платежів, проведення зустрічних податкових перевірок та підготовки необхідного для таких заходів персоналу.

В умовах світової економічної кризи інструменти боротьби з тіньовою економікою необхідно корегувати з урахуванням впливів на соціальну сферу. По-перше, слід якісно змінити механізми державного управління – конкретизувати параметри та цілі в роботі відповідних державних органів, підвищити персональну відповідальність керівників цих органів. По-друге, не слід боротися з бабусями та продавцями на продовольчих і речових ринках. Незаконне відшкодування податку на додану вартість, виготовлення підробленої алкогольної та іншої продукції широкого вжитку, незаконні операції з нерухомістю та в сфері приватизації, контрабанда є набагато важливішими об'єктами для системних дій влади. Особливої уваги вимагає контроль за витрачанням бюджетних коштів. По-третє, слід зменшити рівень податкового навантаження, спростити регуляторне середовище. Навіщо тримати високі ставки податків, витісняючи підприємців у тіньовий сектор і, як наслідок, взагалі не мати надходжень до бюджету [4].

Як "обмін досвідом" вкажемо, що восени 2005 р. парламент КНР переглянув податкові закони з метою скоротити відрив між багатими і бідними – від сплати податків звільнялися всі, хто заробляє менше 1600 юанів (\$198) на рік. Окрім цього, в пакеті податкових законопроектів, які вступили в силу з 1 січня 2006 р., — заходи зі стимулювання малого бізнесу. Досвід КНР як країни, що славиться темпами зростання свого ВВП і, зокрема, металургії, буде корисним для України. Якщо користуватися даними Всесвітнього банку, то в 2007 році 60% ВВП України – це тіньова економіка, 40% зайнятих працюють в тіні або мають відношення до тіньової економіки [5, с. 68]. Природньо, що якщо легалізувати увесь тіньовий потенціал, то економічні показники України будуть набагато кращими.

Стратегічною метою детінізації економіки України є істотне зниження рівня тінізації економіки шляхом легалізації тіньових капіталів, створення сприятливих умов для залучення їх в економіку. Державна стратегія детінізації економіки повинна включати: створення умов для легалізації зайня-

тості; сприяння розвитку банківської системи та забезпечення ефективної діяльності фінансових ринків; скорочення рівня монополізації виробництва та розвитку конкурентного середовища; забезпечення прозорості у сфері виконавчої влади; підвищення ефективності системи управління корпоративними правами; розробку відповідного правового забезпечення процесу легалізації доходів. Пріоритетами детінізації економіки України на сучасному етапі є стимулювання інвестиційних процесів; створення сприятливих умов для розвитку підприємництва; значне зниження податкового навантаження, спрощення податкової системи, посилення податкового контролю за рівнем витрат виробництва; протидія відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом; посилення боротьби з корупцією тощо.

Реалізація зазначених та інших заходів щодо подальшої детінізації економіки не лише сприятиме формуванню повноцінного ринкового середовища, розвитку економіки, легалізації капіталу, процесу демократизації економіки і суспільства в цілому, а й забезпеченню відродження та ефективного розвитку вітчизняного підприємництва. За умови спрямування "сірих" грошей в офіційний сектор було б можливо збільшити податкові надходження до бюджету на десятки мільярдів, а звідти посилити захист у соціальній сфері, підтримати інвестиції та інновації.

Наук. керівн. Крюкова О. М.

Література: 1. Міністерство економіки України; Департамент макроекономіки, Відділ економічної безпеки та детінізації економіки – Тенденції тіньової економіки в Україні (за 9 місяців 2008 року) // www.me.gov.ua/file/link/129385/file/Zapiska_9_2008.doc. 2. Теневая экономика Украины по итогам января-сентября 2008 вернулась к уровню 2004 года. – 13 лютого 2009 // <http://news.finance.ua/ru/~1/0/all/2009/02/13/151905>. 3. Тіньова економіка: сутність, особливості та шляхи легалізації: Монографія / За ред. З. С. Варналія. – К.: Знання України, 2007. – 221 с. 4. Кузнецов К. Криза збільшить тіньову економіку до рівня ВВП? – 18 лютого 2009 // <http://www.epravda.com.ua/publications/499bd4b24a43f/>. 5. Особливості та шляхи детінізації економіки України: Матеріали засідання "круглого столу" / Нац. ін-т стратег. дослідж.; [За ред. З. С. Варналія. – К.: Знання, 2007. – 165 с.

Харькова О. В.

УДК 339.56(477)

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

УЧАСТЬ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ

Недостатня результативність ринкового реформування економіки в Україні зумовила підвищення уваги науковців до концептуального обґрунтування стратегічної траєкторії подальшого соціально-економічного розвитку нашої держави та співпраці в міжнародній торгівлі. А її дослідження стало чи не найголовнішим завданням на сьогодні.

Автори публікацій, такі, як А. Ткаченко, А. Гончаренко, Т. Мельник, Н. Кухарська, В. Кудлай, І. Крюčkова, В. Клочко, Т. Вахненко, Л. Лазебник, сходяться на ключовій ролі владних повноважень держави у справі переходу економічної сфери до зваженого та вивіреного курсу, який забезпечить здійснення інституційних перетворень на макроекономічному рівні. Адже зовнішня ланка завжди була невід'ємною часткою ринкового господарського механізму країни, а в останні два десятиріччя, коли набрав сили процес глобалізації, її вплив значно посилюється. У кількісному вимірі глобалізація проявляється у підвищеній динаміці міжнародного обміну товарами, послугами та капіталом порівняно з темпами зростання обсягів виробництва. У якісному відношенні для глобалізації характерним є посилення взаємозалежності між національними господарствами.

Суттєве зростання масштабів міжнародного обміну пояснюється не випадковим збігом обставин, воно ґрунтується на революційних змінах у технології зв'язку, які надають можливість скоротити час, відстань і витрати на міжнародні зв'язки — телебачення, супутники, комп'ютери, Інтернет, мобільні телефони тощо. Це — об'єктивний процес, розвиток якого сприяє поступовому взаємному проникненню технологічних та культурних стандартів, не зачіпаючи при цьому державного суверенітету країн.

Взаємозалежність національних суб'єктів світового господарського організму в потенціалі можливостей спроможна надати їм як нових переваг, так і чималих втрат. Так, глобалізація спричинила певну зміну форм і механізмів взаємодії держав різного потенціалу та рівня розвитку. Теоретично сьогодні будь-яка країна може скористатися економічними перевагами, якщо проводитиме політику відкритості щодо участі у міжнародному поділі праці, залучення іноземного капіталу та зарубіжних технологій. На підтвердження цього серед країн Півдня, які традиційно вважалися

© Харькова О. В., 2009

бідними і протиставлялися багатим і розвинутим державам Півночі, виділилися такі, як Австралія, що зайняла 2-ге місце після США за рівнем міжнародної конкурентоспроможності, та Нова Зеландія – 20-те [1]. Це дає підстави для надії на існування принципової можливості економічного стрибка, який здатний забезпечити стрімкий проривний рух вперед для будь-якої країни, незалежно від специфіки її соціально-економічного розвитку. Відтак, важливим є питання про імпульси (внутрішні і зовнішні) прискорення розвитку країни з метою ліквідації відставання від основних конкурентів, а також про співвідношення зовнішніх та внутрішніх джерел економічного зростання [2].

Важливим практичним питанням, що постало перед Україною у процесі пошуку конструкторної моделі посткризового розвитку, є визначення основних характеристик такого стану балансу зовнішнього та внутрішнього секторів економіки, при якому створюються оптимальні умови саморозвитку відтворювального комплексу в державі. Але при цьому потрібно пам'ятати, що підвищення ступеня лібералізації зовнішньоекономічної сфери, з одного боку, стимулює розвиток національної економіки, проте з іншого – посилює залежність економічного стану в одній країні від динаміки світової економіки в цілому. Особливого значення зміни світової економічної кон'юнктури мають для країн, які за історичними умовами були самодостатніми.

Аналізуючи досвід колишніх постсоціалістичних країн, які досягли значно вагоміших результатів у ринковому реформуванні економік порівняно з Україною, можна констатувати, що лібералізація зовнішніх зв'язків поєднувалась там з поступовою відміною обмежень, з жорстким контролем за діяльністю господарських суб'єктів, що дозволило уникнути численних негативних явищ, характерних для України.

Аналіз кількісних та якісних параметрів зовнішньоекономічної активності України наводить на невтішні висновки про нездатність вітчизняних ринкових і державних інституцій витримувати сучасний темп і ритм відтворювальних процесів.

Проблему поглиблює те, що саме експортоорієнтовані галузі є дуже витратними в Україні. На 1 дол. США ВВП Україна витрачає у 5,5 рази більше енергоресурсів, порівняно з державами Центральної та Східної Європи, і в 12 разів більше за країни Організації економічного співробітництва і розвитку. Причому ситуація з часом не поліпшується, а погіршується. За 2003 – 2005 рр. енергомісткість українського ВВП зростає з 1,39 кг умовного палива на одну гривню продукції до 1,96 кг [3]. Тобто, щоб експортувати, доводиться здійснювати надзвичайно обіговий імпорт. Імпорт забезпечує експорт, який не є засобом поліпшення макроекономічних параметрів, а є лише елементом неафективної системи господарювання. Сировинна спеціалізація країни та її інтеграція у світогосподарські зв'язки за схемою "експорт сировини одного виду — імпорт сировини іншого виду" призводить до позитивних зрушень в економічному розвитку країни тільки у випадку, якщо експортні галузі тісно пов'язані з іншими секторами економіки. А якщо експортні галузі є своєрідними ізольованими анклавами, позитивний ефект зростання зовнішнього попиту може втілюватися тільки у додатному сальдо торгового балансу, що рідше за все характеризує вплив капіталу, а не зростання внутрішніх ресурсів для інвестицій.

Усі згадані тенденції характеризують чинний в Україні механізм зовнішньоторговельної співпраці як малоефективний. Він є комплексом відносин, що виникають і діють у процесі взаємодії народного господарства країни та окремих його складових (галузей, регіонів, підприємств тощо) з іноземними господарюючими суб'єктами і проявляється в сукупності принципів, методів, форм державного регулювання зовнішньої торгівлі та ринкових чинників.

Важливість зовнішньої торгівлі підсилює ще один момент. Значна частина того, що вироблялось у колишньому Радянському Союзі, мала дуже низькі якісні і відповідно споживчі характеристики, а їхня вартість створювалась штучно адміністративними засобами. З цієї позиції скорочення виробництва в Україні в 1991 – 2004 рр. можна оцінити і як звільнення від непотребу [4]. Тобто говорити лише про кількісні параметри відродження економічного потенціалу нашої країни, не зачіпаючи якісних, неможливо. А для прискорення принципового переозброєння вітчизняного виробництва сучаснішими технологіями, обладнанням та устаткуванням імпорт є безальтернативним чинником. Для оплати імпорту країна повинна у достатньому обсязі експортувати.

На нинішньому етапі соціально-економічного розвитку України для забезпечення економічного зростання зовнішньоторговельна політика держави має бути націленою на:

- активізацію зовнішньої торгівлі;
- реалізацію наявних і потенційних конкурентних порівняльних переваг (насамперед, інноваційних) України на зовнішньому ринку. Зовнішньоекономічні позиції малої країни, до числа яких науковці відносять і Україну, в наш час визначаються тим, наскільки далеко просунулась її економіка по шляху спеціалізації. Нереально орієнтувати на досягнення світових вимог одночасно всі галузі народного господарства. Потрібно вибрати ті з них, які вже певною мірою забезпечені ресурсами і можуть дати за умови їхньої орієнтації на зовнішні ринки найбільший ефект;
- всіляке заохочення зростання високотехнологічного імпорту (машин, устаткування, технологій, ідей) з метою скорочення технологічного розриву з промислово розвинутими країнами; поліпшення завдяки дії зовнішніх чинників структури суспільного відтворення в Україні.

- Необхідними умовами реалізації такої стратегії є:
 - державне фінансування вітчизняної науки та її витрат на науково-дослідні розробки;
 - державне фінансування закупівлі за кордоном для якісного вдосконалення виробництва запатентованої технології та ноу-хау;
 - вільне від митного обкладання ввезення сучасної техніки та обладнання;
 - вивільнення від оподаткування прибутку у розмірі частини суми витрат на науково-дослідні розробки;

зменшення ставок оподаткування у випадках виробництва та експорту продукції з високим ступенем доданої вартості;

преференційні умови інвестиційної діяльності (в тому числі і для нерезидентів) у високотехнологічному виробництві.

Роблячи висновки, необхідно враховувати, що побічним результатом запропонованих дій може стати певне обмеження ринкових законів та активізація бюджетних механізмів "стягування" в єдине ціле різних частин економіки. Основною загрозою розбудови в Україні елементів економіки такого типу є неефективне господарювання, спричинене зрощуванням політики та бізнесу.

Наук. керівн. Бріль М. С.

Література: 1. Клочко В. П. Зовнішньоторговельні відносини України в умовах посилення інтеграційних зв'язків // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 11 – С. 141 – 155. 2. Крючкова І. Структурні зрушення у зовнішній торгівлі України: тенденції та перспективи // Вісник НБУ. – 2004. – № 2. – С. 3 – 6. 3. Кудлай В. Г. Особливості експортно-імпоротної діяльності підприємств України // Економіка, фінанси і право. – 2006. – № 3. – С. 3 – 9. 4. Лазебник Л. Л. Зовнішньоторговельні чинники розвитку України // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 6. – С. 59 – 64.

Малмыгина А. Р.

УДК [338.5:665.7] (477)

Студент 1 курсу

факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ

ПРОБЛЕМЫ ЦЕНООБРАЗОВАНИЯ НА РЫНКЕ НЕФТЕПРОДУКТОВ

Сегодня в условиях развития рыночной экономики, проблема ценообразования занимает центральное место. Процесс установления цен на продукцию топливно-энергетического комплекса (ТЭК) занимает одно из центральных мест, так как для большинства отраслей данная продукция является ценообразующей. Примером данной проблемы выступает рынок нефтепродуктов. Предприятия топливной промышленности занимают монопольное положение на рынке, а развитие монополизма может привести не только к повышению цен во всех сферах деятельности, но и к торможению развития экономики страны в целом. В Украине насчитывается 6 нефтеперерабатывающих заводов. По мощности они не только могут обеспечить потребности страны, но и поставлять 36 млн тонн горючего на экспорт, что принесёт доход равносильный поступлениям от реализации на внешних рынках продукции чёрной металлургии и химической промышленности [1].

Следует отметить, что до 2004 г. цены на бензин в Украине были одними из самых низких в мире. Однако в течение 2004 года дизтопливо в Украине подорожало на 66%, бензин А-76 – на 62,5%, А-95 – на 42%. Что является причиной столь резкого подорожания бензина? В июне 2004 года крупнейшие нефтекомпании и правительство Украины договорились зафиксировать цену на бензин марки А-95 на уровне 2,90 грн за литр. В октябре аналогичной фиксации подверглись остальные марки топлива: бензин А-92 – на уровне 2,75 грн за литр, А-76 – 2,65 грн, дизтопливо – 2,50 грн за литр. Действие договоренностей формально прекратилось 1 ноября, однако правительство предложило участникам рынка сохранить их до конца года и в первом квартале 2005 года. А летом 2005 года разразился наиболее масштабный пока в истории независимой Украины бензиновый кризис: основные марки топлива подорожали сразу на гривну, и даже по этим, невиданным ранее ценам, купить его было проблематично. Стабилизация цен и насыщение рынка нефтепродуктами произошло лишь к четвертому кварталу, после завершения осенних полевых работ. Через год оказалось, что и следующее правительство не в состоянии держать под контролем цены на топливо. В августе 2006 года в ряде регионов стоимость бензина марки А-95 достигла рекордных высот (5,2 грн за литр в Донецкой области), в некоторых областях он вообще исчез из продажи. Преодоление, пусть и временное, очень важной психологической отметки (5 грн/литр – то есть, около 1 долл.) показало, что Украина движется к среднеевропейским ценам на бензин намного быстрее, чем это прогнозировалось. Как вывод можно сказать, что причиной всему является монополизм. Хотя правительство и разработало закон о несении криминальной и административной ответственности за сговор с целью получения прибыли, однако это не разрешит все проблемы.

Несмотря на выгодное географическое положение, наличие собственного сырья на территории Украины, согласно исследованиям бензин стоит дороже, чем в большинстве стран СНГ. Цена на нефть сегодня составляет 60 долларов за баррель, что по сравнению с прошедшими годами находится на рекордно низкой отметке (рисунк) [2].

© Малмыгина А. Р., 2009

Динамика изменения цены на нефть

(апрель 2008 г. – апрель 2009 г.)

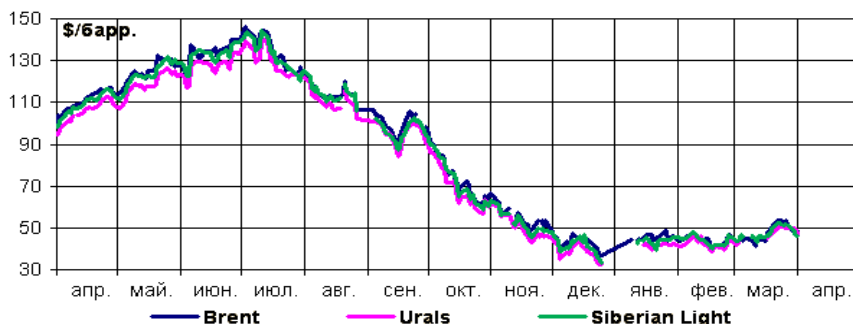

Рис. Динамика изменения цены на нефть [4]

Среднемесячная заработная плата работников нефтегазового комплекса в 2006 г. составляла 1 751 грн и увеличилась в сравнении с 2005 г. на 18,5%. В первом квартале текущего года – 2 051 грн, что больше, чем за аналогичный период в прошлом году на 25%. Не смотря на то, что наблюдается небольшая тенденция к увеличению з/п, однако она в несколько раз ниже мировых расценок на труд работников ТЭК. Стоимость бензина и дизтоплива на нашем рынке так же не привязана напрямую к мировым котировкам.

Цена на бензин в Украине устанавливается согласно недавно разработанной правительством формуле расчета стоимости бензина и дизтоплива.

Максимальная ценовая надбавка к оптовой цене топлива, согласно формуле, не должна превышать 17%, что явно не соблюдается трейдерами, а всё потому, что несоблюдение меморандумов, которые не являются нормативно-правовыми актами, формальных оснований для применения санкций также не дает. Формула не учитывает временной разрыв между закупкой нефтепродуктов и их реализацией. Это дает операторам рынка возможность зарабатывать дважды: на марже между оптовой и розничной ценой, а также на разнице в стоимости нефтепродуктов двухмесячной давности и ценой на текущий момент. Учитывая стойкую тенденцию удорожания нефти и нефтепродуктов в мире, второй фактор может давать немалые спекулятивные прибыли.

Фактически из-за отсутствия нормативно-правовой базы формула не влияет на установление цены на дизтопливо и бензины, и, как следствие не может нести за собой санкций. Немаловажным фактом является и то, что бензин в Украине намного худшего качества. Если Европа в нынешнем январе осуществила переход со стандарта евро-4 к стандарту евро-5, то украинский бензин по своим качественным характеристикам находится между евро-1 и евро-2. Пока только два предприятия – ОАО "Линик" и "Лукойл-Одесский НПЗ" (после проведенной реконструкции) – в состоянии выпускать продукцию, соответствующую требованиям Евросоюза. Остальным предприятиям требуется серьезная модернизация и реконструкция, чтобы увеличить глубину переработки до 75%, и выпускать качественные высокооктановые бензины без примесей. Словом, до Евро еще далеко. А продаваемое сегодня на украинских АЗС горючее не отвечает не только европейским, но и украинским стандартам [3].

С каждым годом увеличивается тенденция к дальнейшему удорожанию нефти, так как доля импорта на нашем рынке растет. Загрузка отечественных НПЗ в большой степени зависит от импорта сырья из Российской Федерации. Если россияне снижают поставки нефти, это сразу же ставит в зависимость нефтепереработку и вынуждает импортировать уже готовый бензин. Мощности 6 украинских НПЗ Украины позволяют перерабатывать около 51 млн т нефти в год, однако реально их общая загрузка колеблется возле отметки 30%. Один-два завода все время или в ремонте, или на модернизации. Соответственно, несмотря на постоянный рост потребления бензина в стране, его производство не только не растет, а наоборот, сокращается.

Причиной столь резкого подорожания бензина в Украине является монопольное положение его производителей.

С учетом того, что в будущем нефть на мировых рынках будет только дорожать, необходимо срочно принимать меры по борьбе с монополизмом, что в последствии приведет к снижению цен на дизтопливо. Антимонопольная политика имеет несколько основных направлений:

1. Стимулирование предпринимательства.
2. Развитие конкурентных начал.
3. Организационно-правовое обеспечение антимонопольной политики.

Стимулирование предпринимательства должно осуществляться с помощью государственных программ, предоставляющие доступные кредиты и льготное налогообложение.

Создать условия для модернизации заводов можно при помощи совместных усилий государства и участников рынка. Для аккумуляции нефтяниками необходимых для реконструкции заводов средств государство должно четко определиться, что стратегической целью его политики на нефтерынке является поддержка производителей, а не импортеров готового топлива. Доминирование нефтепереработчиков на розничном рынке позволило бы им реинвестировать суммы будущей прибыли в реконструкцию производства.

Главным движущим механизмом понижения издержек обязана стать конкуренция производителей, что повлечёт за собой не только поиск новых источников сырья, рост капиталовложений, но и будет способствовать технологическим изысканиям и модернизации оборудования на всех стадиях производства.

Необходимо согласовать антимонопольное законодательство стран СНГ, адаптировать их конкурентную политику к международным принципам и правилам. Увеличить долю государственных акций, что позволит напрямую контролировать цены на бензин, так как монополизм отраслей ТЭК обуславливает необходимость государственного регулирования в данной сфере.

Научн. рук. Филатов В. М.

Литература: 1. Издательский дом "Коммерсантъ-Украина" № 169 от 26.09.2006 ВТ. 2. Информационный ресурс "oilcapital.ru". 3. Бензин в Украине: дорого и некачественно! – АвтоОбзор от 8.11.2007. 4. <http://revolution.allbest.ru>. 5. Независимый деловой проспект "Деловая неделя". 6. Глоссарий.ru: Несовершенная конкуренция.

Аванесян М. В.

УДК 336.748.12(447)

Студент 2 курсу

факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ІНФЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Інфляція – одна із найбільш гострих проблем сучасного розвитку економіки практично всіх країн світу. Актуальність цієї роботи полягає в тому, що головним завданням економістів усього світу вже протягом багатьох років є знаходження заходів подолання високих темпів інфляції. Для України, з моменту отримання нею незалежності, питання інфляції виступає особливо гостро, тому багато економістів України протягом останніх років активно шукають шляхи її подолання.

Проблеми інфляції досить широко вивчені за кордоном. Найбільш видатними дослідниками природи інфляції є Дж. М. Кейнс, Дж. Р. Хікс, І. Фішер, М. Фрідман та ін. Питаннями пошуку шляхів подолання інфляції займалися такі вчені, як Г. Ф. Кнапп, Л. А. Лунц, К. Маркс, І. Т. Палиць, Р. Саватьє та ін. Серед сучасних російських та українських учених, що займаються проблемами боротьби з інфляційними процесами, слід зазначити роботи М. П. Афанасьєва, С. А. Бартенєва, М. К. Бункіної, А. В. Мальцевої, А. В. Манько, С. М. Меншикова, І. Б. Нерушенко, А. М. Семенова, Г. А. Явлінського, Е. Г. Ясіна та ін. Дослідження цих учених зробили істотний внесок у розробку теоретичних і практичних основ шляхів подолання інфляції. Проте слід зазначити, що в даний час питання причин виникнення інфляції та боротьби з нею потребують проведення додаткового аналізу у зв'язку з ускладненням сучасної економічної ситуації в світі.

В Україні за даними Держкомстату інфляція в березні 2009 р. склала порівняно з груднем 2008 р. 5,9%, порівняно з попереднім місяцем – 1,4%, а порівняно з аналогічним періодом минулого року – 18,1% [1]. Розмір індексу інфляції у 2009 році за місяцями характеризується такими даними: січень – 101,5%, лютий – 101,5%, березень – 101,4% [2, с.14 – 17]. При цьому базовий індекс споживчих цін (БІСЦ) у лютому 2009 р. становив 102,7%, з початку року – 105,6% [2].

У той же час за оцінками Рахункової палати спад реального ВВП України за березень-квітень 2009 року становив 20%. За прогнозами Рахункової палати за підсумками 2009 року показник інфляції в Україні сягне 18 – 20%, а падіння ВВП – 16 – 20% [2].

Основними чинниками, що визначили зростання інфляції в 2009 р., є девальвація гривні і збільшення експортної ціни на газ разом з поступовим скороченням субсидій на його оплату.

На формування індексу споживчих цін в січні 2009 року вплинули, головним чином, девальваційні тенденції кінця минулого року і сезонно залежні товари. Також потужним каталізатором зростання став "ефект перенесення" валютного курсу на внутрішні ціни і більшою мірою на імпорتنі товари (питома вага імпортової складової в споживчій корзині перевищує 30%) [3, с. 20 – 25].

Треба відзначити, що в сучасних умовах темпи інфляції збільшуються в багатьох країнах світу. Причинами цього є, зокрема, те, що зростання цін на енергоносії підштовхується зростаючим попитом країн, що розвиваються, і відставанням у видобутку нафти.

© Аванесян М. В., 2009

Друга причина сучасної інфляції – аграрна. Пропозиція зменшилася з природних причин, у тому числі посухи 2007 року, а виробництво стало дорожче через зростання цін на пальне та добрива. Крім того, в Китаї та Індії склалася тенденція до зростання споживання продовольства. Для подолання інфляції слід збільшити площу аграрних земель, інвестувати та розвивати сільське господарство.

Ураховуючи приклад інших держав та аналізуючи сучасну ситуацію в нашій країні, можна зробити висновок щодо методів боротьби з інфляцією в Україні.

На сучасному етапі значний потенціал для боротьби з інфляцією в Україні лежить у площині енергозбереження. Ціни на енергоносії зростають і будуть зростати, а Україна витрачає в п'ять-сім разів більше енергії на одиницю ВВП, ніж інші країни Європи. Тож, на думку автора, уряд повинен приділити увагу більш активному та раціональному використанню природних ресурсів, а також інвестувати розвиток альтернативних джерел енергії, таких, як енергія вітру і сонця, гідроенергетика.

Українська влада зможе отримати контроль над інфляцією при забезпеченні притоку інвестицій в агропромисловий сектор.

Крім того, уряд повинен стимулювати зростання конкурентоспроможності економіки. Для цього необхідно сприяти розвитку малого бізнесу. На сьогодні нормативна база оподаткування малих підприємств регулюється Указом Президента №727, прийнятим 3 липня 1998 року. Норми розрахунку відрахувань до бюджету і пенсійний фонд давно не відповідають нинішній економічній ситуації, а деякі положення прямо гальмують розвиток малого бізнесу. Тому, на думку автора, доцільним є, по-перше, прийняти законопроект, який збільшить об'єми річного виторгу, що підлягав би спрощеній системі оподаткування суб'єктів малого бізнесу; по-друге, законопроект може передбачати введення диференційованих ставок єдиного податку для фізичних осіб. Ухвалення подібного закону сприятиме також і виведенню великої кількості юридичних осіб – суб'єктів малого бізнесу – з сектора тіньової економіки. Модернізація спрощеної системи оподаткування стимулюватиме розвиток малого і середнього бізнесу в Україні.

Безперечно, в умовах кризи ситуація ускладнюється, але на даному етапі урядові необхідно прийняти жорсткі рішення, щоб запобігти подальшому зростанню темпів інфляції.

Наук. керівн. Крюкова О. М.

Література: 1. <http://www.ukrstat.gov.ua/>. 2. Ковальчук Т. Основні чинники і чинники інфляції в Україні / Т. Ковальчук, Г. Кузнец // Урядовий Кур'єр. – 2009. – №23. – С. 14 – 17. 3. Луцив Б. Грошово-кредитна політика держави і інвестиційна діяльність банків // Економіка України. – 2008. – №10. – С. 20 – 25.

УДК 339.9:336.71(477)

Ляненко А. О.

Студент 2 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

Сучасний етап розвитку світової економіки визначається глобалізацією економічного життя. Важливу роль у розвитку фінансової глобалізації відіграє діяльність міжнародних і, насамперед, транснаціональних банків (ТНБ). Саме вони істотно прискорюють процеси глобалізації, формують глобальні стратегії, характерними рисами яких є об'єднання капіталів, злиття, створення глобальних систем кореспондентських відносин і рахунків. Саме з цієї точки зору дослідження сучасної різноманітної діяльності міжнародних банків є надзвичайно актуальним. Ці напрямки визначають їх місце у розвитку процесу глобалізації. Також підвищується актуальність дослідження діяльності міжнародних банків для країн із транзитивною економікою, і зокрема України, тому що, незважаючи на багато економічних і політичних проблем, українська економіка залишається об'єктом інтересів іноземних компаній і банків, що підтверджуються останніми подіями у вітчизняній банківській сфері.

Існуючі дослідження фінансової глобалізації та її впливу на розвиток банківської системи в основному орієнтовані на економічно розвинуті країни і не враховують специфіку транзитивних економік. Тому метою даної статті є з'ясування сутності впливу глобалізації на банківську діяльність України, виявлення існуючих закономірностей розвитку фінансової глобалізації, аналіз її впливу на трансформаційні зрушення в нашій державі.

© Ляненко А. О., 2009

Методологічною і теоретичною основою дослідження є положення, висунуті іноземними і вітчизняними фахівцями в сфері глобалізації банківської діяльності. Загальні напрямки цієї проблеми розглядаються в працях таких зарубіжних вчених: І. Ансоффа, П. Роуза, Г. Томсона та ін. Даною проблематикою займаються такі відомі російські вчені, як М. Афанасьєв, О. Богданов, А. Верников, В. Колесов, В. Медведєв та ін. Проблеми теорії фінансової глобалізації досліджуються українськими економістами: О. Білорусом, І. Бураковським, Ю. Пахомовим, А. Філіпенком, О. Шнирковим, А. Чухном та ін. Проте зазначена проблема у вітчизняній економічній теорії залишається недостатньо розробленою, тому що відсутні праці, в яких би комплексно розглядалися сутність та значення фінансової глобалізації як одного з визначальних чинників розвитку світової економіки.

Найбільш вагомим чинником впливу на сучасний розвиток банківської системи стає глобалізація. Характерною рисою в розвитку сучасного світового господарства є активна міжнародна діяльність банків, якій сприяли нові інформаційні технології, а також більші масштаби й інтенсивність міжнародних економічних відносин, що, у свою чергу, спричинило виникнення нових потреб у різноманітних формах банківського обслуговування. Універсалізація банківських операцій, масштаби їх діяльності, швидке реагування на зміни світової кон'юнктури сприяли зміцненню ТНБ, їхньому злиттю і ще більшій монополізації фінансового ринку.

Для участі банківської системи в інтернаціоналізації фінансових ринків характерним є перехід від міжнародної діяльності банків до глобалізації, тобто до локальної присутності в країні. Для країн із транзитивною економікою, і зокрема України, інтернаціоналізація банківської діяльності знаходиться у стані становлення, для якого притаманне переважання транскордонної (міжнародної) діяльності банків. Саме на підґрунті цієї діяльності формуються умови для більш активної присутності банківських інститутів України в зарубіжних країнах, участі в глобалізації фінансових ринків.

У сучасних умовах сформувалися структури, які суттєво впливають на процеси глобалізації банківської діяльності в Україні. Чільне місце серед них займають такі суб'єкти фінансової глобалізації, як МВФ, Світовий банк, Всесвітня торгова організація, Банк міжнародних розрахунків, ЄБРР. Варто відмітити, що процеси впливу глобалізації на банківську систему України характеризуються чистим фінансуванням банків за рахунок зовнішніх залучень (рис. 1).

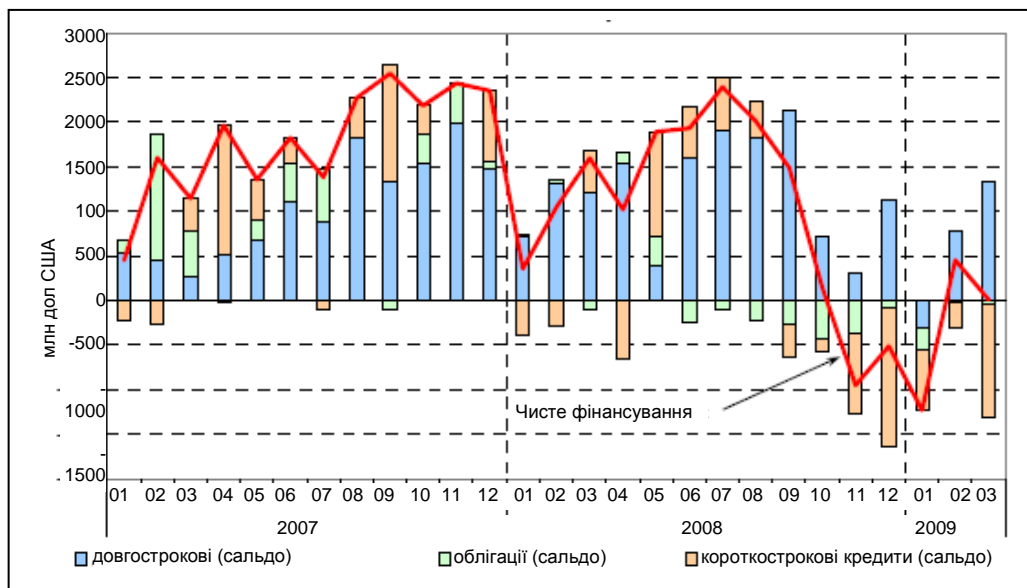

Рис. 1. Чисте фінансування банків за рахунок зовнішніх залучень [1]

Аналізуючи рис. 1., варто відмітити, що довгострокові кредити банків мали тенденцію до зростання протягом 2007 – 2008 років, а за перші 3 місяці 2009 року вони різко зменшилися, та потім поступово почали знову зростати. Сальдо короткострокових кредитів мало тенденцію до зниження, а потім стало від'ємним, що свідчить про негативні наслідки для банківської системи України в найближчих періодах діяльності банків.

У цілому, прихід іноземних банків до України пояснюється інтересом до економіки, що динамічно розвивається, і ненасиченим ринком банківських послуг. Також іноземні банки в Україні можуть отримати більшу норму прибутку (через високий ризик самих інвестицій), аніж у "своїх" країнах. На сьогоднішній день найбільша частка іноземних активів контролюється інвесторами з Росії (Альфа Банк Україна, НРБ Україна, Петрокомерц Україна, Внешторгбанк, Мрія (ВТБ) та ін.) та Австрії (Райффанзен Банк Аваль, Ерсте Банк та ін.). Решта великих банків з іноземним капіталом належать французьким (Укрсіббанк, Каліон Банк Україна, Індекс-банк), італійським (Укрсоцбанк, Правекс-банк, Унікредит Банк), угорським, німецьким, шведським інвесторам, що свідчить про особливу зацікавленість в контролі над українським банківським бізнесом фінансових інститутів з Європейського Союзу (рис. 2).

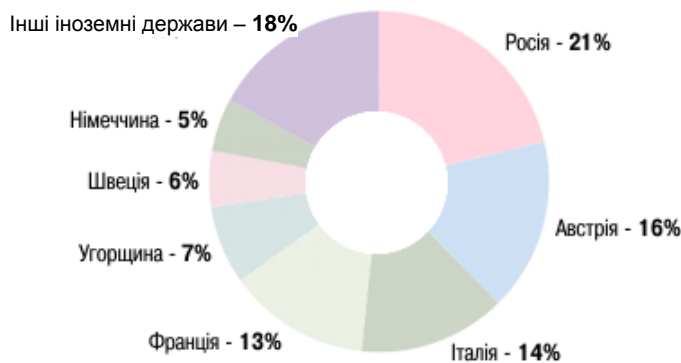

Рис. 2. Розподіл банківських активів України, що контролюються нерезидентами на 01.01.2009 р. (частка в загальних іноземних активах, %) [2]

Слід зазначити, що на початок 2009 року частка іноземного капіталу в українській банківській системі становила 35%. Із 180-ти фінансових установ, що працюють в Україні, 49 банків – банків із іноземним капіталом (на 01.01.09 р. – 47 банків), у тому числі 18 – зі 100-процентним іноземним капіталом (на 01.01.09 р. – 17 банків). Сукупний зареєстрований статутний капітал українських банків становив на 1 січня 2009 р. 42,873 млрд.грн [3].

Отже, ефекти впливу глобалізації на банківську систему слід розглядати як у позитивному, так і в негативному аспектах. При цьому до позитивних аспектів фінансової глобалізації, в першу чергу, можна віднести: ініціацію розвитку інновацій у фінансовій сфері, посилення доступу до міжнародних ринків капіталів, інтегрування України для створення наднаціональної системи регулювання фінансових ринків і банківської діяльності, розширення масштабів фінансових ресурсів, необхідних для розвитку національної економіки, та ін.

До негативних наслідків фінансової глобалізації слід віднести, по-перше, посилення розриву за ключовими макроекономічними показниками між розвинутими країнами та Україною. По-друге, з відповідним посиленням диференціації доходів між різними групами населення в межах багатьох національних господарств відбувається швидке переміщення значних мас національного капіталу в країни з кращими умовами його використання.

Звідси випливає необхідність формування нової макроекономічної політики України з чітким визначенням в ній місця і ролі банківської системи. При розробці такої політики слід враховувати факти, що обумовили зміни в банківській діяльності держави в умовах глобалізації. По-перше, розвиток ТНК та їхніх мереж в усіх країнах світу зумовлює зростання їх потреб у банківському обслуговуванні та постійному оновленні банківських операцій і послуг. По-друге, свій стратегічний розвиток, вирішення питань зниження фінансових ризиків українські банки повинні будувати з орієнтацією не тільки на національну економіку, а й на зміни в економічній ситуації у світі та в окремих світових регіонах. Так, в Україні банківська система має своїм призначенням акумулювання і перерозподіл фінансових ресурсів між сферами та галузями економіки, а міжнародний ринок капіталів перетворився в самостійний чинник розвитку світової економіки, здійснює все зростаючий в сучасних умовах вплив на національну грошово-кредитну політику [4].

Таким чином, аналізуючи вищесказане, можна стверджувати, що розвиток фінансових інтересів різних банків, їх спільність неминує призводити до співпраці, що сприяє фінансовому переплетінню банківських сфер різних країн, в тому числі і України. Удосконалення міжнародних економічних відносин призводить до того, що для здійснення окремих операцій недостатньо фінансових можливостей одного банку. Саме на цій основі виникає співпраця конкурентів, яка сприяє об'єднанню банків різних країн в одну глобальну систему, що має позитивні та негативні аспекти. І проблема полягає в тому, що в світлі нових кризових тенденцій самі ТНБ поступово переходять під опосередкований контроль урядових структур. У результаті цього, політика українських банків з іноземним капіталом відображатиме інтереси не стільки космополітичних власників глобальних корпорацій, а конкретних національних держав. Іноземний капітал Україні, без сумніву, необхідний. Але ж зовсім не для того, щоб його втратити і зрівнятися в боргах та зовнішній залежності з найменш розвинутими країнами світу.

Іноземний капітал потрібний, перш за все, для економічного відтворення, виробництва конкурентоспроможних продуктів, які б генерували нову додану вартість в українській економіці, сприяли наповненню бюджету та створенню нових робочих місць.

Ураховуючи викладене, системний підхід до регулювання доступу іноземного капіталу в банківський сектор України має базуватися, передусім, на заходах: підтримки конкурентоспроможності банків із національним капіталом; розширення спектра банківських послуг і підвищення їхньої якості; зниження рівня відсоткових ставок за кредитами; оптимізації інституційної структури вітчизняної банківської системи і наближення її до стандартів країн із розвинутою економікою.

Чітке переосмислення та аналіз майбутніх тенденцій у банківській сфері дасть змогу Україні вийти на світовий ринок гідним учасником міжнародних валютно-кредитних відносин.

Наук. керівн. Крюкова О. М.

Література: 1. Фінансування банків 01.03.2009 // <http://www.bank.gov.ua/Statist/index.htm>. 2. Українські банки в тенетах іноземного капіталу. – 07.04.2009. // <http://www.epravda.com.ua/publications/4a0914d48ee17/>. 3. Іноземний капітал 07.04.2009 // Бюлетень НБУ. – 2009. – №8. – С. 14. 4. Чубар О. О. Банківська діяльність у контексті інтеграції та глобалізації // Фінанси України. – 2008. – №1. – С. 138 – 147.

Сивуха Є. Ю.

УДК 339.5(477)

Студент 2 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

ПЕРСПЕКТИВНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

Зовнішня торгівля є важливим фактором економічного зростання кожної країни. Особливо збільшується роль міжнародних торговельних відносин у сучасних умовах, коли набувають інтенсивного розвитку процеси міжнародної економічної інтеграції, транснаціоналізації, міжнародного поділу праці, глобалізації світового господарства. Для України особливо актуальною є проблема формування та розвитку експортного потужного потенціалу.

Існує багато теорій необхідності та принципів міжнародної торгівлі. Меркантилісти (У. Стаффорд, Т. Мен, А. Монкрет'єн) заклали основу категорійного апарату, вперше описали термін "платіжний баланс". Теорії абсолютних (А. Сміта) і відносних (Д. Рікардо) переваг, на якій ґрунтуються всі сучасні, показали зацікавленість країн у розвитку міжнародної торгівлі. Останнє сторіччя мали розвиток альтернативні теорії зовнішньої торгівлі (М. Портер, М. Кемп, П. Кругмен). Але проблеми раціонального використання природного потенціалу країн розкриті не повною мірою, адже існує суттєва різниця в рівнях економічного розвитку країн. Важливу роль у теоретичному осмисленні факторів та процесів, що впливають на зовнішньоекономічну діяльність підприємств, відіграють дослідження вітчизняних економістів В. Г. Андрійчука, П. І. Гайдуцького, С. М. Кваші, П. Т. Саблука, В. В. Юрчишина та ін. [1].

Сьогодні Україна активно бере участь у міжнародній торгівлі. У складі колишнього СРСР Україна не мала власної статистики зовнішньоекономічної діяльності. Перші розрахунки торговельного балансу здійснено тільки у 1993 році. Вони показали негативне платіжне сальдо, що свідчило про ускладнення структури національної економіки. З урахуванням цього одним з найважливіших стратегічних завдань економічного розвитку України було здійснення широкого комплексу заходів. У 1999 – 2000 рр. вперше за роки незалежності Україна мала позитивне платіжне сальдо. Це сприяло притоку в державу іноземної валюти і зміцненню її економічного становища. Але останні роки ситуація знову стала мати негативну тенденцію, що дає сигнал про економічну небезпеку в Україні.

Проаналізуємо структуру зовнішньої торгівлі України, починаючи з 2007 р. Імпорт товарів і послуг в Україну за 2007 рік склав 65 млрд 547,9 млн дол., причому імпорт товарів – 60 млрд 669,9 млн дол., імпорт послуг – 4 млрд 878 млн дол. Експорт товарів і послуг становив 58 млрд 237 млн дол. При цьому експорт товарів склав 49 млрд 248 млн доларів, експорт послуг – 8 млрд 989 млн дол. Негативне сальдо зовнішньої торгівлі товарами та послугами за 2007 рік склало 7 млрд 310,9 млн дол. Але негативне сальдо зовнішньої торгівлі товарами та послугами в Україні 2008 року становило набагато більше – 13 млрд 484,5 млн дол. Причому зовнішня торгівля товарами в 2008 році мала негативне сальдо, яке становило 18 млрд 531,5 млн дол., а послугами – 5 млрд 047 млн дол. позитивного сальдо проти відповідно 11 млрд 421,9 млн дол. негативного і 4 млрд 111 млн дол. позитивного сальдо 2007 року [2].

Слід відзначити, що в 2008 р. експортно-імпорتنі операції здійснювалися з партнерами зі 163 країн світу. У 2008 р. експорт товарів склав 35,5% в країни СНД, останні 64,5% в інші країни: Європи – 29,5%, Азії – 22,8%, Африки – 5,8%, Америки – 6,2%, Австралії й Океанії – 0,09%, невізначені – 0,11%.

Географічна структура імпорту товарів відрізняється. На територію України за 2008 рік надійшло товарів вартістю 85,5 млрд дол. США, причому із країн СНД – 39,2%, Європи – 35,6%, Азії – 17,9%, Америки – 4,9%, Австралії і Океанії – 0,5%, Африки – 1,8% та інших країн – 0,01%.

Значення експорту послуг в країни СНД досягнуло 42,1%, в країни Європи – 32,8%. Послуги, що відводились в країни Америки – 11,3%, Азії – 8,9%, Африки – 1,7%, Австралії і Океанії – 0,2%, інші країни – 3%. Найбільша частка імпорту послуг припадала на країни Європи – 51,4%, на

© Сивуха Є. Ю., 2009

країни СНД – 16,7%, Азії – 14,2%, Америки – 7,7%, Африки, Австралії і Океанії – відповідно 1,4% і 0,04%, інші країни – 8,56% [2].

На початку 2009 року ситуація змінилась. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами в Україні в січні 2009 року становило 397,8 млн дол. проти негативного сальдо в розмірі 975,2 млн дол. у січні 2008 року. У січні 2009 року проти січня 2008 року експорт товарів зменшився на 33,4% – до 2 млрд 439,6 млн. дол. США, імпорт – на 56%, до 2 млрд 041,8 млн дол. США. Тобто позитивне сальдо торгівлі товарами склало 397,8 млн дол. США. Зменшення експорту та імпорту товарів пов'язано зі скороченням виробництва у всіх країнах світу внаслідок економічної кризи.

У загальному обсязі експорту товарів порівняно з січнем 2008 року збільшилася частка зернових культур – з 0,1% до 7,8%, енергетичних матеріалів, нафти та продуктів її переробки – з 5,2% до 6,3%, жирів і масел тваринного або рослинного походження – з 4,5% до 5,8%, насіння і плодів олійних рослин – з 0,8% до 3%. Водночас зменшилася частка чорних металів – з 35,9% до 29,8%, механічних машин – з 5,3% до 4,8%, добрив – з 3,4% до 3,1%, залізничних або трамвайних локомотивів, шляхового устаткування – з 3,7% до 2,7%, руди, шлаків і золи – з 2,8% до 2,3%, продуктів неорганічної хімії – з 2,9% до 2,2%.

У загальному обсязі імпорту товарів збільшилася частка механічних машин – з 8,4% до 8,6%, фармацевтичної продукції – з 2,2% до 3,6%, полімерних матеріалів, пластмас – з 2,8% до 3,4%, істівних плодів, цитрусових – з 0,7% до 3,3%, руди, шлаків і золи – з 0,8% до 3,1%. Зменшилася частка енергетичних матеріалів, нафти й продуктів її переробки – з 37% до 26,5%, наземних транспортних засобів – з 13% до 8,1%, електричних машин – з 4,5% до 4,2% [2].

Якщо проаналізувати структуру корисних копалин, які розташовані на території України, то можна зробити висновок, що на даний час 62 види корисних копалин із 97 залучено до промислового освоєння. У їх числі 12% світових запасів залізної руди, 20% марганцевої руди, 7% кам'яного вугілля. Ці дані визначають переваги України щодо інших держав і перспективні галузі експорту: мінеральні продукти та продукція хімічної промисловості, механічне обладнання, машини та електрообладнання, продукція харчової промисловості, жири та олії. Провідне місце посідає чорна металургія і експорт недорогоцінних металів і виробів займає 30% загального обсягу. Ці дані слід враховувати при розробці структури експорту та імпорту в Україні [3, с. 89].

У зовнішній торгівлі України склалися такі несприятливі тенденції, як велика частка спрямованості на видобувні галузі, тобто підсилення сировинного перекосу в структурі експорту товарів. Тенденція збільшення розриву між експортоспроможністю й імпортоємністю не залишає сумнівів у тому, що необхідною умовою інтенсифікації зовнішньоторговельної діяльності країни на сучасному етапі економічної депресії стає, перш за все, підвищення ефективності та раціональності використання її експортного потенціалу. У зв'язку з цим цілком закономірно, що подальший розвиток експорту, особливо продукції обробних галузей промисловості з високим ступенем обробки, повинен стати важливим елементом структурної перебудови і технічної модернізації національного господарства країни.

Потрібно закріплювати такі позиції в удосконаленні процесу виробництва: збільшення якості та конкурентоспроможності продукції при одночасному зменшенні її собівартості, збільшення використання наукового потенціалу країни й інноваційної діяльності, дотримання норм і правил, визначених законодавчою базою України. Ці заходи не лише розвиватимуть внутрішнє виробництво, а й визначатимуть стабільний позитивний платіжний баланс, закріпивши позиції України як сильного учасника міжнародних економічних відносин.

Наук. керівн. Крюкова О. М.

Література: 1. <http://www.confcontact.com>. 2. <http://www.ukrstat.gov.ua>. 3. Національна економіка: Підручник / За ред. П. В. Круша. – 2-е вид. – К.: Каравела, 2008. – 428 с.

УДК 330.544.2(477)

Бакуліна І. М.

Студент 2 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

ПРОБЛЕМА СПОЖИВАННЯ ТА ЗАОЩАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Споживання та інвестиції відіграють вирішальну роль в економіці кожної країни. Держави, які інвестують значний відсоток своїх доходів і споживають відповідно менший, досягають високих темпів зростання економіки і продуктивності праці. І навпаки, ті країни, що споживають великий від-

© Бакуліна І. М., 2009

соток своїх доходів та інвестують менший, розвиваються повільніше. Тому аналіз співвідношення споживання та заощадження в будь-якій країні завжди є актуальним.

Методологічну і методичну основу дослідження становлять сучасні теорії макроекономіки. Різним аспектам цих проблем присвячено праці С. Будаговської, Г. Вечканова, А. Гальчинського, Г. Пухтаєвича, А. Селищева та ряду інших авторів.

Метою статті є дослідження динаміки і структури споживання в Україні.

Споживання – це простий компонент валового внутрішнього продукту, який складає приблизно 66% сукупних витрат впродовж останнього десятиліття. Зі збільшенням доходів сімей зростають видатки на одяг, відпочинок, автомобілі. Водночас зростання доходів приводить до того, що частина їх не споживається, а заощаджується. Найбідніші сім'ї не спроможні заощаджувати взагалі. Нерідко вони беруть позичку або витрачають свої попередні заощадження, і, як наслідок, найбідніші родини стають ще більшими боржниками.

Економічні дослідження показують, що саме використовуваний дохід визначає рівень споживання та заощадження. Згідно з даними Державного комітету статистики України доходи населення в 2008 р. становили 856 633 млн грн. що на 37% більше, ніж у 2007 р. Проте реальний наявний дохід у відсотках до відповідного періоду попереднього року зменшився на 5,2% [1, с. 43]. Це свідчить про збільшення поточних податків на доходи, майно, внесків на соціальне страхування.

Зростання доходів населення зумовило зміни у структурі споживання, і приріст доходу реалізувався, головним чином, на непродовольчому ринку, де спостерігались інфляційні процеси.

Витрати на придбання товарів та послуг в 2008 р. збільшилися порівняно з 2007 р. на 179 522 млн грн і становили 689 055 млн грн. Таким чином, гранична схильність до споживання в Україні в 2008 р. становила 0,77, а гранична схильність до заощаджень – 0,33. Необхідно зазначити, що гранична схильність до споживання в розвинутих країнах сьогодні становить 0,7 – 0,8, а гранична схильність до заощаджень – 0,2 – 0,3 [2, с. 308]. Незважаючи на рівність цих показників, не можна стверджувати про однакові реальні наявні доходи в розвинутих країнах і Україні. Для цього розглянемо структуру споживання населення України за 2008 рік.

Більшість своїх доходів населення України витрачало на продукти харчування та безалкогольні напої, частка яких в сукупних споживчих витратах у 2008 р. становила 51,4%, що на 2% менше порівняно з 2007 р. Витрати на предмети довгострокового вжитку, побутову техніку та поточне утримання житла збільшилися на 1,2% порівняно з попереднім роком [1, с. 41]. Це свідчить про те, що населення хоча і мало змогу витратити кошти на придбання товарів довгострокового споживання, але вимушено більшу частку свого наявного доходу зберігати.

З метою дослідження самооцінки населенням України рівня своїх доходів та економічних очікувань на майбутнє, Держкомстатом України у січні 2008 р. було проведено опитування домогосподарств, які брали участь у вибірковому обстеженні умов їх життя.

Підсумки опитування свідчать про погіршення структури оцінок домогосподарств стану свого добробуту порівняно з попередніми роками. Лише 6,6% домогосподарств мали достатній дохід та робили заощадження, в той час коли 49,8% домогосподарств мали достатній дохід, проте заощаджень не робили, 39,4% – змушені були постійно відмовляти собі в найнеобхіднішому, крім харчування, 4,6% домогосподарств не вдавалося забезпечити навіть достатнє харчування. Більш високі оцінки рівня добробуту переважали серед сільських домогосподарств порівняно з міськими [3]. Така ситуація значною мірою обумовлена нижчими стандартами життя у сільській місцевості та суттєвим впливом особистих підсобних господарств на самозабезпечення сільських домогосподарств.

Випереджаюче зростання споживчих цін на непродовольчі товари (103,0 %) порівняно з реальними наявними доходами населення сприяло зменшенню доступності для домогосподарств цих товарів.

У ході дослідження щодо першочергових напрямків спрямування можливих додаткових коштів респондентам було запропоновано визначити три пріоритетні напрямки. При значному збільшенні доходів кожне друге домогосподарство спрямувало б додаткові кошти, в першу чергу, на лікування, два з п'яти – відповідно на відпочинок, придбання побутової техніки або одягу та взуття, більше третини – на поліпшення житлових умов, 28% – на покращання харчування, кожне п'яте – на отримання освіти або на накопичення [3].

Сучасна світова фінансова криза негативно впливає не тільки на споживання в Україні, але й у промислово розвинутих країнах світу. На житті пересічних мешканців США криза позначилася так само, як і на українцях. Тамтешні банки згортають іпотеку, посилюють умови кредитування за автокредитами і споживчими позиками. Однак для американців недоступність кредиту на новий Lincoln або Chevrolet (на них пересуваються більшість мешканців Штатів) не така вже й проблема порівняно з тим, що майже половина населення України змушена відмовлятися від товарів першої необхідності [4].

Тому необхідно зауважити, що, незважаючи на рівність граничної схильності до споживання та заощадження в Україні та в промислово розвинутих країнах світу, не можна стверджувати про тождність рівня та якості життя населення в Україні та в таких країнах, як, наприклад, США, Японія, Франція та Німеччина. І, на жаль, ця тенденція в період кризи в Україні ще буде зберігатися довго.

Наук. керівн. Крюкова О. М.

Література: 1. Державний комітет статистики України. Про соціально-економічне становище України за серпень – грудень 2008 р. – К., 2008. – 123 с. 2. Станковская И. К. Экономическая теория для бизнес-школ / И. К. Станковская, И. А. Стрелец. – М.: Эксмо, 2005. – 448 с. 3. Сайт Державного комітету статистики України // www.ukrstat.gov.ua/. 4. Шкарпова О. Ю. Світ після кризи / О. Ю. Шкарпова, В. С. Руденко, // Український діловий тижневик "Контракти". – 2008. – №42. – /<http://kontrakty.com.ua/show/ukr/article-11098/42200811098.html/>.

Студент 1 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

НАСЛІДКИ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ

Підвищення рівня безробіття, зростання цін, падіння ВВП, зниження курсу національної валюти – це наслідки світової фінансової кризи, що розпочалась у більшості країн світу, і, в тому числі, в Україні у 2008 році. Аналіз стану економіки України та розробка напрямів реформування антикризової політики є досить актуальними на сучасному етапі.

Сутність, причини та наслідки світової економічної кризи знайшли відображення в роботах вітчизняних та іноземних вчених [1 – 3]. Але існуючі теоретичні та практичні розробки відносно аналізу стану економічної кризи потребують узагальнення та визначення шляхів удосконалення антикризової політики, що і є метою даної статті.

Відомо, що економіка розвивається циклічно – економічне зростання змінюється спадом або рецесією. Сама по собі рецесія явище закономірне. Однак інколи рецесія виходить з-під контролю держави та непомітно переходить у кризу. Що ж таке фінансова криза?

Фінансова криза – це цілий комплекс економічних явищ; синдром, основним симптомом якого є інфляція, зростаюча криза ліквідності, а також курсові спади або навіть девальвація національної валюти. Криза економіки – це скорочення підприємств, безробіття, падіння рівня життя, зростання злочинності, стагфляція та ін.

Які ж причини фінансової кризи? Що робити в даній ситуації? Відповідей, а точніше припущень на цю тему дуже багато.

Соціальними наслідками кризи є: падіння рівня зайнятості; рівня життя та добробуту населення. Роботодавці відкликають вакансії, і на сьогодні в Україні на 1 вільне робоче місце є більше десяти претендентів. Найскрутніше доводиться мешканцям Черкаського регіону, де середній конкурс на заміщення вакансії вже сягнув 76 осіб. У січні загальна кількість звільнених з роботи громадян зростає майже до 1 мільйона. Та, на жаль, це тільки офіційні дані, бо реальна статистика позбавлених роботи громадян значно відрізняється і є куди більш масштабною [3].

В економіці України спостерігається посилення загального інфляційного фону. Інфляційна спіраль, розкручена у 2008 році, мала продовження і в 2009 р. Політична нестабільність не могла не позначитися на економічній площині. За підсумками восьми місяців, ціни виробників промислової продукції зросли на 36,5%. Лідерами зростання стали такі галузі, як добування корисних копалин (крім паливно-енергетичних) – 70,4%, металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів – 68,1%, виробництво коксу – 64,3%, хімічне виробництво – 55,9% [3].

Проблема нестабільності валютно-фінансової системи України має досить специфічні характеристики. З одного боку, кризові явища пов'язані з моделлю економічного розвитку держави та можливостями здійснення відчутних економічних реформ, з іншого – нестабільність у валютній сфері характеризується проблемами внутрішньої та зовнішньої боргових залежностей країни [3].

Ще одним наслідком світової фінансової кризи є серія банкрутств провідних світових фінансових компаній та поширення фінансової кризи на реальний сектор світового господарства, падіння попиту на світових ринках та, як результат, обвал цін на сировинних ринках, стагнація провідних економічних систем.

Дослідження зарубіжних експертів свідчать, що економіка європейських країн прийде "до тям" і зростання ВВП почнеться не раніше 2010 року. Згідно з прогнозами, доки з кризи не почне виходити світова економіка, українській не має на що розраховувати. Але, на думку автора, Україна повинна шукати власний вихід з кризової ситуації. На першому етапі має бути припинене політичне протистояння.

Отже, з огляду на ризики скорочення експортоорієнтованого виробництва внаслідок падіння світового попиту та ускладнення платежів за експортними операціями, необхідно здійснити комплекс заходів, спрямованих на розширення внутрішнього попиту на групу експортних товарів і, тим самим, посилити роль внутрішнього виробництва. Для цього достатньо буде започаткувати нові інфраструктурні та житлові будівельні проекти, які будуть фінансуватися з бюджету.

Наук. керівн. Мащенко М. А.

Література: 1. Загородній А. Г. Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – 4-те вид., випр. та доповн. – К.: Т-во "Знання", КОО; Львів: Вид. Львів банк ін-ту НБУ, 2002. – 566 с. 2. http://www.tovarish.com.ua/news/Ukrayna_polytyc/21-01-2009/Ekonomichn8658.html. 3. <http://www.wz.lviv.ua/pages.php?ac=arch&atid=72428>.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

МОТИВАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Одним із найважливіших завдань менеджерів є створення належних умов для спокійної, ритмічної, продуктивної роботи індивідів і колективів для розкриття та розвитку здібностей, творчого потенціалу. Такі умови ніколи не виникають спонтанно. Їх треба планувати, організовувати, створювати, вкладаючи значні кошти і матеріальні ресурси. Однак ці затрати можуть виявитися марними, якщо люди не будуть готові працювати з повною віддачею.

У наш час актуальність цього питання напрощуд велика. Немає такої організації, керівники якої не бажали б повної віддачі від своїх робітників при мінімальних витратах на підвищення продуктивності їх праці. Мотивація персоналу має місце як на великих підприємствах, так і на маленьких фірмах, в організаціях будь-якої форми власності та сфери діяльності. Мотивація посідає провідне місце в структурі особистості і є одним із основних понять, що використовується для пояснення рушійних сил поведінки [1].

Даною проблемою займалися такі вітчизняні вчені, як А. Афонін, С. Занюк, Є. Ільїн, Д. Богиня, О. Грішнова, Г. Завіновська, С. Іванова, А. Колот, В. Новіков та ін. Питання мотивації було розглянуто у працях таких зарубіжних вчених, як П. Друкер, Х. Хекхаузен та ін. [2; 3].

Людина працює продуктивно, із задоволенням, коли відчуває інтерес до конкретної діяльності, бачить зв'язок між власними трудовими зусиллями та бажаним результатом, коли в її свідомості сформувалася позитивна мотивація до праці. І навпаки – примусова праця або добровільна, але позбавлена мотивації, не приносить людині задоволення, обтяжлива для неї та малопроductивна.

Слово "мотивація" уперше вжив Артур Шопенгауер у статті "Чотири принципи достатньої причини". Згодом цей термін почали використовувати багато психологів для пояснення причин поведінки людини [2].

Професійна мотивація – це необхідний для продуктивного виконання прийнятих рішень і запланованих робіт процес стимулювання людини або групи людей до діяльності, спрямованої на досягнення цілей організації.

Мотив – це те, що спонукує діяльність людини, заради чого вона відбувається. Мотивом можуть бути потреби, інтереси, потяги, емоції, установки, ідеали. У працях вітчизняних психологів мотив трактують і як усвідомлену потребу, і як предмет потреби, ототожнюють із потребою.

Формування мотивів до праці відбувається значною мірою індивідуально. Між усвідомленими потребами та сформованими мотивами можуть стояти, тобто впливати на мотивацію, такі індивідуальні особливості людини: освіта, стан фізичного і психічного здоров'я, ціннісні орієнтації, інтереси, ідеали, захоплення тощо [3].

Мотивація до праці у кожної людини формується і проявляється індивідуально, але на підприємстві вона не може бути лише особистою справою [4].

Оскільки мотивація визначає ставлення людини до праці, її трудову поведінку, а від цього залежать результати праці, то посилення мотивів до праці є одним із найважливіших завдань кожної організації праці.

Деякі науковці розрізняють внутрішню і зовнішню мотивації. Внутрішню мотивацію як особливий психічний стан людини утворюють мотиви, що виникають унаслідок усвідомлення потреб і складної взаємодії індивідуальних особливостей особистості й великої кількості зовнішніх чинників. Зовнішні спонукання працівника до тієї чи іншої форми трудової поведінки через використання різних стимулів характеризуються як зовнішня мотивація [3].

Будь-який зовнішній чинник перетворюється на стимул для конкретної людини лише за умови, що він буде нею усвідомлений, сприйнятий як цільовий об'єкт задоволення певної потреби та викличе у свідомості відповідний інтерес – спонукальний мотив до дії [4].

Згідно з функціональним поділом праці, за створення і підтримання у належному стані організаційних чинників зовнішнього впливу на мотивацію працівників до активної трудової поведінки відповідають як керівники лінійного управління (начальники виробництв, цехів, дільниць), так і працівники численних функціональних підрозділів (економічних, технологічних, управління персоналом, охорони праці тощо) [3].

Трудова поведінка працівника значною мірою залежить від умов (у найширшому сенсі), в яких він працює. Вони можуть бути привабливими, близькими до комфортних, тоді людина працює з великим задоволенням, адже умови, взаємодіючи з потужними стимулами, сприяють формуванню сильної трудової мотивації у працівників [3].

За слабких матеріальних стимулів і розкішні умови діяльності не здатні створити сильної трудової мотивації. Вони лише деякий час можуть активізувати працівника, але згодом людина звикає до оточення і, не маючи надії на поліпшення матеріального стану, зменшує трудові зусилля [3].

Звичайно, мотивування не може зводитись до короточасної компанії, потрібна постійна наполеглива системна робота, взаємодія та справжня творча співпраця психологів, соціологів, фахівців з управління персоналом, економіки та організації праці [1].

Стимулювання праці економічними важелями безперечно призводить до підвищення дієвості мотивації щодо збільшення економічного ефекту управління персоналом, проте для отримання стійкого зростання ефекту від застосування мотиваційного механізму управління персоналом необхідно використовувати комплекс соціально-економічних показників, спрямованих на досягнення особистих цілей працівника, за допомогою яких можна визначити загальний відносний рівень ефективності мотивації персоналу у вигляді будь-яких умовних одиниць. Мотиваційний механізм будь-якого підприємства повинен мати у своєму складі систему контролю у вигляді мотиваційного моніторингу, яка повинна відстежувати зміни як у зовнішньому, так і внутрішньому середовищі, контроль за ходом нарощування мотиваційного потенціалу підприємства та ін.

Наук. керієн. Затеїщикова О. О.

Література: 1. Стрельчук С. М. Мотиваційний моніторинг та оцінка ефективності системи мотивації / С. М. Стрельчук, Т. Л. Коноваленко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №8(86). – С. 124 – 129. 2. Корольова К. Взаємозв'язок мотивації і рівня професійних досягнень // Персонал. – 2008. – №2. – С. 50 – 55. 3. Данок В. Мотивування як чинник активізації трудової поведінки // Україна: аспекти праці. – 2008. – №4. – С. 32 – 36. 4. Дигун О. Современные реалии мотивации // Управление персоналом. – 2007. – №7(166). – С. 72 – 76.

УДК 657.3

Тилуг Д. С.

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ СКЛАДАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО БАЛАНСУ ЗГІДНО З МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ

На сьогоднішній день в Україні утворилась нова економічна система, що побудована на ринкових відносинах. Якісні зміни торкнулися всіх ділянок управління, в тому числі й бухгалтерського обліку.

У зв'язку з переходом до ринкових відносин незмірно зростає кількість користувачів бухгалтерської інформації (фінансової звітності). Якщо вона раніше призначалася досить вузькому колу користувачів (вищій організації, фінансовому органу, установі, банку і територіальному органу статистики), то в ринковій економіці її користувачами стають практично всі учасники ринкових відносин: ті, хто безпосередньо пов'язаний з підприємництвом (бізнесом), тобто менеджери і всі інші, хто пов'язаний з керуванням, і ті, хто безпосередньо не працює на підприємствах (фірмах), але має прямиий фінансовий інтерес – акціонери, інвестори, різні кредитори, покупці і продавці продукції (послуг); третю групу представляють користувачі, які мають непрямий фінансовий інтерес – різні фінансові інститути (біржі, асоціації тощо), податкові служби, органи статистики, профспілки та ін.

Основною формою фінансової звітності є бухгалтерський баланс. Уміння читати бухгалтерський баланс дає можливість тільки на підставі вивчення балансових статей одержати значний обсяг інформації про підприємство. У роботі дана загальна характеристика бухгалтерського балансу як основного джерела інформації для аналізу фінансового стану. Розглянуто порядок складання балансу на підприємстві та його різновиди. Звернуто увагу на внесені зміни до балансу щодо нових розділів, а також викладені думки стосовно переходу на Міжнародні стандарти фінансової звітності.

Отже, Наказом Мініфіну від 05.03.2008 р. №353 "Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку" було внесено деякі зміни до розділів та статей балансу [1]. По-перше, в активі Балансу було створено новий розділ "IV. Необоротні активи та групи вибуття", який вписаний в рядок 275. У ньому відображається вартість необоротних активів та груп вибуття, утримуваних для продажу, бухгалтерський облік яких регулюється ПСБО 27. У плані рахунків цьому розділу відповідає рахунок 286 – "Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу". По-друге, в розділі "I. Необоротні активи" додалася стаття про інвестиційну нерухомість (їй відповідають рахунки: 100 – "Інвестиційна нерухомість" та 135 – "Знос інвестиційної нерухомості" в плані рахунків бухгалтерського обліку), в якій сказано, що

© Тилуг Д. С., 2009

вартість об'єктів, які віднесені до інвестиційної нерухомості, мають відобразитись у балансі у вписуваних рядках 055 — 057.

У рядку 055 – "Справедлива (залишкова) вартість інвестиційної нерухомості" – наводиться справедлива вартість інвестиційної нерухомості, яка обліковується за справедливою вартістю, та залишкова вартість інвестиційної нерухомості, яка обліковується за первісною вартістю, що дорівнює різниці між первісною вартістю (рядок 056) і сумою зносу (рядок 057). Показник рядка 055 включається до підсумку балансу.

Особливість статті про інвестиційну нерухомість в тому, що підприємство має цю нерухомість для отримання орендних платежів та/або збільшення власного капіталу, а не для використання в операційній діяльності.

Наведемо зразок проводок нових статей на прикладі ПП "Укрбуд" стосовно придбання інвестиційної нерухомості у вигляді земельної ділянки:

Д-т 100 К-т 15 – Отримано державний акт на право власності на придбану землю;

Д-т 97 К-т 135 – Нараховано знос інвестиційної нерухомості;

Д-т 286 К-т 631 – Придбано необоротні активи з метою отримання збільшення власного капіталу.

Відповідно до нового розділу активу, розділ "IV. Поточні зобов'язання" пасиву Балансу був доповнений статтею "Поточні зобов'язання, пов'язанні з необоротними активами та групами вибуття", яка вписується в рядок 605 [2].

Як вже було зазначено на початку, в Україні утворилась нова економічна система, що побудована на ринкових відносинах. Важливу роль при цьому відіграє фінансова звітність, основу якої складає бухгалтерський баланс. У нашій країні стоїть питання про процес переходу на Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ). З початку 1990-х років компаніям дозволяється представляти зведену фінансову звітність відповідно до МСФЗ, а не українським П(С)БО. На жаль, Державна програма реформування бухгалтерського обліку не містить чіткого опису суті і основних характеристик фінансової звітності на відміну від звітності, що готується відповідно до МСФЗ. Упровадженні міжнародні стандарти спрямовані на забезпечення прозорості і відображення реальної економічної ситуації і тим самим дозволяють користувачам звітності господарюючих суб'єктів ухвалювати правильні економічні рішення. Тому можна побачити, що перехід на міжнародні стандарти є досить перспективним та необхідним для України. Приватизацію українських підприємств, продаж державних пакетів акцій можна здійснювати за набагато вищими цінами в тому випадку, якщо потенційним покупцям буде надана фінансова звітність у форматі МСФЗ. Це дозволить значно збільшити надходження до бюджету.

Важливо відзначити, що у разі повного переходу на МСФЗ не слід чекати, що іноземні інвестиції буквально хлинуть до України. Проте це буде важливим кроком в процесі побудови взаємної довіри між Україною і міжнародним співтовариством. Збільшення корпоративної прозорості означатиме, що інвестиції стануть менш ризикованими для інвесторів, а значить, дешевшими.

Наук. керівн. Доценко Н. С.

Література: 1. Наказ Мінфіну від 05.03.2008 р. №353 "Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку" // www.liga.net/. 2. П(С)БО №2 – Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 "Баланс", затверджене наказом Мінфіна України № 87 від 1.03.1999 р. // www.liga.net/. 3. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.99 р. № 996-XIV // www.zada.gov.ua/. 4. Карпова В. В. Формування системи податкового планування на підприємстві, автореферат на здоб. наук. ступ. к. е. н. – Харків: ХНЕУ, 2005. 5. Ловінська Л. Г. Організація бухгалтерського обліку та фінансового контролю в сучасних умовах господарювання в Україні. Монографія / Л. Г. Ловінська, І. Б. Стефанюк. – К.: НДФІ, 2006. – 240 с. 6. Метод. реком. з трансформації фінансової звітності українських підприємств у фінансову звітність за МСБО. – К., 2003.

Бородина А. С.

УДК 005.32

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

УПРАВЛЕНИЕ ПЕРСОНАЛОМ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТИ ТРУДА

Эффективность функционирования предприятий напрямую зависит от производительности труда, которая обеспечивает сбалансированность интересов участников производственного процесса и экономический рост. Главенствующую роль в осуществлении экономической деятельности и до-

© Бородина А. С., 2009

стижении необходимых результатов играет человеческий фактор, являющийся основным резервом для повышения действенности планирования и выполнения планов и программ предприятия.

Успешность предприятия во многом зависит от качества организации труда на нем, от уровня экстенсивности и интенсивности труда и других характеристик. В условиях перехода трансформации экономической системы и перехода к рыночной экономике в Украине следует повышать производительность труда, в связи с чем актуальность приобретает изучение возможностей реализации этой цели. Внимание данному вопросу уделено в научных работах Ф. Тейлора, Г. Форда, А. Герасименко, М. Виноградского, Г. Дмитренко, О. Доровского, Н. Ушенко, Н. Кирич [1 – 4] и др.

Цель статьи – определение возможностей, обуславливающих повышение производительности труда в современных условиях за счет использования организационных факторов и управления персоналом.

Производительность труда характеризует эффективность трудовых затрат целесообразной производственной деятельности людей в течении конкретного временного периода. Повышение производительности труда качественно влияет на эффективность хозяйственно-финансовой деятельности предприятия, обеспечивая повышение его конкурентоспособности на рынке, рост объема производства и реализации продукции и снижение ее себестоимости [3, с.49]. Поэтому руководство каждого предприятия заинтересовано в повышении производительности труда, а, следовательно, и максимизации прибыли.

Выделяют несколько групп факторов роста производительности труда, то есть тех движущих сил, которые влияют на ее уровень: материально-технические, организационно-структурные, экономико-правовые и социально-психологические.

Материально-технические и организационно-структурные факторы больше связаны с действиями руководства и оснащенностью предприятия, то есть они внедряются по решению руководства и влияют на производительность вне зависимости от желаний или действий работников. Две другие группы факторов напрямую связаны с человеческим фактором, то есть мотивацией персонала и не принесут ожидаемых результатов без восприятия и понимания работниками предприятия.

Компании США используют семь стратегий для того, чтобы гарантировать результативность труда на рабочем месте. Ими являются [1]:

- положительный настрой в работе;
- эффективная дисциплина;
- удовлетворение потребностей сотрудников;
- установление целей в работе;
- реструктуризация рабочих мест;
- поддержка командного духа в коллективе;
- поощрения за хорошую работу.

Разумеется, механизм справедливой оплаты труда играет в обеспечении заинтересованности работников одну из главных ролей, однако существование других мотивов не менее важно для достижения сбалансированного соотношения между трудовыми затратами и достигнутым результатом. Поэтому для выполнения пунктов вышеуказанных стратегий, прежде всего, предприятие должно иметь рациональную систему управления персоналом, которая обеспечит полноту определения целей и задач, а также результативность трудовой деятельности. Работник должен четко понимать суть своей работы и требования к ее исполнению, что позволит ему сосредоточиться именно на своей части работы и выполнять ее наиболее эффективно. Важно проводить своевременную адаптацию, подготовку и переподготовку кадров, повышая их квалификацию и подстраиваясь под возникающие тенденции и новшества в соответствующей сфере деятельности. Для успешного управления персоналом необходимо учитывать общественные настроения, иметь представление о главных проблемах и стремлениях людей, для чего на предприятиях должны создаваться отделы с привлечением специалистов по установлению и поддержанию отношений между организацией и общественностью, называющиеся "Public relations" [1, с. 48]. Данные службы проводят исследования, разрабатывают вероятные программы действий, осуществляют их и оценивают результаты. С их помощью обеспечивается рациональность использования рабочего времени, улучшается атмосфера в коллективе, поощряется инициатива работников, что в совокупности дает рост производительности труда и конкурентоспособности предприятия.

Таким образом, определение возможностей и резервов предприятия играет ключевую роль в потенциальном повышении производительности труда. Целесообразное использование стратегий результативности позволит добиться балансирования интересов предприятия и работников, достичь целей при минимальных затратах и обеспечить наиболее полное и эффективное применение способностей и потенциала работника.

Научн. рук. Водницкая Н. В.

Литература: 1. Додух Е. Улучшаем производительность труда на работе // <http://www.topwork.com.ua-front/articledoc/458>. 2. Доровський О. Ф. Визначення факторів впливу на управління підвищенням продуктивності праці персоналу підприємств // *Економіка розвитку*. – №2(46). – 2008. – С. 98 – 100. 3. Кирич Н. Роль людського фактора у підвищенні ефективності роботи підприємства // *Україна: Аспекти праці*. – 2008. – №2. – С. 32 – 37. 4. Ушенко Н. Умови та фактори підвищення продуктивності використання людського капіталу України // *Україна: Аспекти праці*. – 2008. – №5. – С. 37 – 45.

Студент 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Стан здоров'я людини і стан здоров'я суспільства має неоціненне значення для розбудови демократичного, економічно розвинутого суспільства. Обсяг фінансування охорони здоров'я в Україні в розрахунку на одну особу майже у 60 разів менший, ніж у розвинутих країнах. Бюджет держави не здатен забезпечити основні потреби сфери медицини в повному обсязі. У зв'язку з цим спостерігається зубожіння закладів охорони здоров'я, зростання смертності, захворюваності та інвалідизації населення України, що, в свою чергу, слід розглядати як загрозу національній безпеці. Ця ситуація вимагає невідкладних заходів щодо пошуків альтернативних джерел фінансування, до яких відноситься обов'язкове медичне страхування. Медичне страхування є нагальною потребою українського народу, оскільки саме воно може прискорити вихід країни з економічної та соціальної кризи.

Запровадження в Україні системи загальнообов'язкового державного медичного страхування може покласти початок новій ері у сфері надання якісних медичних послуг.

Метою даної роботи є дослідження перспектив та об'єктивних проблем запровадження загальнообов'язкового медичного страхування в Україні.

Дослідженню питань обов'язкового медичного страхування, де висвітлено різні аспекти його запровадження, приділяли увагу В. Баторіна, В. Пашков, М. Александрова, О. Заруба, І. Гуменюк, В. Базилевич, С. Буряк, П. Захватихата, Д. Карамішев, Я. Чапічадзе, К. Воблий, Л. Рейтман, О. Губар та ін.

Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування передбачають функціонування пенсійного страхування; страхування на випадок безробіття; страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням і похованням; страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; соціального медичного страхування. Усі вказані різновиди соціального страхування вже здобули належного законодавчого забезпечення у спеціальних законах України, за винятком соціального медичного страхування [1].

Світовий досвід також доводить, що державне забезпечення потреб населення в охороні здоров'я може ефективно доповнюватися системами медичного страхування. Так, наприклад, в Англії, Ірландії, Шотландії, Італії та Данії домінує державна система фінансування. У таких країнах, як Німеччина, Франція, Австрія, Бельгія, Нідерланди, Швеція та Японія домінує система обов'язкового медичного страхування. В Україні, на жаль, таке джерело фінансування не отримало належного законодавчого підґрунтя.

Україні необхідно розробити програму створення страхової медичної системи з урахуванням специфіки її існуючого стану. Слід звернути увагу і на принципи, яких необхідно дотримуватися під час формування системи медичного страхування. До них відносяться: страховий ризик; вільний вибір страховика та виду страхування; страховий інтерес; максимальна довіра сторін; відрахування в рамках реально завданих збитків страхувальнику; франшиза; контрибуція; суборгація; співстрахування; перестрахування [2].

Відповідно до Закону України "Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування" в рамках медичного страхування передбачаються такі види соціальних послуг і матеріального забезпечення: діагностика та амбулаторне лікування; стаціонарне лікування; надання готових лікарських засобів і виробів медичного призначення; профілактичні та освітні заходи; забезпечення медичної реабілітації осіб, які перенесли особливо важкі операції або мають хронічні захворювання.

Незважаючи на законодавче закріплення обов'язкового медичного страхування як одного з видів соціального страхування, механізм його реалізації не знайшов свого законодавчого вирішення. Хоча на сьогодні у Верховній Раді України на розгляді знаходиться проект Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування" (реєстр. № 1040 від 27.11.2007 р.) та проект Закону "Про фінансування охорони здоров'я та медичне страхування" (реєстр. № 2192 від 19.09.2006 р.) [3].

Та, на жаль, запропоновані законопроекти про загальнообов'язкове медичне страхування мають певні недоліки, серед яких: збільшення фінансового тиску на фонд заробітної плати, який у сучасних умовах і так досить значний; зростання витрат місцевих бюджетів, які надто обмежені; недосконалий механізм громадського контролю за діяльністю фонду загальнообов'язкового медичного

го страхування; невідповідність європейським і міжнародним стандартам; відсутність механізму відповідальності та гарантій щодо якості надання медичної допомоги та ін.

Медичне страхування доцільно запровадити одночасно з накопичувальною пенсійною системою. Оскільки створення системи загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування має здійснюватися з урахуванням можливостей вітчизняної економіки та стану системи охорони здоров'я, тому важливо запровадити соціальну страхову медицину без збільшення навантаження на фонд оплати праці [4].

Слід також приділити увагу інформаційній стратегії України щодо аспектів впровадження системи обов'язкового медичного страхування та зниження ставок оподаткування, оскільки останні можуть призвести до подальшої тінізації економіки та збільшення бюджетних видатків.

Таким чином, можна стверджувати про необхідність запровадження системи соціального медичного страхування в Україні як об'єктивного заходу, що дозволить забезпечити належне фінансове та матеріально-технічне оснащення медичної галузі і, як наслідок, покращити добробут українського населення.

Наук. керівн. Водницька Н. В.

Література: 1. Лівак П. Перспективи впровадження загальнообов'язкового медичного страхування в Україні / П. Лівак, О. Рогова // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 1. – С. 62 – 66. 2. Медичне страхування та його особливості в зарубіжних країнах // Фінансовий ринок України. – 2008. – № 4. – С. 32 – 36. 3. Яковлева Т. Соціально-правові передумови запровадження обов'язкового медичного страхування // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 11. – С. 71 – 74. 4. Перспективи запровадження медичного страхування // Людина і праця. – 2007. – №1. – С. 15 – 16.

УДК 314.18 (477)

Шепель К. Є.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ДЕМОГРАФІЧНЕ СТАНОВИЩЕ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОЛІПШЕННЯ

Немає більшої загрози стійкому розвитку суспільства, ніж падіння народжуваності. Демографічна ситуація в Україні постійно погіршується. Це загрожує знелюдненням сільської місцевості, зменшенням питомої ваги людей працездатного віку, труднощами із забезпечення обороноздатності країни, тому питання про демографічне становище та шляхи його покращення є дуже актуальною темою, яка стосується не тільки України, але й багатьох розвинених країн світу.

Метою цієї статті є дослідження та вивчення сучасного демографічного становища в Україні та шляхів його поліпшення.

За кількістю населення Україна посідає 5 місце в Європі та 21 місце у світі. На її долю припадає 7,3% населення Європи і 1% населення Землі. Кризові процеси 90-х років негативно вплинули на демографічну ситуацію в Україні. Бурхлива міграція населення, викликана появою можливостей вільного переміщення у межах і за межі території країни, зниження народжуваності та зростання смертності внаслідок економічних і соціопсихологічних чинників спричинили загальне скорочення чисельності населення країни [1].

В Україні дуже сильно спостерігається процес старіння населення. У віковій структурі збільшилася частка людей пенсійного віку і зменшилася частка дітей. Середня тривалість життя людей в Україні становить 68 років, зокрема жінок – 73 роки, чоловіків – 63 роки. За цими показниками наша держава входить до 15 найстаріших країн світу. За останні 10 років чисельність населення України зменшилась майже на 4,5 млн, і це при тому, що в Україні не було ні війн, ні збройних конфліктів, ні масових епідемій.

Аналітики вважають, що до 2026 року чисельність населення України може зменшитись ще на 5 – 8 млн, у зв'язки з тим, що за 10 років зростає кількість самогубств на 74%, кількість абортів – на 82% [2].

Однієї з головних причин великої смертності є екологічна криза, що виникла через неправильну експлуатацію великої кількості "брудних" підприємств, а також радіаційне забруднення в результаті чорнобильської катастрофи.

Найгостріше постають демографічні проблеми сільського населення в центральних областях нашої держави. Вони пов'язані насамперед, з тим, що багато десятків років з українського села виїжджали на постійне місце проживання молоді люди. Врешті-решт це призвело не лише до зне-

люднення сіл, але й до того, що середній вік їхніх мешканців у багатьох областях почав наближатися до 60 років. У цьому віці, зрозуміло, вже не народжують дітей, тому в сільській місцевості популяційні процеси виражені найяскравіше.

Але основними причинами всіх цих явищ є те, що 40 млн громадян України мають доходи нижче прожиткового мінімуму, за рівнем безробіття Україна займає одне з перших місць в Європі, а рівень ВВП на душу населення у 30 разів нижчий, ніж в середньому по Європейському Союзу і в 3,5 раза нижчий від середньосвітового, з урахуванням країн Африки, Азії, Латинської Америки [1].

Більшість здійснюваних у сфері демографічних відносин явищ: шлюбність, розлученість, міграція, були і залишаються, в основному, особистою справою індивіда, подружньої пари, сім'ї. Тому управління демографічною поведінкою не може спиратися на будь-яке адміністрування, примус чи заборони. Вплив демографічної політики на демографічні процеси в суспільстві може бути прямим (обмеження законодавчим шляхом міграції) або непрямим (підвищення рівня життя, створення умов для збільшення кількості дітей у сім'ї).

Одним із важливих чинників демографічної кризи є економічні проблеми молодих родин, що мають недостатні або ненадійні засоби одержання сімейного доходу. Це призводить до відкладання народження першої дитини на потім та відмови від народження другої. Зростає частка дітей, народжених поза шлюбом. Середній зарібок жінок складає близько 88% від заріботку чоловіків. Тому незаміжні жінки не можуть собі дозволити мати більше однієї дитини. А це, відповідно, призводить до зменшення народжуваності. Також часто жінки зайняті на важких і шкідливих роботах, працюють у нічну зміну. Це ще один із чинників демографічної кризи в Україні.

Демографічна політика держави повинна спрямовуватись на економічну підтримку молодих родин, створення нових робочих місць для молоді, виділення субсидій матерям, які самі виховують своїх дітей. Необхідне введення спеціальних крамниць, в яких за невелику ціну або безкоштовно видавалося б усе необхідне для немовлят тим родинам, котрі неспроможні за власний кошт підтримувати нормальний розвиток своїх дітей. Демографічна політика держави повинна бути спрямована не лише на матеріальну, але й на моральну підтримку молодих родин, має включати в себе роз'яснювальну і виховну роботу.

У Європі став традиційним тип родини з двома працюючими людьми, жоден з яких не хоче жертвувати власною кар'єрою задля виховання дітей. Тому рецепт виходу з нинішньої демографічної кризи може бути лише один — створення "орієнтованого на родину" суспільства, у якому чоловіки мали б досить часу на роботу і коштів на виховання дітей. Створенню таких умов може сприяти система спеціальних виплат, тривалих оплачуваних відпусток, різноманітних дитячих установ та інших форми підтримки з боку держави [3].

Таким чином, вирішальну роль у виправленні такого становища може відіграти лише держава, сприяючи зростання національної свідомості українського народу, відновлюючи традиційні родинні цінності української нації, матеріально і морально підтримуючи сім'ї, в яких народжується і виховується по 3 і більше дітей. Усе це дозволить покращити демографічну ситуацію в Україні, яка загрожує самому існуванню української нації і держави.

Наук. керівн. Водницька Н. В.

Література: 1. Павленко Ю. Демографічна ситуація в Україні // www.dovgolit.com. 2. Державний комітет статистики України. – www.ukrstat.gov.ua. 3. Соловчук Л. Я – за вагітних // www.mlsp.gov.ua.

Котенко О. В.

УДК 677(477)

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТЕКСТИЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УКРАЇНІ

Текстильна промисловість є однією з галузей легкої промисловості, а точніше одна з її субіндустрій. На сучасному етапі розвитку промисловості України текстильна промисловість відіграє важливу роль. Це є одна з найперспективніших галузей економіки. Текстильна промисловість України почала розвиватися ще до Першої світової війни, проте більшість підприємств були невеликими. Разом з удосконаленням виробничих та технологічних процесів виробництва тканин (автоматизація виробництва, вдосконалення технології обробки сировини тощо), у загальному профілі текстильна промис-

© Котенко О. В., 2009

ловість України відіграє й далі важливу роль виробництва матеріалів. Але за останні роки спостерігається спад виробництва. У роботі текстильної промисловості допускаються істотні недоліки.

Метою статті є визначення проблем текстильної промисловості України та чинників, що впливають на їх виникнення, на основі яких у подальшому можуть бути визначені перспективні напрямки розвитку й покращення її стану.

Необхідно відмітити, що як галузь легкої промисловості ринок текстильної промисловості досліджували такі вчені, як К. Г. Воблій, О. Т. Діброва, Ф. Д. Заставний, О. І. Шаблій, С. І. Дорогунцов та ін. Особливу увагу вивченню проблем розвитку текстильної промисловості приділяють фахівці текстильних підприємств.

Зважаючи на істотну необхідність текстильної промисловості для людства, виділимо проблеми, які заважають її розвитку.

Проблема міжгалузевого обміну. Залежність від великої кількості суміжних виробництв-постачальників, необхідних комплектуючих.

Проблема дистрибуції товару. Відбувся розпад радянської системи дистрибуції товарів: скорочення магазинів, які займалися продажем одягу, і поява розповсюдження такого ринку збуту, як базар. Близько 80% від загальнонаціонального продажу одягу здійснюється на базарах, а також через власні магазини підприємств-виробників.

Сировинна проблема тісно пов'язана з *проблемою втрачених взаємозв'язків між галузями та країнами*. Так, бавовна в Україні зараз не вирощується. Українські компанії переробляють, в основному, узбецьку і казахстанську бавовну за давальницькими схемами. Деякі підприємства завозять сировину з Європи і Південно-Східної Азії. Що ж стосується інвестування у виробництво бавовняних тканин, то для покупки "гігантів" українські бізнесмени поки ще не доросли, а закордонні інвестори бояться вкладати свої гроші при існуючому інвестиційному кліматі. Шовк купується тільки деякими українськими покупцями з таких причин, як висока ціна на натуральний шовк та високоякісна підробка штучної тканини під шовк. Проблеми "штучників" – завіз великої частки сировини з-за кордону (далеко не весь необхідний асортимент ниток і волокон для шовкових комбінатів роблять в Україні). У льонівій підгалузі з 1994 року почалося різке скорочення посівних площ, зайнятих льоном. Основними причинами є скорочення споживання льоноволокна в Україні; неможливість переробки текстильними комбінатами усієї сировини; дорожня сировини і неповне завантаження підприємств; незацікавленість держави у розвитку цієї галузі.

З цього випливає інша проблема, з якою зіткнулись текстильні підприємства – *відносно великі виробничі витрати*. Більш як 90% текстильної продукції України виробляється з давальницької сировини. На українських фабриках відсутні оборотні засоби, щоб дозволили почати виробництво конкурентної продукції, погано налагоджена система збуту.

Застаріле обладнання. Обладнання фабрик було застарілим вже в 1991 році. На повне відновлення тільки одного підприємства потрібні колосальні, за українськими мірками, кошти – не один десяток мільйонів доларів. Деякі підприємства були переобладнані і пристосовані до нових вимог, але наявні можливості не використовуються.

Проблема захисту українського виробника. В Україну продовжує надходити контрабандою текстильна продукція – за оцінками операторів, на українських базарах продається не менш як 70% одягу без відома фіскальних органів. Митні бар'єри на ввіз текстилю вже знижені майже до нуля. Але нелегальний імпорт усе рівно процвітає.

Недосконале оподаткування підприємств. На думку багатьох менеджерів 20-відсоткова ставка ПДВ на реалізацію продукції на внутрішньому ринку – це забагато.

Небажання інвесторів вкладати кошти в текстильну промисловість. Цьому сприяє політична нестабільність в країні, відсутність реформованого податкового законодавства.

Проблема великих масштабів тінювого сектору. За офіційними даними українські виробники одягу виробили минулого року – 6 млн од. верхнього одягу, з них – 1 млн було реалізовано на вітчизняному ринку. Реально ж на ринку продається вдвічі більше вітчизняного товару – 2 млн од. [1].

Ринки переповнені нелегально завезеними дешевими товарами широкого споживання. Власник контейнера, сплачуючи єдиний податок як приватний підприємець, має можливість устанавлювати низькі ціни. А фабрика платить усі податки – ось продукція і виходить дорожче.

Великий сегмент споживачів з низькими доходами. Сегмент споживачів з низькими доходами, з місячним доходом меншим, ніж 120 євро становить приблизно 80% ринку споживачів [2].

Неконкурентоспроможність української текстильної продукції порівняно з дорогим одягом із Західної Європи. Українські споживачі воліють купувати фірмові речі з гарантією якості, і хоча дорогий товар із Західної Європи і забезпечує лише 10 – 15% від загального продажу на споживачькому ринку, тобто на Україні в нього мало покупців, але його купують.

Нездатність конкурувати з більш дешевою продукцією, яка імпортується з Турції, Польщі. Споживачі купують те, що або якісніше, або дешевше. Такий товар залишається лідером з продажу і становить 75 – 80% від загального продажу.

Нестача кваліфікованих управлінців. Виникає необхідність у кваліфікованих управлінцях, які б розумілися на фінансових, економічних принципах функціонування підприємства в сучасних умовах економіки.

Крім того, присутня "пасивність" легкої промисловості викликана старими кадрами (середній вік працівників 40 – 52 роки) та низькою заробітною платою (приблизно у середньому 840 грн на місяць).

Ще одна проблема – *боротьба за власність*. Великі підприємства інвестори не можуть викупити. Іноді малі підприємства проходять процедуру банкрутства не за своїм бажанням. Зараз на багатьох українських текстильних підприємствах відбувається зміна власників. Пакети акцій одних

комбінатів продаються за допомогою приватизації. Уже не перший рік безуспішно намагаються продати великі пакети акцій ВАТ "Херсонський бавовняний комбінат", ВАТ "Тернопільське об'єднання "Текстерно".

Звичайно, на роботу виробників тканин впливає і загальна ситуація в Україні. Це й політична нестабільність, економічна криза постійне подорожчання енергоресурсів та ін. Якщо буде нормально розвиватися економіка країни, то й окремі галузі теж будуть нормально себе почувати. Зараз, на жаль, вітчизняна законодавча база побудована так, що немає рівних умов роботи для підприємств, що роблять тканини, і для імпортерів, що реалізують товар через ринки.

Отже, Україна повинна зберегти свою текстильну промисловість, яка характеризується значною ємністю внутрішнього ринку, високим рівнем доданої вартості, низькою енергоємністю, незначним впливом на екологію. Майбутнє за модернізованою українською текстильною промисловістю, адже для усунення її проблем розвитку Україна має великий потенціал. Крім того, для України має бути важливим виробництво одягу для українських споживачів середнього класу, по можливості використовуючи свою сировину.

Наук. керівн. Сфремова Л. В.

Література: 1. Динаміка виробництва найважливіших видів промислової продукції // Економіст. – 2000. – №7 – 8. – С. 18 – 33. 2. Ковалевський В. В. Розміщення продуктивних сил / В. В. Ковалевський, О. Л. Михайлюк, В. Ф. Семенов. – К.: "Знання", КОО, 2001. – 353 с. 3. Бенюк Н. В. Пути ближайшего развития текстильной промышленности Украины // Економіст. – 2005. – №8. – С. 60 – 65. 4. Бураковский И. Підприємство в Україні: революційна зміна парадигми управління // Економічні реформи сьогодні. – 2000. – №33. – С. 38 – 41. 5. Жданов А. Очерки истории текстильной промышленности / А Жданов, В. Киров // Економіст. – 2001. – №12. – С. 64 – 66. 6. Заболоцкий Б. Ф. Розміщення продуктивних сил України: національна макроекономіка: Посібник. – К.: Анадем-видав, 2002. – 368 с. 7. Статистичний щорічник України за 2006 рік: Статистичний збірник. – К.: Головне управління статистики, 2007. – 485 с.

Сидорова Н. Е.

УДК 361:334.72

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

ПРОБЛЕМЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ В СФЕРЕ МАЛОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА УКРАИНЫ

Положение малого предпринимательства, которое сложилось на сегодня в Украине, свидетельствует о том, что дальнейшее его развитие без активного положительного вмешательства государства может привести к свертыванию данного сектора экономики с соответствующим обострением экономических проблем и усилением социального напряжения. Из-за этого возникает необходимость в эффективном внедрении механизмов государственного регулирования малого предпринимательства.

Целью написания статьи является выявление проблем в сфере государственного регулирования малого предпринимательства и поиска путей их решений.

Реализацию этой цели можно осуществлять после решения следующих задач: раскрытие сущности и роли государства в развитии малого предпринимательства, выявление механизмов стимулирования развития малого предпринимательства в Украине [1 – 5].

Основные проблемы, которые существуют на данный момент в сфере малого предпринимательства:

- система регистрации (длительное время регистрации);
- лицензирование (сложная процедура лицензирования);
- контроль предпринимательства со стороны государства (высокие требования);
- отсутствуют источники кредитования (банки не дают кредит малым предприятиям).

Поэтому для уменьшения административного давления на малое предпринимательство было бы целесообразно ввести максимально возможные льготные условия для создания маленьких предпринимательских структур, а в приоритетных областях и направлениях практиковать их бесплатное создание и регистрацию. Результативным может стать также освобождение новообразо-

© Сидорова Н. Е., 2009

ванных маленьких предпринимательских структур от налогов на определенный срок (например, на 5 лет), с постепенным повышением налоговых ставок на протяжении этого периода и выходом на их нормальный уровень с тем, чтобы данные структуры набрали необходимые "финансовые обороты", успели отыскать свою "нишу" и зарекомендовать себя на рынке.

Важнейшим направлением регулирования малого предпринимательства являются экономические механизмы.

При этом рычаги влияния на субъекты малого предпринимательства разделяют на прямые и косвенные. Механизм прямых мероприятий предусматривает такие основные формы, как предоставление субсидий и займов, формирование государственных фондов, создание специальных финансовых учреждений.

К прямой финансовой поддержке со стороны государства могут принадлежать также: финансирование за счет бюджетных средств; привлечение средств местных бюджетов; обеспечение условий для создания и деятельности негосударственных фондов поддержки предпринимательства; поощрение общественных объединений, финансовых организаций в направлении средств на поддержку малого предпринимательства. Мероприятия косвенного влияния включают: налоговые скидки (или полное освобождение от других налогов); налоговые льготы; ускоренную амортизацию.

В данной статье были представлены пути решения государственного регулирования в сфере малого предпринимательства, которые в дальнейшем помогут развивать и стабилизировать ситуацию, которая сложилась на данный момент.

Научн. рук. Ефремова Л. В.

Литература: 1. Ключка Ю. Проблеми малого бізнесу в Україні / Ю. Ключка, Т. Черняк // Економіка України. – 2005. – №1. – С. 3. 2. Архипов А. Государство и малый бизнес: финансирование, кредитование и налогообложение / А. Архипов, Г. Баткилина, В. Калинин // Вопросы экономики. – 2005. – №4. 3. Шамхалов Ф. О государственной поддержке предпринимательства в России // Проблемы теории и практики управления. – 2007. – №2. 4. Орлов А. Малое предпринимательство: старые и новые проблемы // Вопросы экономики. – 2007. – №4. – С. 12. 5. Шулул А. Становление системы поддержки малого предпринимательства в России // Российский экономический журнал. – 2007. – №5(7). – С. 15.

УДК 316.323 (477)

Ковчужный А. В.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ

НЕГАТИВНЫЕ ПОСЛЕДСТВИЯ ПОЛИТИКИ ГЛОБАЛИЗАЦИИ ДЛЯ УКРАИНЫ

Осенью прошлого года Украина ощутила на себе последствия глобальных экономических процессов. Остановка почти всего промышленного сектора, повальное сокращение рабочих мест и разрушение экономической системы привели страну в область критических значений. Актуальность данной темы в том, чтобы дать ответ на ряд вопросов: что ждет независимую Украину в ближайшем будущем, какая политическая роль ее в этом и что это за процессы, которые вызывают дестабилизацию в целом мире?

Ни для кого не секрет, что со времен своей независимости, Украина живет лишь за счет распродажи собственных природных ресурсов, которых с каждым днем остается все меньше. По оценкам экспертов, разведанных запасов нефти и газа, которые еще остались на нашей территории, хватит лишь на 20 лет [1]. Тяжело вообразить, что случится, когда естественные богатства исчерпаются. Оказывается, что весь этот процесс напрямую связан с процессом, который имеет название "глобализация мировой экономики". По проблематике рассматриваемого вопроса работали следующие ученые: Р. Кох, Н. Иванов, С. Долгов, Г. Мартин

На самом деле, процесс глобализации для мировой экономики является новым, ему не больше 35 – 40 лет [2, с. 15]. Связанный он с тем, что, во-первых, в результате деятельности Всемирной торговой организации, были стерты экономические границы между странами и цены на все основные товары были подведены под один уровень. И второй фактор, который повлиял на глобализационные процессы, – это резкое упрощение, в связи с развитием коммуникаций, процесса вложения и перемещение капиталов между странами и регионами. Эти два процесса вызвали нестабильные последствия в мировой экономике.

© Ковчужный А. В., 2009

Процесс глобализации – процесс объективный и в зависимости от того, как на него повлиять путем структурного управления, он примет соответствующее направление. Но для принятия правильного решения необходимо учитывать все факторы, в том числе не относящиеся к экономическим – климат и культурные особенности каждой из стран, прямо или косвенно участвующей в глобализационных процессах. Это воссоздает целостное представление о масштабах и возможных путях перемещения мировых капиталов, которые нарушают баланс экономического равновесия между странами.

Существует таблица рентабельности разных регионов мира при условии единых мировых цен, отражающая получение прибыли на 100 долларов вложенных инвестиций [3].

Таблица

Рентабельность некоторых регионов мира

Регион	Прибыль, \$	Инвестиции, \$	Чистая прибыль, \$
Россия	100	257	-157
Польша	100	140	-40
Великобритания	100	120	-20
Украина	100	114	-14
Франция	100	109	-9
США	100	93	7
Сингапур	100	75	25
Южная Корея	100	71	29
Южная Китай	100	69	31

Из предоставленных данных видно: чтобы получить 100 долларов прибыли в среднем по Украине, необходимо внести 114 долларов и понести затраты на 14 долларов. Это является причиной того, что на сегодняшний день практически весь промышленный комплекс Украины прекратил или сбавил обороты производства.

В процессе глобализации, каждому государству, так или иначе, необходимо закрыть свои экономические границы, защитить своего производителя и, в первую очередь, свой агропромышленный сектор. В противном случае, уже завершившаяся концентрация трудовых ресурсов вызовет оттоками капиталов в доминирующие страны дисбаланс в мировой экономической системе, что станет следствием возникновения конфликтов на всех мировых приоритетах.

Для восстановления экономического равновесия необходимо:

1. Повысить пошлину на импорт товаров
2. Взять государству под контроль банковскую структуру и выдавать ссуду под нулевой процент на развитие промышленных секторов.
3. Приравнять все товары и услуги к национальной валюте.

Эти методы в комплексе помогут стабилизировать экономику Украины и на время задержать рост инфляционных процессов.

В дальнейших исследованиях автор планирует сосредоточить внимание на выявлении оптимальных мер по восстановлению внутренней экономики Украины и эффективных инструментов для управления ими.

Научн. рук. Ефремова Л. В.

Литература: 1. <http://poliskop.ru/>. 2. Иванов Н. Глобализация и проблемы оптимальной стратегии развития. // Мировая экономика и международные отношения. – 2000. – №2. – С. 15. 3. <http://kport.info/money/finlikbez/>. 4. Мартин Г.-П. Западная глобализации: атака на процветание и демократию / Г.-П.Мартин, Х. Шуманн; [Пер. с нем. — М.: Издательский дом "АЛЬПИНА", 2001. – С. 52 – 53.

Зміст

Рибалко К. О. Сучасний стан сільського господарства в Україні.....	3
Переверзєва Ю. М. Деякі підходи до визначення категорії "рівень життя".....	4
Борзило І. О. Проблема оцінки нерухомості.....	5
Тихомірова А. С. Фінансовий стан підприємства: сутність і методи оцінки.....	6
Верба В. Ф. Дослідження демографічних процесів народжуваності та смертності в сучасних умовах України.....	8
Винникова О. В. Причини та шляхи подолання інвестиційної кризи в Україні.....	10
Голубенко М. С. До питання соціальної спрямованості економічного розвитку України.....	11
Крещенко К. А. Особливості статистичного дослідження природного руху населення.....	13
Федоряка Т. Ю. Проблеми соціального обслуговування населення.....	15
Шаповалова А. О. План статистичного спостереження за рівнем доходів та витрат населення.....	16
Чумак А. І. Стан та розвиток ринку праці в сучасних умовах.....	18
Раздобарова Ю. О. Теоретичне дослідження змісту категорії "фінансові результати".....	19
Мороз К. О. Проблеми освіти в сучасному світі.....	20
Серебрякова Н. І. Теоретичні аспекти статистичної оцінки потенціалу галузі.....	22
Кузуб І. В. Статистическая численность занятости населения в Украине.....	23
Соколова М. В. Статистичний аналіз тенденцій розвитку безробіття в Україні.....	24
Твердохлеб О. О. Визначення оптимального випуску продукції сучасного підприємства.....	27
Джурабоева З. Ш. Визначення показника суспільної продуктивності праці.....	29
Громико А. В. Нові індустріальні країни в системі світового господарства.....	31
Иваниенко К. В. Истоки современного экономического кризиса в США.....	33
Семикоп С. Н. Факторы, обусловившие лидерство США в мировом хозяйстве.....	34
Лимар Д. О. Особливості і масштаби тіньової економіки в Україні. Шляхи обмеження тіньового сектору.....	35
Павлова О. В. Роль Китаю в сучасній світовій економіці.....	36
Захарова В. А. Проблеми інноваційної моделі економічного розвитку.....	38
Макаренко Ю. В. Інвестиційний імідж України: проблеми залучення іноземних інвестицій у національну економіку.....	39
Очкусь О. П. Теорія економічного зростання Дж. Робінсон: сутність та можливість застосування в Україні.....	40
Шрам О. О. Сучасний стан національної економічної безпеки України.....	42
Скиридон Л. В. Современные проблемы развития пищевой промышленности Украины.....	44
Багмут Ю. І. Перспективи розвитку лізингових операцій в Україні.....	45
Безродна О. С. Упровадження кредитного скорингу в українських комерційних банках.....	46
Білик О. М. Кредитний ризик та методи управління ним.....	48
Гонтар Д. Д. Лізингові операції комерційних банків.....	49
Заднепровська Г. І. Проблеми кредитування суб'єктів малого бізнесу комерційними банками України.....	50
Кривошеєва Д. Б. Організація роботи комерційних банків України з проблемними позиками.....	52
Качан Б. О. Напрямки вдосконалення пруденційного нагляду банківської системи України.....	53
Калуцька О. В. Заходи антикризової політики у грошово-фінансовій сфері.....	54
Кузакаєва А. В. Проблеми розвитку системи страхування депозитів фізичних осіб.....	55
Молчанова Ю. О. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку операцій із банківськими металами.....	56
Огородня Є. М. Аналіз валютних операцій у комерційних банках.....	57
Полушко Н. В. Аналіз залежності процентного доходу банку від кількості наданих кредитів.....	59
Собалєвська І. А. Принципи організації та перспективи розвитку системи страхування депозитів.....	60
Якуніна Н. О. Проблематика розвитку інвестування через банківський сектор в умовах кризи.....	61
Тарасенко А. С. Удосконалення управління кредитними ризиками українських банків.....	62
Тарасова Т. В. Аспекти функціонування системи валютного регулювання та контролю в Україні.....	64
Хлебников А. А. Проблеми та шляхи розвитку банківської системи України в умовах світової фінансової кризи.....	65

Ялковська О. С. Проблеми та перспективи розвитку ринку пластикових карток.....	66
Малемоненко М. А. Напрямки удосконалення депозитної політики комерційних банків України.....	67
Лихолетов В. М. Стратегія інноваційної діяльності.....	69
Шестакова З. В. Фінансове планування на підприємстві.....	70
Мирна І. О. Аналіз впливу мотивації на результати діяльності персоналу.....	71
Ліщинська І. В. Управління ефективністю діяльності персоналу на підприємстві.....	73
Таран Ю. А. Формування системи управління персоналом на підприємстві.....	75
Михайлюков К. А. Аналіз конкурентоспособности предприятия как инструмент обоснования управленческих и хозяйственных решений.....	76
Гончарук Д. М. Проблеми інвестування проєктів у Харківській області.....	77
Ващенко В. В. Проблеми фінансування інноваційної діяльності в Україні.....	79
Чернишова К. А. Особливості медіапланування в кризовий період.....	81
Попова Т. М. Значення комунікацій підприємства та роль влади в інвестиційному процесі.....	82
Гордійчук А. О. Розвиток малого підприємництва на основі цінової політики.....	84
Сукач Т. С. Конкурентоспроможність підприємства.....	86
Стаматін О. В. Оцінка рівня техніко-технологічної безпеки промислового підприємства.....	87
Стойкова М. О. Формування інтегрованих ланцюгів постачання на промислових підприємствах України.....	89
Путятіна Ю. Г. Аналіз ринку складської нерухомості Харківської області.....	91
Степаненко Т. О. Фінансово-економічна криза в Україні: наслідки та заходи щодо подолання.....	93
Бондаренко О. Ю. Взаємний зв'язок фіскальних і монетарних механізмів економічної політики в умовах сучасної фінансово-економічної кризи.....	95
Червина А. С., Чернышева Д. О. Инновационная деятельность как основа развития экономики Украины.....	96
Тесленко Ю. Р. Мотивация трудовой деятельности на предприятии.....	98
Бахулина И. Н. Оценка состояния рынка труда с использованием многофакторной регрессии.....	101
Михалушко С. М. Исследование динамики валовых частных инвестиций в Украине.....	103
Бусургина М. А. Вплив сучасної демографічної ситуації на трудовий потенціал України.....	105
Бабаєва Л. О. Деякі сучасні причини формування державного боргу України.....	106
Лосева Ю. М. Деякі проблеми безробіття в Україні та США в умовах світового спаду.....	108
Черелюк В. О. Проблеми безробіття на Україні.....	110
Ковшова С. О. Проблеми побудови регіональної політики держави в умовах економічної кризи.....	112
Петренко Я. О. Особливості формування безробіття в Україні.....	113
Разгуляев Я. О. Сучасний стан та перспективи розвитку фондового ринку України.....	115
Груздев А. Е. Аналіз источников погашения государственного долга в Украине в условиях кризиса.....	116
Кухарева Д. О. Передумови та шляхи приборкання інфляції в Україні.....	117
Мищенко О. О. Концепция кластеров как модели развития национальной экономики.....	119
Бородин А. С. Детенизация экономики и основные пути ее реализации в Украине.....	120
Фірстова Є. О. Функціонування тіньового капіталу в умовах глобалізації.....	122
Харькова О. В. Участь України в міжнародній торгівлі.....	124
Малыгина А. Р. Проблемы ценообразования на рынке нефтепродуктов.....	126
Аванесян М. В. Шляхи подолання інфляції в Україні на сучасному етапі.....	128
Ляненко А. О. Вплив глобалізації світової економіки на банківську систему України.....	129
Сивуха Є. Ю. Перспективні шляхи розвитку зовнішньої торгівлі України.....	132
Бакуліна І. М. Проблема споживання та заощадження в Україні.....	133
Овчаренко А. П. Наслідки економічної кризи в Україні.....	135
Фесуненко К. С. Мотивація персоналу як невід'ємна частина діяльності організації.....	136
Тилуг Д. С. Удосконалення методики складання бухгалтерського балансу згідно з міжнародними стандартами.....	137
Бородин А. С. Управление персоналом как фактор повышения производительности труда.....	138
Макаренко Ю. В. Особливості запровадження системи соціального медичного страхування в Україні.....	140
Шепель К. Є. Демографічне становище в Україні та шляхи його поліпшення.....	141
Котенко О. В. Проблеми розвитку текстильної промисловості в Україні.....	142
Сидорова Н. Е. Проблемы государственного регулирования в сфере малого предпринимательства Украины.....	144
Ковчужный А. В. Негативные последствия политики глобализации для Украины.....	145